

Pepe Artola

Ustez laguna detan

(Argitaralpena eta itzaurrea: Antonio Zavala)

Auspoa Liburutegia

297

ARTOLA ELICECHEA, José

Ustez laguna detan / Pepe Artola : (argitaralpena eta itzaurrea, Antonio Zavala). - [S.l.] : Auspoa ; Donostia-San Sebastián : Gipuzkoako Foru Aldundia, Kultura Zuzendaritza Nagusia, 2006.

478 or. : ir., argk., mus. ; 20 cm. - (Auspoa Liburutegia ; 297)

Aurkibidea

LG SS 225-2006. - ISBN 84-7907-510-4

1. Artola Elicechea, José. I. Zavala, Antonio, ed. lit. II. Gipuzkoa. Dirección General de Cultura, ed. III. Título. IV. Serie

929 Artola Elicechea, José
821.361-1"19"

© *edizio honena*: AUSPOA Argitaletxea
Gipuzkoako Foru Aldundia

750 aleko tirada

ISBN: 84-7907-510-4

Legezko Gordailua: S.S. 225/06

Fotokonposizioa eta inprimaketa: Itxaropena S.A., Zarautz

Pepe Artola

Ustez laguna detan

(Argitaralpena eta itzaurrea: Antonio Zavala)

Gipuzkoako Foru Aldundia
Diputación Foral de Gipuzkoa

Kultura Zuzendaritza Nagusia
Dirección General de Cultura

Donostia-San Sebastián, 2006

Pepe Artola Elizetxea¹

(1864-1929)

Pepe Artola Elizetxea Donostian jaio zan, 1864 urteko ilbel-tzaren 4-an, eguerdiko ordubatean, eta San Bizenten bataiatu zuten.

Bere gurasoak Ramon, ainbeste bertso eder jarritakoa, eta Manuela izan zituan.

Ama, ezkondu artean, aberats batzuen etxean serbitzen egona zan. Eta ango etxeoandrea, Josefa Hernaiz, Puerto Rico-n jaioa, aurraren ama-pontekoa izan zan. Andre oni Pepita esaten zioten eta jaio berriak ere etzuan Pepe beste izenik izan il artean.

Bost anai-arreba izan ziran: Ramon, Pako, Pepe, Manuel (zortzi urterekin il zana) eta Rosario.

Soldaduzkarik etzuan egin. Orduko lege batek zionez, karlisten gerratean liberalekin ibilitakoen semeak libre zeuden, eta bera ala izan.

1887 urteko Urrillaren 29-an Joakina Urkola Iraolarekin ezkondu zan, San Bizenten. Andregaiia Zizurkilkoa zan, Zubiau-rretxo deritzaion baserrikoa. Burdeosa egin zuten beren eztaietako jira.

Bi alaba izan zituzten: Rosario ta Modesta (bizi dana). Au jaio eta ogei bat egunera il zan ama.

Andik bi urte t'erdira, 1893-ko Uztaren 29-an, Santa Marta egunean, Zarautzen berriro ezkondu zan, bertako Jertrudis Gar-txotenea Larrañagarekin.

¹Itzaurre au 1961 urtean idatzia da, Pepe Artolaren *Ustez laguna detan* libururako (Auspoa 4). Berri geienak Pepe Artolaren alabari (Modesta) eta erraiñari (Maria Antonia Kortajarena) zor dizkiegu.

Azpeitira joan ziran festak ikustera. Terraza batean kafea artzen ari zirala, beren aurrean bi lagun asarretu eta burrukan asi ziran. Altxa da Pepe eta badijoa aiek apartatzera. Eta, ori ikustean, andreak pentsatu omen zuan: «Baiñan zer senar artu ote det nik?».

Beste batean, Donostian, San Juan kalean, asarretutako bi apartatzeagatik. labana batekin atzamarkatxo bat egin zioten eskuan.

Ondorengo auek izan zituzten: Ramon; Pepita, Plentzian moja bizi dana; eta Josetxo, umetan illa.

Pepe eta bere bi anaiak (Pako eta Ramon) aitaren bizimoduari segitu zioten: *linternero* eta pintatzaile. Denda Puiuelo kalean (gaur Fermín Calbetón) zuten, gaurko *Restaurante Rodil*-en aurrean. Bakoitzak bere lana artu zuan. Ramon *linternero* ibiltzen zan teillatuetan eta danetan. Pako, dekoradoak eta abar egiten. Pepe, berriz, etxez etxe, kristalak, ispilluak eta paretetan papera jartzen, Bai pintatu eta barnizatu ere. Langille batzuk ere izaten omen zituzten beren mende. Artista samarrak izan bear zuten. Bein aita eta iru anaiak Frantzitik deitu zituzten, Baiona edo Burdeos aldeko eliz bat pintatzeko.

Dendara jende asko etortzen zan kristal bat edo pintura piska bat edo beste edozer gauza eskatzera. Pepe bazegoan, debalde ematea jakiña zan. Azkenean, emaztea bera joaten zan dendara errespetua jartzera. Ala ere, al bazuan beintzat, andrearen ixilikan ematen zuan.

Dirua ere eskatzen zioten. Bein, bera baiño goragoko gizona eskean etorri eta irureun edo lareun pezeta aurreratu zizkion. Pepe pozik, goragokoak ere berarekin alako konfiantza zutela eta... Eman bazion eman zion, baiñan diru arek etzuan bueltarik izan.

Etxera ere bialtzen omen zituan paper batekin: ainbeste diru emateko. Gertatu izan zan, ordea, ori zekitenak gezurretan etorri ta eramatea. Andrea oso asarretu zan:

–Ez; onera iñor etortzen bada, nik ez diot xentimorik emango.

Andrea tente xamarra zan eta orri eskerrak. Bestela, etxeko platerak ere emango omen zituan.

Emazteak askotan esaten zion:

–Gizon au alako batean alkandorarik gabe utziko dute.

Eta senarrak:

–Jaungoikoak beste aldetik lagunduko digu.

Edo bestela:

–Osasuna, lana ta pakea izango ditugu.

Eta andreak:

–Osasuna, lana ta pakea beste gauzarik ez degu jaten.

Garai artan kanpoko jende asko sartu zan Donostian, errioxa-tarrak-eta. Pepek orduan onela esaten zuan:

–Bulebartik onuntz, Donostia; aruntz, Rioja.

Baratxuri eta tipula-sortak zintzilik zituztela agertzen ziran. Orregatik, erdera-zale xamarra zan bere alaba bati onela esaten zion:

–Baiñan nundik atera degu gure neska *tipulera* au? Gure alaba al da edo nungoa degu?

Denborarekin, kanpotik orrela etorritako batzuek dirua egin eta etxe bat artu zuten. Orduan andreak:

–Oiek tipula saltzen etorri eta orra orain. Eta zer egin degu guk? Beti lan da lan, eta beti bildurrez.

Eta senarrak:

–Iñoiz ezer faltatu al zaigu, ba?

Edo bestela:

–Igualeko kontzientzi ederra daukagu.

Donostiako Bandakoa zan. *Contrabajo*-a jotzen zuan. Onela galdetzen zioten:

–Zer moduz, Pepe?

Eta berak erantzuna:

–Beti *con-trabajo*.

Bein baserritar bat etorri eta galdetu zion:

–Kontxo, Pepe! Ori izango da, ba, dagoan instrumentorik aundiena?

Eta Pepek:

–Ez. Badago aundiagoa.

–Zein?

–Santa Mariko organoa.

Violonçillo-a jotzen ere bazekian. Arekin Kasinoan eta orrelako toki askotan ibiltzen zan. Garai artan radiorik etzegoan eta maiz deitzen zuten, batez ere udaran. Bazkalondoan, ordubieta-tik laurak arte; eta illuntzean, zazpietatik bederatzia arte. Elize-tan ere jotzen zuan, orduko oitura zan bezela, jai aundiren bat zanean.

Erregearengana ere joaten ziran, eta Maria Kristina erregeña-kin atsegin izaten zuan Peperekin itzegitea eta aren ateraldiak entzutea.

Gitarra, berriz, etxean eta lagun artean jotzen zuan. Berak asmatutako bertsoak kantatu oi zituan, gitarrarekin lagunduz, Tolosan eta besteetan ere, teatro egitera zijozenean.

Orfeón Donostiarra-koa zan.

1903 urtean, Zaragozara joan eta saria irabazi zuten. Joan ziran gero barrakak-eta zeuden tokira. Ango tanborrak eta txilibituak ikusita, Donostiako *tanborrada* egin bear zutela gogoratu zitzairen. Besterik ez izan eta batek erratsa bat erosi zuan, eta Esnaolari (zuzendariari) eman zion, arekin agindu zezan. Orrela ibili ziran Zaragozako kaleetan barrena. Andik aurrera erratsa izan zuten banderatzat.

Etorri ziranean, Pepe zan eskoba ura, dana kolorezko zintekin apaindua, eskuan zekarrena. Orrela sartu zan Santa Katalinaren zubitik barrena, jendearen artean. Garai artan erri guztia joaten zitzairen estaziora ongi-etorria egitera.

1907 urteko Garagarrillean Parisera joan ziranean, bere denda itxi eta paper bat jarri zuan. Jendea papera ikusi ta irakurtzera joaten zan, Artolaren etxean eriotzaren bat gertatu ote zan. Baiñan irakurri eta denak parrez. Alaxe zion: *Cerrado por función*.

Paristik etorri eta onela egiten zuan:

–*Khi-khi-khi, khi-khi-khi...*

Zera galdetzen zioten:

–Baiñan zer abil orrela?

Eta berak:

–Ainbeste zaldi-aragi jan degu ta trotia sartu zait.

Beste toki askotara ere joan ziran kantatzera: Bilbaora, Toulouse-ra, Bartzelonara...

Denbora artan etzegoan Donostian berak parte artu gabeko euskerazko komeririk. Soroarekin asi zan ogei bat urterekin, eta etzan gelditu ia eriotza arte. Asi zanerako, paperik gaitzenak eta luzeenak berari ematen zizkioten. Naikoa zan bera agertzea jende dana parrez asteko. Berdin asiko zan bere burutik asmatzen. Orduan jendea pozik eta oroilaria (*apuntador*) eta lagunak larri, ariari nundik berriz elduko zioten asmatu eziñik. Zenbat aldiz agertu ote zan jendearen aurrean, Jaungoikoak bakarrik daki. Donostian ez-ezik, probintziko errietara ere maiz joaten ziran teatro egitera.

Bakarrizketak antzetzeko ere izugarria zan. Adibidez: *Motxa erriyan*, *Xordo*, *Ixkiña Mutrikun...* Gerrikoa zintzilik eta *eeeupaka* agertzen zan eta jendea parrez.

Madrillera joatea ere eskeiñi zioten, ango teatroetan bizimodu ederra aterako zuala-ta. Baiñan... bai zera arek bere Donostia utzi!

Guk dakigunez, komeri batzuk ere bere burutik asmatu zituan: *Bixente*, *Xabiroya* eta *Legorreko arrantzaleak*; ta bakarriketa asko ere bai.

Euskerazko kontuak ere argitaratu zituan, Laburrak, baiñan gatzez beteta oso.

Ala ere, euskerazko idazle edo izkribatzaille bezela, bere lanik onena bertsoetan dago. 1882 urtean emezortzi urterekin asi zan, liburu ontan ageri danez. Eunka eta eunka jarri zituan. Beti bazuan norbait eskean:

–Pepe, au ta ura da ta bertso batzuk egingo al dituzu?

Beti baietz esango zuan ta bazkalondoan exeriko zan *pil-pil-pil* eskribitzera. Gauean ere bai. Besteak oiera eta bera lanera

kinke baten argitan. Bein baiño geiagotan, ordu biak eta irurak arte. Andrea erritan:

–Argia gastatu eta burua nekatu besterik ez dezu egiten...

Asmatutako bertsoak, batzuk kanta-paperetan argitaratu zituan, eta geienak orduko aldizkari eta periodikoetan: *Euskal-Eria, Euskalzale, Ibaizabal, Baserritarra, Thun-thun, La Brecha, El Pueblo Vasco...* *Novedades* zeritzaionean, erdera eta euskera naastutako *Diálogos tomados al aire* atera zituan.

Aita Otañoren *Suite Vasca*-ren bertsoak ere Pepe Artolarenak dira. Usandizagak ere bere *Mendi-mendiyan* ekarri zion euskerratu zezan. An aritu zan lanean, partiturak aurrean zituala. Bukatu zuanean, Usandizagak urdai azpiko bat eta botilla batzuk erregalatu zizkion. Pepe pozik, zerua bera eman izan balio bezela. Bere lanaz etzan oroitzen.

Irurogei urterekin edo lentxeago, begi-lausoa (*cataratas*) izan zuan eta lan egin eziñik gelditu zan. Martikorenak begi batetik operatu zuan etxean bertan. Ederki atera zan. Pepe pozez zoraturik.

Iñork ez daki zer gertatu zan. Bein Martikorena etorri, bixita egin, begia ikusi, Pepe jeikita zegoala; eta joatean, atea itxi orduko, asi zan Pepe:

–Au erresumiña utzi nau! Au erresumiña ta au erresumiña!...

Urrengo egunean medikua deitu. Begia libratu ta zer zan ura? Dana gaiztotuta. Martikorenak azkazala begian ibili ote zuan galdetzen zion. Berak ezetz.

Suero eman bear zitzaiola. Egunero amabi pezetako botillatxo bat ematen zioten. Orrela ogei bat egun. Botikakoak galdetu zuan:

–Baiñan au zeñentzat da?

Alabak:

–Aitarentzat.

–Aitarentzat? Baiñan nola dago? Au gabe burua galduko zuan.

Begia gero eta gaizkiago. Azkenean, begia ustu egin zioten etxean bertan, eta kristalezko bat jarri.

Orduan esaten bazioten:

–Aizu, Pepe,...

Berak aguro:

–Ez naiz ni Pepe; orain Pe utzi naute –begia siñalatuta.

Baiñan beste begian ere lausoa zuan. Gero eta gutxiago ikusten. Martikorenak esaten zuan:

–Pepe, operatu bearko degu.

Baiñan leen gertatutakoarekin bildurrez, beti gerorako utzi.

Denbora artan, Endaiatik begietako mediku bat etortzen zan Donostiara: Durruty. Norbaitek esan zien:

–Zergatik ez dezute orrengana eramaten?

Joan ziran. Ikusi eta esan zuan:

–Operatzeko oso sasoi onean dago.

Eta Endaian bertan operatu zuan.

Ramon eta Modesta, Peperen seme-alabak, egunero joaten ziran. Oso ondo zijoala eta oso ondo zijoala, baiñan alako batean burutik beerakoa (*ataque cerebral*) izan zuan.

Endaiako estazioan zai zeuden seme-alaba oiek noiz azalduko ote ziran. Egun artan, Rosario, Peperen arreba, gaixo zegoala eta alaba etzan aitarengana joan. Ala esan zion gero bere anaiak:

–Obe etorri etziñala. An zegoan sei edo zortzi bat izai buruan zituala, odolez beterik.

Ama erreuma-aizearekin zegoan, etxetik irten eziñik. Gertatu zanaren berri etzioten eman. Onela esaten zien:

–Oi! Orren egun gutxitarako ez du ainbeste erropa bear, eta zergatikan eramaten dezute?

Eta alabak:

–Bai, baiñan au eta ura da eta... –engaiñatzen.

Alaba joaten zitzaion geiena. Negua zan eta bein bufanda berde bizi xamar batekin joan zan. Alako batean aitak esan zion:

–Atoz, atoz.

Beti aren ondo-ondoan egoten zan, baiñan geiago arrimatze-ko. Arrimatu eta:

–Zer daukazu emen? Gauza txuria edo kolorezkoa edo?
Alabaren poza ura aditzean!

–Oi, bai, aita! Berdea da!

Bista laburra gelditu zitzaien: ibiltzeko eta eskaillerak jeisteo aiña bai; irakurri, lupa batekin eta nekez.

Oraindik sei bat urte bizi izan zan.

Goizean jeiki eta elizara. Donostiako Parte Zaarretik ibillaldi bat egin bear. Mutikoei patxentziak² ematen aritzen zan.

–Pazientzia beti izan dezazun –esaten zien.

Egunero San Bizentera. Ango *Ecce Homo* zaararen aurrean gelditu eta esaten zion:

–Nere Exe Homo maitea, emaguzu osasuna, lana eta pakea.

San Bizente atarian dago leengo ponte zaarra, bera eta bere garaikoak bataiatutako ponte, berria jartzean atarira atera zutena. Arenganatau eta ikutu bat egiten zion, onela esanez:

–Nere bataioko ponte...

Eta bertsotan erregu bat egin.

Santu guziaz ere bertsotan egiten zizkien bere erreguak; «San Francisco de Asís, bete gaitzazu graziz. Eta orrela Santa Poloniari agiñetako miña kentzeko, Santa Inesi, Ama Arantzazukoari, Guadalupekoari...

Oiek danak leengo oiturak zituan, baiña lanerako gauza etzala gelditu zanean, are geiago oraindik.

Egun guzian errosarioa zintzilik.

–Au zerarentzako, au besteentzako, au anima gaixoentzako...

Egunean auskalo zenbat. Amaika aldiz esaten zien etxeko emakumeei:

–Ez al dezute lana bukatzen?

–Zertarako?

–Errosario bat errezzatzeko,

Askotan, emaztea lanean ari zala, bera atzetik:

² Garai artako galleta txiki borobil batzuk.

–Zer biezu?

–Errosarioa errezatuko al degu?

–Orain mareatu nazu, gizona. Ez diguzu lana egiten ere uzten.

–Ez asarretu, andre Jertrudis.

Eta dantzan bere aurrean asi eta emaztea parrez. Etzegoan arekin asarretzerik.

Ortzak ere erori zitzaizkan Peperi. Etzuan berririk jarri nai izan. Ondoren gauza biguñak jan bear: arraultz utsezko tortilla, legatza... Ogia artu eta mamia apartatzen aritzen zan, ura bakarrik jateko. Aldamenean bere alaba Modestak jaten zuan. Au berriketan asten zanean, poliki-poliki, beretzat prestatutako mami puska bat platera ondoan jartzen zion, Alabak uste gabean aoan sartu eta:

–Au nazka! Au nazka! –asten zan.

Aitak:

–Au alabatxoa! Zer dezu?

Alabak:

–Zigarroaren gustoa bai ugari. Au nazka!

Aitak:

–Oi! Tira, tira! Baiñan olako zakarkeriak aita zaar gizarajoa-ri, ene! Nik ogia eman eta alabatxoak neri zakarkeria!

Ramon, bere semea, ezkondu zan eta, erraiña etxean sartzean, esan zion:

–Zu al zera gure erraiña? Ba, zu izango zera etxe ontako erre-giña.

Senar-emazte auek seme bat izan zuten. Juan Mari jarri zio-ten izena. Aur ederra zan. Ibiltzen ikasi zuanean, beti aitonaren atzetik:

–Pattel!... Pattel!...

Arek ere patxientxiak nai. Egunean amaika aldiz. Aitonak esaten zion:

–Mutil, oraingoan patrika ustu nazu...

Edo:

–Mutil, mutil, kosetxa bukatu zait. Itxoin, itxoin...

Baiñan pixka bat jostatu ondoren, beti bazuan aurrari emateko.

Besteetan, berriz:

–Attona! Attona! Attona!...

Eta galtzetatik tiraka. Kantatzea nai zuan. Aitona *lara-lara* asi, burura etortzen zitzaiona kantatzen, eta mutilla dantzan, pozik. Aitona gelditzen bazan, illoba bereala berriz:

–Attona! Attona!

Orduan aitonak:

–Mutil, banda munizipalak ere deskantsua izaten dik, eta guk ere pixka bat bear diagu. Au mutilla!

Mutillak aitona bakarrik nai zuan, eta aitonak ere mutillarekin bere poz guztia.

Baiñan berealaxe il ziran biak. Orra nola.

Aitona, jaten zuana atzera botatzen asi zan. Medikuairengana joan eta zintzurrean min bizia zeukala. Baiña etzan il gaitz orri egokitzen zaion bezela.

Bisitaz etortzen zitzaizkan eta danak parrez eukitzen zituan. Baiñan triste jartzen asi zan, gero eta tristeago. Bein, sukaldean exerita zegoala, alabak esan zion:

–Aita, oiera joan bear du. Zer egiten du emen?

Aitak:

–Bai; alaxe noa, ba.

Oiera sartu zanean, etxeoak apaiza ekartzea pentsatu zuten. Eguerdia zan. Esan zioten:

–Aita, zerak esan digu ez duala orain ikusten eta bisitaz etorriko zaiola arratsaldean.

–Bai, bai: etorri dedilla, etorri dedilla.

Etzioten aitatu zein zan etortzekoa.

Beti jesuita batekin aitortzen zan, aita Aizpururekin. Etorri eta aitortu zan. Apaiza joan zan zanean, esan zien etxekoei:

–Bizkorrak zerate, baiña ez nazute pasatzen. Orren gaizki al nago?

Arratsaldean bertan San Inaziotik elizakoak ekarri. Emaztea bere ondotik apartatu gabe, gizonari ondo iltzen laguntzen. Urrango goizean poliki-poliki il zan, batere miñik gabe.

Ori Usandizaga kalean zan, 27-garrenean, seigarren bizitzan. Ara bizitzera joanak ziran, amak ango terrazan aize pixka bat artu zezan. Bera ere etxe ortan il zan, 1935 urtean.

Amak etzuan nai izan aitaren illetara iñork lore-koroirik ekartzea.

Egun asko baiño leen, Donostiako Orfeoia Sebillara zijoala. Ramon, Peperen semea, joan ala ez joan zegoan aitaren eriotzagatik. Amari galdetu eta onek esan zion:

–Ori ez da alako gauza bat eta joan zaite.

Mutilla, Juan Mari, etzegoan ondo eta medikua deitu zuten. Mutilla ikusi eta esan zion:

–Bai; joan zaite trankil.

Joan zan. Aitak egunero tarjetatxo bat bialtzen zuan: «Gure Juan Mari obeto egongo da» eta orrela. Baiñan mutilla aita joan eta biaramonetik gaizkiago eta gaizkiago. Eta azkenean il.

Etxekoak telegrama bat bialdu zioten Orfeoia-aren zuzendaria-ri. Onek aita deitu eta esan zion:

–Aizu, Artola: mutil bat gaixorik utzi zenduan, ez da?

Eta aitak:

–Il al da, ba?

Sebillatik Donostiara bakarrik. Etzan ausartu kanposantuan ikustera joaten.

Aitona 1929 urteko apirillaren 29-an il zan. Mutilla, berriz, maiatzaren 13-an, amalau eguneko tartearekin.

Jendeak esaten zuan aitonak eraman zuala.

A. Z.

Pepe Artola Elizetxea (1864-1929).

Ustez laguna detan

Liburu onek bi iturrik emandako urak jaso ditu.

Bata, Pepe Artolak bere eskuz idatzitako liburu aundi eta lodia: 580 orrialde eta folio tamaiñako orriak, goitik beera bi zutabetan idatziak.

Pepek noizean bein oar edo abisu batzuk ematen ditu. Arek jarri bezela utzi ditugu.

Bertsoak noiz egin zituan, berriz, beti edo geienetan idazten du. Baita nun agertu ziran ere. Oar oiek ere zeuden bezela aldatu ditugu liburu ontara.

Ondo kontuan artzekoa da beste txetasun au ere: liburu ontako leenengo bertso-sailla 1882-koa dala, Pepek emezortzi urte zituala jarria alegia. Baiña emezortzi urterekin bere idazlanak gordetzeko 580 orrialdeko album lodia artu izanak, zera esan nai du: asi zan une beretik bere denboran bertso asko moldatzeko asmoa zuala.

Norengandik edo nundik ikasi zuan arek bertsoan orren gazterik? Etxean bertan maixu ona zeukan ortarako: beraren aita, Ramon Artola Larrañaga (1831-1906), ainbat bertso ederren egilea. Beraren bilduma, *Sagardoaren graziya II*, Auspoaren 284-an plazaratu genduan, orain iru urte, 2003-an.

Semea ez-ezik, alaba Rosario ere bertso-jartzaille saiatua izan zan, aren saillak oraindik bildu eta argitaratu ez baditugu ere.

Beste bertso-eskola ere izan zuten Pepek eta bere arrebak. Garai artako Donostian bertso-jartzaille asko zan, beren saillak aldizkarietan agertzen zituztenak: Bilintx, Ramon Artola, Biktoriano Iraola. Antonio Arzak, Martzelino Soroa, Felipe Kasal Otegi, Sanchez-Irure, Alejandro Berroa...

Esku-idatzi ori, esan bezela, 1882-an asten da; eta 1902-an bukatzen. Ogei urteko emaitza eskeintzen digu, beraz, Baiña

Pepe 1929-an il zan, eta bitartean beste bertso-sail asko jarriko zituan. Zer bildurik bada, beraz, oraindik ere.

Esku idatzi ortan bertsoa ez danik ere bada: ipui edo fabulak, somaketak (*acertijos*), epigramak, jeroglifikoak, prosa-zati batzuk... Liburu ontan agertzeko, danentzat lekurik ez eta bertsoak edo bertso-itxura dutenak artu ditugu.

Pepe Artolaren bertsoen bigarren iturria, kantu-bilduma bat da: *Ecós de Vasconia, Arreglados para piano y canto por los maestros Echeverría y Guimón, A. Díaz y Cía., Editores, Música y Pianos, 3, Avenida de la libertad 3, San Sebastián.*

Kantutegi ontan doiñu zaarrak eta berriak biltzen dira. Doiñu zaarren prestatzaille eta berrien asmatzaille, izen ospetsuak agertzen zaizkigu: Gorriti, Letamendia, Zendoia, Garmendia, Usandizaga... Baiña letraren aldetik, batzuetan saillaren bertso asko ezagutzen ziran eta orrelakoetan bertso guziak eskeintzen zaizkigu.

Beste batzuetan, berriz, doiñua eta bertso bakarra ezagutzen zan. Orduan zer egiten zuten kantu-bilduma orren prestatzailleak? Pepe Artolari eskatu bertso bakar orri lagunak eransteko. Ala egin zuan *Ni naiz kapitan pillotu, Mariya, nora zuaz, Batista Bazterretxe* eta beste zenbait kanturekin. Oietan, leenengo bertsoa erriaren aotik jaso da; baiñan gaiñontzekoak Pepe Artolak jarriak, orrelakorik aitortzen ez badiogu ere. Alakoetan bertsoen aurretik *Poesía de J. Artola* irakurtzen da; edo-ta atzetik bi izki auk: *J. A.*

Beste zenbait aldiz, berriz, musikalariai doiñu berriren bat sortzen zuten kantutegi ortan argitara emateko; eta aldi oietan letra bear eta Pepe Artolari eskatzen zioten. Eta onek bertso berri batzuk moldatu.

Etxeberría eta Gimón-en kantutegi ortan, garai ortan oi zanez, leentasuna eta garrantzirik geiena musikari ematen zaio. Letra edo bertsoak, berriz, bigarren maillan gelditzen dira. Guk, berriz, alderantziz egiten degu emen. Leenengo letra eta bertsoak ezarri, Pepe Artolarenak lana, alegia; eta ondoren, doiñuak.

Onekin zera adierazi nai degu: Etxeberriak eta Gimonek kantutegi eder bat utzi ziguten bezela, berdín esan dezakegula kantu-bilduma ori Pepe Artolari zor diogula.

Ala, liburu onek bi zati ditu: batean, Artola jaunak bere esku-idatzian utzitako bertsoak, berak jarritako bertso guziak ez badi-
ra ere. Bere bertso asko esku-idatzi ortan sartu gabe utzi zituan,
eta gaur egun garai artako egunkari eta aldizkarietan sakabana-
tuta daude. Bilduko dituanik izango al da?

Bigarren zatian, Etxeberria eta Guimonen kantutegirako
Pepek moldatutako bertsoak ezarri ditugu, atzetik doiñuak dira-
la. Batzuetan, esan bezela, leenengo bertsoa erriarena eta gai-
ñontzekoak Artolarenak. Besteetan, berriz, onenak bertso
guziak.

Bi zati oiek bertso-bilduma mardula eta kantutegi bikaiña
osatzen dituzte.

Auspoaren asieran, Pepe Artolaren bertso-mordoska bat kale-
ratu genduan, *Ustez laguna detan* izenburuarekin (Auspoa 4,
1961). Orain, berriz, aren bilduma, ez osoa, baiña bai ugaria eta
oparoa.

Gauza bera egiña degu Ramon Artolarekin, Peperen aitare-
kin, alegia. Leenengo, 1961 urte artan, beraren bertso-mordoska
bat atera genduan, *Sagardoaren graziya* izenburuarekin; eta,
esan bezela, urteen buruan, 2003-an, aren bertso-bilduma osoa,
edo al dan osoena, izenburu berarekin.

Semearekin ere gauza bera egin degu: leenengo liburuaren
izenburua erantsi diogu bigarrenari: *Ustez laguna detan*.

Ramon aitaren eta Pepe semearen bertso-bilduma auek zera
agertzen digute argi eta garbi: Donostian XIX mendearen buka-
eran euskeraren aldeko ekiñaldi bat izan zala, bear bezela azter-
tu gabe badaukagu ere. Eta ekiñaldi orren barruan kale-bertsola-
ritza bat ere izan zala.

Xenpelarrek Iparragirreri “baserritar legera” kantatzea eskatu
zion. Liburu auek zera erakusten digute, beraz; “kaletar lege” bat
ere izan zala.

A. Z.

Ramon Artola Larrañaga
(1831-1906).

Rosario Artola Elizetxea

**Pepe Artolaren
esku-idatzitik
artutako bertsoak**

Zapatari bati

1

Ustez laguna detan
zapatagilliak
tintatubak daukazki
bere illiak;
erakutsi naiko ditu
abillidadiak,
galazten ez badizka
debilidadiak,
Bañan edadiak
galdu dizka biak,
len zitun obiak
ajola gabiak;
lagun ederra dauka
ori andriak.

2

Zapatari zar orrek
daukarren bentaja:
aguarua izatia
asko eranda;
entero mozkortzen da
bestiak emanda,
eziñ altxaz lurretik
or dago etzanda.
Etxera juateko
andria emen da,
eskallerak iyotzen
bakarrikan an da;
goi-goitik erorita
beraño juan da.

3

Lenguan bere dendan
lan gabe zeguela.
soñu bat aitu zuben
nai etzubela;
bere gosariyekin
zeukan kazuela,
arrika utzi ziyoten
tortilla bezela.
Intentziyoz gero
altxa zan garboso,
eziñ ankik jaso
emateko pauso;
erorita bertan zan
golpatu oso.

4

Urrengo egunian
jaikitzen danian,
eziñ eraso diyo
iñork lanian;
jaikitzen dan orduban,
aurren-aurrenian,
aguardienta eratera
zuzen-zuzenian.
Beti zurrutian
lagunen artian
ibiltzen da bere
buruen kaltian;
atzo eraman zuten
karro batian.

5

Andre mozkorra dauka
ta ezta misterio,
gizonen leziyuak
dala meriyo;
tragatuko lituke
golpez bi erriyo
lotsatu gabetanik
seriyo-seriyo.
Illiak jariyo,
erropa dariyo,
eziñ ditu iyo,
gelditu da iaio;
orrelako mozkorrik
ezta iñon jaio.

6

Zapataritzan lana
badauka polliki,
bañon zurrutian
naio du ibilli;
arrek izan ezkeroz
pezta bat edo bi,
billatzen du zurruta
non egiñ ugari.
Errepara ongi
ote zaigun jarri
gizarajua ori
tripaz guri-guri;
pelota aizezkua
dala diruri.

7

Kalera irtentzian
lenbiziko lana:
sagardoz betetzera
lagunengana;
bete-bete eginda
mozkor kapitana,
ta bueltaka erortzen da
kupelarengana.
Balantza ugari,
barkuba diruri,
or dabill igari
mozkor andi (y) ori;
zaldi zarren gisara
or da erori.

8

Mozkorren kapitana
izengoitiya du,
ori sortu diyonak
talentua badu;
zapataitzan dirurik
baldin artzen badu,
etxera bueltatzeko
konturikan ez du.
Erremientak saldu,
dirua artu du,
dena du gastatu,
burutik da nastu;
emaztiak etxian
artu nai eztu.

17 Noviembre 1882.

Aurretik oar au: «*Publicada en venta pública*». Bertso auek bertso-pape-
retan saldu zirala esan naiko du.

Publicada en
venta publica

Zapatari bati.

Urtzi laguna detan
Zapatagillak.
Antarabak daukarki
Bere illiak
erakutzinait kodutu
abiltzadadiak
gala orten ibaditka
dibiltzadadiak
bonon edadidat
entregada ~~charra~~
gala dirka biak
~~zapatari jarra~~
~~1. ten. xitun oblat~~
~~laguna jarra~~
~~afola galak~~
~~laguna jarra~~
laguna edera dauka
begitak dapiyola
ori andiak
bete ma kara

Zapatari jar onck
daukanen ventaja
agiamia izatia
asko eranda
entero mostortzenda
bestiak emanda
egin alchas turratik
ndago itzunda,
bera juateko
andria emenda
ekallarak iyotzen
kalkaritan anda
goi goitik erorita
berano janda.

Benquan bere dandan
tan gabe segieta,
gombat astuzuben
nai itzubela
bere gazariyekin
zukun kamela
arrika utziyotzen
tortella baxla,
intenzioye zero
alchazan garboyo,
egin antuk jaso
emateko pauso
erorita bertan ran
zan golpatu do.

Urungo egunian
jaitkitzen danian,
cain eraso diyo
inork lanian,
jaitkitzenda orduban
aurrian aurreniam,
aguardienta eratera
buzen sugunian,
bete juruntian,
lagunen artian,
ibiltzenda bere
bunon kalkan,
atzo eraman juten
kano batian.

Andre moskorra dauka
 ta eta misterio,
 gizonen leizuetak
 dala merio,
 tragatuko bitute
 golfes, bi erriyo.
 lotzatugabetanik
 serio serio
 illiak jario,
 eropa dariyo,
 utin ditu iyo,
 gueltutuda dyadyo
 orrelako moskorrik
 eta inon jayo.

Zapataitjan lana
 bidanka poliki
 banon zurrutian
 nayodu ibilli,
 arrek izan eskerre
 pata bat edo bi
 biltzandu zurruta
 non egin ngari
 errepara ongi,
 atzaguin jarri,
 gizatagira orri,
 tipkas guri guri
 piletat aizekua
 dala diruri.

Kalra intentzian
 kembiziko lana
 sagardos betetzera
 lagunengana,
 bete bete igitenda
 moskor kapitana
 ta multaka erortzenda
 kupelarengana
 balantzia ngari,
 barkuba diruri,
 ordabill igari,
 moskor andiyori,
 zaldi zarren gizaru
 orda erori.

Moskorren kapitana
 izen goitija du
 orri zotudiyonak
 talentua badu
 Zapataitjan dirurik
 baldin artzumbadu
 echera bueltatzeko
 konturikan edo
 erremientak zaldin,
 dima artudu,
 dena du gastatu,
 burutik da nastu,
 amastiak echiari
 arte mai estu.

P. A.

17. Noviembre 1882.

Kandido Soraluzeri, bere karten kontestaziyua

1

Kandido Soraluze,
nere lagun zarra,
zure kartari egi-
ten diyot nik farra;
oraindik egin nazu
karta bat bakarra,
merezi zenduke zuk
austia bizkarra.

2

Toribio Sanchez eta
Joxe Aranburu,
Madritik Donostira
etorri zaizkigu;
zu ere etortzia
uste det seguru,
Eguarriyetarako
espero zaitugu.

3

Kandido Soraluze,
Zaragozatican
etorri biar dezu
kolejiyotikan;
laister ba emen zatoz
lagunengatikan,
alegratzen naiz asko
gauza orrengatikan.

4

Onera etortzian
lenbiziko lana:
juan saludo egiñaz
famiyengana;
urrena berriz zure
lagunarengana,
ori da Donostiyan
egin biar dana.

5

Emen ibilko gera,
uste det beñepin,
kalietan jiraka
biyok elkarrekin,
noski pasiatubaz
umore onekin,
zuk nai badezu beintzat
ibilli nerekin.

6

Orra sei bertso emen
jarri nik zuretzat,
abek estimatzia
iruritutzen zat;
borondate onekin
jarri ditut beintzat,
zu onera etortzia
poz bat da neretzat.

18 Diciembre 1882.

Jose Txapillori

1
Bertso berri batzuek
Jose Zapiraiñi
pasatzia goguk
ematen dit neri,
bertsolai eta juez
izan dan jaun orri,
portatu zaigulako
entero ederki.

2
Lau bertsolari ziran
kantuban asiyak,
eta beste lau juez
zeuden presentziyan;
orlako bertsolairik
juan dan aspaldiyan
etzaizkigu azaldu
Teatro Txikiyan.

3
Jaun batek asiera
eman zuben klaro,
eta bertsolariyak
asi zidan bero;
saiua txit ederki
ein zuben entero,
juezak esan arte
gelditzeko gero.

4
Gure Zapirain jaunak,
botarik bertsua,
eman zuben ordena
kantatutzekua;
baziruriyen tenor
zarzuelakua,
ez nuben uste zanik
orrenbestekua.

5
Zapiraiñek juan biar
luke Operara,
bere boza ederra
erakutsitzera,
Gaiarrekin batian
gabez kantatzera;
naiko jendia juango
litzake aitzera.

6
Gorputz ederra dauka,
doñua obia,
gañera degu gizon
entero noblia;
gauza guztiyetan du
abillidadia,
non egon da lenago
jaun ori gordia?

22 Diciembre 1882.

Jose Zapirain, "Txapillo",
bertso-saioen gidari izaten zan.

Txapilloren andria **(Zelestinari) Teatruban beste batekin izan zanian** **(Printzipalian)**

1

Zelestina lenguan
Teatro Txikiyan
emakume batekiñ
umore aundiyan,
musikuari beida
fanfarroikeriyan,
suelto ibilli ziran
deabrukeriyan.

2

Lasai egiten zuten
bi andriak farra,
batek irrintzi eta
bestiak algara;
baldin izan banintzan
bertako maiztarra,
biyetan bati autsi-
ko niyon bizkarra.

3

Etziran sosegatzen
biyak Teatruan,
arkitu ziran arte
oso apuruan;
aguazillak andre bat
jo zuben buruan,
Zelestina igasi
aguro zijuan.

4

Zelestina Herausti
orduko sustua,
iru egun auetan
eztaka aztuba;
miñ ori sendatutzen
badauka gastua,
Teatroraño juana
dago damutua.

5

Zelestina ezta geio
Teatrorra juango,
orduko funtziyua
franko dubelako;
fulano batek farra
egin duelako,
andre gajua oso
lotsaturik dago.

6

Sei bertso orra jarri
onradamentian,
baño ez dira bere
buruben kaltian;
Teatrorra urrena
bestekin juatian,
egon della ixillik
lagunen artian.

Gabonetarako kantak

1
Gabon, etxeko andre
eta nagusiyak,
ederki dira emen
barrengo guziyak;
gu berriz kanpokuak
miseriz josiyak,
agiranduengatik
gera etorriyak.

2
Gau onak ematera
gaurko egunekin
emen gatoz sei lagun
umore onekin,
kantatzeko asmuak
denok elkarrekin;
gustora geldituko
dirade gurekin.

3
Ogei eta laugarren
abenduko gaba,
desio genduben ta
noizbait etorri da;
naiko txanpon biltzeko
asmua orain da,
gure boltsa txit ongi
berotu biar da.

4
Gure boltsan badago
tokiya ugari,
baño dirua gutxi
zaigu or ageri;
propina ona emen
ematia guri
etzaio gogoratzen
oraindik iñori.

5
Apari batengatik
gabiltza onela,
diru pixka bat biltzen
nola edo ala;
gaur gutxi eman ezin
lezateke iñola,
pozik artuko degu
beok eman ala.

6
Orra sei bertsoarekin
despedidarako,
bertso au jarri bara
lagunarentzako;
baliyo du urrengo
Gabonetarako,
Gabon guztiyak emen
igual diralako.

Estribilloa

Orra sei mutil gazte
etorri onera,
apari on batentzat
dirua biltzera;
propina baten jabe
egiten bagera,
lagun guztiyok ondo
konponduko gera.

26 Dicbre 1882.

Amari

Guk etxian badegu
txit andre aundiya,
amarren bat arrua
osatze'itu iya;
erregiña diruri,
oso da loriya,
gutziz ederra da ta
begiragarriya,
señire guztiyetan
estimagarriya.

Enero 10, 1882.

Errege bezperako

1

Errege bezpera da
guztizko gau ona,
etxietan biltzeko
guk falta deguna;
zerbaiten esperuan
gatoz beongana,
emango al digute
denok txanpon bana.

2

Errege bezperatik
gatoz gu onera,
urtero bezela gaur
zelebratutzeroa;
sei lagunak batian
guaz kantatzera,
propinarekin gero
konponduko gera.

3

Onera etorri gera
sei lagun dezente,
bertsuak kantatzera
oso baliente;
kantuz asiko gera
izugarri fuerte,
agirandotxo zerbait
guri eman arte.

4

A zer kuadrilla eman
ongi kantatzeko,
triste dagona berriz
kontsolatutzeko!
Bañan obiagua
dirua artzeko,
baldin badute asko
guri emateko.

5

Diruak istilluak
ematen dizkigu,
ori dala meriyo
orla gabiltza gu;
boltsan moneda askorik
ageri etzaigu,
apariyentzat diña
bilduko ez degu.

6

Despedida emateko
ona seigarrena,
bukatu zagon bara
al dan laisterrena;
etorriko gerade
gu seiak urrena,
baldin uzten baigute
sartutzen barrena.

Estribilloa

Agirandubaengatik
sei lagun nekian,
jira ta bira emen
gabiltza eskian;
arkitzen gera beon
etxeko atian,
propina ona guri
gaur eman artian.

7 Enero 1883.

Euskal Erriyari

1

Gobiernubak euskaldunari
fuerubak kendu dizkigu,
eta Euskal Erriya negarrez
lutubez estali digu;
alaxen ere arbol santubak
Gernikatik deitzen digu:
erdaldunaren mende luzaro
ez gerala egongo gu.

2

Fueruak galdu diran ezker
gure lur maite onetan,
pentsamenturikan egin gabe
ezin arkitu naiz lotan;
lengo emengo lege ederraz
oroiturikan frankotan,
pena geiegiz nere begiyak
jarritzen zaizkit malkotan.

3

Euskaldun onak beti bear du
Euskal Erriya maitatu,
eta Gernikan dagon arbola
santubaz asko oroitu;
probintziyako anai guztiyak
pake-pakian unitu,
Ama Euskera eri dagoana
denen artian sendatu.

4

Lengo Euskal Erriko legeak
oso lurperatu dira,
baña denbora gutxiren barru
gauzak emango du jira;
zimendu onak probintziyetan
ondo gordiak badira,
eta euskaldunak elkarturik
gureganatuko dira.

Apirillaren 15-an, 83.

Zugatik naiz ilko Dama bati

1

Dama gazte bat bada
gure Donostiyan,
igualik ez dubena
Españi guztiyan;
milla grazi daduzka
bere arpegiyan,
artuko nuke pozik
besuben erdiyan.

2

Aingeru ori maite
det aspaldi onetan ,
zeñaz ikusten dedan
jai arratsaldetan;
berak pentsatzen ez du
zertsu min daukatan,
sendatuko lirake
baleki zer detan.

3

Ain da ikusgarriya
dama gazte ori,
bista kendutzen baitu
begiratzian ari;
Donostiyan ez dira
orrelakoxe bi,
zerutik jetxitako
izarra diruri.

4

Gorputz liraña dauka,
arpegi txit fiña,
gerriyak badiruri
moldian egiña;
biziरो oiñ politak,
pausua ariña,
ezin fama liteke
ark merezi diña.

5

Buruan ille beltza
diz-dizka darama,
ibilleran ere ark
du guztizko fama.
Nork ez du maitatuko
orrelako dama?
Biotzak arengana
ni beintzat narama.

6

Ezin bizi naiz ondo
ni mundu onetan,
biziरो suerte txarra
det gauza denetan;
bara eskatzen dizut
erreguz benetan
ez eruki azteko
luzaro penetan.

7

Izar guztiz argiya
goitik amilduba,
zuregatikan daukat
biotza sutuba;
gañera arkitzen naiz
oso argalduba,
amoriyuak nauka
onela galduba.

8

Egiya esaten det
sentimentubakin:
ezkondu nai dedala
betiko zurekin;
izango giñake gu
ondo elkarrekin,
zeñek ez izan ditxa
aingeruarekin?

9

Zerutik jetxitako
izarra zera zu,
argiya begitikan
bigaldutzen nazu;
planta txarrian nago,
arren ar nazazu,
eta biotz sutuba
itzalduko nazu.

10

Nitzaz kupiturikan
ar nazu betiko,
zu gabe ez det bada
munduban etsiko;
zuk artzen ez banazu
jarko naiz tisiko,
eta penaturikan
zugatik naiz ilko.

4 Mayo 83.

Publicado en La Brecha

Leenengo bertsoaren asiera eta Bilintxen *Pozez ta beldurrak* saillaren leenengo bertsoarena ia berdiñak dira. Gaiñontzeko bertsoetan ere Bilintxen imitazioa egiten du emen Pepe Artolak. Etzuan maisu edo gidari txarra aukeratu.

Tomas Zapiraini

1
Bertso berri batzubenk
Tomas Zapiraini,
egi asko esanaz
nai nituzke jarri;
lanerako gogorik
eztuben jaun orri,
ikusten degulako
oso parragarri.

2
Donostiyan alproja
esaten dutena,
Tomas zapatariya
deitzen diyotena;
aste guztiya ustez
du ark astelena,
lanikan egin gabe
joaten zaio dena.

3
Ofiziyorik ondo
oraindak ez daki,
bañon jai egiteko
moldatzen badaki;
gabero zurrutian
ibiltzen da ederki,
orrela badarabill
galduko da aurki.

4
Tomas Zapiraiñek du
andregai maitea:
Terexa, kaiekua,
neskatxa gaztea;
bañon mutill ori da
entero trastea,
posible al da ori
ondo izatea?

5
Bere ditxa guztiya
du aste-egunian
neskakin ibiltzia
al duben denian;
Teresa izaten du
ark aldamenian,
(beste aiskiriakin
ezin dubenian).

6
Teresak obego du
ori despeditu,
bestela tratu txarrak
eramango ditu;
mutill orrekin gauzak
ikusiko ditu,
zergatikan aurrero
beste bi baditu.

7

Errukigarriya da
neskatxa gajua,
eztu ezagutzen ondo
mutill marrajua;
badiruri Tomasek
eguzkiyak jua,
dontzelletako ori
zer aparejua!

8

Lenguan Tomas jauna
neskatxa batekin
zirrika ibilli zan
sasoi onarekin;
orrela ibiltzen bada
bere nobiyakin,
asarratze ote diran
nai nuke nik jakin.

27 Feb°. 1883.

Maita nazu

1

Dama gazte bat det biotzetik
maite juan dan aspaldiyan,
zeñaz lenengo ikusi nuben
Loiolan erromeriyen;
aingeru baten antza ematen
nixon plazaren erdiyan,
politagorik ez dala nago
Donostiyako erriyan.

2

Bazenekike ni zer trantzetan
arkitzen naizen oraintxen,
ikusi zaitutelako bara
nere ondolik pasatzen...
Txori polliten bat ote ziñan
jarriya nitzan pentsatzen,
zu orrelaxen ikusitzean
izugarri naiz poztutzen.

3

Zuri askotxo nai dizutanik
ez al zaizu iruditzen?
Amoriyuak zureganuntza
nauka ni beti pentsatzen;
zu gabetanik mundu onetan
ezta txit errez bizitzen,
maita nazazu biotzetikan,
erreguz dizut eskatzen.

5

Nere aingeru paregabia,
maita nazazu meserez,
kupi zaitea ni ikusita
zure oñetan negarrez;
mundu guztiyan zu añako bat
arkitzen ez da txit errez,
zure onduan konparatuta
ni zer naiz bara? Ezer ez.

5

Neskatxa gazte obeagorik
ez det sekulan ikusi,
nere biotzak zureganuntza
juan nai du beti igasi;
zu gabetanik mundu onetan
ezin ninteke ni bizi,
ez nazazula penak sufritzen
luzaro eruki azi.

6

Zenbait pena ditut nik pasatzen
aspaldiyan zuregatik,
amaika bider malko tantuak
ixuri zaizkit begitik;
maitatutzia erreguz orain
eskatzen dizut bertatik,
elkarren jabe gu egitia
desio det biotzetik.

7

Gorputz egoki torniatuba,
arpegi eder leguna,
zedorri zera aspaldi (y) ontan
komeni zaitan laguna;
baldin logratzen ez baldin badet
nere pentsamentu ona,
denbora gutxi barru zugatik
galduko det osasuna.

9

Zu zerade zeruko izarra,
biotz nereko maitia,
eta gu biyok elkarren jabe
nai nuke nik izatia;
ezpadezu nai zuregatikan
bertan ilta ikustia,
esan nazazu nai dezula zuk
izan nere emaztia.

8

Miñ txar bat daukat aspaldi ontan
meriyo zeralako zu,
eta erremeiorik onena
zedorrek emango nazu;
elkarren jabe egin gaitian
biyok, nai baldin badezu;
gaitz barrengoa luzarokoa
laister sendatuko nazu.

*17 Marzo 1883.
Publicado*

Animaliyaren kantak

1
Erri batian ikusi det nik
tximutxa gitarra jotzen,
arkakosua berriz tangua
zorriyarekin dantzatzen;
euli mandua eztarriyakin
kanta politak kantatzen,
eta Moskito sugur luze bat
aientzat dirua biltzen.

2
Plaza zar baten erdiyan zuten
beren funtziyua egin,
zortziyeta asirikan beren
sinfoni ederrarekin;
an jo zituzten lau *overtura*
introduziyuarekin,
kontentu samar jendia laja
zuten kontziertubarekin.

3
Funtziyua dirijitu zuben
tximutxak ederki xamar,
batuta zillarrezko batekin
sentimentuz eta azkar;
pianuetan ere atzaparra
etzuben bara ain zakar,
ura añako direktoriak
Parisen ez dira amar.

4
Kontziertuba bukatu zanian
asi ziran plaza erdiyan
dantza erriala ateratzen
denak umore aundiyan;
arkakosua zuten kapitan
inpernukuen jantziyan,
barreretan jende dena parrez
zeguen iya eroriyan.

5
Euli mandua asi zan gero
zorriyarekin dantzari,
estropozo egin eta biyak
ziran loitara erori;
arkakosuak salto eginda
eldu ziyon bi jaunari,
komeriante jantziyan agertu
ziran irurak igari.

6
Moskitua kaballeruari
dirua eskatzen asi zan,
eta uste bañon gutxiyago
bere boltsan ageri zan;
zorriya berriz kaskañetakin
plazaren erdiyan dantzan,
arren ariñ-ariñak ikusten
jendia naikua bazan.

7

Tximutxak jo zuben moskituba
begi onduan ezkerrez
diru gutxi bildu zobelako,
ta utzi zuben negarrez;
zorriya berriz silla gañetik
asi zan burlaka farrez,
ango okasiyua banatzen
etzeguen biziro errez.

8

Elkarturikan juan ziran denak
erriya artatik bestera,
beren istrumentu guztiyakin
kontziertubak ematera,
ango jendia triste zeguena
erraz kontsolatutzera,
ta beren burubarentzat jateko
dirua irabaztera.

23 Mayo 1883.

Publicado: Ibaizabal 1902.

Deabrukeriyak

1

Gutxiyegi letuta
ez det osasunik,
bertso berri batzubek
jarriko ditut nik;
Igeldoko alkatiak
ez dauka fortunik,
ezin egon litekek
eran gabetanik,
mundu ontan etziok
txarrantzat onik.

2

Ollar batek bi arrautz
gaur egin dizkigu,
egualdi txarragorik
azaldu etzaigu;
gizon batek fragata
boinan sartu digu,
sei urteko arratoia
gaur ikusi degu,
txingurri batek artza
bi golpian il du.

3

Berriz erukiko det
amorrasiyua,
kaieko farol batek
egin du aziyua;
defenditu bear da
gure naziyua,
bi usu mutur joka
zer intentziyua,
sugur luziak dauka
estimaziyua.

4

Egarriyak nago eta
nun da erariya?
Teatruan omen da
biyar komeriya;
zezen bati segika
dabil azeriya,
baserri bateraño
juan da illargiya,
eskopetakin jo du
bere arpegiya.

5

Gizon batek jaio du
sei urteko aurra,
aurten suelto badegu
urra ta intxaurra;
eran zagun gogotik,
nere lagun zarra;
anka motza emen da
korrika azkarra,
lau kintalko atsua
bai dala kaskarra.

6

Erraparuan naiz ni
jarri ametsetan,
karnaba ari zaigu
piontzan dendetan;
tximutxak pañubelua
dauka begiyetan,
eserita gaudez gu
oraintxen neketan,
Zurriyolan ari dira
gabez pintaketan.

7

Lebitarekin dabil
zapatagillia,
kaska motzak badauka
ugari illia;
pelotan jokatzeko
au da logalia,
bere ofiziyua
du arrantzalia,
Tolosan arrapatu
dute gaur balia.

8

Orra jarri izketan
zangurruarekin,
mutubak kantatzen du
apetituakin;
gizon bat ortxen dabil
zazpi sugurrekin,
itxu bat or dijua
antiojuakin,
neskatxa bat dijua
bere andriakin.

30 Marzo 1883.

San Sebastianen martxa

1

Au poza, bai, bai, bai,
au poza, bai, bai, bai,
gaur degulako
San Sebastian, bai, bai.
Urte guztiyan geuden pozez
egun ona au etortzeko,
goizetik gabera
nor bere aldera
umore onez dibertitzeko:
festa jai txit ona
Donostiyarena
da gaurko eguna
Sebastianena;
festa jai txit ona
Donostiyarena
degu patroï San
Sebastianena, bai, bai;
pozteko triste arki
diran barrenak,
kantari (dabiltza)
aur denak (denak),
uzteko oso alde
batera penak,
soñuba (soñuba)
ta sokadun zezenak.

2

Badator, bai, bai, bai,
badator, bai, bai, bai,
atabal joka
jende dena, bai, bai.
Zaleturikan iritxi da
gure patroïen eguna,
erritar guztiyak,
txiki eta aundiak,
zori onez desio deguna;
egun on aundiya,
penak ilgarriya,
biotz pozgarriya,
estimagarriya,
egun on aundiya,
penak ilgarriya,
triste dagonen
alaigarriya, bai, bai;
jartzen gerade denok
soñuba aitzian
saltoka (pozkidaz)
aidian (bai, bai),
goiz goizetik asita
gau bitartian.
Biba Donostiya
beste milla urtian!

23 Octubre 83.

Publicada en la Unión Vascongada,

20 Enero 1892

Euskal Erriyari

1

Eskribitzera nua
euskaldunen penak,
al baldin badet klaro
esango ditut denak;
lengo legeko gauzak
orain ez diranak,
jakin dezaten Euskal
Erriko dianak.

2

Euskal Erriya libre
zegoana lenago,
urte gutxi abetan
mudaturik dago.
Ojala lengo lege
ederra balego!
Euskaldunarentzako
litzake obego.

3

Lau probintziya abek
len ziran libriak,
nola baratz batian
diraden loriak,
zitubelarik emen
lege dotoriak,
baño gero banatu
zituben Kortiak.

4

Gure probintzi santu
pake aundikuak,
lenago zori onez
ziran koroituak;
baña kendurikanen
denari fueruak,
arkitzen dira orain
txit lurperatuak.

5

Erdaldunak nayian
emen egin nausi,
ziraden probintziya
nastuketan asi;
gure deretxu onak
dituzte galazi,
eta argatik ondo
ezin gera bizi.

6

Gernikako arbola
len zutikan zana,
zazpi urte abetan
auldu zaigu dana;
euskaldunengandikan
gobernatzen zana,
orain bueltatu zaigu
erdaldunengana.

7

Zazpi urte abetan
lege berriakin,
ezin gerade bizi
tristetahunakin;
lenago giñan ondo
gure fueruakin,
bañon estali gera
denok lutuakin.

8

Gure fuero ederrak
kendu ezkeroztik,
lau probintziyak triste
dirade geroztik;
len giñan libre danak
pozkidaz beterik,
baño orain ez dago
tristura besterik.

9

Gobiernuak fueruak
kendurikan emen,
lege berriya guri
ekarri ziguben;
euskaldunak tristura
daukagu barrenen,
zergatik len bezela
libre ez geraden.

10

Gazte guztiyak orain
lege berriakin,
jarri gerade triste
arrazoiarekin;
len oitubak giñanak
libertadiekin,
eramaten gaituzte
kapotiarekin.

11

Trantze izugarriya
da gurasoana,
suertia amiltzian
beren semiena;
libratu nai eta ezin
egin al dutena,
tristura sartutzen da
biotzen barrena.

12

Amak, euskaldunenak,
daukate miñ txarra,
ez izan baldin bazan
lengo lege zarra;
batzuben seme bi eta
bestiak bakarra,
ahi, ez al da pena
kinto joan bearra?

28 Octubre 1883.

Bi zuzenketa egin ditugu. Esku-idatziak onela dio: 5/2: emen egin nagusi; 5/6: dituzte gala-arazi.

Neska zar bati

1
Neska zar zimur bat
badegu auzuan,
igualik eztubena
Europa osuan;
nola ezkonduzkeko
modurik etzuan,
lizunduba arkitzen da
betiko zokuan,
traperuak eraman
lezake zakuan.

2
Neskatxa gizatxarra,
jeniyο estuba,
ezta beñere izango
ezertan prestuba;
intentziyo geiegiz
barrena ustuba,
pazientzi gutxi eta
gañera gaiztuba,
ospital baterako
ai zer enplastuba!

15 Octubre 83.

Rosariori

1
Gure arrebatxua
polit egokiya,
neskatxa jakintsua,
biziro aundiya;
gutziz liraña eta
begiragarriya,
aingerua diruri
goitik etorriya.

2
Askotxo maite degu
anaiak arreba,
ta noizik bein beraren
bearra're bada;
prestamuan eskatzen
bazaio diruba,
arren eskubetatik
da txit seguruba.

Ematiatik
23 Enero 84.

Nere betiko ametsa

1

Dama gazte batengana daukat
aspaldi griña artuba,
zeñaz beregatikan daukadan
biotz guztiya urtuba;
au dala bide amodiyua
daukat barrenen sortuba,
azaldutzeko berari dana
orain det nere orduba.

2

Egun batian ikusirikan
kale batian jiratzen,
nere biotza momentu artan
asi zan pozez lasaitzen;
ari begira nere begiyak
etziran bada aspertzen,
zori onian ikusi nuben
aingeru ori pasatzen.

3

Beste batian entero triste
bakar-bakarrik nengoala,
ikusi nuben aingeru ori
balkoi batian zegoala;
nere biotza momentu artan
piztu zitzaidan, ai nola!
Salto eginda ara jua gabe
ezin egon zan iñola.

4

Urrena berriz gertatu nitzan
fortunaz bere urrian,
oso arriturikan gelditu
nitzan golpian lurrian;
alaitasuna arkitutzen zan
nere biotz barrunian,
an zegoalako aingeru ori
nere begiyen aurrian.

5

Biziro gorputz ederra dauka,
torniatuba diruri,
ointxo politak, arpegi fiña.
begiyak berriz izar bi;
ille kizkurra guztiz ederra
buruan zaio ageri,
bada zerutik amildutako
izar ederra da ori.

6

Istante ontan dena esango
dizut al dedan moduban,
barren gaxua arkitutzen zait
penakin iya urtuban;
zu gabetanik, izar maitea,
ezin etsi det munduban,
artu nazazu bara meserez
betiko zure onduban.

7
Zu bezelako dama gazterik
ez nuben uste zanikan,
zu gabetanik nere biotzak
ez du egun bat onikan;
arrats guztiyan etzaitut bara
kentzen begiyetatikan,
maita nazazu ez badezu nai
iltzia zuregatikan.

8
Zuregatikan nere biotza
daukat aspaldiyan eri,
orra nolako martiriyua
eman azten nazun neri;
erreguz orain eskatzen diyot
bertatik Jaungoikoari
nereganatu dezala azkar
zeruko aingeru ori.

9
Nere ditxarik aundiyena da
biyok elkarganatzia,
baldin da ezpaldin badezu nai
zugatik miñez jartzia;
egin nazazu mesere ni ez
penetan erukitzia,
bada zurekin ez izatekoz
naiago nuke iltzia.

10
Momentutikan eskatzen dizut
sendatzeko nere miña,
aspaldiyan erremeioakin
neronek senda eziña;
au guztiya da nere biotzak
zuretzat daukarren griña,
sendatutzeko barrengo gaitza
zu bakarrik zera diña.

11
Nere fortuna mundu onetan
ez da besterik, maitia,
gauza klarua biotz barrendik
komeni zait esatia:
Jaunaren legez biyok elkarren
len bañon len egitia,
egun ontxo bat aukeratu ta
laister elkartu gaitia.

12
Desiatu rik nago ementxen
zure baimena aitzeko,
nere biotzak bat edo beste
momentutik egiteko;
nai detan itza aritzen badet
zurekin naiz ni biziko,
ezetz esaten banazu berriz
agur, maitia, betiko!

1º Julio 1884.

Esku-idatzian: 8/1: Zuregatik, nere biotza.

Donostiko neskatxa gaztien aukera

1

Bertso berri batzuben
nua kantatzera,
egi batzuben klaro
ariyazitza;
arkiturikan orain
ontarako era,
nai det jende denari
eman aritzera
Donostiko neskatxa
gaztien aukera.

2

Donostiko neskatzak
ditugu ikusten
lujo aundiarekin
nola diran jazten;
ipurdi-konkorakin
dirade ibiltzen,
ez dute bara oiek
soldata asko artzen,
nondikan dute bara
orrenbeste sortzen?

3

Batzubetan jantzi bat
urratutzerako
egiña dute beste
bat trukatzeko;
oiek orren egoki
erropak jazteko,
ez dute diru gutxi
biar erosteko,
uste det dabiltzala
gu arrapatzeko.

4

Iñoiz ikusten dira
neskatxa gaztiak
kamelluaren gisa
konkorrez betiak;
ikustekuak dira
oien koloriak,
naiago dute kanpoz
egon dotoriak,
naiz arkitu barrendik
plakiyak botiak.

5

Elkartzen diranian
neskatx bat edo bi,
elkarrekin pasatzen
dute ordu ta erdi;
beti gezur kontatzen
dirade elkarri,
kontu artubaz andik
pasatzen danari,
mumuratzen dakite
mutill gazteari.

6

Asko ibiltzen dira
señora moduban,
orrelakuak asko
dirade munduban;
joaten dira egoki
nai duten lekuban,
gero esaten dute
arro momentuban:
«Jarri, nagusiya,
guztiya kontuban».

7

Edozein dendetara
lasai joaten dira,
ta soñak aukeratzen
ibildutzen dira;
nagusiyen kontura
denok jazten dira,
orrela beren ustez
baliyatzen dira,
bañan urte azkenian
komeriyak dira.

8

Zenbait komeri dira
ementxen ageri,
ara oietako bat
gertatua neri:
begira nengoala
neskatxatxo bati,
ipurditik zitzaion
koskor bat erori,
nondikan sortu zuben
kontrabandu ori?

9

Lenguan neskatxa bat
pasa zan ondotik,
eta gelditu nitzan
begira atzetik,
zer modutakua zan
ikustiagatik;
ollarren gisa zeguen
apaña kanpotik,
bañan etzeraman ark
oñetan galtzetik.

10

Ezin fiyo liteke
orrelakoakin,
biar baño geiago
dabilkitenakin;
ni beintzat ikaritzen
naiz neska oiekin,
naiago det mutill zar
gelditu beñepin,
eta ez deskuidatu
orlako batekin.

11

Obe luteke oiek
pixka bat pentsatu,
eta ez diru denak
lujotan gastatu;
nere opiniyua
orain zer dan aitu:
txit liso ibillita
soldata juntatu,
gero nai baldin bada
gizona topatu.

12

Amabi bertsorekin
nua despeitzera,
ta bidez leziyo bat
erakutsitzera:
utzi zazute bara
lujuak txokora,
erremeiatutzeko
orain da denbora,
ta nork bere kontuak
aguro atera.

8 Junio 84.

*Algunos de éstos se publicaron en la Euskal-Erria
Esku-idatzian: 3/9: uste det dabilta.*

Praisku eta Pello (Mozkor biren jolasa gabez)

1

Pellok:

–Praisku, mokollu ori
non arrapatu dek?

Praiskuk:

–Arrazoi egokiya
oraintxen eman dek!

Pellok:

–Aizak: lagundutzia
etxera nai al dek?

Praiskuk:

–Mozkorra naguela
ik pentsatzen al dek?

3

Pellok:

–Praisku, ez nazakela
orrenbeste tira.

Praiskuk:

–I abill balantzaka
jira eta bira.

Pellok:

–Zergatik bultzatzen nak
kalien erdira?

Praiskuk:

–Orrela baldin baabill,
laister tirabira.

2

Praiskuk:

–Pello, zertan ari aiz
emen pixa egiten?

Pellok:

–Ta ik pakian zertan
ez nak neri uzten?

Praiskuk:

–Bañon sereno ori
ez al dek ikusten?

Pellok:

–Alkatiak ere ni
ez niok izutzen!

4

Praiskuk:

–Bultzaka ibiltzeko
al daukak aukera?

Pellok:

–Ik bai sasoiz tiratzen
naukela orrera,

Praiskuk:

–Aizak; ez gaitzan sartu
iñork itzalera,

obe diagu sartu
tabernan ostera.

Pellok:

Abejondarikala!

20 Julio 84.

Injeniero lagun euskaldunaren agurra eta karta

1

Erramun Apaolaza,
lagun zar maitia,
askotxo sentitu det
emendik juatia;
gertatzen zeranetik
gu emen uztia,
eguna iruditzen
zait dala urtia.

2

Anastasi bat eta
Sotera bestia,
irugarrena berriz
Jazinta gaztia;
pena artu baidute
emendik juatia,
berak esaten dute
dutela kaltia.

2

Gure ditxa guziya
genuben ementxen,
ibildutzia denok
plazan dibertitzen,
arku-jiretan berriz
damak txuliatzen;
ez giñan elkarrekin
beñere aspertzen.

5

Zubek zijuaztela
emendik kanpora,
Anastasi zan azkar
atera leiora,
kamisa utsian azken
agur egitera;
negarra frankorekin
buelta zan ostera.

3

Elkarrekin giñuzen
emengo aiskiriak
ziran paregabeko
gazte dotoriak;
gustagarriyak ziran
beren koloriak,
baziduriten uda
berriko loriak.

6

Beste bi neskatxa ere
lo egon etziran,
musika aritu orduko
balkoian an ziran;
zubek emendik juaten
ikusten oi ziran,
gero biyak negarrez
an gelditu ziran.

7

Iñulabarra orduko
zubetzaz pentsatzen,
gau guztiyan eztegu
burutikan kentzen;
aiskide oietara
geranian biltzen,
zubek gabetandikan
triste gera ibiltzen.

8

Beti gaude guztiyak
zubek bueltatu zai,
elkarrekin berriro
ibiltzeko lasai;
zubek gabetanikan
ez degu izan nai,
bueltake ote zeraten
esan gaituzu (Ramon:) bai.

Enero 84.

Neska zar bati

1

Bertso berri batzuben jartzeko
neukan aspaldiyan griña,
argatikan nua egitera
nere ustez alegiña;
famatu nai det gure auzoko
neska zar mutur zikiña,
zapua bañon itxusiyoko
sorgiñaren erregiña.

2

Oso lizundurikan or dago
zokuan txit pozoituba,
Akelargo sorgiñaren tatxa
dauka aspaldi artuba;
bere jeniyo estubarekin
dago txit ernegatuba,
neska zar gelditutako pena
dauka animan sartuba.

3

Norbait arrapatuko zubela
berak pentsatutzen zuben,
bañon alde guztiyak jirarik
iñor billatzen etzuben;
orren itxurak gazte guztiyak
ikaratutzen zituben,
sorgin marama lizundu ori
zeñek artu naiko zuben?

3

Bere gisako sorgiñarekin
egunero da juntatzen,
eta zokorik zoko ibiltzen
dira baztarrak miratzen;
gerora berriz egoten dira
jendiari kontu artzen,
sorgiñ marama deabru oiek
eztitu ezerk izutzen.

5

Sugurra dauka izugarriya,
diruri atxur kirtena,
kokotzak berriz ikaratzen du
Donostiko jende dena;
ille zimurra, begi zartubak,
gorputza berriz sei kana,
begiratu batian diruri
Akelarko kapitana.

6

Begiratudzen diyotanian
nonbaitetikan berari,
lendabiziko kokotza eta
sugurra zaizka ageri;
mutill kozkorak ibiltzen dira
burlaka neska zarrari,
zakurrak ere pixa egiten
diyote bere gonari.

7

Ortzak ederrak agertzen ditu
abua zabaldutzian,
miña egiteko zoriyan jartzen
naiz ni begiratutzian;
bizarra berriz zuri-zuriya
asi zaio kokotzian,
gauza onaren jabe egiten da
bat oso neska zartzian.

8

Zortzi bertso txo abekin orra
eman nik errematia,
eta nai nuke, dama gaztiak,
aben berri jakitia,
gizontxo bana billaturikan
elkarturik ikustia;
animaliyik itxusiyena
da neska zar izatia.

Enero 85

Publicado en La Brecha

Esku-idatziak: 8/5: gizontxo bana
billaturik.

Dama gazti adi consejua

1
Bertso berriyak jartzeko neuka
aspaldionetan grina
argatikan nua egintera
nero ustea alegina
famatu naidet
gure auroko
neskazar mutur zikiña
zazna bana ichiriyoko
sorginaren erreguina.

2
Dana lizendurikan ordago
zokuan chit pozoituba
akelara sorginarentacha
dauka aspaldi artuba
bere jeniyo estubarekin
dago chit ernegatuba
neskazar gelditutako pena
dauka animan sortuba.

3
Sudurra dauka izugarriya
diruri achur kirtena
kokotsarekin ikarazendu
Donostiyan jende dena
ile zimura begi sartubak
gorputza berriz zaidana
begiratu batian diruri
akelarre kapitana.

7
Zazpi berzecho abekin orra
eman nik errematia
eta nai nuke dama gaztiak
aben berri jakitia
gizoncho bana billaturikan
elkarturik ikustia
animalirik ichusiyena
da neskazar geldicia

4
Norbait enganatua zubela
berak pesatuzen zuben
bana baztar guziyak jerario
inor bifaren izuben
orren ichurak garteguziyak
ikartuoren zituben
neskazar lizundutakuori
zeñek artu naiko zuben.

5
Begirataren diyotanian
nunbatetikan berari
lendabizio sudurra eta
kokotza zaizka aguri
mutil koskorrak ibilzendira
burlaka neska zartari
zakurraka ere pisha egiten
diyote bere gonari

6
Arpegi zimur lepua mia
milla tacha gorputzian
desmayatuta gelditutzenaiz
ari begiratuzian
bizarra ere zuri zuriya
asizayo kokozian
gauzaonarín gabe egitonda
bat oso nesca zarzian.

BERTSO BERRIYAK

BAUTISTA BASTERETXE

1

Bautista Basteretxe
Mutiko pijua
Neri gurdi ardatza
Neri gurdi ardatza
Ostufa dijua.
Beltzak eta txuriak
Izango dituzu
Neri gurdi ardatza
Neri gurdi ardatza
Ezpadakardazu.

2

Gurdi ardatza ezik
Itai ta aria
Besteren bear gabe
Badaukat neria,
Sega, poto, labaña
Gañera bostortza
Periyan erosia
Daukat nik zortotza.

3

Nero idi pareak
Dauzka zintzariak
Lepotikan zintzilik
Zildaian jariak
Geñera uztariak
Ta kopetakoak
Ontz ure gori goriz
Erositakoak.

4

Zeronek naiko gauza
Dezula diouzu
Bañan gurdi-ardatza
Lapurtu didazu
Ordaindu bear dezu
Larutik odorki
Ardatza ezpadezu
Erakartzen aurki.

5

Buru-gogorak badu
Berekin kaltea
¿Ez teñan gauza nola
Naidezu ematea?
Zentzuak galdurikan
Arkitzen zerade
Bestela beintzat orla
Ariko etzínake.

6

Gezur ta abar zabilta,
Batxi iruzurean.
Zu bezin gezurtirik
Ezta Euskalerian.
Zure beri dakite
Non nai diradenak.
Gordetzen dituzula
Gauza besterenak.

360 orrialdeko bertso-sailla, kanta-paperetan.

Donostiar bat bere erriyan

1

Donostitikan alde eginda
egondu naiz txit aparte,
Habanan eta Montevideon
egin ditut zenbait urte;
nere biotzak eta animak
ekarri arazi naute,
Euskal Erriyan sartu naiz eta
ez naiz irtengo ill arte.

2

Gustagarrizko paraje asko
badira kanpo oietan,
Montevideo, Habana eta
Buenos Aires aldietan;
naiko tokiya miratu arren
zenbait urtetxo abetan,
Euskal Erriya bezelakorik
eztet arkitu bestetan.

3

Montevideon ikusi ditut
kanpuak eta ibaiyak,
gañera berriz baso, zelaiak
ta lur-itsaso aundi yak;
alaz guztiyaz gauza geiago
ditu gure alderdi yak,
Euskal Erriyak sendatzen ditu
andik datozen guzti yak.

4

Arriturikan sartzen naiz emen
kanpotikan etorrira,
nere erriya ote dan ezin
xinisturikan jarrita;
auxen da bada ederra eta
begiragarri polita,
ezin obia sortu liteke
berriz egiten asita.

5

Alde batera begiraturik
daukagu edertasuna,
izugarrizko alegrantziya
eta zoriontasuna;
kanpuan ontaz oroiturikan
sortzen da tristetasuna,
Euskal Erriya, zu zera neri
miña sendatzen nazuna.

6

Gogo aundizko begiratua
egin diyot erriyari,
alde batetik abiyaturik
besterañoko danari;
alde guztiyan edertasuna
besterik ez da ageri,
ezin aspertu liteke iñor
begira egotez berari.

7
Denborarekin arkitu ditut
lengo etxe emenguak,
bill-bill egiñik oñian dauzka
kontu aundiz gazteluak;
konbentu bi ta eliza biyak
erre gabe geratuak
bakar-bakarrak ditut arkitu
nik emen lenagokuak.

8
Lengo denboran ziran bazterrak
ustez ziran ezerezak,
baña denboraz egin dirade
emen lanak ez errezak:
arboldegiyak, etxe alaiak,
kale zabal eta plazak,
miragarrizko pauso lekuak
eta gañerako gauzak.

9
Murall aundiyak len erriyari
ziranak kontu artutzen,
gutziz lurperaturik gaur etxe
berriyak dira agertzen;
ikusgarrizko loretokiyak,
plaza ederrak ementxen,
etxe oiekin batian dute
erriya oso apaintzen.

10
Kanpotik etortzen diran asko
mintsuak oso auldurik,
berialaxen jarritzen dira
Donostiyan pizkorturik;
ur gaziya zko mañuak eta
aize ederrak arturik,
beren errira itzultzen dira
biyotz guztiya pozturik.

11
Negar malkuak irtentzen zaizkit
neri pozaren indarrez,
ikusirikan nere erriya
betia gauza ederrez;
urrezko bola dirudi goitik
amildutakua berez,
onen onduan beste guztiyak
zer dira bada? Ezer ez.

12
Zori oneko erri maitia,
gutziz estimagarriya,
mintsu guztiyen balsamua ta
euskaldunaren kabiya;
paregabeko perla ederra
gutziz begiragarriya,
bedinkatua izan dedilla
beti-beti Donostiya!

Agosto 85,

Publicado en la Euskal-Erria, el 30 Enero de 1886.

Copiado de la Euskal-Erria: «Publicamos con el mayor gusto esta composición que revela las felices aptitudes que posee su autor, el joven Dn. José Artola, hijo de nuestro estimado colaborador y amigo el conocido poeta y fabulista Dn. Ramón, cuyas tradiciones esperamos ha de seguir con éxito su mencionado sucesor».

Juan Jose Santesteban-i Oroimena

Juan ziñala zu, gure maisuba,
utzirik Euskal Erriya?
A zeñen benaz betetzen zaiten
negarrez nere begiya!
Joan ziñan, Jose, zerubetara
osto ederrez jantziya,
sori oneko izan ziñana
Euskal Erriko graziya,
serafin eta aingeruari
ariyaztera neurriya,
nekea prankoren tartian zuk
tatxarik gabe jarriya,
erakustzalle paregabia,
soñu sortzalle aundiya,
toki denetan maitatutako
euskaldun maitagarriya;
bañan etzera sekulan ilko,
ara zure sorterriya
nola ari dan oroimengarri
ipintzen koro berriya.

11 Octubre 1885.

Olerki edo bertso au *acróstico* bat da. Lerro bakoitzeko leen izkia artu eta goitik beera joanda, *Juan Jose Santesteban-i* irakurriko degu. Baiña oker bat du: Ez du *zori oneko* idazten, *sori oneko* baizik, goitik beerako irakurketa ortan *Jose* ager dedin, eta ez *Joze*.

Erregeak

Iru Errege dira
presaka ta larri,
amaidu egunian
Belena etorri,
adoratziagatik
Jesus Jauna sarri,
Birjiña Amagandik
mundura dan ori.

Diciembre 1885.

Karidadeko Arrebak

Castelar-ek esana da
Karidadeko Arrebak
dirala eta izango
aingerutxo lurekoak.

Miserikordiyetan diraden arrebak,
guzti-guztiyak dira pobriaren amak;
izugarriyak dira oien biyotz onak,
ta estimagarriyak beren obra denak.
Ez ditu ikarutzen egundaño lanak,
baizik beti gustora egiten dianak.
Oiek dira munduban portatzen diranak!
Zeruratu ditzala gure Jesus Jaunak.

Enero 1886.

*Publicada en La Semana Católica,
el día 28 Setiembre de 1890.*

Lagunkidedi¹ on bat

1

Edertasun aundiko
lagunkidedia
Donostiyan jargoitu
dute dotoria;
ezin sortu liteke
beste bat obia,
or erakusten dute
Jaunaren legia,
eratsiyaz denari
bear dan fedia,
amatzat artu degu
guk Trinidadia.

2

Lagunkidedi on au.
moldatzen zan asi,
Jaunari eskatubaz
graziya lenbizi,
zezan pekatariya
sendatu arazi,
eta fede santua
denari eratsi;
gauza onak dizkigu
guri erakutsi,
ori ez bazan izan
gu nolatan bizi?

3

Buruzbide aundiyak
bazituben artu,
eta pentsamentuba
askotxo nekatu,
etzitzaion ala ere
lanari barkatu,
baizik azkar zituben
denak menderatu,
gero agrakori² bat
zuten bertan sortu,
eta obispo jaunak
zuben ontzakaitu³.

4

Jaun batzuben ziraden
gugatikan asi,
zortzien bat zituzten
billatu lenbizi;
gero genubengan
gauz ona ikusi,
sartu gabe egotiak
etzuben merezi;
bertan sarturik guztiz
ondo gera bizi,
eta gauza ederrak
ditugu ikasi.

¹ Sociedad. (Egillearen oarra),.

² Reglamento. (Id.)

³ Aprobar. (Id.)

5

Onera sartu dira
txartxoak ziranak,
erropa moduan len
bizi oi ziranak;
bide zuzenian beñ
jartzen etziranak,
justubari burlaka
ibiltzen ziranak,
bada utzirik beren
okerbide lenak,
zuzenekoan ditu
zaintzen Jesus Jaunak.

6

Jaun batzubek jakiñik
beste askok aña,
arkitu zuten arbol
onenaren zaña;
denari igarriyaz
neurri eta maña,
guk ere artu nairik
berari tamaña,
prest gaude egiteko
denok alegiña,
asko egiten gauza
ez gerade baña.

7

Etxe santu maite au
nola duten sortu,
berealaxe gera
bertan zenbait sartu;
biotzak poztu eta
animak sendatu
zaizkigu, geralako
fedian sendotu,
bada gaur naigo degu
lenbizi urkatu,
eta ez artu degun
bidea ukatu.

8

Egun eta berrogei
pasiak bagera,
sarturik gaudezenak
lagunkidedira;
zernai gauzetarako
daukagu aukera,
eskola ere ikasten
bertan ari gera,
anaiak bezelaxe
konpondutzen gera,
ez daukagu damurik
sartuba onera.

9

Lagunkidedietan
onenetakua
bada au Donostiyan
dagonetakua;
pezta bi pagatzen da
pagu illekua;
iñor gelditzen bada
miñez bertakua,
pezta bat anparua
badu jakakua,
libre dauka botika
eta medikua.

10

Kristau euskaldun denak,
atozte onera,
erlijio santua
gogoz ikastera,
fede santua zer dan
ondo ikustera,
eta barren mintsua
pozkiatutzero;
atozte bada bide
onetan jartzera,
ez zuazten betiko
anima galtzera.

11

O Ama txit laztana,
Birjiña Maria,
izar dizdizaria,
parerik bagia;
zeru eta lurreko
denaren jabia,
aingeruen Erregiñ,
anparo guria,
eskatutzen dizugu
graziya zuria,
beti bizi dediyen
Lagunkidedia.

Bertako bat.
20 de Febrero 86.
Publicado en La Brecha.

Artza eta gu

1
Artzaren kondaira
zeñek jakin nai du?
Beriala dan gisan
kontatuko degu;
zazpi urte Afrikan
igaro ditugu,
ta au arrapatuta
onuntz dakarkigu.

2
Au ezin ezirikan
ibildu gera gu,
baño nolabait ere
menderatu degu;
bizkarra berotubaz
baitegu umildu,
orain atzaparkarik
botatzen ez digu.

3
Robinson du izena
animali zarrak,
ez du ikaratutzen
au batek bakarrak;
baño gure makilla
motzaren indarrak
gorde arazten dizka
bere atzaparrak.

4
Gauza asko dizkagu
erakutsi emen,
Afrikan etzekiyen
orrelakorik len;
orain daki dantzan ta
panderua jotzen,
eta ez da batere
ezertan lotsatzen.

5
Maia serbitzen ere
gutziz ondo daki,
fallorikan ematen
beñ ere ez daki;
bi ankian jarririk
polliki-polliki,
janariya ekartzen
digu txit ederki.

6
Beste askotan berriz
gu etxeratzi
kontuan gelditzen da
atien atzian;
umill egoten da txit
gu luak artzian,
eta zurrungaz gaitu
esnatzen goizian.

7

Baldin janari gutxi
ematen bazaio,
arrantzaka asten da
izugarri iaio;
baño makillazuak
ematen zaizkiyo,
eta tripa ederki
gurututzen zaio.

8

Onen erraziyua
daukagu jakiña:
nai du aragi asko
eta oso fiña;
bañan guk ezin degu
sortu onen diña,
aiskide bearko da
egin arakiña.

9

Sartutzen bagerade
tabernen batera,
gurekin batian da
sartutzen bertara;
abiyatzen bagera
gu zerbait jatera,
nai du berari ere
jartzia platera.

10

Fumatzen ere berak
oso ondo daki,
ez du iñork erretzen
onek beziñ ongi;
bestek eman ezkeru
tabakua oni,
egunian erreko
lituke kintal bi.

11

Eran kontuan ezta
biziro eskasa,
eraten daki gogoz
eta lasa-lasa;
tinakua betia
jarrita're aisa
ustuko du aguro,
baldin bada beltza.

12

Erriz erri gerade
etorri onera,
gure Robinson jauna
erakutsitzera;
orain guaz Parisko
Exposiziyora,
saririkan onena
irabazitzera.

27 Febrero 1886.

Iñauteriyetan irten ziran Rafael anka-motza artza jantziyan; bestiak Afrikako soñekin, Donostiyan. (Egillearen oarra).

Publicado en La Brecha.

Bilintxen esaera bat

Loreziyo kaleko
kantoi-kantoyian
anai-arrebak ziran
elkartu batian;
arrebak igarririk
zeukala ark dirua,
eskatzia zitzaion
etorri burura;
esan ziyon frantzez:
«Donemua le artxan».
«Ua nere boltsara
eta andik artzan».

Mayo 3 de 1886.

Bi dama

1

Ederki jantzi eta
gañera txukunak
zerate, txinistatu,
maitetxo kuttunak;
gorputz torniatubak,
grazi ederdunak,
arrosaren gisako
kolore legunak,
abo borobill, ortz fiñ,
gustoko iztunak,
zubek ikusitzian
arriturik denak
gelditzen dira zuben
aurrian lagunak,
mutill gazte, lirañak
eta dirudunak.

2

Izen polita dute
zuben meseriak,
bataiatzera joan ta
elizan pariak;
zerate langilliak,
oso dotoriak,
Donostiyan iñoren
enbiri gabiak;
zubek dakizkitzute,
zubek, laboriak,
naiz dala Maria ta
berdín Liboriak;
ezin arki litezke
beste bi obiak,
ta gañera zerate
biyotzez nobliak.

3

A zer begi ederrak
dituben Mariak,
neskatxa gazte, liraiñ,
tatxarik gabiak;
dira kristala bezin,
ai!, dizdizariak,
baldin begira jartzen
badira neriak,
itzaldu ta lajatzten
dizkitet beriak,
argitasun aundiko
oso dotoriak;
zubek zerate, zubek,
udara loriak,
parerikan gabeko
mirabe ariak.

4

Mari, sinistra nazu
esan nai detana,
mesedez neri adi-
tu nazazu dana:
oso txoraturikan
nago zuregana,
belauniko jarriyaz
zure aurrez, dama,
esan zaidazu ea
non bizi dan ama,
joan nediyeñ segiran
ni berarengana,
eskua eskatzera
zure izanena,
senda zaidatan biyotz
miñez daukatana.

Mayo 1886.

Joakinaren egun bat

1
Nagusiyak joanikan
erromeriyara,
oker ez baldin banaiz,
noski Parisara,
guri ere etorri
zitzaigun denbora
irtetzeko pixka bat
egunez kanpora.

2
Larunbatakin ziran
emendik atera,
kotxia zitzaioten
etorri atera;
senar ta emaztia
sarturik bertara,
goizeko amaiketan
joan ziran trenera.

3
Gure biotza laister
bizirotu zan,
bati loteri ona
erortzen dan gisan.
Pozkida aundigorik
guretzat zer izan?
Deus ez, zergatik elkar
bat-tzeko gebiltzan.

4
Igandia zan urren,
ai ura eguna,
sekulan orlakorik
izan ez deguna!
Eguzki ederra zan,
aize fin, laguna,
osasun edertzalle,
aztuko etzaiguna.

5
Jaiki ta lenbizi joan
giñan elizara,
andik irten ta gero
esnia eratera,
fidandea¹ aundiko
baserri batera,
Loiolako alkate
jaunaren etxera.

6
Arratsaldia ere
ederki pasa zan,
batzubek pasiatzen,
bestiak jolasan;
emakumiak gero
oblatetan ziran,
gu berriz zizarrian
Atari-ederran.

¹ *Confianza*. (Egillearen oarra).

7

Arratsa ere noizbait,
izanik denbora,
iritxi zan eta joan
giñan teatrorra;
guztiyak egon giñan
bizirot gustora,
orrelako gauz onik
eztet nik gogora.

8

Teatrotik irten ta
guztiyak batian
sartu giñan Marinan
oso goiz artian;
esnia ta zerbeza
arturik pakian,
despeitu giñan denak
umore onian.

16 Mayo 1886.

Ama falta

1

Ai au bakardasuna
gañera tristura
arkitzen zaizkidanak
sarturik petxura!
Nere biotz gaxua
oso illundu da,
ama juan zaitalako,
bai, beste mundura.

2

Ama bat nuben eta
orain bat ere ez,
nere begiyak malkoz
estaliyak daudez;
biotza ere daukat
bizi ro negarrez,
urratzeko zoriyan
penaren indarrez.

3

Munduban dan bitartez
famili guztiyak
izaten ditu egun
bizi ro eztiyak;
baña faltatzen badu
zimendu loriyak,
goitik bera erortzen
dira familiyak.

4

Ama bañan oberik
munduban al dago?
Ezer ere ez dala
igarriya nago;
familiyan burutzat
ipiñiya dago,
arrek paltatzen badu
gauz onik eztago.

5

Arkitzen naiz tristura
ikaragarriyan,
ama pentsamentura
dakartan guziyan;
egun bat onik ez det,
nago aspaldiyan
penaren kargarekin
mintzeko zoriyan.

6

Nola ez naiz egongo
penarekin miñez,
biotza arki bazait
oñaze samiñez
betia ta dardara
sufritu eziñez?
Penak zoratuko nau,
esaten det ziñez.

7

O zenbat aldiz gora
begiraten detan,
nere ama beñ ere
agertzen ote dan!
Baña alaz guztiyaz,
egon arren ontan,
begiyak jartzen zaizkit
itzaldu ta lotan.

8

Jaunari eskatutzen
diyot bertatikan
ez dezala mugitu,
ez, zimendurikan;
baizik graziya emanik
berak zerutikan,
gorde dezazkiyela
luzaro zutikan.

Maiatzian, 21-ean.
Euskal Erria, 30 Nov. 1915.

Sagarra eta sagardua

Lore ederra mundura zera
osto tartian etortzen,
arbol-adarrak zintzilik zaitu
gustora ongi azitzen;
denborarekin gorputza zaizu
txit borobilla gelditzen,
aize, eguzki eta eudiyak
zaituztelako mantentzen.
Baño gerora gerriyetatik
asitzen zera sentitzen,
eziñ egonak dituzu eta
indarrak zaizkitzu aitzen;
ala gertatzen zeran denboran
ama arbolak utzitzen
zaitu, orduan golpez lurrera
amilka zera erortzen.
Lurren gañean gelditzen zera
neke ta penak sufritzen,
ikusi arren trantze txar ortan
zutzaz ez dira kupitzen;
usteltzeraño etortzen zera,
mundubaz dezu etsitzen,
orduban zutzaz oroiturikan
noizbait zaituzte jasotzen.
Jaso zaituzte eta gerora
zer da zurekin gertatzen?
Borrero oiek, bai, sententziya
iltzeko dizute sortzen;

presondegri zar aundi batera
bultzaka zaituzte sartzen,
mazoz zanpatuz gorputz guztiya
dizute bertan urratzen.
Izerdi odol daukazkitzunak
azkar dizkitzute kentzen,
azal utsera biurtu arte
guztiyak prentsan estutzen
aritzen dira; eta nola zu
txetuba zeran gelditzen,
geiago sufri eziñik zera
martirizatuba iltzen.
Zure bertute, da esatea,
zumoaz zaizuna biltzen,
zulo batean, au da kupela,
ondo zaituzte gordetzen;
juizioko eguna ere
noizbait zaizu iritxitzen,
eta mundura bigarren txandan
piztuba zera etortzen.
Ai zeñen gauza ederra eta
garbiya zeran azaltzen,
euskaldun denok zureganuntza
pozkidaz gerade biltzen;
bakoitzak bere aldetik milla
esker dizkitzu ematen,
gerora zure zumo gozoa
gustora degu eraten.

Junio 12, 1886

Publicada en la Euskal-Erria, 10 setiembre de 1886; en La Unión Vascongada, 25 de julio 1893; La Vasconia de Buenos Aires, 30 setiembre de 1894; Eco de la tarde, 10 junio 1908; Pueblo Vasco, 3 diciembre 1917.

Santa Febronia martiria

1
Jaungoikoari eskaturikan
argitasuna lenbizi,
Febronia santen bizitza nai det
jendeari ariyazi;
mundu onetan jaio ezker
zer modutara zan bizi,
gañera gloriya zeruetan
nola zuben irabazi.

2
Dioklezianon kaltarrai¹ denboran
irugarren gizaldian,
fedea indartzeko jaio zan
Sibapolis-en Sirian;
bakartegi² bat zan monjak bizi
zitezen penitentziyan,
berrogei eta amar baziran,
ziranak fede biziyan.

3
Monja guztiyen agintariya
zuten jarriya Briena,
edadez oso aurreratua,
errespetagarriena;
illoba bat zan an berarekin,
au da izenez Febronia,
emezortzi urteko aingeru
fama ezin litekena.

4
Iru urte zitubela sartu
zuben izebak bertara,
Jesu-Kristoren etxe santuan,
bakartegi orretara;
izebak oso maitia zuben
bildotx mantxo biotzbera,
edertasunan bazirudiyen
Ama Birjiña ber-bera.

5
Gaztetandikan artu zuben ark
Jesus maitia senartzat,
au bakarrikan ark maite zuben,
oberik etzan arentzat;
kontsagratzeko botu artu (sic)
zuben betiko beraentzat,
mespreziyua mundu ontako
edertasun denarentzat.

6
Izugarrizko penitentziyak
pozez egiten zituben,
urteak zuben egun geienak
barau zituben izaten;
askotan zan deus progradu gabe
bi egunian egoten,
lotara berriz erroparekin
lurrera oi zan etzaten.

¹ *Persecución*. (Egillearen oarra).

² *Monasterio*. (Id.)

7

Bakartegiko monja guztiyak
onekin ziran arritzen,
ikusirikan onek zubela
gauza geiegi sufritzen;
bere burua zuben txit gogor
indartsu illerazotzen,³
alaz guztiyaz edertasuna
geigo zitzaion azitzen.

8

Askok jakiñik nola bizi zan
Febronia konbentu ortan,
itz egin naia izaten zuten
denak berekin an bertan;
baña birjiña onek etzuben
itzik egin nai inñontan,
baizik beti izan beillaria⁴,
gordea lau paretetan.

9

Emakume bat katekumena,
izena zuben Ibiera,
itz egin eta ezagutzia
nai zuben bada diena;
billatu zuben agintariya,
au zan izeba Briena,
belaunikaturik eska ziyon
uzteko sartzen barrena.

³ *Mortificar.* (Id.)

⁴ *Peregrina.* (Id.)

10

Ainbesteraño ikusirikan
desioz emakumia,
esan ziyon utziko ziyola,
baña bestela jantziya;
kanpoko monja balitz bezela
oso egoki jarriya,
sartu zan eta billatu zuben
desio zuben guziya.

11

Febroniak beregan artu zuben
biziro modu onian,
izketan ere prest asi baitzan
erlijioen gañian;
Ibiera zebillen ezkontzeko
laister bigarren aldian,
baña prest damu arazi ziyon
oni adi ziyonian.

12

Azkar zuben onek gonbertitu
Ibiera katekumena,
berialaxe bataiatu zan
bera ta pamili dena;
amoriyua sortu zitzaion
sutsuba Jesusengana,
mundu ontatik gordeta bizi
izandu zan oso dana.

13

Au gertaturik gero izan zan
bitori aundigokoa,
biziro gaizki miñ sendoakin
arkitzen zala gajoa;
denbora ontan jakindu zuten
Siriako jaun prefektua
bere osaba Selenorekin
zeturrela txit sutua.

14

Abek ziraden kristaben kontra-
ko agintari gaiztuak,
enperadoreak ordenakin
an bertara bigalduak;
kristau iltzera azaldu ziran
odolak txit berotuak,
Elizaren seme denak jarri
ziraden ikaratuak.

15

Obispo jaunak ikusirikan
zer gertatzera zetorren,
agindu zuben al zan lekura
aldendutzeko lenbailen;
monja guztiyak ikaratuta
estura larriyan zeuden,
al zuten denak al zan lekura
konbentutik ziran irten.

⁵ *Resolución*. (Id.)

⁶ *Lograr*. (Id.)

16

Agintariyak –au da: Briena–
illoba gaztearekin
gelditu nai izan zuben bertan
fedea indartsuarekin;
martiriyua logra nai zuben
izebak bertan beñepin,
Jaungoikoari eskatzen ziyon
bere indar guztiyak.

17

Buruan illobaren kontua
besterik etzebilkiyen:
«Zer egingo du nere illobak?»
beti au esaten zuben;
santa gazteak ausartzia⁵ txit
sendoa artu baizuben,
eta esan ziyon izebari:
«Au egin bear det emen.

18

Nere senarra Jesukristoren
lagundedi onarekin,
Ama Santisima Birjiñaren
anparo aundiyarekin,
Erredentore Salbatzallien
grazi paregabiakin,
iritxitzia⁶ nai detan dena
errez nezake nik egin.

19

Sakrifiziyo biyotzarena
eskeñiya aspalditik
daukat, orain bizitza nerea
eskeintzen diyot bertatik,
Zer gloria eta ditxa geiago
espera nezazkike nik
Jesukristorentzat nere odol
dena ixurtzia baizik?».

22

Laguntzalletzat eman oi ziyon
bere osaba Seleno,
kristabaren kontrako gogorra
zalako orain ta leno;
bañan Lisimakok bere ama
kristaba izanik sano,
berak agindu nai ezik zuben
ipiñi lengusu Primo.

20

Arriturikan laja zituben
an arkitutzen ziranak,
egin zituben itz gozoakin
fedea aundiko kristauak;
bestiak segi nai zuten baña
ezin lagundu barrenak,
esan bezela al zan lekuan
gorde ziraden dianak.

23

Palmiran lenengo agindea
enperadoriarena
kunplitu zuten sarturik denak
krueldadian barrena;
Seleno jauna jarririk buru
ango tropa guztiyena,
agindu zuben iltzeko kristau
arrapatzen zan diana.

21

Lisimako zan prefeto Antimon
seme ogei urtekua,
onek osaba zuben Seleno
oso biyotz gaiztokua;
enperadore Dioklezianok
zuben oso maitatua
Lisimako, ta nonbratu zuben
prefeto Orientekua.

24

Aguro bertan ziran jentillak
juan ziran Selenongana,
esatera bazala konbentu
aundi bat kristauarena;
au aditurik bigal zituben
gudari asko bertara,
esanik ate denak autsi ta
sartzeko azkar aurrera.

25

Esan bezela, autsirik ate
an zituztenak billatzen,
arkitu zuten santa gaztea
belauniko erregutzen;
izeba ere billaturikan
denak asi ziran jotzen,
agertu zan illoba esanaz
asteko bera're iltzen.

26

Edertasuna ikusirikan
onena, denak an bertan
arriturikan gelditu ziran
erdi nastuak batetan;
jeneral Primok gudari denak
arkitzen ziranak ontan
bigaldurikan, andik asi zan
Febroniarekin izketan.

27

Primok ziyon au; «Bali nedilla
gure jaungoiko guztiyak!
Bestiak igas egiñik zertan
gelditu zerate biyak?
Zuek ere aldendu zaitezte,
denborak daude txikiyak,
nai ez baldin badezute laister
emen kentzia biziyak».

⁷ *Insulto.* (Id.)

⁸ *Immortal.* (Id.)

⁹ *Destino.* (Id.)

¹⁰ *Aspirar.* (Id.)

28

Probidentziyak denbora zuben
eman gañerakoari,
estuusun eta erasoak⁷
ez iristeko berari;
bitarte ontan parte ematera
joan ziran Lisimakori,
esanaz: «Aditu nazazu gaur
zer gertatu zaidan neri.

29

Arkitu det, jauna, konbentuan
iruritutzen zaidana,
jaun illezkorrek⁸ zure emaztetzat
señalpenetuz⁹ zeukana;
da dontzella bat izate dana
pare gabea daukana,
mundu guztiyan orlakorikan
sortu izandu eztana».

30

Lisimakok erantzun du: «Jaunak,
esan izandu dit amak,
dontzella oiek, konbentuetan
gordian bizi diranak,
denak izaten dirala emazte
bere Jesukristorenak;
goragotu¹⁰ nai ez det bada nik
gisara ortako eztaiak.

31

Izketa ortan ari zirala,
an zeguan gudari bati
bururatu zitzaion partea
ematia Selenori:
nola dontzella kristau ederra
pare gabekua ori
konde Primok eman nai ziyola
andretzat Lisimakori.

34

Geigo esaten etzizon utzi
negarrak denbora onetan,
Febronia bakar-bakarrik zeguen
indarturikan batetan;
Selenongana eramanikan
aurrez jarri zuten bertan,
ikusirikan au ain mantsua
arriturik gelditu zan.

32

Kristabaren izen utsak zuben
berotu ta amorrutzen,
eman zuben agindea laister
ekartzeko bertaraxen;
begiragarri aingeru ori
katez lotua zeukaten,
bildotx umia beziñ umilla
bultzaka ekarri zuten.

35

Beriala galde ziyon ea
libre edo mendekua zan.
Erantzun ziyon: «Mendekoa naiz».
«Eta norena bada esan».
«Nere Jaungoiko maitiarena
izan naiz ta nai det izan;
siraskatikan berarengana
orla kontsagratu nitzan».

33

Ikusirikan izeba santak
illoba zeramatela,
eta besterik eramateko
aginderik etzutela,
esan oi ziyon: «Jesusengatik
ixuri zazu odola,
bizi naizela esan dezatan
illoba martir detala»

36

«Pena da bada –zizon Selenok–
orren gaztetandik orla
engañatuta nola zaituzten
eruki; baña beriala
utzi zaizkitzu txorakeriyak;
gure jainko illezkorra
adora zazu, eta txinistu
ondo izango zerala».

37

Lisimako ekarririk ara
esan ziyon: «Adi zazu:
nai zaitut nere illoba egiñ,
au senarratzat artzazu;
erromatar au arturik oso
aundi izan bear dezu;
tira: onek dauzkan kate danak
berialaxe askatu».

38

Santak orduan, eldurik kate
berarekin zeuzkanari,
erregu zuben ez kendutzeko
alaja aiek berari;
bere biziyen etzubela ark
ain gauza onik eruki,
arren da arren ez kendutzeko
apaingarri eder ori.

39

«Gañera neri eskeintzen nazun
onginai edo gauz ori
ezin nezake, zergatik naguen
kontsagratua aspaldi
gure Jaun Jesukristorengana,
mundu denen Jabeari,
gaizki liteke ots-egitia¹¹
mundu ontako iñori.

¹¹ *Convidar*. (Id.)

¹² *Defensa*. (Id.)

40

Zer uste dezu: demoniñuak
maitatuko ditutala?
Aditu utsak nazkatutzen nau,
Jaunak libratu gaitzala!
Zer uste dezu: aur izan arren
ikaratutzen naizela?
Kristau naiz ta penak sufritzeko
jakin zazu prest nagoala.

41

Erlijiyuen ezkudagoan¹²
sufritzia det naiago,
kristaua naiz ta orduan poza
neretzat da aundiyago;
Jesu Kristoren gloriya ere
aundituko da geiago,
au esaten det itz egitia
baldin-ta libre badago».

42

Erantzun onek arriturikan
dianak laja zituben,
orduan plomoz purrakatzeko
an bertan agindu zuben;
oso zanpaka ibilli arren
au ikaratu etzuten,
begira zeuden guztiyak penaz
beterik utzi zituben.

43

Birjiñaren gorputza llaga bat
egitiñik gelditu baizan,
alaz guztiyaz Jaungoikoari
eskerrak ematen zizkan;
oñazeak etzuben batere
au ikaratu, baizikan
alabantzak zerura kantatzen
indar denakin ari zan.

44

Selenori iruri zitzaion
iñakiñez¹³ ari zala,
eta suturik agindu zuben
bertan beraren azala
sua eginda lusullatxoan¹⁴
azkar para zezatela,
kiskaldurikan llaga guztiyak
bertan ill zedideiela.

45

Miñ sendo ikaragarri abek
ikusirik an zeudenak,
ezin egonta penatu ziran
paganorikan geienak;
santa bakarrik biziro gogor
ari zan sufritzen penak,
barrenak laguntzen ez da jira
egin zuten ango denak.

¹³ *Insultar*. (Id.)

¹⁴ *Parrilla*. (Id.)

46

Alaz guztiyaz an bertan zuben
agindu tirano zarrak
beriala urratzeko ortzak,
abua eta bularrak;
bañan etzuben asko baliyo
ez burni, azote, garrak,
buelta arazteko berengana
fedea santuben indarrak.

47

Erri guztiyak ikusi zuben
Selenon gorroto ura,
Febroniak alaz guztiyaz Jesus
aitatzen zuben mundura;
azkenerako matxetiakin
kendu ziyoten burua,
garagarrillen ogei ta bostan
ill da igo zan zerura.

48

Laugarren gizaldi asieran
gertatu zan eriotza,
Primo ta Lisimakori mugi
zitzaioten, bai, biotza;
amak berenak kristau izanik
au etzan biziro gaitza,
ordu ezkerro sinistu zuten
Santa Febroniaren itza.

49

Mandataria bat korrika oi zan
etorri ontan zeudela,
esatera nola jaun Selenok
zetzua galdu zuzela;
eta eromen gogorra artan
su eta gar zuzillela,
pillare baten kontra burua
autsi ta bertan il zala.

50

Lisimako ta Primo aguro
ziran bada konbertitu,
beste jende askokin batian
ziran laister bataiatu;
Santa Febroniaren ezur denak
berak zituzten altxatu,
eta gañera kristauen kontra
zuzillen tropa paketu.

22 de Julio de 1886.

Erderatik itzuliya.

*Publicada en La Semana Católica,
1890.*

Loiolako inguruan

1

Uztaren emezortzi-
garren egunian
iru lagun zar giñan,
bai, Antonenian;
sagardua zeguan ta
umore onian
ibildu giñan oso
jan ta eranian.

2

Partidu bat musian
Atari-ederren
bertako semiakin
jokatu genuben;
exkaxenak zeñ ziran
ezagun ziraden,
merienda aguro
garbi geniyoten.

3

Merienda galduta
etziran kontentu,
berriz nai izan zuten
geiago segitu;
eta nola zizarra
genuben jokatu,
beriala geniyon
pitxar bat garbitu.

4

Bat beso lotuakin
ta bestia kojo,
elkarrekin elkartu
giñan bi marrajo;
aiek enbidua txit
gogor ziguten jo,
guk berriz ordagokin
biyak guardabajo.

5

Irabazi geniyon
guk nai genubena:
merienda lenbizi,
zizarra urrena;
bi elbarrik geniyon
egin nai zan dena,
jokatuko diyogu
berriz nai dutena.

6

Markos ta Josek zuten
kontuak atera,
Antonenera giñan
juan labak jatera;
arraigorri bat zuten
Txinbari atera,
au arturik joan giñan
belardi batera.

7
Putzu bat nola zeguen
belardi onetan,
merendatu ta asi
giñan jostaketan;
Josek probatu nairik
indarrak an bertan,
erori ta sartu zan
gerrirañon loitan.

8
Izokiya ikusita
asi giñan parrez,
malkoa geniyola
algaren indarrez;
berriya artan ez giñan
kupitu gu arrez,
zer itxura zeukan ark
kontatzen ezta errez!

9
Putzutatik bakarrik
zan legorreratu,
txori izutzallien
gisa zan gelditu;
guk orduan, parrikan
eziñik gelditu,
gizarajoa oso
genuben lotsatu.

10
Konejua igasi
ibiltzen dan gisan,
gure artetik oso
aguro joan zan;
sasi tartian ere
ibildurik dantzan,
ukullutik etxera
ixillka sartu zan.

9
Jakitiagatikan
ill edo bizi zan,
alkatiarengana
giñan irurak joan;
ondo itz egiñikan
gurasoari an,
multa pagatu gabe
gu libratu giñan.

12
Etxeko denarekin
giñaden elkartu,
zer pasa zan guztiyan
geniyon kontaktu;
gezur ta abar ederki
zan bera libratu,
meriendarik ere
etzuben pagatu.

Julio 24 de 1886.

San Sinforiano martiria, Galiako ziudadian, Autun erriyan

1

Autun erriyan Galiakoan
festak ziran bein egiten,
Ama Zibeles kalerik kale
juduak zerabilkiten;
idolo faltso au kalietan
denak maitatutzen zuten,
prozesiuyan arturik karro
ederrian zeramaten.

2

Prozesiyo au zerabilela
mutill bat zan an gertatu,
Sinforiano izenekua,
zeñaz bertan zan gelditu;
bere parera Ama Zibeles
oi zanian inguratu,
parrez jarrita etzan batere
bere aurrian makurtu.

3

Karroaren ondotik zijoan
agintariyak onela
esan ziyon: «Ea jartzen aizen
belauniko beriala.
Badakik bada orain baño len
erregiñ aundiya dala,
eta makurtzen ez baaiz preso
laister izango aizela».

4

Baño mutilla izanik oso
kristandadean aziya,
igarri zuben etzala lege
berari erakutsiya;
eta ojuka asi zan bertan
naiz laister kendu biziya,
esanaz an zebilkiten diosa
paltsua zala guziya.

5

Ain ageriyen nolatan zuben
Ama Zibeles ukatu,
beste guztiyak beraren kontra
laister ziraden altxatu;
ainbesteraño asarraturik
beriala zuten artu,
eta arrastan lauren artian
presondegiyara sartu.

6

Heraklio zan gobernadore
paraje aietakua,
Sinforiano eraman zuten
berarengana lotua;
galdetu ziyon ea zergatik
egin zuben pekatua,
«Errendi zaitte Zibelesgana,
ea jarri makurtua».

7

«Ez naiz jarriko –mutill gazteak erantzun ziyon jaun arri–.
Zer uste al du: paltsua zer dan ez dedala nik igarri?
Erregu pixkak, nik ikasiyak daukazkitanak amari,
eskeintzen dizkat biyotzetikan gure Jesus bakarrari.

10

Bakardade ta ixiltasuna zeukazkiyela barrenan,
animaturik resoluziyo bat artu zuben an bertan;
governadore jaunarengana berriz au ekarririkan,
itz abek guztiz modu onian beriala esan zizkan.

8

Eskeintzen dizkat biyotzetikan, bai, Jaungoiko bakarrari, pekatariyen Salbatzalle ta zeru lurren Jabeari.
Uste al zuben nik egitia erregu lurrekoari,
idolo paltso buztiañarekin beok egintakoari?».

11

«Kristautasuna uzten badezu izango zera txit ongi, enpleo eta gauz onak zutzat izango dira ugari».
«Nik desiatzen dedan guztiya da zeru eterno ori,
mundu ontako onak kea ta aizea dala diruri».

9

Beroturikan gobernadore jauna arrazoi abekin, agindu zuben elbarritzeko bizkarra zigor batekin;
eta gerora presondegira sartzeko, baña otsegin ziyon esanaz eskarmentatzen ez al zan orrenbestekin.

12

«Begira ondo zer datorkizun; biziya galdu bearra».
«Ajolik ez dit bedorrek edo denborak galdu indarra,
Jaungoikuak zeruetatik egiten dit deadarra,
aukeratuta goian neretzat daukala toki ederra».

13

Ikusirikan gaztea sendo
bere fedian zegoala,
agindu zuben erriz kanpora
ateratu zezatela;
amak etzuben presondegiyan
ikusi izan inola,
segitu ziyon txit bertaraño
illtzera zeramatela.

14

Jende tartian ama negarrez
muralletan zan arkitzen,
semiak berriz alde denera
zuben beti begiratzen;
ama maitia, begira arren,
inon ikusten etzuben,
biotza gora altxatu eta
itz abek esan zituben.

15

«Ama, banua pozez iltzera
Jaungoikuaren graziyan,
laister elkartuko gera biyak
zeruetako gloriyan».
Au esanikan iltzera joan zan
biziरो fede biziyan,
eta bakar-bakarrrik jarri zan
borreruaren erdiyan.

27 Octubre 1886.

*Publicada en La Semana Católica,
1890.*

Euskerari

1

Izkuntza maitagarriya
parerik gabia,
beste guztiyak baño
askoz ere obia;
iya artu zenuben
lurpean obia,
bañan ostera zaizu
iriki bidia.

2

Ez dezu etzan bear,
baizikan zutikan
egon bear dezu, bai,
semeakgatican;
Jaunak bedeinkatua
zaude zerutikan,
ez beldurrik eduki
etsaiakgatican.

3

Anai maitiak dira,
bai, zazpi probintzi,
mendi tartian oso
paketsuak bizi:
euskara itz maitia
dutela nagusi,
lege ederra dute
beti erakutsi.

4

A, Euskal Erri maite
biyotz nerekoa,
antzinako denboran
zori onekua!
Arkitzen zera mintsu,
auldurik naikua,
senda gaitzazu laister,
gure Jaungoikua!

5

Egon arren tristeia
sentirik gaitz otza,
ez estutu, joango da
zure miñ zorrotza;
zuretzat dira nere
odol ta biotza,
euskararengatican
nai det eriotza.

6

Zu miñez zaudelako
nago erdi illa,
beti nabill zuretzat
erremedio billa;
nere odola eman ta
senda al baziña,
pozik emango nuke,
a zer atsegiña!

7

Gurasoak euskaldun
ni mundura naute,
eta euskal legeak
eman dizkirate;
beti izango zaitut,
euskara, zu maite,
azkeneko arnasak
neri iraun arte.

8

Euskaldun jaio giñan,
euskaldunak gera,
ill artean euskaldun
izango al gera;
bedeinkatua dago
euskaldun izkera,
munduba dan artian
bizi bedi euskera.

21 Octubre 1886.

*Premiado y publicado en la
Euskal-Erria, 30 Enero 1887.*

*Publicada en La Unión Vascongada,
el 30 Junio 1896.*

Ibaizabal, 21 Sete. 1902.

Gabon kantak (Gabonetan kantatuak)

1
Gau on zelebratzera
gatoz beongana,
desiatzen diyogu
denori gau ona;
bidez nai genuke guk
bete boltsa dana,
emango al digute
denok txanpon bana.

2
Onuntz gatoz miseri
ikaragarriyan,
eta arkitzen gera
gosiak premiyan;
ez badigute beok
laguntzen guziyan,
sartu biarko degu
Miserikordiyan.

3
Gure boltsan badago
tokiya ugari,
bañan dirua gutxi
zaigu or ageri;
propin ona ematia
etxe ontan guri
etzaio gogoratzen
oraindik iñori.

4
Eztegu beñere izan
orlako miserik,
uste det eztegula
jango bisigurik;
ezta gaur gurituko
tripako esterik,
gure boltsan eztago
lau kuarto besterik.

5
Santero-nian degu
eman gaur ordena
guri gaur ipintzeko
bixigu onena;
ez baldin bada sortzen
paga bear dana,
egin bearko degu
guk beliarena.

6
Lau lagun alproja abek
etxetik etxera
etorriyak gerade
diruen eskera;
orain beokgandikan
zerbait degu espera,
orduantxen guztiyak
aterako gera.

Estribilloa

Batzubentzat gau ona,
bestientzat gau txar,
diru eske gabiltza
gu lau alproja tzar;
bekaigute kobria
zillar edo urre xar,
alde egin dezagun
emendikan azkar.

Diciembre 1886.

Donostiarra beti festazale

1
Festarako du fama
beti Donostiyak,
aukeraturik dauka
kanpo guztiyak;
festaren seaska da
eta gazteriyak
beti sortutzen ditu
ongi jostaldiyak:
noiznai komeriyak,
ederki jarriyak,
kontu pozgarriyak,
zortziko berriyak,
zezen edo partidu
txit egokiyak.

2
Ongi etorri bitez
kanpotar guztiyak,
festa zale diraden
biyotz eztiyak;
beso zabaldurikan
aundi ta txikiyak
artzen ditu beregan
beti Donostiyak;
etxiak utziyak,
festara jantziyak
dira etorriyak
festara larriyak;
pozez estimatzen du
gure erriyak.

Letra de zortziko.

Ecos del Oria, Tolosa, Junio 1917.

Tolosan gau batian (Berakoetxean kantaren antzera)

1
Gaur Tolosara etorri gera
umore ederrarekin,
bizi-ondo konpondu gera
bertako jendearekin,
zar eta gaztearekin.

2
Berri-ondo artu gaituzte
gaur Tolosako erriyan,
argatik denak lana egin degu
txit borondate aundiyan,
egin degu komeriyen.

3
Oso ederrak dauzka Tolosak
Tingladu ta Zumardiya,
eliza egoki, pare gabia,
alaia eta aundiya,
eta organo berriya.

4
Eskerrak orain zaizka ematen
Aiuntamentu jaunai,
gañera beste laguntzalliak
izan ditugun danai,
eta gañerakoari.

1
*Hoy a Tolosa hemos beniro
con el umor muy bueno,
muy bien nos hemos componido
con la jente del pueblo,
con jóvenes y viejos.*

2
*Muy bien muy bien nos han tomao
hoy en Tolosa del pueblo,
por eso toros con borondá
aquí hemos trabajao,
comeria quemos echo.*

3
*Muy hermoso tienes, Tolosa,
el Zumardi y Tinglaro,
manifica iglesia
con sacristía y coro
y muy nuevo el organo.*

4
*Izquierdos agora se le dan
al ayuntamiento senor,
ademas ayudadores
que amos tenidos otros
y a toros, toros, toros.*

Tolosako Biltokiyan, olagara aundiakin Kandelario gaubean kantatuak
lenengo aldiz, egilleak berak gitarrakin. (Egillearen oarra).

1° Otsaillan 1887an
(Erdal itzulpena ol-ola dauka Pepe Artolak bere esku-idatzian).

Pelotariyak zortziko berri bat, On Antonio Peña eta Goñik jarriyari antolatutako itz neurtuak

1
Pelotariyak gera gaur plazan partiduban asi,
elkarri indar denak bear dizkagu erakutsi;
ea, mutillak, orain elkarren kontra bixi-bixi,
al degun dena saiaturikan zagun irabazi,
(*Jueces, señores!...*)

2
Gaizki jo du pelota! Ez, jauna! Ez, jauna!
Juez jaunari deitu egin dezan dana!
Eziñ erabakirik guztiryak bada naiko lana,
azkenerako moldatu dute egin bear zana.
(Buena omen du, jaunak...)

3
Ar zak bolian errebeska ta bota zak atzera,
al baldin badek kontrariyoa or bertan lertzera;
kontuan egon, or!, bi paretak, baniak artzera,
al baldin badet puntan artuta ziriya sartzera.

4
Bi kintze palta, txintxo, txintxo, jo sakia zorrotza,
saiatu ari oraingo ontan, pozturik biotza;
ederki joan dek, beste bat oraiñ estuturik ortza,
zoratu dituk, naiko egin dek, partida, au poza!
Partida, señores...
Biba Euskal-Erria!

Madrid, 13 de Junio de 1887.

Lau pintura Urtearen lau erak

Uda berriya

Kanpua alaiak lorez jantziyak,
zerua oso berdiña,
kabitxoetan pill-pill txoriyak,
(au da pintura urdiña).

Udara

Gora begira zabal loria,
fruta aukera guziya,
argi zerua, egun luzia
(au da pintura txuriya).

Uda azkena

Fruta guztiyak jaso baitira,
ezkutatzen da loria,
egunak ere laburtu dira,
(au da pintura moria).

Neguba

Zerua triste, kanpua illa,
aize miña, egun motza,
eudiya, kazkabar, arriya,
(au da pintura beltz-beltza).

Uba, 23 Febrero 1887.

Argitaratua:

Euskal-Erria-n, 30 Ne. 1889.

eta Galerna-n, 1890-an

Correo Guipúzcoa, 14 Marzo 1901.

Noticiero Guipuzcoano 17 Ne. 1908.

Pueblo Vasco, 13 Mayo 1915.

Aita Santu Leon amairugarrenari bere erreztaietan

1

Jargoian ipiñiya
ara or non dagon
pare gabeko gure
Aita Santu Leon;
zelatari argiya,
egin du zenbait on
ez danak ardiyaren
kontuan lo egon.

2

Orain dira berrogei
eta amar urte
apaiztu zanetikan
oneraño arte;
erakutsi du beti
zenbait borondate,
orain erre-eztaiak
izan bear dute.

3

Nola erregaliyak
askok dizkan egiñ,
nik ere gogoz niyon
lan oneri ekiñ;
bañon arkiturikan
deus gabe nerekiñ,
begiyak busti zaizkit
sentimentuarekiñ.

4

Bañan zer egingo da?
Izan arren pobre,
nere izate denak
bedorren gaiñ daude;
ala utzi nai ezik
zerbait eman gabe,
egin bedi gaur nere
biyotzaren jabe.

Uztaillaren 14-an, 1887-garren urtian.

Argitaratua bi lekutan:

Euskal-Erria-n Apirillen 10-an, 1888-an.

Karmelo Etxegarairi bere egunian

1

Adiskide maitea,
pare gabekua,
euskaldun egiazko
sustraietakua;
izatia beti zu
zori onekua
da detan borondate
biyotz nerekoa.

2

Nik ere nola detan
euskaldun odola,
nai nizun egin zuri
nere diesola;
beti desiatzen det
izatea orla,
zure lagun zar maite
Josepe Artola.

16 Uztailan, 1887-an.

Segurako erretore jaunari

1

Segurako elizan
oso gauza onak
egin dizkigu gure
erretore jaunak:
kandelabro berriyak
doratuak danak,
eta beste gauz asko
ederrak dianak.

2

Eliza txit ederra,
alai ta aundiya,
gañera dauka oso
txukun ta garbiya;
parerikan gabeko
aldare nausiya,
itz batian da oso
begiragarriya.

3

Argi araña dauka
parerik gabia,
ezin arki liteke
beste bat obia;
eta komuniyoko
dagon aldaria
da txit lan aundikua,
oso dotoria.

4

Aste Santuan dira
puntziyuak egin
izugarri ederrak
fundamentuakin;
erretoriak ziyon
lan askori ekin,
elkarturik bertako
apaiz jaunarekin.

5

On Prudentziyo degu
gure jaun ta jabe,
ez genuke etsiko
iñork bera gabe;
ardiyaren kontuan
dabill txit dotore,
zori onian zuten
egin erretore.

6

Beti dabill erriyan
apaingarri billa,
jaun orren talentua
ez baitago illa;
orain eritegiyan
egin du kapilla,
zeruaren erdiyan
gertatu dedilla.

7

Alegiñ guztiyakin
beti dabill ura,
jendia eramaten
eliza santura;
lana prankoren bidez
poztu du Segura,
Jaungoikuak eraman
dezala zerura.

Julio 27, 1887.

Ignaziyo Urangari bere egunian

1

Desiaturik neguen
aspaldi onetan
ematia egun on
asko txit benetan;
eta nola luzaro
eman ez dizutan,
gaur ematen dizkitzut
nik itz neurtuetan.

2

Jaiki naizenerako,
lenengo orduan,
zure eguna dala
jarri zait goguan;
desiatzen dizkitzut,
askoren moduan,
gaur bezelako egun
on asko munduan.

3

Inaziyo, Jainkuak
dizula egun on,
goiz ezkeru au zuri
esan nairik negon.
Ez al degu zurrutik
egiñ bear iñon?
Nik nai det eran, baña
esan zaidazu non.

4

Nola zure eguna
dan gaur, zuri ezerk
etzaitu estutuko
garesti ta merkek;
estutu arren iñoiz
makiña bat nekek,
alegra gaitian gaur:
zure lagun Pepek.

Uztailaren 31, 1887.

San Erasmo edo San Telmoren bizitza edo-ta eriotza (Garagarrillen biyan, iruregun ta iruban)

1
Orienteko alderdiyetan
jaio zan Santu Erasmo,
birtute paregabekua txit,
zitubenak zenbait asmo;
obispo egin zuten pasarik
bitartian asko tramo,
(alde abetan deitzen diyote
guztiyak oni San Telmo).

2
Iruharren gizaldiyan zuten
obispotzat aukeratu,
Antiokiako eliz batean
zuten guztiyak paratu;
Dioklezianok nola kristauak
nai zituben purrakatu,
Libanoko mendi tarteetan
juan zan edo ezkutatu.

3
Ain bizimodu penagarriya
eta bakardade ura,
barau biziak, askotan falta
egarri iltzeko ura;
alaz guziyaz pozez bizi zan
utzirikanen tristura,
begiraturik leku maitera
desio zuben zerura.

4
Animali ta pizti guztiyak
zitzaizkanak inguratzen,
au ikusirik deus egin gabe
ziran dianak geratzen;
iñoiz edo bein otsen bat onek
egiten baldin bazuben,
demoniñua bera're laister
zan andik igasi juaten.

5
Mintsu eta eriyak askotan
jakiñik zala aiñ ona,
sendatzeko asmoan pillaka
joaten ziran beragana;
bendiziyuarekin askori
eman ziyon osasuna,
arriturikan laja izandu
zuben inguru diana.

6
Gero jira zan Antiokira
zeguan lekutik osterera,
zeñaz jende geiena zuben ark
buelatu fede santura;
ainbeste jentill nola zituben
jiratu lege onera,
arren izena zabaldu baitzan
iya leku geienera.

7

Enperadore Dioklezianok
aunditasun au jakiñik,
ezagutu ta itz egin naiaz
joan zan prest zeguan tokitik;
arriturikan gelditu baitzan
aurrez-aurrez ikusirik,
bere artian esaten zuben:
«Nereganatuko det nik».

10

San Telmok pagano zeudezenak
zituben itz onakin an
illuntasunetik atera ta
aguro jarri argitan;
Diokleziano suturik oso
gauza onentxengatikan,
agindu zuben ari egiteko
nai zan dena bertatikan.

8

Asi zitzaion santu onari
txit itz ederrak esaten,
ea engañaturik bertatik
ote zan bereganatzen;
bañan San Telmok igarririkan
zer asmoakin zetorren,
etziyon batere gusto eman
itz ederrak esan arren.

11

Au aditurik bere mutillak
asi ziran guztiz gogor
makillazoka, asko bultzaka,
batek jo an, bestiak or;
ari zauriyak eta zularak
egin gabe etzan iñor,
berak esaten zuben: «Jesusi
mesere abek dizkat zor».

9

Orduan igarririk alperrik
zala ari mintzatzia,
esan zuben: «Ez du, ez, baliyo
gaur denbora pasatzia;
emen onena izango det nik
pena aundiz betetzia,
eta ez bada nigan jirutzen
duben biziya kentzia».

12

Lendabiziko makilka zuten
denak egiñ alegiña,
gero bota zizkaten argizai,
berun, pike, erretxiña;
gañetik oliyo irakiña,
gorputza zauri egiña,
alaz guztiyaz aitatzen zuben
Jesus ta Ama Birjiña.

13

Jesusi eta bere Amari
deitzen ziyon bakoitzian,
zauriyak eta kolpiak ziran
miñgabetzen gorputzian;
arriturikan gelditzen ziran
denak au ikusitzian,
esaten zuten: «Onek zerbait du,
ilko zan gañeruntzian».

16

Esan bezela ontziyan joan zan
Napoles-eko kostara,
gero andikan bertaratu zan
Fornies-ko parajera;
ango jendia buelta arazten
zuben Jaunaren legera,
arren izena azkar zabaldu
baitzan leku geienera.

14

Lan abek egiten ari ziran
bitartian gizonak an,
egualdi gogor batek eraso
ziyen denari batetan;
ikaraturik zeuden guztiyak
milagro onez an bertan,
libre uzteko arri ojuka
denak abiyatu ziran.

17

Enperadore Maximianok
jakiñik arren lan denak,
erbestekua zala jakin ta
para zituben ordenak;
atxiturikan aguro preso
gudari bertan zeudenak,
bertan ziran asi beriala
egiten nai zituztenak.

15

Enperadore Dioklezianok
eman nai ziyon segira,
zeñaz esan zuben: «Arrastaka
sartzeko presondegira;
ala egin zan, bañan gau artan
aingeru batek, errira
aterarik, esan ziyon: «Azkar
zuaz ontziz Italira».

18

Agindu zuben burni arantzaz
purrakatzeko mamiyak,
urratutzeko al zan bezela
gorputzeko aragiyak;
bañan onek oso pazientziz
artzen zituben guziyak,
batere tristetasunik gabe
fedezko santu aundiya.

19

Ikusirikan etzubela deus
minbererikan sentitzen,
pazi aundi piketsu batera
sartzeko agindu zuben;
oliyo irakiñez betia
pazi ura egon arren,
batere bildur gabe sartu zan
fedez betia barrenen.

20

Bañan, o!, Jaunaren grazi ona
gertatu zitzaiona emen:
ziñatu eta sartu zan bera
pazi aundiyan barrenen;
irakiten zeuden pikia ta
oliyo, erretxiña, len,
sartu zanian presko-preskua
bertan arkitu baizuben.

21

Enperadoria arriturik
gertakai au ikusirik,
berriro agindu zuben preso
sartzeko sendo loturik
zulo aundi zar estu batera,
t'erukitzeko baraurik,
eta au an ill bitartian ez
iñor irteteko andik.

22

Bañan gau artan bertan San Migel
azaldurikan bertara,
berak deus uste gabe kanpora
zuben andikan atera;
eta eraman zuben Molara,
len egondu zan aldera,
Fornies deitzen zaion ziudade
itsaso dun on batera.

23

Fede santua ariyatzitzen
ari zan erri danari,
bizi ro gogor eldu ziyon ark
Jesukristoren lanari;
bere apostolua izan zan,
milagroak txit ugari
egin zituben, ala gerora
denak ziraren ageri.

24

Urte askoren jabe egiñik
eta beti neke ura,
merezimentuz betia igo
zan mundutikan zerura;
Garagarrillen biyan, urtia
irureun ta irua,
izan zan iritxi zubena ark
martiriyoko korua.

Agoztuan 10-an, 1887-an.
Publicada en La Semana Católica.

Okendori (Bere ekantzaren lenengo arriya ipintzerakoan)

Alaiturikan dago
gaur txit Donostiya,
ipintzen zaiolako
lenengo arriya,
zeñetan azaltzen dan
Okendo aundiya,
egñikan beraren
ekantza berriya,
edertu dezan bera
jaio zan erriya,
izan dediyen gure
oroimengarriya.

Gaur Donostiyak onratu nairik
Okendo seme aundiya,
izandu zana bere denboran
itsas-ontzi gudariya,
ipintzen diyo erregearen
eskuz lenengo arriya,
aren gañian egin dezaten
bere ekantza berriya,
izan dediyen edertutzeko
bera jaio zan erriya,
eta gañera beraren seme
denen oroimengarriya.

Ona Okendo lurperatua
non zaigun berriz azaltzen,
bera jaio zan erri maitean
ari dirade jasotzen.
Erritar denak au ikustea
zutelarik desiatzen,
orain biziro pozez beteak
dira zurekin agertzen,
zure kondaira guztiyak dira
zu ikustean oroitzen,
zeñaz ez diran gure burutik
iñoiz utziko aztutzen.

Agoztuaren 31-an, 1887-an.
(Okendoren ekantzaren lenengo arriyan erregiñak gordea).
Argitaratuak: *Guipuzcoano* eta *Euskal-Erria*-n.

Dama Rosariori A Rosario

1

Begira zaiozute
dama gazte orri,
liraiñ paregabeko
dizdizariyari;
Donostiyan ez dira
orrelakoxe bi,
begiratzten bazaio
nun-naitik berari,
bere begiyak bista
kentzen du denari.

2

Ezin fama liteke
orrek mereziya,
gauz danetan du bestek
ez ainbat graziya;
bear dan gauza dana
dauka ikasiya,
izate guztiya du
begiragarriya,
aingerua diruri
goitik etorriya.

1

*Mirad a esa bella y encanta-
dora sin par. No hay en San
Sebastián otras dos que le
igualen. Si se le mira a ella por
doquier, quita la vista a cual-
quiera con sus ojos de cielo.*

2

*No se puede expresar lo que
ella se merece; en todas las
cosas tiene una gracia particu-
lar; todo lo que se requiere¹ a
ella lo tiene a gran altura, todo
su ser es encantador, parece un
ángel que ha venido del cielo.*

Esta composición está escrita para su álbum, en San Sebastián, de la cual se quedó satisfecha: Rosario Hernaiz.

1887, Agosto.

¹ Emen agian *refiere* bearko luke.

**Oroimena,
zortziko berriya,
Soraluzek musika jarriya
(Markes jaun Puignau eta bere emazte Dª Mª Cuevas-i)**

1
Donostiarrak maite
degu Markes jauna,
bere emazte eta
alaba txit ona;
Sebillatikan dira
etorri gugana,
desiatzen diyogu
emen osasuna.

2
Sebillatikan onuntz
datozen dienak
artzen ditu beregan
Donosti txit onak;
ala bertako seme
bizi gera denak,
estimatzen ditugu
beon etorrerak.

3
Sagardua eranaz
zortziko kantari,
eta begiratuaz
Kontxa ederrari,
biyotza poztutzen da
kanpotar danari,
Markes jauna, emazte
eta alabari.

4
Emen oso ederki
ibilli baitira,
eta orain dijuaz
nor bere kabira;
bizi bitez txit ondo
joanikan errira,
eta urrengo urtian
etorriko dira.

5
Orain umore onez
despeitu gaitian,
denok elkarturikan
gaudezen artian;
ondo bizi guztiyak
emendik joatian,
eta etorri bitez
datorren urtian.

Agorraren 17-an, 1887-an.

Egun onak

Nere koñadugai Migeli bere egunian

1
Goiza ezkerro pentsamentuan
daukat dala zure eguna,
ala nai dizut diesola egin
zuri komeni zaizuna;
nola naizen ni koñadugaia
eta gañera laguna,
desiatzen det urte askotan
bizitza ta osasuna.

2
Gaur da San Migel egun aundiya
ta borondate denakin
desiatzen det egun ontxo bat
pasatzia gaur beñepin
zure emazte andre Isabel
pare gabekoarekin,
eta gañera desio dezun
zure lagun denarekin.

3
Alde batera utzi beazu
gaurko egunaz nekia,
zelebratuaz bear bezela
komeni zaizun pakia;
nik ere nairik erabat utzi
barrenan dedan ajia,
jayian denak artuko degu
zure etxian kafia.

Agoen. 29-an, 1887-an.

Bizente Elizegi

1

Bizente Elizegi
da pelotariya,
sakalari igual non
errestalariya;
aire, errebes, bole,
besagaiñ, guziya
berekin du, ori da
gaur jokalariya.

2

Benetan esango det
mutill ori ala
ixilla eta ona
izugarri dala;
gañera umilla ta
biziro formala,
merezita ematen
diyote jornala!

3

Oso egokiya da
Elizegi plazan,
ezta iñoiz ibilli
tranpiyen zalantzan;
makiña bat alditan
onek plazan bertan
utzi ditu ikaraz
bi lagun batetan.

4

Nola aritutzen dan
pelotan aiñ fiñez,
bestiari odolak
firme irakiñez,
onek sendo jotzian
jiratu eziñez,
gelditu izan dira
zoratu ta miñez.

5

Au mendera nayian
batzubeke asita,
gelditzen badakite
ederki etsita,
onen atzera jua
jiratu ezinta,
nekaturlikan gogor
alkira etzinta.

Agorra, 1887-an.

San Martin Loinazen¹ bizitza eta eriotza

1
San Martin Loinaz gipuzkoatarren
kondaira nai det esan,
gipuzkoatarrak onen izana
zer ta nola jakin dezan;
milla bostegun irurogei ta
seigarrenian sortu zan,
garagarillan amaseyian,
Beasaiñen jaijo baitzan.

2
Jaungoikuaren beldur santuan
gurasoak zuten azi,
txiki-txikiya zala bertako
eskolara zuten asi;
amabost urte zitubedian
Alkalan sartu arazi,
doai aundiya zuben eta an
txit asko zuben ikasi.

3
Aurreratasun oso aundiyak
nola zituben egiñ an,
irtenik andik San Frantziskoren
soñekuakin jantzi zan;
Añon deritzaion erriyan
konbentu batera joan zan,
milla bosteun larogei eta
seigarren urtean au zan.

4
Bizimodu errukigarriyan
egunetik egunera,
bere fedian indarturikan
ekiten zuben lanera;
barauak eta bizkar jotzeak
gogoz ordu geienera,
lotara berriz etzaten zan txit
gutxi, lurraren gañera.

5
Jesukristoren zalia zan txit
beterik pobretasunez,
erregututzen beti txit gogoz
ari zan gau ta egunez;
bere barrena zitzaion bete
arri aiñ Jaunaren fedez,
ageturikan egun batian
Japon aldera joan naiez.

6
Bere desio guztiya zan an
jentillan gonbertitzia,
okertasunan zeuden guztiyak
bide onetan jartzia;
Jaunaren lege egiazkoa
al zan dena zabaltzia,
eta gañera pozez beterik
bera martirizatzia.

¹ *San Martín de la Ascensión.*

7

Berekin ziran fraile denai
asi zan ariyazitzen,
Japon aldera joateko nola
asmoak artu zituben;
bere barrena oso piztua
zitzaiola arkitutzen,
eta bertara joan gabe onik
nola izango etzuben.

10

Ontzi batian sarturik gero
euskaldun bat zala buru,
au zan gizon on guztiz azkarra,
jeneral jaun Aranburu;
birian oso egualdi ona
zitzaioletela gertatu,
Manilan lagun guztiyak ziran
ontzitik irten ta sartu.

8

Denbora ontan bertaratu zan
Pedro Ortiz mixiyua,
onek segiran agertu ziyon
zeukarren intentziyua;
eta nola zan au zebillena
biltzen jende azitxua,
beraren listan ipiñi zuben
prest Martin Loinaz txintxua.

11

Milla bosteun larogei eta
amalaugarren urtian,
iritxi ziran oso ederki
Manilako legorrian;
beriala jarri zuten maisu
teolojiko lanian,
Frantzisko Blanco zuben ikastun
beste askoren artian.

9

Apaitzasuna iritxirikan
eta arturik baimena,
iñork ere galerazi gabe
berak desio zubena,
oñez abiyatu zan au joaten
Sebillaraño aurrena,
non elkartu zan an bertan zeuden
elizakoiarengana.

12

Izugarrizko pama aundiya
beregatanu baizuben,
gizon azkartzat erri guztiyan
laister ezagutu zuten;
bide onera jendia jartzen
lan asko zuben egiten,
jateko denborarikan gabe
lanari ziyon ekiten.

13

Milla bosteun larogei eta
amaseigarren urtian,
Japon aldera joan zan Frantzisko
Blanco zubela tartian;
iritxi ziran Nangasaki-ra
beste askokin batian,
andik Osaka deritzen zaion
lurrera denak joan zian.

16

Preso arturik abek Osaka-n
eta txit sendo loturik,
eraman ziran Meako-raño
lagun denak elkaturik;
barren guztiya poztu zitzaion
desio au ikusirik,
presondegiyan sartu ziraden
biyotza pozez beterik.

14

Abiyatu zan ebanjeliyo
santua ariyazitzen,
oker bidean zeguan guztiya
zuzenetara biurtzen;
lepradun eta jentill askori
ziyon biyotza ikutzen,
fedez beterik ondu ondoren
zituben prest bataiatzen.

17

Sartu ziraden presondegira
beren fede aundiyakin,
zeñak elkartu ziran an bertan
zeuden preso askorekin;
San Frantziskoren semeak ziran
zeudenak an elkarrekin,
ogei ta lau bat bildu ziraden
len da orainguarekin.

15

Enperadore bertan zegoanak
agindu zuben artzeko
preso arrapatzen zan kristaua,
denak loturik jartzeko;
ez kupirarik inorenana
batere erukitzeko;
nai baldin bazan, iritxitzen zan
lekuan bertan iltzeko.

18

Ilbeltzen iruan denak ziran,
eskuak sokaz lotuta,
gudariyaren tartian irten
errira oso poztuta;
jende tartian zeramazkiten
tropen barruan sartuta,
plaza batera eraman ziran
denak oiñ utsik artuta.

19

An ebaki zizkaten denai
ezkerreko belarriyak,
an iñor etzuben ikaratzen
ango estura larriyak;
bata bestia poztutzen ari
ziran an zeuden guziyak,
esanaz: «Ordainduko digu au
zeruetako gloriyak».

20

Egiña aben ondoren denak
zituzten gurdira jaso,
eta bertako kale denetan
jiran erabilli-azo;
modu onetan ibilli ziran
erriya jiraka oso,
jende guztiyak ziyen birian
mespreziyoka eraso.

21

Iritxirikan presondegira
jira erriyan emanta,
Martin segiran alderatu zan
denengana au esanta:
«Ez ikaratu, jaunak, batere
gutzat au ezer etzan ta,
segi dezagun bide onetan
Jaunarengatikan da ta».

22

Urrengo eguna iritxirik
bezperan bezela berriz
erabilli zituzten gurdian
loturikan erriz-erriz;
egur batzuben jarri zizkaten
bakoitzari erdiz-erdiz,
zeñetan jartzen zuben beraren
sententziya letra andiz.

23

Arturik denak Sankai erriyan
ilbeltzaren beatziyan,
Nangasakira oñez joateko
jarri ziraden abiyen;
berreun legua baziran eta
zijoazten oiñ utsian,
denak batian arturik kontuz
gudariyaren erdiyan.

24

Alaz guztiyaz tristetu gabe
denak zijoazten pozez,
oñeko beatzak zitzaizkaten
denari gogortu otzez;
ontan bi gazte aien ondolik
zijoaztenari, kolpez
gudari batek galdetu ziyon
kristauak ziran edo ez.

25

Biyak batean erantzun zuten:
«Bai, jauna; gu ala gera,
orreatatik aben ondolik
erritik gator onera;
aben pagua nai degu izan,
ikaratutzen ez gera,
ez degu nai guk inola ere
ukatu gure bandera».

28

Ala egin zan: eman ziyoten
baimena konfesatzeko,
sokaz loturik zeudela elkar
bata bestia artzeko;
pentsatzen zuten gauza guztiyak
nai bazuten esateko,
bañan desioa osaturik
ostera berak deitzeko.

26

Lotu zituzten bi gazte abek
beste guztiyen tartian,
ogei ta seira iritxi ziran
zijoaztenak batian;
Nangasaki-ra etziran bada
abek iritxi artian,
non jakiñik bertakuak irten
ziran biria betian.

29

Egin zituzten egitekuak
eta guztiyak segiran
asi ziraden joaten nor bere
gurutzerako segiran;
ogei eta sei lagunarentzat
ainbeste gurutze ziran,
lau kana bide batak bestera,
itsas aldera begiran.

27

Irten ziraden kristau guztiyak
presaka jaun abengana,
belaunikaturikan bakoitzak
eman baiziyen muiñ bana;
iritxi ziran errira eta
eskatu zuten baimena
uzteko denbora ill baña len
konfesatzen bear zana.

30

Martin Loinazek ikusirikan
gurutze denak lurrian,
jaun aientzako zeudela denak
bata bestien urrian,
joan zan segiran poza zubela
bere biyotz xamurrian,
eta asi zan gurutzeari
musuka denen aurrian.

31

Gurutzearen gañean zuten
borreruak prest paratu,
zezaten an guztiyaren bistan
azken pagua pagatu;
eskuak eta gerriya sendo
loturik zuten altxatu,
alaz guztiyaz etzan batere
gauz onekin ikaratu.

32

Jaungoikoari eskerrak zizkan
zeguan lekutik ematen,
bere betiko desio ura
ari zalako ordaintzen;
Japontarrari oso itz onak
asi zan andik esaten,
zeñaz bertatik asi ziraden
bide onera jiratzen.

33

Modu onetan zegoala Martin
borrero bik lantzak artu
eta segiran saietsetikan
ziyoten batetan sartu;
bere begiyak malkoz beteak
gora zituben altxatu,
eta burua okerturikan
gorputz egiña geratu.

Urriyaren 17-an, 1887-an.

*El último verso se publicó en la
Euskal-Erria y en el Euskalzale de
Bilbao.*

Nere eztaiak

Egun on bat

1

Gaur degu egun ona
parerik gabia,
egiten naizena ni
damaren jabia;
noizbait bear zan eta
jo du goiak bia,
noiz izan da gureztat
egun bat obia?

2

Sakristira joan eta
an zan *tenientia*,
gure zai antxen zeguen
jaun balientia;
eman zuben meza ta
gero errematia,
esan ziran deitzeko
nere emazia.

3

Joakina aurretik zan
Soto jaunarekin,
eta ondoren Pepe
amaidiñarekin;
Ramon, Isabel, Pako
Julianarekin,
eta atzetik aita
Rosarioekin.

4

On Frantzisko Soto da
gure apaidiña,
eta andre Isabel
ere amaidiña;
gugatik egin dute
oiek alegiña,
nola ordaindu oien
guri on egiña?

5

Urrillaren ogei ta
beatzigarrena
eguna, poztu dana
gu biyon barrena;
guztiyak elizara
joan giñan aurrena,
gero biyak bakarrik
artutzerera tren.

6

Bitartian egiñik
zenbait jira-bira,
gaur Pepe ta Joakina
elkartuak dira;
gero despeiturikan
joan giñan Frantzira,
erri eder batera,
oso urrutira.

7

Burdeos nai genuben
gu biyok ikusi,
eta birez an zerbait
gauza on ikasi;
ez giñaden ibilli
entero itsusi,
andik bueltatu giñan
sonbrero ta guzi.¹

Urrillaren 29-an, 1887-an.

Pepe Artolaren leenengo ezkontza egun ortan izan zan, Donostiako San Bizenten. Andregai: Joakina Urkola Iraola zeritzan, eta Zizurkilko Zubiaurretxo baserriko alaba zan. Bi alaba izan zituzten. Bigarrena jaio eta andik ogei egunera ama il zan.

¹ Sonbrerua ekartzeko emana ango dama batek Joakinari beste batentzat. (Pepe Artolaren oarra).

Amagiyarrabaren etorrera

1
Azaroaren ogei ta iruban
gendubela apariya,
Zizurkildikan etorri baitzan
amatxo maitagarriya,
kotsolatzera bere alaba
Isabel berak aziya;
komeni da ta egin zaiogun
denak ongi etorriya.

2
Etxian denak ongi baiditu
beren lanetan lajatu,
zarra izanagatik etzaio
pausorikenen ajatu;
bedorri onuntz etorri eta
guztiyak gerade poztu,
ama, emen ondo biziko da,
geiago joan bear eztu.

3
Gure onduan, ama maitea,
denak ondo arturikan,
emen ederki biziko da ta
eztu, ez, joan bearrikan;
etzaio emen iñoiz paltako
bedorren otordurikan,
gure onduan izan bedi, bai,
biyotza txit pozturikan.

4
Ederki jan ta patxaran egon,
nai dan guztiya aukeran,
deskantsu ona, nai dubenian
apaldu ta oiera juan;
bi suiarekin umore ona,
bear duben dena eran,
begira beza bostak batian
zer ongi biziko geran.

5
Bere mototsa apaindurikan
elizara joan goizian,
nai dan guziya izango du, bai,
beok nai duben klasian;
amabiyetan ondo bazkaldu,
apariya arratsian,
gero naiko far egingo degu
denak bertan geratzian.

6
Konforme bada gelditu bedi
betiko gure onduan,
ziñez guztiya esaten diyot
au jartzen detan orduan;
disfruta beza falta diraden
egun pixk abek munduan
beren aurrakin, beste askotxo
izaten diran moduan.

Azaroan 27-an, 1887-an.

Errege bezperan

1
Iru Errege gatoz
presaka ta larri
Belengo portalera
gogoz izugarri,
gure Jesus maitia
ikustera sarri,
intzentsu, urre, mirra
eman nairik Arri.

2
Gaspar, Meltxor, Baltasar
gera gu irurak,
gaitza egiten digu
gu denari urak;
berotu nairik ondo
tripa ta buruak,
falta egiten digu
gaur beon diruak.

Nola Orientetik
gatozen onera,
uste gabian denak
etxi ontan gera;
beongandik dirua
degu gaur espera,
zelebratu dezagun
Errege bezpera.

4
Etxekoandre, nagusi,
zerbait bekaigute,
etxea degulako
biziro aparte;
ez badute ematen
gureztat da kalte,
kartzelara gaur denak
sartuko gaituzte.

4
Despeitu bear degu
onradamentian,
gustora denak emen
daudezen artian;
emengo diru denak
ditugu partian,
etorriko gerade
datorren urtian.

Estribilloa

Zori onian gera
etxe ontan gaur gu,
oraindikan dirurik
batere eztegu;
baldin emen ondotxo
bildutzen badegu,
apariyentzat diña
osatuko degu.

Enero 5, 1888.

Ama falta

On Antonio Arzak jaunari donkitua

1

Ainbesteraño maite ninduzun,
parerik gabeko ama,
zure denboran ni laztanduaz
bizi izandu ziñana;
arkitzen zera mundu ontatik
gu emen utzi ta joana,
zutzaz erruki dedilla gure
Egillea eta Jauna!

2

Nere biotza dago eriya
malko sendoaz loturik,
berak daukarren sentimentua
barrendik ezin botarik;
miñak lotua dauka ta dago
pena ta zauri egiñik,
sosegatzeko eziñ sortu det
ezer onentzako diñik.

3

Pentsamentuzko sorta bat dizut
zuri eskeintzen gaur dana,
au da zugatik seme on batek
egiñ al lezakeana;
zenbateraño oroitzen naizen
ezin esan leike, ama,
otoitzak ere eskeintzen ditut
biyotzez beti zugana.

Otsaillaren 21-an, 1898-an.
Euskal-Erria-n argitaratua,
el día 20 Febrero 1888.

Publicado en La Vasconia de Buenos Aires 1894 Abril 29.
Y Álbum vascongado.

Malko sendo bat gurutze santuari

1
O Jaun aundiya, or guregatik
zaudena gurutzeturik,
pekatariya libratu nairik,
esku ta oñak josirik;
erruki zaite aul onengatik,
jarri zaite kupiturik,
bada nator gaur oso pozturik,
biotza ere suturik,
galdetutzerera barkaziyorik
izan ote nezaken nik.

2
Txingurritxo bat naiz, ez besterik,
okertasunez beterik,
bañan arki naiz txit damaturik,
ez bezait itxi aterik;
nere anima garbitu nairik
gaitz egiña igarririk,
zure gurutzepean jarririk
nago begiyak bustirik,
barkaziyoa eskatzen det nik
biyotzen erdi-erditik.

1889-ko Aste Santuan (argitaratua).

Egiña Martxuen 20-an, 1888.

Euskal Errian argitaratua.

Apirillen 20-an, 1888.

Publicado en El Correo de Guipúzcoa, 30 Marzo 1899.

Baserritarra, 15 Abril 1905.

Pueblo Vasco, Jueves Santo, 9 Abril 1914.

Donostiarrak Lizartzan

1

Bost donostiar gera lanera
Lizartzara etorriyak,
zeñaz ditugun ikusi emen
txit gauza ikusgarriyak;
ariyaziko dizkitzute
emengo gauza berriyak,
gure begira azaldu ditu-
benak Lizartza erriyak.

2

Lendabiziko sartu giñaden
ostatu xatar batera,
indiyano bat non azaldu zan
guri jaten ematera;
nai aña iñoiz ez digu eman,
auxen da gauzen aukera!
Zori gaiztoan sartu giñaden
Domingo Trekun etxera.

3

Ojaletazko kutxaria ta
tenedore mutur motza,
zopa gorriya ta baba beltza,
geienetan erdi otza;
gabian berriz oi zanpatuak,
oriñalak falta ertza,
ojaletazko fiña da guztiz,
ezta austen txit erreza.

4

Ostalariyen etxian ezin
bizi liteke gizonik,
jaten ez dutelako ematen
sekulan ere gauz onik;
erdi gosiak erukitzen du
sartzen diranak kanpotik,
gu beintzat gauden egun abetan
eztegu bete triparik.

5

Ogi erreza, zeziña eta
baba beltz gaizki egiña
ematen dute otordurako
ta ori opa eziña;
neskatxa degu buruaundi bat,
izketan biziro fiña,
erropak ere baldan jantziyak,
gañera mutur zikiña.

6

Nagusiaren muturrak ditu
ikaratutzen guztiyak,
gañera ditu otorduz jartzen
bestek nai ezik utziyak;
kanpoko gizon guztiyak gaude
bildur-bildurraz jarriyak,
iruriturik emen utziko
ote ditugun biziyak.

7

Eztegu iñoiz kaferik artu,
ez arkume, ez txuletik,
sagardo, koñak, ollo-salda ta
egaztiyaren puxkarik;
erri danetan joan da Gaizuma
bañan emen ez oraindik,
gu beintzat erukitzen gaituzte
egun denetan baraurik.

9

Sagardua're oiek bakarrik
ematen digute saltzen,
orreatikan gera guztiyak
gabero bertara sartzen;
iñori bañan obeagua
digute beti ematen,
gero beraren farolarekin
gera etxeraño joaten.

8

Kasinua da gauzik onena,
ardua saltzen da ona,
leialak oso illobatxua,
Epifani ta amona;
erri guztiyan famatua da
etxe eder orren sona,
oiek dirala meriyo degu
ona gure osasuna

Lizarza, 6 Abril, 1888.

Ama eta lau aizpak

1

Amak: Zer dakartzute onuntz orrela negarrez?

Alabak: Zer dakargun?

Amak: Bai; zer da?

Esan emen.

Alabak: Deus ez!

Amak: Bada zuben begiyak oso triste daudez.

Miñen bat al dezute?

Alabak: Bai; alaxen gaudez.

4

–Eta zuk zer dakartzu, *Bizkaia* maitia?

–Lotsatu egiten naiz, Ama, esatia...

Nik ere daukat barren guztiyan katia, zeñak egiten diran gogorki kaltia.

2

–Ama Euskara, ni naiz alaba zarrena, *Nafarroa* deitutzen dirate izena; gaitzak ni arrapatu ninduben aurrena, zeñaz daukadan oso tristea barrena.

5

–Ni okerragoa naiz, bedorren *Gipuzkoa*, burua daukat jo ta egiña bi puska; etsaiak etorririk nigana muturka, egin dirate denen artian burruka.

3

–Ni naiz berriz bedorren bigarren alaba, pontian jarriya det izena *Araba*; nere gorputza dago aiñ illun non gaba, ez daukat sosegurik, non-nai daukat traba.

6

–Atozte onuntz, nere alaba gaixoak, zabaldurik ementxen daukazkit besoak; negarrez jartzen dira zuben gurasoak, etzautela ikusirik len beziñ osoak.

7

–Eziñ mugitu gera
gauden modu ontan,
triste pasatzen degu
eguna frankotan;
gabaz berriz ez degu
sosegurik lotan,
nekiari poderiyo,
geren lekuetan.

8

–Ai!, denboraren mudak
ekartzen du miña,
pisutzen du gorputza
len zana ariña;
Amak senti du zubek
sendatu eziña,
alaz guztiz egingo
du, bai, alegiña.

9

–Ama, ez bedi ola
gugatik estutu,
obe luke bedorrek
au len-bait-len aztu.
–Ez, alaba maiteak,
arkitzen naiz estu,
eta nai det, al bada,
zuben gaitza poztu.

10

–Bañan erremedio
guretzat bearra,
sendatzeko barrenen
daukagun miñ txarra,
non billatuko digu?
Jaun guztiz azkarra
daukagu zeruetan
itzaltzeko garra.

11

Erregutu dezagun
belaunikaturik,
biyotz-biyotzez denak
ondo elkaturik;
ea modu ontara
Jaunak, kupiturik,
eratzen ote digun
erremediyorik.

12

Eta uste bezela
sendatzen badigu,
len degun bañan geigo
maitatuko degu;
lege erakutsiyak
gordeko ditugu,
egiñaz biyotzetik
argana erregu.

Mayo 2 de 1888.

Saritua Donostian, 1890, Abenduan.

Argitaratua *Euskal-Erria*-n, Otsailaren 20-an, 1891-an.

Correo de Guipúzcoa, 22 Abril 1901.

Aritz bedeinkatua

1
Jaungoikuak aritz bat
zuben bedeinkatu,
eta txit lur sendoan
Gernikan landatu,
euskaldunak zezaten
biyotzez maitatu,
eta bere frutuak
sekulan ez galdu.

2
Ala, euskaldun zarrak
Jaungoikozko lanak
gorde izan dituzte
kontu aundiz danak;
kunplitzen ere ziran
Beraren esanak,
gorderik ondo frutu
aritz ark emanak.

3
Etsaia nola beti
dabillen tranpiyan,
bota nai izan zuben
jorikan gerriyan;
utzi ere baizuben
estura larriyan,
oker-oker eginta
iya eroriyan.

4
Bañan euskaldun zarrak
beregana joanik,
eta zeuzkan zauriyak
kontuz sendaturik,
jaso zuten guztiyen
artian lurretik,
zeñak sendo loturik
para zuten zutik.

5
Orañ ere etsaiak
nairik lurperatu
ekiñ diyote, bañan
ez da lurreratu;
egin diyotena da
indarrez okertu,
bañan zaiñ denak zaizka
osorik gelditu.

6
Zer esango luteke
lengo gizon zarrak,
lurreratu ezkeru
aritzen adarrak?
Ez, eatsi zaizkagun
denok atzaparrak,
sendatzeko gorputzak
dauzkan atzamarrak.

7

Ea, gazteak, oraiñ,
len zarrak bezela,
baturik jaso zagun
txit gora arbola;
eman zagun sendakai
daukagun odola,
etsaiak ez dezaten
mugitu iñola.

8

Sendatzen badiyogu
dadukan zauriya,
Jaunak bigalduko du
guretzat sariya;
izan dedilla koroï
bat guztiz aundiya,
berak estali dezan
Euskaldun Erriya.

Mayo 2, 1888.

Premiada y publicada

en Ibaizabal, 13 Abril 1902.

Pueblo Vasco, 2 Mayo 1906.

Jose Maria Iparragirre

1

Euskaldun danak dakigu zein zan
Iparragirre prestua,
bere egunetan izandu zana
ipintzen euskal kantua.
Zeñek ez dauka goguan arrek
sortutako itz-neurtua,
biyotzetikan irten zitzaion
Gernikako Arbol santua?

2

Ori bakarrik asko litzake
igartzeko Jose Mari
zenbaterañoiko maitasuna
zियon Ama Euskarari;
beragatikan ikus izandu
zuben, bai, zenbait komeri,
amoriyozko itz egitiak
etziran nonbait komeni.

3

Gerta zitzaion penaz betia
Euskal Erriya uztia,
au izandu zan aren barrena
zauriz betetzen astia;
utzi bearra Ama Euskara,
ain zuben berak maitia;
Amerikara joan bear ura
ai aren barren tristia!

4

Amerikara joan zan bañan ez
Euskal Erriyatzaz aztu,
etzitzaion, ez, maitasunikan
sort-erriyagan eskastu;
baizikan bertan amoriyozko
asmo on bat zuben artu,
zezazkiyen an Euskal Erriko
aunditasunak kantatu.

5

Begiyak malkoz bustiyak eta
biotza oso suturik,
euskal gloriyak zituben mintza
gitarratxo bat arturik;
doai aundiko gizona zan ta
zeriyon itza abotik,
iduritzen zan irtetzen zala
biyotzen erdi-erditik.

6

Eta nola ez, Euskal Erriyan
laja baizuben biotza?
Euskal izkera mintza orduko
artutzen baizuben poza?
Andik aditzen zuben emengo
lege paketsuen otsa,
esaten zuben: «Euskal Errian
izan nai det eriotza».

7
Noizbait bear da Amerikatik
asi zan ematen jira,
bere betiko amets gozora,
bai, bere Euskal Errira;
eta lenengo jarri zanian
mendiyetara begira,
arren pozezko antsi gozoak
eziñ esan ainbat dira!

8
Lendabiziko Jaungoikoari
esker milla eman zizkan,
osasun onez zetorrelako
Euskal Errira andikan;
inguru denak poztu ziraden
zu emen ikusirikan,
euskaldunentzat etzan izandu
poza aundiyagorikan.

9
Itz-neurtu eta soñu alaiak
zenituben emen sortu,
euskaldunaren biyotzetara
zeñak diran gogoz sartu;
ainbesterañoko naitasunak
dizkigu barrenan lotu,
iñola ere biotz guretik
ezin dirade urratu.

10
Igarorikan urte batzubek
zure sort-erri maitian,
ill ziñan, bai, zu, Iparragirre,
euskaldunaren kaltian;
Zure itz denak biyotz gurian
dauzkagu ondo gordian,
zeñak ez diran aztuko iñoiz
bizi geraden artian.

11
Zu ziñan gure maisu argiya,
zu gure gidatzallea,
Euskal Erriko aunditasunak
munduan zabaltzallea;
itz-neurtulari paregabea,
euskal soñu sortzallea,
itz batian, zu ziñan euskara
biyotzez maitatzallea.

12
Pentsamentuzko koroï bat dizut
eskeintzen oroimengarri,
zeña nai nuken beti-betiko
zedorren gañian jarri;
au gauza gutxi egitia da
zure aunditasunari,
baña biotzez da ta barkatu
nere eskastasunari.

Agosto 28, 1888.
Argitaratua *Brecha*-n bi aldiz.

Arrantzalia

1
Jaio orduko itsas aldera
dijua lagunarekin,
jostatutzera txalupetako
arraun aundiyarekin;
bertatikan da arrantzan asten
lokarri txuri batekin,
zeñen gaztetik arrantzarako
griña dakarren berakin!

2
Ikusten badu aita beria
nola kanpora dijuan,
eldurik diyo: «Aita, nik ere
bedorrekin nai det gaur juan;
emen ez det nik deus arrapatzen,
ikusi nai det kanpuan
arrai aundiyak nola atxitzen
dituzten beok amuan».

3
Aitak diyo: «Ez; beste batian
etorriko aiz gurekin,
oraindikanen gaztea ago,
geldi ari amarekin.
Zer uste dek ik: jostatutzera
guazela urarekin?
Ikaratuko intzake ango
baga guztiz aundiyakin».

4
«Ez naute, aita, ikaratuko
baga ta ur aundi oiek;
ikara nairik esaten dizkit,
igartzen diyot neronek».
«Negarrez ago? Zer gertatzen zaik?
Esan zak bada prest: zer dek?».
«Nik berorrekin gaur joan nai eta
eraman nai ez berorrek».

5
«Ixillik ago, ator, salta zak
eta or exeri ari;
eldu akiyok bi eskuakin
sendo alki agonari;
ez ariyen or txorabiyatu
eta urtara erori».
«Aita, nigatik ez ikaratu,
aspaldi dakit igari».

6
Utzirik ama eta portua
arraunian joan dira,
au da lenbiziko irteera
itsaso zabal aundira;
ariturikan an arrantzean
ta gero emanik jira,
badatoz beren kabi-txulora,
badatoz beren errira.

7

Onez aurrera ez du iñori
ezer esan bearrikan,
aitari ere deus galde gabe
an da denen aurretikan;
beste guztiyen zai egoten da
bertan bakar-bakarrikan,
ain borondatez ara sartuta
zenek atera andikan!

8

Orra bestiak bezela nola
egin dan lanian gizon,
ez da atzera begira egon,
ez du denborarik itxon;
lan gogortxua izanagatik
arek arkitzen du txit on,
etzaio bada iruritutzen
lan oberik dala iñon.

9

Ala munduko egun geienak
ditu nekian pasatzen,
ontatik baitu gurasoaren
ogiya irabazitzen;
bein edo beste kanpora gabe
erriyan bada gelditzen,
biotz erdian gauz txar bat balu
bezela du ark sentitzen.

10

Eta nola ez, uren ertzean
sortua bada mundura?
Beste gauzarik etzaio bada
jaiotzen ari burura;
ate txikiyak jaio orduko
maite duten gisan ura,
modu berian onek maitatzen
du itsaso aundi ura.

Octubre 17, 1888.

Argiraratua:

Euskal-Erria-n, Agorren 30-an, 1889.

En La Voz, 23 Mayo 1899.

Pueblo Vasco, 4 Mayo 1914.

Moiuaren liburutxorako

1

Donostiyako seme guztiyak
zaitu zu ezagutuzen,
dakizulako borondatia
denari irabazitzen;
guztiyak oso zaituzte maite,
zugatik ala det aitzen,
zure ondotik beñ edo beste
baldin bagera pasatzen,
zure arpegi partsuarekin
gaituzu diesol¹ egiten.

2

Biyotz oneko galai prestua,
soñu jotzalle aundiya,
musika doñu kantatzallien²
maisú onorezko argiya;
pare gabeko borondatia
dezula da igarriya,
erriko xeme guztiyak zaitu
biyotzez maitagarriya,
nere aldetik desio dizut
urte askoko biziya.

Octubre 27, 1888.

¹ *Saludo*. (Egillearen oarra).

² *Orfeón*. (Id.)

Euskaldun bat bere erriyan
On Antonio Arzak jaunari
(Urzo txuriyen doñuban)

1
Joanik Euskal Erritikan
sartu nitzan Amerikan;
igaro ditut urte batzubek
biyotza penaturikan,
iya miñez jarrikan,
diruz jabetu nairikan.

2
An izan detan sariya
zan biyotzeko zauriya;
pentsamentura beti etortzen
zitzaidan Euskal Erriya,
leku estimagarriya,
ni sortu nitzan kabiya.

3
Nere mendi ta ingurua
zitzaizkidan maiz burura;
ara joateko griña txar batek
jarri ninduben erua;
naigo det nere txulua,
eta ez ango dirua.

4
Modu berian pentsatzen
nituben gabak pasatzen;
nere sorterri maitagarriya
zitzaidan beti oroitzen:
zeiñ ongi nintzan bizitzen
gurasoakin ni emen.

5
Zori onian naiz sartu,
biyotza zait txit lasaitu;
berriz ez det iñora ere
zuregandikan aldendu,
baizikan nai det geratu,
nediyen oso sendatu.

6
Kanpo guziyen igasi,
buelta naiz eziñik etsi;
nere guraso aldamenian
lasaitasuna zait asi;
emen nai det beti bizi
ta nere ezurrak utzi.

7
O Ama maite Euskera,
bedeinkatutako izkera!
Zure mantupe paketsutikan
irten ta izandu gera;
bañan gaur degu ezaguera
ta zugan nator ostera.

8
Ez naiz, ez, zugandikanen
asiko berriz aldentzen,
Euskal Erriko lur gozotikan
kanpoetara aldatzen;
an ez nitzan ni arkitzen,
emen nai det izan, emen.

Noviembre 4, 1888
Euskal-Erria-n argitaratua, Agoztuen 20-an, 1890-an. Unión Vascongada, 3
Julio 1892. Región Euskara, 9 Mayo 1907.

Eguarri-Erregiak

1

Urte guzian aritzen gera
guraize ta labanakin,
ur bero, otza, orrazia ta
jaboi apardunarekin;
apaindu eta gaztetzen degu
alegin guztiyarekin,
konpontzen gera aberats, pobre,
eder, gazte ta zarrekin.

3

Naitasuna guk degun bezela
onuntz datozen denari,
ala berian nai genuke guk
beok izatia guri;
nai baldin badute zerbait beok
eman Anton ta Joxeri,
begiratu bezaiote bada
gure *bandeja* zar orri.

2

Urtero bezela aurten ere
onuntz datozen jaunari,
desiatutzen degu morroiak
osasun ona danari;
zeñaz biyotzez esaten degun
zelebratzeko Eguarri,
despeitu ondo Urte Zar eta
ongi asi Urte Berri.

Diciembre, 1898.

**Biyotz bi batu
edo egun on bat
(Pepe Leclerc eta Karmen)**

1
Alde batera utzirikanen
gaurko egunaz pozoia,
zelebratu nai nuben barrendik
gaur zetorkiran sasoa;
modu berian goiz jeiki eta
nik gaur utzi baitet oia,
entzutatik San Bizenteko
elizan zuben pregoia.

2
Gaur da lenengo pregoia eta
igandian da bestia,
azkenekua bukatutzian
au ta urrengo astia;
biyotz birekin bat egingo da,
ala det beintzat ustia,
Pepe Leclerc-ek deituko diyo
Karmentxori: emaztia.

3
San Gumersindo eguna da ta
ilbeltzaren amairua,
lenengo pregoi izaterako
igande aukeratua;
gaurko eguna izango degu
denok goguan artua,
gaur urte bete izan dedilla
aben lenengo frutua.

4
Ez asarratu emen esaten
detalako gaur egiya,
gizon bakoitzak bear du noski
andre bat maitagarriya;
orain artuko diyote oiek
bata bestien neurriya,
biyotzetikan desio det nik
urte askoko biziya.

5
Gauza geiago esan nai nuke
bañan, ai!, barrenak eziñ,
zubengatikan Pepe Artolak
eztaki bada zer egiñ;
gauza klarua komeni da ta
esango dizutet berdiñ:
biziyo pozez joango nitzake
neroni zuben apaidiñ.

6
Aitu dezute nere barrenak
esan nai zuben kontua,
(askok nigatik esango dute:
«Ai ori gizon tontua!»);
bañan ez dezan iñork izan gaur
naigabe ta enkantua,
gitarra juaz ipiñi zagun
umoria ta kantua.

Enero 12, 1889.

Zelebrequeriyá

1
Manis-enetik ikusi degu
gaur komeri bat ederki,
jiboso batek parroki dena
aterako digu aurki;
leio berriya jarri nayian
zulo bi dituzte iriki,
andre gaxuarentzat guztiyak
gerade bada erruki.

2
Kiskur poltsa bat kolkuan eta
anketik tiraka ama,
berriro ere jiboso orrek
erukiko du, bai, fama;
gorriz pintatzen egin du Beltzak
egun ontan naiko lana,
Exposiziyora juan liteke
erakutsitzera dana.

3
Ama anketik tiraka eta
andria berriz blusatik,
ez dediyen gizajoa erori
patin zulora leiotik;
langille denak egongo dira
miseriyan oiengatik,
berak pintatzen eman nai ezik
pintoriari arditik.

4
Jibosua ari zan makurka
tripa lurrian jarrita
koloria zurari ematen,
pintura zuben gorrista;
bere andriak ematen ziyon
eskura bretxa bustita,
altxa ta joan zan txoko batzubek
pintatu gabe utzita.

5
Kalotadun atsua ta errañak
diyote ankari eutsi,
ez dediyen txirrista egin ta
goitik bera joan igesi;
oiek orrela luzaro xamar
ezin litezteke bizi,
laister bigalduko dituzte oik
beren kalota ta guzi.

6
Ama, aita, andri ta bera
lanian or jardun dira,
gu berriz beren lan guztiyari
Manis-enetik begira;
otzak pasata katarro zarrak
arrapaturik baitira,
gastatu nai ezik joan dira
denak Miserikordira.

14 Enero, 1889.

Justatxori Egiya

Ikusten al dezute
izar bat argiya,
zeruaren erdiyan,
txit dizdizariya?...
Uraxen da Justatxo,
ara joan berriya.

18 de Enero de 1889.

Dama Beatriz Muñolari eskerrak

1
Ordu banuen eta
gaur nator zugana
buelatzera lotzeko
eman ninduzuna;
oraindño ez dizut
ekarri, zer pena!,
bañan barka nazazu
egin detan lana.

2
Milla esker dizkitzut
gaur ematen zuri,
eman ninduzulako
paper oiek neri;
oso politak dira,
letu ditut ongi.
(orrenbeste denboran
milagro ez da ori).

3
Beste bat arte, dama
begiragarriya,
biyotz ona dezu ta
ederra begiya;
zerbaitez beartzian
ara esan egiya:
pozik egingo dizut
nai dezun guziya.

24 de Enero, 1889.

Brindis edo aboz botia

Iparragirre: ópera.

(Banquete en honor de los autores del Iparraguirre).

Gaztea oien borondatea
nola arkitu eta non?
Etzait bada, ez, iduritutzen
izango degunik iñon;
Iparragirre azaldu dute,
egin diguna guztiz on;
aurrera segi beti orrela,
Lopez, Altuna ta Gimón.

Marzo 9 de 1889.

Argitaratua periodiko denetan,
eta *Laurak-bat* Buenos Airesetan.

Mendiko semia

1
Zori onian bizi dira, bai,
jaio diranak mendiyán,
Jaunaren beldur santuan azi
diranak beren kabiyan;
pozez beteak arkitzen dira
nor bere jaio-tokiyan,
aritu arren lan gogorretan
beren denbora guztiyán.

2
Txoritxo batek bere kabiya
maite duben ta geiago
maite du gizon menditar batek
mendiyán zeñtan dan jaio;
ainbesteraño biyotz barrenan
maitasuna sortzen zaio,
zeñaz andikan irten arren au
iñoiz aztutzen etzaio.

10 Febrero 1894.

Publicada en la *Euskal-Erria*, el día 10 de Set. de 1890; en *El Guipuzcoa-*
no, el 6 de Octubre de 1890; *La Vasconia*, de Buenos Aires, 10 Febrero
1894.

Elkoro apaizak bere lagunari eta familikoari bigalduak

1

Larogei urte, umore ona,
familiya txit aziya,
bost illobatxo biziro onak,
denak dutela graziya;
izarra bañan ederragoa
amar urteko Mariya,
Elisa berriz zortzi urteko
aingeru zoragarriya.

2

Argiyagoa du Santiago,
maitagarriya guztiz da,
saiatzen dana gauzak ikasten
eskolan beti, al bada;
orixen bañan eskaxagoak
franko bazterretan bada,
aurten ere ark atera ditu
eskolan iru *a, a, a...*

3

Migel da oso mutill bapua,
zernai gauza du egiten,
edozer moduz etxeakoari
diyo parra eragiten;
txintxotasunan lanari diyo,
diyo txit gogor ekiten,
ala etxeke nagusitzako
serbituko du, bai, aurten.

4

Alaba zarra paregabia
Jazinta da denarekin,
txit aur zalia, begiratzen du
borondate onarekin;
espillua da familirako
duben naitasunarekin,
ezin liteke famatu ori
euskerak duben itzakin.

5

Eta non degu andre Manuela,
fedea santuan aziya?
Ori da denen alegrantziya,
denentzat dauka graziya;
baliyo ditu, bai, Amerika,
Españiya ta Frantziya,
itz batian da mundu ontako
gure kontsuelo guziya.

6

Desiatzen det egun ontxo bat
biyotzetikan bedorri,
gañera beste jaun Amezaga
eta jaun On Bernardori;
egun eder bat goza bezate
dibertituaz ugari,
ta eskumuñak nere partetik
eman lagun guztiyari.

Sanperio-ri

1

Apirillaren lauba
gerana juntatu
kuadrilla egokiya
bizirotu kontentua;
orain umore onez
biegu kantatu
eta Sanperioaren
kontuak kontatu,

2

Luis da pelotari
oso egokiya,
anakak pizkorrak eta
burua argiia;
oso elegantia,
besoa biziya,
edozein aldetara
dauka maleziya.

3

Elizegirekin bein
zan Luis elkartu,
ta azpeitiarrari
pelotan jokatu;
Mardura ta Baltasar
ziran kontra sartu,
etzuten egun artan
tratu txarra artu.

4

Partida azkar zuten
abek irabazi,
Luisek zibelako,
bai, zenbait malezi;
abilidade asko
zuben erakutsi,
sekulan ezto orrek
partiduban etsi.

5

Portal bi anaiari
bein Mardurarekin
elkartu ziran bada
txit mardularekin;
gogor ziyoten bada
lan orreri ekin,
bañan Luis irten zan
onoriarekin.

6

Ain da mutill prestua
eta txit noblia,
ezin arki liteke
beste bat obia;
lagunarterako da
oso dotoria,
nola ordaindu arri
gure meseria?

7

Dirua maiz xamar du
onera bigaltzen,
lagun guztiyak gaitu
noiznai konbidatzen;
dirua bigalduta
degunian artzen,
pozarekin guztiyak
gera dantzan jartzen.

8

Txanda batian zuben
bost duro bigaldu,
zori onian ziran
onera azaldu;
genubenia denak
etxian afaldu,
komeriyak egiten
giñaden ibildu.

9

Beste bost duroko bat
zania iritxi,
alegratu giñaden
ta ez ere gutxi;
naiko ardo tripara
genizaigun jatxi,
gero dantzan gustora
Manuel ta Patxi.

10

Lenengo diruakin
karakol jatia,
gogoratu zitzaien
biltzera joatia;
gogora giñan zutzaz,
bai, Luis maitia,
desiatuko gendun
emen izatia.

11

Lagun guztiyen partez
Eusebiyok zuri
eskerrak bigaldutzen
dizkitzu ugari;
orain zerbait zuk egin
nai badezu guri,
kuadrilla egokiya
gera gaur ageri.

12

Despeditu nai degu
gaudezen tokitik,
oroituaz zugana
guztiyak gogotik;
bigaldutzen dizugu
Errenteriyatik,
agur gozo-gozo bat
biyotz-biyotzetik.

5 Abril, 1889.

Arandia

1
Bertso berri batzuben
nik lagun zarrari
berak kantatu ditzan
bear ditut jarri;
komeni zaizka eta
argatik naiz ari
dozenatxo bat bertso
iskribatzen arri.

2
Au lenengo zanian
mendira aldendu,
onore guztiz onak
ziran beregandu;
lagun denen artian
aguro zan gaindu,
erregen batalloira
zuten aukeratu.

3
Orrelako zenbat gauz
ditu onek egin,
lan denari txit gogoz
diyolako ekin;
fabrika aundiyan dabill
egun lanarekin,
oso kontentu dira
nausiyak berakin.

4
Beti egiten baitu
onek egiñala,
etzazutela pentsa
au gezurra dala;
jendiak txit maite du
dalako formala,
noiznai ateratzen du
duroko jornala.

5
Koltxoi gaiak egiten
du modu aundiya,
anka pizkorrak eta
begiya argiya;
latigua ibiltzen
da txit egokiya,
Arandia da fabrikan
azkarrena iya.

6
Oso doñu ona du
bertsuak kantatzen,
berak ere badaki
puntuak botatzen;
errebotian ere
zanian jokatzin,
ori ibiltzen zuten
tantuak kontatzen.

7
Estrañatu zanian
plaza berri ori,
Jose Benito zuten
tanto kontalari;
donostiarrak zeuden
begira berari,
arriturikan bere
eztarri onari.

8
Kafian ere noiznai
astian kantatzen,
altutik ari arren
au ezta kantsatzen;
lotan daudenak ere
badaki esnatzen,
denak berari begira
azkar dira jartzen.

9
Borondate ona du
zernai gauzarako,
ez da jaiua ori
boltsan gordetzeko;
askotan daukanian
zerbait erateko,
ez du kupirarikan
dubena emateko.

10
Iñauteri batian
denari far eten
ziyon zalako ori
pregonari irten,
esanaz: «*Sale biyar
el vapor San Miguel;
amite viajeros,
pasajeros también*».

11
Pillotan jokatu du
gaur Retegirekin
aixa nastutzen zuben
bi paretarekin;
batian jo du onek
ain indarrarekin,
pareta karrakatu
du pelotarekin.

12
Gauza on bat zait orain
etorri gogora,
aprobetxatuteko
orain da denbora;
nola Parisen aurren
jarri duten moda,
zuaz sugurrarekin
Exposiziyora.

25 Abril, 1889.

**Nere bizimoduba
Manu kanta saltzalliak
bere buruarentzat jarri aziyak**

1

Nere bizimoduba
nai nuke kontatu,
bizi ez naizelako
bizirotu; alargundu
nitzan ta iya naiz
itxutu, alderdi egokiyak
nau orain atxitu.

2

Itxuba nuben suertez
lenago senarra,
izaten nuben gaxo
arentxen bearra;
bañan ill zan ezkerotu
nabill ni bakarra,
ezer anparo gabe
ta gañera zarra.

3

Len kanta zarrak saltzen
giñaden pasatzen,
bi txanpon bererikan
genituben artzen;
bañan orain neretzat
ezta ezer azaltzen,
egun guztiyan ez det
zortzi paper saltzen.

4

Gauza berriz ari da
garextiatutzen,
pobriarentzat ez da
iñor urrikaltzen;
nai duten prezizyua
nola duten jartzen,
zeñek pagatuko du
ez badegu biltzen?

5

Lenago babarruna,
ogiya ta baba,
askotan sobratuta
izan degu laga.
Bañan orain zer degu?
Non-naitikan traba.
Nere bizimoduba
txarra ezta bada?

6

Aza, patata, porru,
tipula, ogiya,
naiz dala arraia ta
edo aragiya,
lukaiñka, urdai presko
eta odolkiya,
denari jarri zaio
preziyo aundiya.

7

Neurriyak berriz bai len
zirala aundiyak,
bañan gaur, Jesus ona!,
ain dira txikiyak;
jan gauzak bezelaxe
ala erariyak,
urez busti bearco
gure eztarriyak.

8

Bada modu onetan
ezin neike bizi,
beste zerbait bidera
bearco det asi;
ez det koxkak egin ta
asi nai igasi,
orduban kartzelara
traste zar ta guzi.

9

Ez nuke nai kalian
ibilli eskatzen,
ez, ez, ez dit barrenak
orretan laguntzen;
eskatu gabe iñork
balira laguntzen,
ikusiko luteke
amona pixkortzen.

10

Bañan suerte txarrak ni
nola nauen tira,
beti modu ontara
bearco det jira;
nere esanak ontzat
artzen ez badira,
orduban sartuko naiz
Misericordira.

Manu

20 de Junio, 1889.

Argitaratua saltzen.

(Inprentatu eta bertso-paperetan
saldua izan zala esan naiko du).

Maxima Montalba-ri

1

Modua banu zerbait
ariyatitzeko
eta izar orrentxen
onak zabaltzeko,
saiatuko nitzake
zerbait agertzeko,
merezidak dituben
gauzak zabaltzeko.

2

Ori beziñ liranik
danik ez det uste,
ezin det ariyazi
merezidainbeste;
orri begira jartzen
dira zenbait gazte,
eta ezkutatzian
penaturik triste.

3

Nola ez begiratu
gaztiak berari,
baldin begiyak deitzen
badigu denari?
Eta begiratzian
bere begiyari,
bista kendutzen digu
beriala guri.

4

Ta illia ugari,
fiña ta beltzara,
orraziak egiten
diyo txirristara:
aiziak ere pozik
bere zarrastara
egiten diyo joanik
gauz eder artara.

5

Arpegi graziduna,
begiyak izarrak,
masall borobill, pollit,
gorritu xamarrak;
marfilla bezin fiñak
ortz illera ederrak,
ta gaztiak txorutzen
ditu bere farrak.

6

Lenengo gerri mia
oberik eziñak,
eta petxu borobill
moldian egiñak,
dira torniatuta
bezela berdiñak;
begirutzen dunari
kentzen dizka miñak.

7

Boza berriz, ai Jesus,
zer gauza gozua!
Zer eztiya! Diruri
basoko xoxua;
bereganatzen daki
inguru osua,
abiyatzen danian
kantatzen *Uxua*.¹

8

Ariyo, izar eder,
txori kantariya,
edertasun aundiko
espillu garbiya;
eguzkiyen gisako
argi mirariya,
(zu zerala meriyo
txoratu naiz iya).

Junio 22, 1889.

(Bertso bakoitzaren leenengo letra
artuta, *Montalba* irakurriko degu,
sorta au eskeintzen zaion andereño-
aren abizena, alegia).

¹ Uso txuriya erraizu... (Egillearen oarra).

San Juan bezperan Tolosan

1
Aurtengo San Juanetan
Tolosako erriyak
azaldu baitizkigu
txit gauza berriyak;
ikusi dira plazan
festa egokiyak,
kontuan izango du
gure memoriyak.

2
Zezenetara giñan
donostiarrak juan,
zelebratu nayian
ango patroï San Juan;
bapo bazkaldu eta
sartu giñan plazan,
kontaktuko dizutet
zer pasatu zan an.

3
Toriadore ziran
sei lagun bakarrak,
kanpotik etorriyak,
etziran kaskarrak;
zezenak berriz lau fiñ,
odolez naparrak,
jeniyo bizidunak,
ankaz txit azkarrak.

4
Lenbiziko zezenen
jeniyo biziyak
ikaratu zituben
an ziran guziyak;
eta nola azaldu
etziran zaldiyak,
jo ta bota zituben
gorputz estaliyak.¹

5
Gero bere ankeko
azkazala jorik,
plaza erdiyan laja
baizuben osorik;
gero boina bat zula
bota baitzan goitik,
tripara sartu zuben
maskatu gabarik.

6
Noizbait ziñu egiñik
makilla sartzeko,
batek bi sartu zizkan
(boina maskatzeko);
pildoratzat serbitu
ziyon botatzeko,
gero jabiak jaso
zuben gordetzeko.

¹ *Burladores*. (Egillearen oarra).

7
Ainbeste gaiztokeri
nola egin zuben,
iltzeko sententziya
atera ziyoten;
milla ezpatazokin
purrakatu zuten,
eta adar bakarra
andik zuten eten.

8
Bigarren irten zanak
adar bat osorik,
esan genuen: «Emen
etziok gauz onik».
Ala lenguen gisa
gaiztoa izanik,
bertan garbitu zuten
ezpata sarturik.

9
Irugarrena ere,
adar bakarrekin,
jorik ol bat arki zan
bat ura birekin;
baña gauz onik nola
etzeguen onekin,
bestien gisa zuten
ill ezpatarekin.

10
Laugarrenengatikan
zeuden denak pozak,
esanaz: «Ark izango
al dizkik zorrotzak».
Bañan pentsamentubak
beti aldrebesak,
onek irten zituben
adar biyak motzak.

11
Gizon bat azaldu zan
(au aztuko etzat),
ai zer mokaru ona
zezen fiñ arentzat!
Bañan *aguazill* batek,
egiñik zezentzat,
segiturik atxitu
zuben berarentzat.

12
Aurten aña far ez det
aspaldiyan egin,
kontentu gelditu naiz
zezen naparrakin;
askoz gustorago, bai,
sagardo onakin,
argatik naiz aiskide
tolosarrarekin.

–Compañero: zezenak onak ziran?

–Ez; gaiztuak.

Donostiar batek
Argitaratua Tolosan, 1889.

Santa Maria Magdalena egunian
Ignazio Tabuyo-k
Errenteriko elizan kantatua

Solo barítono:

Pozez gatoz zugana,
Birjiña Mariya,
Jesus onaren Ama
oso mirariya;
izar paregabia,
zeruko argiya,
izan zazu gureztat
miserikordiya.

Mariya Magdalena
pekatuan zana,
negarretan urturik
joan zan Jesusgana;
gu ere, pekatariyak,
nairik joan zugana,
errukiturik artu
gaitzazu zuk, Ama!

Coro:

Zure anparo pian
geradenak azi,
beti dizkigutzu gauz
onak erakutsi;
argatikan fedea
ez degu nai utzi,
baizik Jesusen lege
ona sendo eutsi.

Erregutu dezagun
Birjiña Amari,
egiñaz biotzetik
otoitzak ugari;
berak banatu dezan
emen geranari,
amorez begiratzuz
Errenteriyari.

Pekatariyen Ama
kutsu gabekua,
eskatutzen dizugu
zuri anparua;
erabat utzirikan,
bai, mundu erua,
izan dezagun gero
betiko zerua.

17 Julio, 1889.

*La música fue escrita expresamente
para ese día y para Tabuyo por el
maestro Cándido de Soraluze, e
igualmente la letra por José Artola.*

Ignazio Urangari bere izen egunian

1

Zer gertatzen da nere barrenan?
Auxen da alaitasuna!
Gaur berritzen da zuri, Inaziyo,
nik dizudan naitasuna;
zedorrek ere ondo dakizu
beti lagun on nazuna,
bada benetan desio dizut
luzaroko osasuna.

2

Iskribatzalle jostalariya,
graziz ornitutakua,
dirudizuna erramu gazte
oso orritutakua;
gutxi bezela entendimentuz
Jaunak irikitakua,
euskal izkera zabaldutzeko
onuntz etorritakua.

3

Desio dizut biyotzetikan,
nere lagun zar maitia,
gaur bezelako egun on asko
urtietan izatia;
zure puska on maitagarria
asko xamar ikustia,
gaur urte bete izan dezazun
betiko zure emazia.

4

Esanak esan, zure izenez
bear det alaitu oso,
pasa dezatan gaurko eguna
barrendikan gozo-gozo;
ta nola dagon Erreteriyen
sagardo ona eroso,
zure kontura erango ditut
berrogei ta zazpi baso.

31 Julio, 1889.

Bertso auek zoriontzen duten jauna Juan Ignazio Uranga izango da ziur asko, erreteriarra, 1863-an jaioa eta 1934-an illa; bertso-jartzaille ugaria eta antzerkiren batzuk ere idatzi zituana.

Errenteriar pilla, zer kuadrilla!

1
Ama Birjiña gaba
da señalagarri,
iñulabar aldera
zirala etorri;
emen ibilli ziran
jira eta korri,
aur txikiyak bezela
elduta elkarri.

2
Oso berandu ziran
Donostira sortu,
ez dakit nik nondikan
ziran onuntz sartu;
ez guben oiekin
tratu txarra artu,
beren marruarekin
ginduzten txit gortu.

3
Tabernatik taberna
sartu ta atera,
bederatzi alproja
ziran jo batera;
eta andik irtenik
berriz zurrutera,
azkenik balantzaka
joan ziran *Nortera*.

4
Zerbeza ta puruak,
kopa ta kafiak,
azkar kendu zizkaten
denari ajiak;
aztu zitzaizkaten, bai,
ango potajiak,
dena ustutzen zuten
naiz bestek lajiak.

5
Arro-arro eginta
denak berriketan,
batzubez irrintzika,
bestiak kantetan;
marruaz ari ziran
denak barren artan,
Ijinio jartzeraño
gogor erriyetan.

6
Trenak igas eginta
kotxiaren billa,
denak erdi nasturik,
ura da naspilla!
Orduan ziruditen
bazirala milla,
ez eruki bazuten
tripa zaku illa.

7

Batek ziyon: «Ni oñez
baniak etxera».
Bestiak: «Goazen kotxe
bat billatuzera».
Orla ibillirikan
atzera ta aurrera,
azkenian joan ziran
zesto zar batera.

8

Kotxerua mozkorra,
berak erdipurdi,
birian ibilliyak
dirade egoki;
Ategorritan zuten
taberna iriki,
batek miña zubela
egiñaz aitzeki.

9

Txokolatia zuten
batzubez eskatu,
bestiak zerbeza ta
orla zenbait kontu;
azkenerako denak
ziraden mozkortu,
goizeko labak jota
ziran etxeratu.

10

Naiago det oiekin
ez naizen ibiltzen,
argatik oien kontra
ez naiz ni ixiltzen;
berriz oiek onera
badira etortzen,
lagunduko diyotet
kartzelara sartzen.

Agoztoko Ama Birjiña gabian,
1889-an.
17 de Agosto de 1889.

Parisen egun bat

1

Euskaldun bat Parisen
degu bisitatu,
ta orfeoiak beren
etxian kantatu;
denak geratu dira
bizirotu kontentur,
ango pasadizua
bear det kontatu.

2

Daniel Artola zan au,
Donostiyakua,
erritar denengandik
oso maitatua;
lendik zuben desio
agertutakua:
aditu naia gure
euskaldun kantua.

3

Ala kantatu ziran
euskaldun kantua,
Donostiko txuluan
ikasitakua;
bidez soñua jotzen
gera arituak,
irurogei bat lagun
denak elkartuak.

4

Ontan bat, Agirretxe,
gitarra arturik,
abiyatu zan jotzen
erdiyan bakarrik;
iñoiz ez det aditu
ain gauza ederrik,
denak laja zituben
oso arriturik.

5

Aiñ du esku azkarra
non bata non beste,
ez dakit nola jotzen
duben orrenbeste;
aiñ goxoro jotzen du
zeñaz detan uste
pozez jartzen dirala
len daudenak triste.

6

Emakume ta gizon
ziranak arkitzen,
guztiyak asi ziran
azkar txalo jotzen;
nere partetik ere
det gogoz ekiten,
dubelako saiua
aiñ ondo egiten.

7

Buka genubenan
soñu lan guziya,
beste soñu eder bat
sortu zan berriya;
au da an guri eman
zigun afariya,
arrek baliyo zuben
Igeldon erdiya.

8

Nola genezaguke
ordaindu jaun arri,
ainbeste digulako
egin guztiyari?
Ez da baliyorikan
pagatzeko on ori!
Beti izango degu
guk oroimengarri.

Paris, 18 Setiembre 1889.

Parisko Eiffel-ko torriaren muturrian

1
Desio nuben beti Parisko
Eiffel torrera igotzia,
beetikan oñez abiyatu ta
muturrera iristia;
ala det gaur nik desio ori
beterikan ikustia,
zeiñ ederra dan lan aundi ori
ezta modu esatia.

2
Iruritutzen zitzaidan egan
nindutela jaso gora,
eguzki garbi zoragarriya
ibildutzen dan ondora;
ainbeste gauza ikusi eta
etorri zaizkit gogora,
poz geiegikin ez dakit nola
bertan ez naizen ni zora.

3
Muturretikan euskal aldera
aurren naiz begira jarri,
ezin aspertu nitzan begira
egotez andik berari;
eguzki garbi orrek nolatan
argitzen zuben lur ori,
ta lurperatu agur egiñaz
bere mendi tontorrari.

4
Zori oneko lur maitatua
garbi zerana arkitzen,
eguzkiyaren printzak ere zu
zaitu osoro argitzen;
inozentziko mantu txuriyak
soñian dizu luzitzen,
mantxarik gabe zeradelako
jaio ezkeru azaltzen.

5
Nere biyotzak zerbait emendik
nai lizuke adierazi,
zure mantupe zoragarriyan
naizelako ondo azi;
laister banator aunditasun ta
edertasunen igasi,
nere betiko kabi maitian
naigo det pakian bizi.

Parisen, 19 Setiembre 1899.
Publicado: Euskal Erria, 30 Julio
1891.

Xanet-i

1

Nexka oso polita
eta graziduna,
arpegi biribilla,
larru fiñ leguna;
begi argik, masalla
kolore ederduna,
abo txit moñoñua
eta txit iztuna.

2

Ain da zoragarriya
nexka polit ori,
eta zenbat dakiyen
gezurra diruri;
piano ta kantuan
moldatzen da ongi,
Donostiyan ez dira
beste orlako bi.

3

Edozein zarrek ainbat
badaki izketan,
txoraturik lajatzan
gaitu gu askotan;
arrazoi egokiyak
sortzen ditu bertan,
eta noiznai asten da
bertso puntuetan.

4

Zure baliyo ona
askok nai luteke,
bañan urretan ere
eziñ lezateke;
oraindaño bezela
txintxo izan zaite,
modu ortan kontentu
izango da *Pepe*.

29 Octubre 1889.

Donostiarren eta Pasai San Juanen estopara 1889-garren urtian

1
Milla zortzireun larogei eta
beatzigarren urtian,
Ama Birjiña Errosariyoz,
Urriyen seia goizian,
estopara bat jokatu dute
gaztelu Mota¹ ertzian,
Pasai San Juan ta Donostiarrak
elkarren kontra batian.

2
Lenaztandikan San Juanekuak
zuten indarra neurritu,
zeñetan ziran oso atzian
bestiengandik gelditu;
bañan nairikan ostera beren
okertasuna garbitu,
desafiyua azkarrenari
ziyoten berak berritu.

3
Esaten zuten Donosti ontan
etzeguela gizonik,
berriz pelian asi ezkeru
etzekatela gauz onik;
amar bat milla errial pozik
jarriko zutela andik,
beste ainbeste nai baldin bazan
baldin ta jarri emendik.

4
Kondiziyua len abek zuten:
treñerua abek artu,
ala berian abek zutena
Pasaitarrari trukatu,
esanaz aiek len zebiltena
kabarra zala gertatu,
arreatikan zirala bada
arren atzian geratu.

5
Arretarako lenaztik zuten
seboz ondo bete killa,
nairik aurria denai artuta
ondo irten gizon pilla;
donostiarrak joan ziranian
aien kabarraren billa,
kraka ikusi ziyoten eta
andik asi zan naspilla.

6
Donostiyako patroiak zuben
esan arrazoiarekin
treñero ura etzeguela
estopararako berdin;
etzala ondo arrexkatzia
ontzi seabodunarekin,
alaz guztiyaz irtengo zala
itz eman zubenarekin.

¹ Donostiko gaztelua. (Egillearen oarra).

7
Azkenerako konpondurikan
artu zituzten ontziyak,
jokatu bañan iru egun len
artzeko beren neurriyak;
San Juanekuak zuten ekarri
arraun denak berriyak,
ziranak leno ondarruarrak
estropara irabaziyak.

8
Ustea zuten arraun oiek
zutela irabaziko,
Donostiyako zarrak atzian
zituztelako utziko;
estropara au jokatu gabe
ez lutekela etsiko,
oraingo txandan erdi-erditik
aixa zutela autsiko.

9
Esan bezela biyak batian
emendikan ziran irten,
indar lanari denak txit gogor
ziyoten bada ekiten;
emengo zarrak bala bezela
zuzen ta bizi zebilten,
bestiak berriz afar tartian
esponja ta ura egiten.

10
Bi puntetara ziranerako
atzetikan zan Pasaia,
emengua berriz aurreratzen
egiñaz kolpe lasaia;
laister ezagun zan eskuetan
zeukatela indargaia²,
bestiak berriz alperrik beti
auxe arrapatu naia.

11
Donostiarrak aisa diyote
estropara irabazi,
lengo txandan bañan atzerago
orainguan dute utzi;
obea zuten ez baziraden
pelian jokutzen asi,
eskax dirala indar lanian
berak lezateke etsi.

12
Estropara ontan ler egiñ eta
onuntz iritxitakuan,
beste ontziyan denak sartuta
beren errira ziran jua;
lenago deitzen zaion bezela
arunzko Pasaya *San Juan*,
Donostiarrak onez aurrera
deituko diyote *Juan San*.

Igerilari batek
Octubre 8 de 1889.

Los dos últimos se publicaron en La Unión Liberal.
Argitaratua saltzen. (Bertso auek kanta-paperetan banatuko ziran, beraz).

² Sasoia edo arrankia. (Id.)

* * *

Estropada bat 1889-IX-23-an jokatu zan. Treiñeruak, R. Agirrek bere *Donostiako estropadak* (1879-2001) agertzen duanez: Donostia, Luis Karril, patroï; Pasai San Pedro, Ebaristo Inda patroï; Donostia, Juan Kruz Karril, patroï; eta Pasai San Juan. Orden ortan iritxi ziran.

Orregatikan esaten du bigarren bertsoak:

Lenaztandikan San Juanekuak
zuten indarra neurritu,
zeñetan ziran oso atzian
bestiengandik gelditu...

Arantz mingarri ori atera nai izan zuten San Juandarrak:

bañan nairikan ostera beren
okertasuna garbitu,
desafiyua azkarrenari
ziyoten berak berritu.

Luis Karril patroïa zan treiñeruari, alegia. Bigarren estropada ori Donostiako talde onek eta Pasai San Juanek jokatu zuten, eta berriz ere Joxe-Maritarrak nagusi, bertsoak adierazten dutenez.

Seigarren bertsoak treiñero *seboduna* aitatzten du. Ori zer dan Rafael Agirrek argitzen du bere liburu ortan:

«A los marinos de aquí les causó mala impresión el saber que la lancha que usaron los de Pasajes en el último regateo estaba untada de sebo, porque entendían que habiéndose carenado las cuatro traineras en este puerto no tenían derecho los de Pasajes a retocar la que les cupo en suerte».

Berak itz oiek *La Voz de Guipúzcoa* egunkaritik artzen ditu.

Ubako elizatxoan On Domingo Agirreri donkitua

1
Birjiña Ama, emen zaudena
aldariaren aurrian,
aingerutxoak zure kontuan
dituzula txit urrian,
lagun zadazu mundu ontako
nere bizi laburrian,
biyotzetikan eskatzen diyot
belaunkaturik lurrian.

2
Zerutik ziñan mundura jatxi
pekatariyarengana,
ta aldaretik deitzen diguzu
alderatzeko zugana;
ezagutzen det zer ongillea
zeran guretzako, Ama,
orreatikan aldera nator
eskeintzera nere izana.

3
Mantxarrik gabe izandu zera
menderaturik subia,
erakutsiya laja zenduben
guk bear degun bidia;
aldaretikan erakutsitzen
diguzu orain legia,
esanaz beti maitatutzeko
miragarritzko fedia.

4
Zenbat mirari egin dituzu
mundu ontan orain ta len,
guzti-guztiyak dauzkagu ondo
gordiak buru barrenen;
eskatzen dizut, Ama maitea,
iltzen naizenian emen,
zeruan zure mantupe ortan
ar nazazula lenbailen.

5
Bitarte ortan eman gaitzazu
betiko zure graziya,
kontserba zagun fede santua
len guri erakutsiya;
labur-laburra izan dezagun
mundu engañarriya,
gero iritxi dezagun bada
zeruetako gloriya.

*Uba, 27 Nov. 1889.
Publicada en la Euskal-Erria, 10
octubre 1890; en La Semana Cató-
lica, el 14 de Se. 1890; en La
Unión Vascongada el 11 de Abril
de 1892.*

Sor Kontzeptzioni, bere izen egunian

1
Ama Birjiña Kontzezioko
eguna iritxi zaigu,
arengatikan pozez beteak
gaur arkitutzen gera gu;
Ubako etxe santu onetan
Ama ori maite degu,
gaur bezelako egun on asko
denok desio diyogu.

2
Karidadeko Ama leiala,
pobrien malko zapiya,
borondatezko laguntzallia
oso estimagarriya;
umezurtzaren anparo ona
eta guztiz gidariya,
desiatutzen diyogu denak
urte askoko biziya.

3
Pozez diyogu esker ematen
aingeruaren modura,
zori onian sortu zalako
betiko gure ondora;
Kontzeziyoko Ama Birjiñak
beti dezala ingura,
ta gero jaso bere ondora
beti-betiko zerura.

*Uba 2 Dic., 1989.
Estos bersos se cantaron en Uba, el
día de su santo, por las niñas de
allí, con órgano, en misa mayor.
(Egillearen oarra).*

Kontzeziyoko Amari

Argiyen printzak diran bezela
kristaletikan pasatzen,
zeñetan ez dan arrastorikan
ezenenikan geratzen,
ala berean zera, Birjiña,
mantxarik gabe azaltzen,
zeñetan zeran argi guztiyen,
gañian beti altxatzen.
Sube zatarra ibildu zana
ingurutikan zulatzen,
jakin zenuben beti-betiko
zure oñazpiratutzen;
bere pozoiak zu ikutzeko
milla saio egin zuben,
baña alare aren indarrak
ezer baliyo etzuben.
Zure argiyak Luzifer bera
zuben ezkutaratutzen,
asten zanian gaitz egin naian
zugana alderatutzen.

Zeruko Ama, printzaz betea
zeradena gaur agertzen,
zureganuntza gera guztiyak
pozez betiak gaur biltzen;
pekatariyak gera, baña zu
gutzaz zerade kupitzen;
ala gaur egin genezaguken
onak ditugu eskeiñtzen,
gure otoitzak zureganuntza
ditugu pozez bigaltzen;
ala berian, Ama maitia,
dizugu orain eskatzen
ez gaitzazula sekulan utzi
zuregandikan aldentzen,
bildotx mantsuak uste gabian
diran bezela galdutzen;
modu ontara fedian beti
ea ote geran bizitzen,
gero zeruan toki on baten
jabiak izan gaitezen. *Amen.*

Diciembre 2 de 1889.

*Publicada en La Semana Católica,
y en la Euskal Erria, 10 Dic. 1889;
y en La Unión Vascongada, el 8
Diciembre 1892. Pueblo Vasco, 8
D, 1916.*

Jesusen munduratzia

Zergatik inguruak
daude alaiturik,
eta mundutar denak
orrela pozturik?
Zer dute itsasoak,
erri eta mendik,
oso paketsutuak
pozkidaz beterik?
Zergatik dira arkitzen
gaur orrela garbik
izar, illargi eta
beste goiko argik?
Jesus jaio dalako
mundura gugatik,
Mariya Santisima
Birjiñarengandik.

Portale zar batian
ara non dan bera,
guziyak ditezen an
aurrez-aurrez gera;
etorri gaitian prest
geren ezaguera,
errenditzeko presaz
Jaunaren legera,
Guazen bere aurrera
belaunikatzera,
gure biyotz osuak
orain eskeintzera,
Aurtxo maitagarriya
ezagutuzera,
eta kanta xamurrak
gogoz kantatzera.

17 De. 1889.

*Publicado en El Guipuzcoano,
25 Diciembre 1890.*

Novia Salcedo-ri oroimena

1

Zeñen ederki duten txoriyak
uda-berriyan kantatzen,
eguzkiyaren printzak basoa
dutenerako argitzen!
Zeñen eztsitu eta gozoro
duten mokoia ibiltzen,
orri tartean pir-pirakoak
dabiltzanean egiten!

2

Modu berian zera zu maisu
euskaldunena azaltzen,
zeren txoriyak bezelaxen zuk
jakindu dezun kantatzen;
euskaldunari ispillu onak
dizkigutzu azaldutzen,
zure eskribu pare gabeak
dituzula erakusten,
bada aiñ gogor ditugu bada
gure barrenara sartzen,
zeñetan sendo loturik iñoiz
ez degun utziko galtzen.

*Enero 20 de 1890.
Publicada Euskal-Erria
el 20 Enero 1890.*

Gernikako gazteriaren jotia

1
Gernikako gazteriya,
soñu joaz gogotik,
Iñauteriz gera irten
neskatx politagatik.

Estribilloa

*Ariñ-ariñ jotzen
vals edo jotia,
batek bioliña,
bestiak flautia;
irten leioraño,
ai, neure maitia,
nai badozu pozez
amendik joatia.*

2
Okela jango badogu
zerbait egin bearako;
leiotik bota zaiguzu
diru mordoia gaurko
Ariñ, ariñ....

3
Beltxaran begi ederra,
pozez gatoz zugana;
erropia pagatzeko
emozu pezta bana.
Ariñ, ariñ....

4
Soñu joaz kalietan
gabiltza txit ozturik;
gure poltsian eztago
zazpi txakur besterik.
Ariñ, ariñ....

5
Zeñen politak guztiyak
zeraten gaur arkitzen.
Zergatikan etzerate
gaur gugana kupitzen?
Ariñ, ariñ....

6
Estudiante Gernikaarrak
ondo daki dantzia;
baña biotzak zugana
dauka, bai, balantzia.
Ariñ, ariñ....

7
Dantzan, kantan, soñua jo,
parria egin lasai;
aspaldi geuden guztiyak
zeubek ikusteko zai,
Ariñ, ariñ....

8

Ara emen zubentzako
gu, zenbat gazte galai;
gañera gaude guztiyak
oraindikan ezkongai.

Ariñ, ariñ....

10

Agur, maite biotzeko,
zeuberi esker milla;
orain bagoaz aurrera
beste zerbaiten billa.

Ariñ, ariñ....

9

Irrintz gazteak bagoaz
soñua joaz alai;
geuk zeuberi asko maite,
zeubek geuri deus ez nai,
Ariñ, ariñ....

7 Febrero 1890

*Publicada en Guernica 1890,
y la música fue expresamente escri-
ta para esta letra por un gernikaa-
rra.*

Egun onak
Donostiyako eskola maestrak
Bitoriyako beren *direktora-ri*
bere izen egunian

1

Egun sentiyan txori txikiyak
asi dirade kantari,
esan nayian bezela zerbait
gauza politen bat guri;
zer gauza ote zan pentsamentura
aguro zaigu etorri,
diyogulako poztasunian
berialaxen igarri.

3

Ala guziyak degu desio,
beste askoren moduban,
egun on asko goza ditzala
pozez beterik munduban;
orain artian bezela bere
famiyaren onduan ,
grazi onian gaitzikan gabe
osasun eder senduan.

2

Esan nai zuten gizaraxoak
moko politakin guri
egun on asko desiatzeko
geronen *direktoriari*;
beraren egun gozatsua txit
zitzaigulako etorri,
Bitoriyara bigaldutzeko
zerbait gauz oroimengarri.

11 Febrero 1890.

Zer naiz ni!

1

Iñauteriyak zelebra nairik
Donostiyako gazteriyak,
asi giñaden zerbait egiten
(gauza zelebrequeriyak).
Ala utzirik dendan nituben
poto ta pazi guziyak,
abiya nitzan biltokietan
egiten txorokeriyak.

2

Nik uste gabe zer ari nitzan
teatorra nitzan sartu,
eta jakintsu asko bezela
gauzak egiten saiatu;
eta deus ere nola ez nitzan
ezertan ere lotsatu,
komeriante bat nitzalako
ninduten guztiyak artu,
eta txaloka guztiyak neri
askotan ziran aritu.

3

Bañan gerora kontu aundiyaz
aguro nuben pentsatu,
esanaz: «Obe nuke orduko
mutur zikiña garbitu,
eta ostera nere lanian
umillaturik segitu;
pazi potuak konpondurikan
parrokiya atenditu,
eta neronen baliyo txarra
ez orrenbeste aunditu.

4

Batek esaten ziran bezela:
*«Tú en trato ya lucir,
porque has hecho a mucho gente
con tus piguras erreír
Xordo, Josepe, Jira y Buelta
y Musiquero bien hacer,
pero agora ez garizuma,
más te vale trabajar ir:
porque allí con buena jornal
toro el año bien vivir».*

Otsaillaren 26-an, 1889-an.
*Publicada en La Galerna
y en la Euskal Erria,
28 Febrero 1890;
en La Vasconia de Buenos Aires,
2 Abril 1894.*

Jesus gurutzetuari

1

O Jaun aundiya, kupi zaitia
aul ta zirtzill onengatik,
ezagutzen det zeñen okerrak
ditutan emen egin nik;
damutasunez nere barrena
arkitutzen zait beterik,
onez aurrera ez det egingo
gauza zuzena besterik.

2

Nere gisara nebillenian
arrokeriyaz betia,
alaz guztiyaz kontzientziyan
neukan trabako kattia;
sentimentu ta pozaren faltak
egiten ziran kaltia...
O Jesus ona, zabal zadazu
salbaziyoko atia.

3

Bada lengo txar eta okerrak
erabat nai ditut utzi,
eta munduko politasun ta
erokeri denaz etsi;
barkaziyoko gurutzeari
biyotz-biyotzez eutsi,
eta barrengo kate gogorrek
pekatuarenak autsi.

Apirillaren 1-an, 1890-an.
*Publicada en La Galerna,
el 3 de Abril 1890.*

Karidadea
Pasaian ito diranaren
gañian iskribatua

Atzo pozaren ontasunian
arkitutzen zan jendea,
gaur arkitzen da urrikarriya,
naigabe tristez bete.
Donostiarrak biyotza beti
izan du paregabea,
azaldu zagon beartsuari
sentimentu on noblea,
biyotz-biyotzez lagun zaiogun
egiñaz **karidadea**.

29 Abril

Publicada en La Galerna, 1890-V-4.

Plegaria
Letra de J. A. escrita para la
música de N. Luzuriaga

1
Atzo pozez beteak
arkitzen ziranak,
lutoz estalirikan
arki dira danak,
umezurtzurik aurrak,
eta andreak alargunak,
txukatu zaizkiyogun
guk malko dianak.

2
Oien biyotzak arki-
tutzen dira eri,
diralako trantzian
txit estu ageri;
poztu zagon al bada
barren triste ori,
egiñaz karidade
umezurtz oieri.

12 Mayo 1890.

Publicada en la Euskal-Erria,

20 Mayo 1890.

Ernanin jai bat

1

Ernanin kotxero bat,
izena du Joxe,
famatu bear det nik
al bada orixe;
ezagun da zegoala
ori atzo gose,
ez dalako sekulan
legatzakin ase;
orren kontua esan-
go det nik oraintxe.

2

Atzo goizian legatz
bat geniyon eman,
zezan artsalderako
Ernaira eraman;
bañan Joxek legatza
utzi bearrian an,
ostera Donostira
ekarriya zeukan,
an lajatzia aztu ta
kotxien barrenan.

3

Artsaldian juañ giñan
Ernaira denak,
ta asi modu egiten
gure legatzenak;
laister arrebak esan
zigun Joxerenak:
etzirala an lajiak
guk gauzak emanak,
zirala Donostira
berri eramanak.

4

Joxeren zai egonik
bi orduan iya,
etsi genuben galdu
zala gure arraya;
ala artu genuben
asmo bat berriya:
Simonen arrebari
kentzia jakiya;
arkumia jan genuben
illarraz jarriya.

5

Joxek zer egin zuben
pentsatzen geundela,
batek esan zigun an:
«Dator beriala;
sinistatu berekin
onuntz dakarrela».
Bañan izan bearrian
gauza ori ala,
jakin zan Ergobiyan
ark laja zubela.

6

A zer mandatariya
Joxe kotxerua,
egiteko enkargu
ondo ta agurua!
Uste det nastutua
daukala burua,
ez fiyatu orrekin,
ezta segurua,
uste det daguela
Joxetxo erua.

25 Mayo 1890.

Pakita Artolak
gurasoari ongi etorriya
Ejiptotik onuntz etorri diranian

Aitari:

Zori onian, aita maitia,
gaur kanpotik da etorri,
zeñetan duben amoriyua
nigan ugari ekarri;
bedorrek nigan dadukan aña
daukat bada nik bedorri,
laztan gozo bat biyotz-biyotzez
eman zaigun elkarri.

Anaiari:

Anaitxo nere maitagarriya,
Jaungoikuari graziyak,
asko poztu nau nere onduan
oraintxe zu ikusiyak;
penaturikan eruki nau ni
zu gabe ezin etsiyak,
bañan gaur emen zu ikusita
joan zaizkit pena guziyak.

Amari:

O ama maite biyotzekua,
nere zoramen eztiya,
poz geiegiren indarrak nauka
malko gozoaz bustiya;
bedorri gabe ez det nai ezer,
bedorrentzat naiz guztiya,
musu gozo bat eskatzen diyot
naitasun aundiz josiya.

Ni:

Ez dakit poza geiegirekin
nola ez naizen txoratzten,
zenbateraño alegra naizen
beok ez dute pentsatzen;
amets gozo bat ez dala ere
etzait bada iruritzen,
nere biyotza beon onduan
zabaldurik da arkitzen.

Luisitari:

Aizpatxo nere aspaldikoa,
zuretzat daukat biotza
gozotasunez oso betia,
esaten au ez naiz lotsa;
oraintxen bañan poz aundigoa
ezin nezake nik goza,
zori onian etorri zera,
nere biyotzak au poza!

Pakita Artola, 28 Mayo 1890.
Publicada en la Euskal-Erria,
20 Octubre 1890.

Tolosan

1
Zezen, partidu, soñu ta dantzak,
denak oso onak dira,
jarri azten du jendia pranko
festa oieri begira;
bañan ala ere eman orduko
guk erri denari jira,
an guaz festa denak utzita
azkar sagardotegira.

2
Xortxi-eneko sagardo onak
jendia jartzen du alai,
luzaro egon arren artzeko
txanda, bata bestien zai;
bañan puztutzen asi ezkerro
jarritzen gerade lasai,
orduan geok festik onenak
egiten ditugu non-nai.

*22 Junio 1889.
Publicada en La Galerna,
el 22 Junio, 90.*

Tolosan, San Juan aurrian

1
Zezen naparrak Tolosarako
zekazkitela birian,
gizon batzubek bide erdiyan
arkitzen ziran urrian:
juez, sendakin¹, *prokuradore*,
bizar-kentzallia ziran,
gizarajoak ez dakit nola
ikaraz an ill etziran.

2
Uste gabian zezen gaizto bat
bestiengandik zan irten,
eta asi zan jendia zeguen
kamiyo aldera jeisten;
orduan lau jaun tolosar abek
dute korrika ekiten,
itxumustuan asnase gabe
alegiñ denak egiten.

3
Zumardiraño zilipurdika
joan ziran nairik libratu,
juez jauna zan sasi tartean
ezkutatuta geratu;
prokuradorea berriz korrika
larriturik zan txit auldu,
eta zitzaion bide erdiyan
beso postizua galdu.

4
Sendakiña zan arbol batera
iritxi biziro justu,
iyo nai bañan eziñ iyorik
arkitu zan oso estu;
aiñ inguruan ikusirikan
zezena zan oso nastu,
azkenerako ler egiñ eta
zan izerditu ta oztu.

5
Bizar-kentzalle Manuel denetan
zan larriyena igasi,
bire erdiyan zituben odol
eta asnasiak utzi;
berriz jirarik zezena bertan
nola baizuben ikusi,
siñatu gabe putzura zuben
salta erropa ta guzi.

6
Prokuradore jauna besuen
billa gerora asita,
gorputza dardar geldi zitzaion
berriz naparra ikusita;
bere biziya galduko zuben
beldurraz oso etsita,
bigarren txandan igasi joan zan
euri-estala² an utzita.

¹ *Médico*. (Egillearen oarra).

² *Paraguas*. (Id.)

7

Jueza eta gañerakuak
noizbait ziranian bildu,
zezen gaiztoa kastigatzeko
asmoa zuten prest artu;
ala iltzeko plaza erdiyan
sententziya zan agertu,
zezaten orla beren ikara
napar txarrari mengatu.

8

Esan bezela egun birako
zuten plazan ateratu,
zezan sententzi penagarriya
denen aurrian pagatu.
Pepete deitzen diyoten batek
zuben ezpata bat artu,
eta sarturik tripetaraño
an bertan zuben garbitu.

R. I. P.

Tolosa, 25 Junio 1890.

*Publicada en La Galerna,
el 6 de Julio 1890.*

Nere opiniyua

Zer opiniyo detan askotan
egin dirate galdia,
jakin naiari ara erantzun
nik detan borondatia...
Biyotz-biyotzez maitatzen detan
bandera maite-maitia
izan det, daukat eta izango
osasun, lan ta pakia.

2 de Julio 1890.

Luisita Artolaren liburutxoan

Lore ederrik munduan bada
usai gozoaz betia,
izango zera zu, Luisita,
zori oneko maitia;
izarra bezin dizdizariya,
tatxarik ezer gabia,
apirilleko arrosa bañan
askozaz ere obia.
Raza guztiyak badakizkitzu:
turko, frantzes, arabia,
osoro ere italiano,
latin, ingeles, guria¹,
ainbeste izketa nola daukazun
kontuz buruan gordia,
utsunerikan batere gabe
arritutzen da jendia.

Uztaren 13-an, 1890-an.

Lerro bakoitzaren leenengo letra artu eta goitik beera irakurrita, *Luisita Artolakua* aterako zaigu. Erderaz *acróstico* esaten zaiona, beraz.

Bañan laugarren lerroan *sori* idatzi zuan Pepe Artolak, eta ez *zori*, ala bear badu ere. Arek, izan ere, maiz samar naasten zituan “z” eta “s” letrak, bere esku-idatzian ikus ditekenez.

¹ Euskera. (Pepe Artolaren oarra).

Mariñel konpartsa
Donostian 1890-an, Agoztuaren 3-an
Martxa edo ibill neurriya

1

Donostiako seme-alabak
itsas ertzian aziyak,
elkarturikan kantari gatoz
gure ontzira guziyak;
oitura zarrak azaldutzeko,
ez geunden bada etsiyak,
dantzara gatoz pozez beteak
geren etxiak utziyak.

2

Gaztetandikan itsasorako
griña artua daukagu,
beragatikan itsas erdira
beti etorri nai degu;
gure biotzak pozez beteak
orain arkitzen zaizkigu,
itsas erdiyan gure ontziyan
arkitzen geralako gu.

**Au egin eta gerora, eskatu zuten
neurri motzian iskribatzeko au
bera edo alderatzeko moduan.**

Himno edo mariñel kanta

1
Donostiko uraren
ertzian aziyak,
pozturik guziyak
arkitzen gera;
oitura ederraz
ez geunden etsiyak,
etxiak utziyak
gatoz onera.

2
Txikitatik griña
ontzira daukagu,
argatik nai degu
itsasoratu;
biyotzak pozturik
arkitzen zaizkigu,
geradelako gaur gu
emen arkitu.

Zortzikoa

1
Zeruak ondo digu
ontziya argitzen,
zer poza biyotzetan
zaiguna arkitzen;
dantzarako guztiyak
prestatu gaitezen,
ote ditugun pena
lenguak aztutzen.

3
Trumoi ta kazkabarrak
maiz gaitu easo,
baga aundiyak ere
indar aundiz jaso;
bañan gaur guk ontziya
daukagu eroso,
argatik arki gera
pozturikan oso.

2
Belak eta poliak,
soka ta amarrak,
urratu izan ditu
itsaso zakarrak;
bañan larritu arren
gau illun beltz txarrak,
ontziya zuzendu du
gure atzaparrak.

4
Berga eta txikotak,
apareju, trezak,
biratu izan ditu
aize miñ txar latzak;
bañan penak aztutzen
dizkigu gaur pozak,
eta zortziko ariñ
doñuaren bozak.

5

Aita Neptunori ere
asko diyogu zor,
ura legundu digu
len zegoana gogor;
bera ere pozturik
gaur gurekin dator,
begira zer gustora
ikusten dagon or.

22 Julio 1890.

Publicada al público Agosto 3 1890.

En la Euskal-Erria, 20 Agosto 1890.

Luis Carril, estropara

1

Kosta guziyan sonatutako
estropara da jokatu,
Getariar, Pasai ta *Oriyo*
onera ziran elkartu;
getariarrak ontzi bikaña
zuben onera agertu,
bañan Luis zarra bentzututzeko
modurik izandu eztu.

3

Amalau sari irabaziyak
baditu legez ta umill,
aukeraturik treñerorako
beretzat amairu mutill;
juan dan jayian beste sariya
irabazi du txit abill,
kanpotarraren buru egin da
Donostiko Luis Karrill.

2

Zeñek ez daki Luis Karrill-en
berri aspaldi onetan?
Aurten ere nagusi jarri da
jokatu duben onetan;
oraindañoko itsas apustu
jokatu diran denetan,
beti bandera irabazi du
treñero arraunketan.

13 Se. 1890.

Publicada en La Galerna,

14 setie. 1890.

Jose Maria Iparragirreri bere talluntzaren agerkeran

1
Euskaldunaren izar argiya,
maisu osoro bikaña,
egiñ oi dezu euskaragatik
biyotzez beste bik aña;
pare gabeko itz eztsua,
mantxik gabea mingaña,
gitartxoakin beti kantari
jo zenuben zuk goi gaña.

2
Argitaratu zenituben zuk
soñu dontsu ta eztiyak,
argitaratu itz neurtu eder
doai ederrez jantziyak;
amoriyuak biyotz gurian
dauzka gordiak guziyak,
iñola aska ezin litezken
moduan sendo josiyak.

3
Argitaratu nola zenuben
ain gauza eder ta aundiya,
ala berian argitaratzen
zaituzte lorez jantziya,
izan dediyen euskaldunaren
betiko *oroimengarriya*,
eta gañera onra dezazun
zu jaio ziñan erriya.

Setiembre 28 1890.

*Publicada en la Euskal-Erria, el
día 30 Setiembre 1890; La Galerna,
28 setiembre 1890; La Vasconia de
Buenos Aires, 20 Octubre 1894.*

*La Galerna-k beste onela ditu:
1/7: gitartxoakin kankak kantatzen;
1/8: izan zenuben zuk maña; 2/6:
gordiak dauzka guziyak; 2/7: iñola
ezin aska litezken.*

Urrena arte eta barkatu

1

Nola jaiero aritu geran
iskribatzen zerbait berri,
deskantsu zerbait bear diyogu
eman geren buruari;
orreatikan ariyazitzen
diyot irakurleari,
Urte Berriyak artean uzten
diyogula guk lan oni.

2

Irabaziyan gaizki giñanik
etzazutela pentsatu,
baizikan ondo gure lan abek
dirade bada agertu;
despeitzen gera «*Urrena arte!*»,
au ez beintzat txartzat artu,
gauza txarrikan nik uste gabe
len egin bada, *barkatu*.

Octubre 3 de 1890.
Publicada en La Galerna,
5 Octubre 1890.

Egiyak

1

Al dakizute zergatik dagon
orrelako triste gaur Juan?
Uste gabian patrikarako
diruak zaizkalako juan.

2

–Pillipe, zertan ez intzan atzo
lagun arterañon jatxi?
–Nere andriak ziradelako
atia giltzekin itxi.

3

–Mañueli ere zer bait gerta ta
ez ukan geigo jiratu?
–Bere arrebak ziyozkalako
bi patrikarak miratu.

4

Anttoni berriz bere etxian
bizi duten neska-zarrak,
aserraturik kendu omen zizkan
tiraka bere bizarrak.

5

Aben gisara gertatzen zaie
oker dabiltzan danari!
Etzaio bada segitu bear
beti bide zuzenari?

18 de Octubre 1890.

*Publicada en la Euskal-Erria, el
día 30 Noviembre 1890; en La
Unión Vascongada, 30 Octubre
1892; Ibaizabal, 27 Julio 1902;
Euskal-Erria, 10 Agosto 1902.*

Donostiarraren eta Ondarroarraren estropara

1
Pozturik arkitzen da
Donostiko erriya,
gaur jaso dubelako
sari bat aundiya.
Biba *Luis Carril* ta
bere gazteriya!
Onore aundiyakin
biba Donostiya!

2
Lenago sari asko
ditu irabazi,
bañan oraingo onek
geigo du merezi;
donostiarren kontra
zenbat diran asi,
guztiyak atzenduak
baitirade utzi.

Azaroaren 2-an, 1890-an

Esta letra se ha escrito expresamente para el zortzico que ha escrito D. José A. Santesteban. Lleva por título Biba Donostiya y está dedicado al Patrón Luis Carril y sus bravos remeros.

Publicado en La Voz de Guipúzcoa, El Guipuzcoano y La Libertad el 3 de Dicie.

Publicado al público con el retrato de Luis Carril y con música para piano y cantado en el Teatro Principal el 8 Dicie. 1890.

Estropara Donostiarrak eta Ondarruatarrak jokatua, Azaroaren 2-an, 1890-an

1

Estropararik iñon jokatu
baldin bada sekulan fin,
Donostiarrak jokatu dute
Ondarruatarrarekin;
uste bañan lan txarragoari
ziyoten aietzek ekin,
toki onian abiya ziran
Luix Torrekuarekin!

2

Lenaztandikan milla duruak
jartzen zituzten ain fiyo,
nairik beraren indarkeriya
zeruetaraño iyo;
bañan emengo jendiak sendo
aienari eldu diyo,
beren arrunka urgullutsuak
ziradelako meriyo.

3

Bein jokatu nai, bestian uka,
urrenguan berriz ixill,
ibilli dute luzaro ontan
zenbait istillu ta naspill;
bañan azkenik konpondu ziran
jokatzeko legez ta abill,
Donostiarrak pozez joan ziran
naiz erdiyak birian ill.

4

Gabez tranpiyan beñ etorrira
nai zuten proban aritu,
eta emengo ondarruarrai
ziyoten zerbait agindu;
abek irtenik aien bidera
gabez ziyoten lagundu,
bañan emengo arrantzaliak
azkar zuten au jakindu.

5

Farolarekin aritu arren
gabez itsaso erdiyan,
jakiñik aiek zer asmo zuten
emen zai zeuden guardiyan;
eta itxonik etorri arte
jendiak molla berriyan,
denak arrika eman ziyoten
zebiltzalako tranpiyan.

6

Pasaitarrakin zebiltzatela
ote zuten an pentsatzen?
Gizarajoak toki onera
desafiyo egin zuten;
dirua ere berak momiyo
aurretik zuten paratzen,
zazpi urteko lana badute
orain malkoak sekatzten.

7

Aiek ain gogor ikusirikan
erriyak zituzten alde,
nai ez badezute sinistatu
Tolosarrenari galde;
Gipuzkoatarren kontra joan dira,
gureztat askozaz obe,
orain erdiyak gelditu dira
txanpon zar bat ere gabe.

10

Abiya ziran *korneta* jota
biyak batetan lanian,
Donostiarrak artutzen diyo
aurria lenen golpian;
ain gozokiro zetozen pozez
emenguak iya aidian,
aietako bi miñez gauz ez ta
erori ziran birian.

8

Bi egunetan egualdiyaren
beldurraz ziran geratu,
irugarren goizian ohea
zitzaioten, bai, gertatu;
lagun guztiyak patroiarekin
ziran ontzietan sartu,
eta nor bere tokiyetara
jokatutzeko prestatu.

11

Emengo denak oso ta bizi
iritxi ziran gordiñak,
bestiak berriz asnase gabe,
odoltsu eta etziñak;
bire guztiyan saiatu eta
abek ingura eziñak,
eman ziyoten lenaz gañera
aieri tripako miñak.

9

Ango patriiak au esan ziyon
Luis Donostiarrari:
«Zer uste dozu: kara emotera
zozala Pasaitarrari?».
Luisek sendo erantzun ziyon
erdi parrez Anbrosiori:
«Zein dan geiago apostur'ontan
ikusiko degu ori».

12

Larogei ta bat minutu justu
zituzten pasa birian,
sosegu onez iritxi ziran
neurri parerik gabian;
minutu t'erdiz atzeragotik
bestiak erdi gordian,
braketatikan eldu ta jaso
zituzten denak aidian.

13

Non dute orain lege gabeko
len jaso zuten bandera?
Oso altuan bazuten ere
sartu zaiote lur-pera;
merezi gabe zeukaten eta
ekarri dute onera,
bear dan leku egiazkora,
Donostiyako kaiera.

14

Urrenarako jakin zazute
au dala beti nagusi,
eta Luixek koroi eder bat
dubela ondo merezi;
amalau sari onragarriyak
ditu legez irabazi,
obe du iñork Donostiarren
kontra sekulan ez asi.

Diciembre 1890.

**Aita Larramendi illezkorrari
jaiotzako bere bigarren eunkidan
Zortzikoa**

1

O aita Larramendi
euskaldun maisua,
zuk egin zeniguzun
iztegi osua;
euskal semiarentzat
txit baliyosua,
espillu argiya ta
baltsamo gozua.

2

Intza sortzen dan gisa
udaran lorera,
ala bana zenduben
au biyotz gurera;
lenago joango dira
mendiyak lurrera,
ta ez gure barrendik
au iñoiz atera.

3

Orain berreun urte
dirade ingura
Andoaiñen jaiio, bai,
ziñala mundura,
baratzan lore fiña
sortzen dan modura,
edertzeko Tubalen
izkera eder ura.

4

Beti izan ziñan zu
iztun txit liraña,
euskal izkera berriz
konpontzen bikaña:
Jaunak berexitua
zan zure mingaña,
orain zeruan dezu
lan oien ordaña.

Diciembre 12 1890.

*Escrita para un zortzico de Santes-
teban, compuesto para las fiestas
del 2º centenario de su nacimiento.*

*Publicada en La Unión
Vascongada, 20 Marzo 1900.*

Mendaroren astua

1

Ez al dakizute gaur
zer dan or pasatu?
Mendaroren astua
dala asarratu;
eta berotasunez
nola dan gertatu,
karro ikatz ta guzti
Bulebarren sartu,
eta kurpill azpiyan
aur bi arrapatu.

2

Arrantzaka asirik
asto zar arrua,
beriala jendiak
egin du korrua;
jira bueltaka bertan
egiñik orrua
dabilela autsi du
ikatzen karrua,
orra Mendarorentzat
nolako porrua!

3

Ikatzez Bulebarra
zikindurik dena,
bi dama bete ziran
autsez, ai zer pena!
Zeladore bat joanik
Mendarorengana,
eta ikusirikan
egindako lana,
biyari para diyo
multa duro bana.

Diciembre 1890.

*Publicada en El Canario, 21 Junio
1891, San Sebastián; en La Unión
Vascongada, 29 Abril 1899.*

Nere emazte zanari eriotzaren ondoren ildako urte urrenian

1

Penik sekulan iñork sentitu
badu bere biyotzian,
sentitu det nik nere emazte
onaren eriyotzian;
arren begiyak nerietara
begiratu bakoitzian,
jartzen zitzaidan ezin esan dan
min zorrotz bat gorputzian.

2

Iya urte bi oi ditu pasa
penetan gaitz txar batekin,
sufriturikan kristautasun ta
pazientzi onarekin;
bañan azkenik gaitz zital onek
benzutu nairik zurekin,
eriyotz txarra bere ondoren
ekarri zizun berekin.

3

Izugariya da eriyua
iritxitzen dan orduan,
alaz guztiyaz zure barrena
fedez betia zenduan;
Jesus aitatzen zenuben beti
azken trantze txar estuan,
argatik zure anima garbi
arkitutzen da zeruan.

4

Nonbait komeni etzan munduan
bizitzia zu ain era,
senarra eta aurtxo biyakin
errendituaz federa;
Ama Birjiñak igarririkan
zerutik, ain biyotz bera,
gu utzirikan eraman zaitu
egan bere mantupera.

5

A zer dolore aundiyagoa
liteke izan neretzat,
ta batez ere amatxo gabe
gelditu diran aurrentzat?
Aundiyagorik izan leikenik
etzait iduritzen beintzat,
mundua mundu dan bitartean
penarik irtengo etzat.

6

Begira zazu orain zerutik
emen geldi geranari,
erregu zaiza guregatan
Birjiña Ama onari;
ez dediyela aztu laguntzez
aurtxo aingeru biyari,
guk ere otoitz beti egingo
diyogu pozez Berari.

7

Zutzaz sekulan ez naiz aztuko
naizen bitarte munduan,
otoitzak beti izango ditut
zuga aingeru moduan;
beti zaitut nik zu irukiko
arrats ta egun goguan,
ta imajiñ bat zure izenez
zintzilik nere kolkuan.

8

Geiago esan nai nuke bañan
ez dit utzitzen barrenak,
lasaitasuna laburtu eta
indarra artzen du penak;
bañan aitortu ezagatikan
esan nai ditutan denak,
kunplituko'itut nere biyotzak
barrendik dizkan ordenak.

R. I. P.

Donostian, otsaillaren 13an, 1891-an.

Jaio zan 1857-ko Agoztuen 12-an.

Jaunari kontu eman zion Otsaillaren 1-an, 1891-an.

Ezkonduta igaro du 3 urte, 3 illabete ta 3 egun.

Publicada: Unión Bascongada, 20 Enero 1892; Euskal Erria, 30 Enero 92.

Senar baten tristura! Nere adiskide On Emeterio Arreseri

1
Zeru garbiya odoi illunak
zer nola duben illuntzen!
Ala berian nere barrunak
illuna du gaur sentitzen,
pentsaturikan lenago egunak
nola nituben eztitzen;
bañan gaur, a bai!, samintasunak
gogorki nau ni estutzen.

2
Arrautz barrenan oi dan moduan
gordetzen zumoa osorik,
ala berian nere zentzuan
nituben pozak gozorik;
bañan azala autsitakuan
ez da gelditzen zumorik,
ala izate barrenekuan
ez det arkitzen pozarik.

3
Len ez nekiyen nik zer zan pena
bañan orain det ikasi,
alegrantziya nuben len dena,
pozez nitzan beti bizi;
bañan ontasun denen azkena
etortzen det gaur ikusi,
ta biyotzeko atsegin lena
nigandik joan da igasi.

4
Mundu ontatik joan da zerura
nere emazte maitia,
aingerutxo bat oi dan modura
merezimentuz betia;
etzan komeni nonbait pozgille
nerekin bat izatia,
kunplitu bedi gure Egille
Jaunaren borondatia.

5
Au bakardade mingarritsua,
biyotz neria estu da,
nere atsegin maite gozua
joan zaitalako zerura;
biyotz neria ain gozotsua
joan zait larri txit estura,
nere emazte maite gaxua
gabe auxen da tristura!

*13 Marzo 1891.
Publicada en La Unión, el 4 de
Octubre 1897; Euskal-Erria, 30
Abril 1912.*

Gaspar Melchor Jovellanos-ko illezkorrari

1
Nere biotza gaur arkitzen da
zerbait aitortu naiean,
bañan ez dakit nere indarrak
ote ditutan gaiean;
lagun zaidazu, o nere musa,
abiya naizen lanean,
iskributxo bat egin dezatan
Jovellanos-en gañean.

2
Gizon jakintsu paregabe au
jaio zan Gijón errian,
milla zazpireun irurogei ta
amalaugarren urtean;
azkar igarri zitzaion oni
abilla zala *arte*-an,
ez izan arren sasoiu eta
gizon egiña artean.

3
Alkalan zuben Teolojiya
miragarriri ikasi,
alako doai pare gabarik
etzan sekulan ikusi;
arriturikan zituben bertan
ziran maisu denak utzi,
onez aurrera mentegiako¹
legietara zan asi.

4
Bere denboran izan zan oso
gizon aundi batistuna²,
araujarraia³ gain-gañekua
pare gabeko iztuna;
maisuarra⁴re oso bikaña,
iya berdiñik eztuna,
ala berian kondairalea⁵
eztitsu eta leguna.

5
Eta nolako biursariya!
Zer zan jaun arren graziya!
Tatxa gabia zan zentzutikan
irten zitzaion guziya;
moldaera ta iskribu dena
zuben ain ondo jantziya,
pentsamentu ta itz ederrera
bat bestiai eatsiya.

6
Batez ere zan eagoari⁶
graziduna ta bikaña,
artikasleen zuzendariyan
lagundu zuben bik aña;
iritarauti⁷ txit eztitsua,
zer zan jaun arren mingaña!
Jakinduriko lanean artzen
ziyon denari ark gaña.

¹ *Carrera del foro*. ² *Hombre de estado*. ³ *Jurisconsulto*. ⁴ *Magistrado*. ⁵ *Historiador*. ⁶ *Cronista*. ⁷ *Político*.

7
Atxurkintzaren⁸ gañean zuben
borondate aundiz ekin,
iskribu onak zituben jantzi
jakindurizko itzakín;
miragarriro baizuben bere
lantegi zall ori egin,
espillu gisa azaldu zuben
egiña ain fiñ ta berdín.

8
Bere erriyen estalparia⁹
borondate ta biyotzez,
etzan aspertzen bere aldetik
jaioterriya argitzez;
udan loria preskatutzen dan
bezela goizetan intzez,
ala berian zuben erriya
bete jakinduri printzez.

9
Ainbesteraño goitaltxaturik
Jovellanos-ek erriya,
ordaña diyo erriyak egin
berari onragarriya;
talluntza aundi bat izan dediyen
denen begiragarriya,
non dan agertzen koroatua
Jovellanos jaun aundiya.

10
Españatarrak guztiyak dira
arkitzen oso pozturik,
seme illezkor aundi bat orain
ager dalako pizturik;
onore eta edertasuna
bere gañean baturik,
zeruko printza dizdizariyak
zentzua koroaturik.

11
Nik ere zerbait nai nuke egin
baztar ontatik berari,
amoriyua berak izandu
zubelako Gipuzkoari;
bañan utsa naiz eta ezin det
egin gauz aundirik arri,
aren talluntza izango degu
guk ere oroimengarri.

Junio 1891.

⁸ *Agricultura.* ⁹ *Protector.* (Pepe Artolaren oarrak).

Maitasuna baserriko alabari

Modestatxo neria,
pozturik onera
nator kaletik zuri
laztan ematera.
Atoz aitatzogana
aguro besora,
ez nediyeen poztasun
geiegikin zora;
nik nai zaitut laztanka
ibilli besuan,
biyotzeko maitasun
atsegin gozuan,
milla musu emanaz
zuri kopetian,
amoriyozko sugar
bizirot betian.
Ni naiz zure aitatzox
maite zaitutana,
zugatik zernai gauza
egingo nukena.
Ez al dirazu bada
antzikan ematen

zer pozeze besoetan
zaitutan jasotzen?
Ez al dezu sentitzen
pozik biyotzian,
aitak laztan gozo bat
eman bakoitzian?
Bada ain maitasunez
dizkitzut ematen,
non begitik malkoak
zukan diran joaten,
intza lorieta
ixurtzen dan gisa,
Egilleari egin
dezaion dizdiza;
bada zure egillea
nola bainaizen ni,
biyotzera dizdiza
sartzen nazu neri;
argatik zukan daukat
naitasun ain fiña,
arintzen dezulako
aitatzoren miña.

Noviembre 14, 1891.

Emen ikusten danez, emaztea il ondoren, alaba Modesta, jaio eta ogei bat egunera amarik gabe gelditu zana, baserriren batera bialdua zuan aitak, an azi zezaten.

Santo Tomasko feriya

1
Baserritar bat feriyara zan
urrutitikan etorri,
bide guztiyan geratu gabe
pozakin korri ta korri,
esanaz: «Ai zer feri ederra
gaur nik nere andreari
erosi eta aiskidetzeko
emango diyotan arri!».

2
Lendabiziko bazter miratzen
asi zan arturik gauzak,
bañan andreari emateko
denak zituben eskasak;
gauzen jabeai esaten ziyon:
«Bear dekana eska zak,
bañan or dekan gauzik onena
andrearentzat ekatzak».

3
Arekin erdi aserratu ta
joaten zan beste norabait,
eta aguro billatzen zuben
an ere aitzeki zerbait;
esaten zuben: «Gaur feri ona
erostia gogora zait,
bañan ikusten detan gauzetan
bat ere gustatzen etzait».

4
Gauzak ikusten aspertu eta
asi zan txorizo jaten,
azal ta guzi erdi gordiñak
igual zituben tragatzen;
eta ainbeste txorizok nola
ardua ziyon eskatzen,
denda batera joan ta asi zan
baso arduak ustuten.

5
Azkenerako zan txit mozkortu
ta abiya zan etxera,
bañan bidean bi lapur irten
zitzaizkan arri aurrera;
eta ziyoten patrikarako
diru guztiyak atera,
bai ere bota zilipurdika
txit golpatuta lurrera.

6
Nola berandu zan emaztia
zeletan zeguen jarriya,
esanaz: «Ai zer gauza ederra
ekarko nauen feriya!».
Onla pentsatzen dagola aitzen du
«ai!» triste penagarriya.
irtetzen da ta ikusitzen du
bere gizona elbarriya.

*19 Diciembre 1891.
Publicada en El Guipuzcoano,
21 de De. de 1891.*

Gure izaera

Nere adiskide Frantzisko Lopez jaunari donkitua

1
Arbol on batek lore ta fruta
ematen duben modura,
ala berian gizona ere
sortutzen baita mundura:
orritz betia ta prexkotasun
ona dubela ingura,
gero aundiya izan dediyen
denborarekin fruta ura.

2
Txikitan gera oso biguñak,
prexko, polit ta biziya,
txoratzen gaitu edozer gauza
ikusten degun guziyak;
lotuta ere ezin iduki,
dantzan ezur ta mamiyak,
aizea beziñ fiñ memoriya
eta ernaiak begiyak.

3
Gerora zerbait kozkortutzian
besotik gera irtetzen,
eta bakarrik geren modura
nolanai gera ibiltzen;
jostatutzia beste gauzarik
etzaigula bururaten,
ibiltzen gera gure soñeko
zarpa zar denak urratzen.

4
Ondoren gera oso ornitzen
fruta sasoian bezela,
geronen lan ta kontuetara
zuzen etortzen gerala;
onez aurrera gure denbora
joaten da uste ez dala,
aiñ azkar nola sutunpatikan¹
aidean joaten dan bala.

5
Illia joaten abiyatzen da,
bista ere bai laburtzen,
pauoa oso nagitu eta
ezurak berriz gogortzen;
belarriyak len ernai ziranak
erdi itxi edo gortzen,
ala berian itza moteldu
eta bizkarra makurtzen.

6
Indar guztiyak uste gabean
gorputzetik dira galtzen,
memoriya're pixkabanaka
medarturik da txit aultzen;
akulluakin zulatuta ere
ez da errezi mugitzen,
ara gizonen aunditasunak
zertara diran biurtzen!

Enero 1892.

Publicada Euskal Erria, 20 Enero 1892; La Unión Vascongada, el 14 de Agosto de 1895; Pueblo Vasco, 27 Abril 1914.

¹ *Cañonazo*. (Egillearen oarra).

Iñauteriyak

1
Sasoi onetan gorputza txoro
jartzen zaio gazteari,
lanak utzirik dibertsiyua
besterik ez da ageri;
zezenak, dantzak, muzorro, soñu,
jolas, igortzi ugari,
aserre, neke, bultza ta bulla
eta tripa guri-guri.

2
Mutill geienak neskaz jantzi nai,
bañan zer neska trakatsak!
Abanikuen ordezkuan
eskoba edo erratzak;
iñoren gonak petraldu eta
arra-betian lokatzak,
eta gonaren azpitik krakaz
betiak ageri galtzak.

3
Ala berian neskak gizonen
galtzarekin dira jazten,
igortzi, bultza eta ojuka
lagunari dira asten;
esku batekin muzorroari
beti diyotela eusten,
bildur-bildurraz batak bestia
ez dute al bada uzten.

4
Arrantzaliak kulubiza ta
zesto, sare ta sokakin,
galtza-zira zar, amu pilla ta
mokollo ederrarekin;
iriyen aurrez belaunka jarri
eskuan eskobarekin,
andik puntura sagardoteira
txunbo aundien batekin.

5
Gorputza oso ondaturikan
zikiñ ta lo faltarekin,
azkerenako txit okertuak
gelditzen dira penakin;
bestiak berriz zurrutak jo ta
gero buruko miñakin,
orla bukatzen dute gaztiak
beti iñauteriyakin.

6
Nekiarekin asko txartzen da
gizonaren osasuna,
baita ere du berak sentitzen
biyotzez damutasuna;
muzorro gabe igualekua
da beste paketasuna,
gañera zintzo ibildurikan
barrengo lasaitasuna.

Febrero 1892.

*Publicada: Unión Bascongada,
28 febrero 92.*

Agur denari

1
Suertian kinto gera
gu erori aurten,
eta Zaragozara
bear degu irten;
penarekin biyotza
iya zaigu eten,
tristura senti degu
biyotzen barrenen.

2
Ariyo, ama maite
eta senidiak,
soldaduskara deitu
digute legiak;
zenbat penetarako
gerade pobriak,
ojala bagiñake
aberats nobliak!

3
Penaren kargarekin
gaude penatuak,
ikusirik gaudela
txit katiatuak;
begiyak beti malkoz
daude pegatuak,
sufrituko ditugu
gure pekatuak.

4
Gure lur gozo on au
penaz utzirikan,
arkituko gerade
txit penaturikan;
kanpuan ez degu guk
izango onikan,
Jaunak lenbailen buelta
gaitzala andikan.

5
Gogoratuko zaigu
maiz guri erriya,
eta lagun arteko
zelebrekeriya;
baita ere pozezko
sagardoteriya,
itz batian, guk maite
degun Donostiya.

6
Jai eguneko bromak
an ez dira izango,
kuartelera txit zintzo
bearko da joango;
eta ogi erreza
ere an da jango,
bai ere *zentinela*
gabetan egongo.

7

Emen pintore gera
blusa txuriyakin,
an ibilduko gera
galtza gorriyakin;
txaketilla, gerriko,
ros ta pusillakin,
kunplitu bitartian
pazientziyakin.

8

Zoramenak aztuta
zintzo bear da an,
ematen dutena're
ixill-ixillik jan;
agintzen duten leku
guztiyeta jua,
ta lanbide txar denak
pazientziz eraman.

9

Danbolin soñu eder
ta erromeriyak,
sagardo, umore ta
sokadun iriyak,
an gogoratutzian
emengo berriyak,
penak jarko zaizkigu
malkotan begiyak.

10

Agur, neska politak
aiskire guriak,
agur, Donostiyako
lagun pintoriak;
agur, guraso eta
senide guriak,
lagun dezaigula
denori suertiak.

11

Emengo notiziyak
bigaldu maiz guri,
biyotza poztutzeko
donostiarrari;
guk ere maiz andikan
kontubak ugari
bigalduko ditugu
lagun zar danari.

*Febrero 92.
Publicada en La Brecha,
Carnaval 1892.*

Diosala edo saludoa

Badakigu gaur zure
egun ona dala,
argatikan egiten
dizut diosala;
Jaunak bere eskutik
eruki zaitzala,
ala berian grazi
eziñ esan ala
zerutik familira
banatu ditzala.

Tomasari

Tristurik ñoiz ez dezu izan,
oso umoredun zera,
makiña bat far eta kontutxo
aotik zaizu atera;
soruan lore ainbat grazizko
ateraldi ta pozkera,
guri kontatu eta azaldu
izan diguzu aurrera;
sartu liteke ikasitzera
aldamen gozo zurera,
soratu nairik zenbat alditan
oso gustora egon gera,
lege polita txit zumoduna
aiñ fin ta ona zu zera.

Marzo 18 de 1892.

Publicada en la Unión Vascongada, el 18 Abril 1892.

Bertso au *acróstico* bat da: leenengo letra artu eta goitik beera irakurrita, *Tomas*a *Gis*asola aterako zaigu. Ori bai: *zoratu* bearrean, *soratu* idatzita.

Zuzen gaitian denbora dan artian

1

Pekatuaren indarrak gaitu
neke gogorrian jartzen,
biyotz gureko lasaitasuna
du laburtu edo aitzen;
poz gozo eta atsegiñ ona
gugandik dira aldentzen,
zakarkeri ta desegokizko
gauzaz gerade jabetzen.

2

Oroiturikan zeñen exkaxak
geraden mundu onetan,
zuzendutzeko asmo bat artu
zagun guztiyak batetan;
bestela gure bizi laburra
igaroko da neketan,
eta ondoren beste munduan
beti-betiko penetan.

3

Okertasunak utzirik oso
guazen zuzengarri billa,
oroi gaitian guregaitan
nola dagon Jesus illa;
gure pekatu barrenekua
lenbailen ager dedilla,
beso zabalik guretzat antxen
zai dago ardi umilla.

4

Orren gogorrak izango gera
ez biguntzeko federa?
Pekatu denak utzirik guazen
lenbailen zuzenbidera;
belaunkaturik umill gaitian
Jaungoikoaren legera,
bestela gero denbora joan ta
betiko galduak gera.

Abril 12 de 1892.

*Publicada; Unión Vascongada,
15 abril 1892, ostiral santuan.*

“Artesana”

1
Desio nuben gaur erritarrak
emen elkar ikustia,
eta erabat tristetasunak
bazterturikan uztia;
ala izanik barren nerian
borondatezko ustia,
despeitu zagun umorez eta
kantari gauden astia.

2
Erriko xeme egiazkoak
au degu gure kabiya,
au da lenengo jostaketaren
seaska edo tokiya;
elbarri xamar arkitu arren
zartasunarekin iya,
berriro zaigu indartu eta
jarri len bezin loriya.

3
Zeñek ez daki onek zer fruto
ederrak dituben eman,
ibilli gabe zakarkeri ta
baliyo gabeko teman?
Ala berian bear degu guk
usariyua eraman,
iskribaturik *pake* ta *poza*
gure banderaren leman.

4
Emendik dira irten dantzari,
toriatzalle iaiuak,
Aita Josepe, Praisku, iñure,
mediku eta paiuak;
alkate, *Xordo*, tanborlariyak,
gastadore, lakaiuak,
ain itxuradun non ziruditen
egiyaz ala jaiuak.

5
Nola ez izan leku maite au
lagunkidedi gozua,
baldiñ onera bildutzen bazan
zelebrekeri osua?
Iñauteritan au izaten zan
egiyaz *paraisua*,
nola ez, emen izaten bazan
Bilintx, euskaldun maisua?

6
Ura asko zan ixkin batetik
abiyatzia jostatzen,
eta *Prol* berriz beste aldetik
jende guztiya tentatzen;
ainbeste poz ta zelebrekeri
zuten bertara azaltzen,
jende guztiya lajatzzen zuten
parrez kostillak urratzen.

7

Gaztiak orain saia gaitean
egiten gogoz al dana,
etzagun utzi erortzen zarrak
irabazi zuten fama;
oitura zarrak sendo eutsi,
zuzendu oker dagoana,
bizi dediyen urte askuan
gure kabi “*Artesana*”.

7 Mayo 1892.

Leída en la velada

de La Unión Artesana, 7 Mayo.

Publicada en La Libertad

8 Mayo 1892.

Tolosan gertatua lengusu baten etxian

1

Lenguan zuben etxe
barrenara sartu,
eta baztar guztiyak
nituben miratu;
eta nola nik iñor
ez nuben billatu,
zuben galdez ojuka
bainitzan aritu.

2

Bein joan leio batera,
gero sukaldera,
andik urrena berriz
salako aldera;
gela denak miratu,
gero komunera,
ori da San Isidro
Peperen sarrera.

3

Ezagun zan lapurren
bildurrik etzala,
edo armaiuetan
dirurik etzala;
ain libre zegoen gela,
sukalde ta sala,
ta gañera Martinaen
soñeko mantala.

4

Jatekua nai aña
bazeguan txit eran,
erariya ere bai
nai banuben eran;
etzan au ditxa txarra:
guztiya aukeran;
gañera oiak libre
nai bazan gera an.

5

Galtza pare ederrak
nituben ikusi,
neretzat modukuak,
boltsillo ta guzi;
ekartzeko asmuan
artzen nitzan asi,
bañan gero ostera
damutu ta utzi.

6

Alakorik batian
luzeruan: «Je! Je!»,
ojuka ari nitzan
ta sentitu naute;
goiko bizitzatikan
irtenik bi andre,
galdetzen ditet: «Zein da?».
«Donostiko Pepe».

7

*Esan niyon: «Oiga usted:
muy chocante es esta cosa;
hoy aquí se han descuidado,
pues la patrona no es sosa;
ya que yo esta mañana
he venido a Tolosa,
de paso quise yo estar
con José o con su esposa.*

8

*Y me encuentro que esta casa
está muy abierta y sola,
y todos están de farranda,
hasta Martina la pochola;
le dice usted de mi parte
que he andado como una bola,
y que le ha dado expresiones
para todos: Pepe Artola».*

9

*Ezer faltatu bada
ez det nik kulparik,
nik ez det ezer artu
besteren gauzarik;
ez erropa, ez janik,
ez ere dirurik,
bestela konta gauzak
badago dudarik.*

10

*Etzabiltzate txarrak
etxia utzita,
ederra izandu da
Peperen bisita;
geiago esango ditut
urrena ikusita,
etzerate ordaintzen
ezurrak autsita.*

Mayo 18 de 1892

Donostiko “Oroitza”

1

Donosti eder maite
txit gustagarriya,
biyotzez dizut egiñ
“oroitza” etorriya;
zera pare gabia,
txukun ta garbiya,
kanpotar guztiyentzat
estimagarriya.

2

Dituzu kanpo eder,
mendi ta zelaiak,
kale, plaza ederrak,
etxiak galaiak;
inguruko bazterrak
ere txit alaiak,
batez ere apaintzen
du erriya plaiak.

Euskal Errira Andaluziyatik

1

Agur gozo-gozo bat
Andaluziyatik
Euskal Errira egi-
ten det biyotzetik;
naitasunak eragin
azten dit barrendik,
maitatzen detalako
lur gozo ori nik.

2

Ain det maite lur ori
non bertan aziyak,
gustatzen zaizkit berak
dituben graziyak;
gustagarriyak dira
bere alderdiyak
eta berak dituben
oitura guztiyak.

Junio 14, 1892.

Estos dos zortzicos son escritos para dos músicas escritas (por) el Sr. Romero, de Andalucía, y publicadas a la venta el año 1892.

Karidadea

1

Sasoirikan onena
ustez zutenian,
betiko ezkutatu
dirade urpian;
negarra ta tristura
indar gogorrian
denari sartu zaie
biyotz barrenian.

2

Aurtxoak aita falta,
andreak senarra,
barrenetan sartu da
gogorki negarra;
eta ainbeste dauka
miñ orrek indarra,
komeni da guztiyak
lagundu bearra.

3

Oien barrenak oso
arki dira eri,
diralako trantze txar
estuan ageri;
txukatu zagun bada.
negar putzu ori,
egiñaz karidade
umezurtz oieri.

Octubre 25, 1892

Cantada en el concierto del Casino
por el tenor Manuel Vidart.

Publicada en los periódicos locales
el 27 de Octubre de 1892.

Zer mundua!

Nola ontzi bat
itsas aundiyan
larri ibiltzen
da gau erdiyan,
galdurik bide
zuzena agiyan?
Ala gabiltza
gu legorrian;
asko salbatzen
dira fedian,
bestiak galdu
pekatu-pian.

Azaroaren 25-an, 1892-an.

Publicada en la Euskal Erria, el 20 de Mayo de 1893.

Publiucada en la Unión Vascongada el 24 junio de 1896.

Rosario Artola

1
Gitarra jotzen abiyatzian
lanak egin ondorian,
etxeko denak jartzen dituzu
oso umore onian;
eta zedorren kanta politak
kantatzen dituzunian,
txoraturikan egoten gera
zedorren aldamenian.

2
Ezta komeni anaiak orla
arriba famatutzia,
bañan alare pena litzake
isilikan geratzia;
nik nai detana ez da besterik:
egiya aitortutzia
eta merezi dezun neurriyan
zure izena onratzia.

3
Bertsuak jartzen zera iaiua,
batez ere ipuiyak,
ilbanatuta jartzen dituzu
pentsamentu egokiyak;
askok leitu ta esango luke
denak dirala egiyak,
ain grazi onez antolatutzen
dituzu kontu berriyak.

4
Itz jostalluan¹ ez da sortuko
zuretzat punto gaitzarik,
ezta iñon zu ikaratuko
zaituben batezgoarik;²
Jatortasuna zintzilik dezu
erdi parrez ezpañetik,
zenbat alditan uzten dituzu
lagunak abo zabalik!

5
Txintxotasuna zure lanetan
beti dezu zuk izaten,
gero denbora dezun guztiyan
zerbait lan eder ikasten;
solfa kantatzen, bertso egiten
edo gitartxua jotzen,
bestela berriz libro onen bat
ikasbidez irakurtzen.

6
Senire denak maite zaitugu,
au da biziro egiya,
zure begitik ikusten degu
etxeko denak argiya;
Jaunak goitikan emana dezu
orlako doai graziya,
Berak dizula komeni bada
luzaro emen biziya.

Pepe, 5 Febrero 1893.

*Publicada en La Voz, 5 Mayo 1900;
en la Euskal-Erria, 10 Mayo 1900.*

¹ *Chiste*. (Egillearen oarra).

² *Consonante*. (Id.).

Maite detan bati “Pasaian” serenataren doñuan

1
Maite neria, zu zera nere
bizi moduko laguna,
desiaturik nago etortzeko
pozez zai nagon eguna,
bata bestia maitaturikan
igaro bear deguna,
eskaturikan Jaun Goikoari
pakia ta osasuna.

2
Zuri dizuten maitasun fiña
sortua det lenaztandik,
eztakit nik zer gauza egingo
ez nuken bada zugatik;
maita nazazu nik zu maitatzen
zaitutan gisa barrendik,
amoriyozko su-gar biziyan
biyotzaren sustraietik.

Sor Josefari bere egunian (Manteoko Madria)

Gaur da San Jose egun aundiya
Aita gloriosuena,
Jaunak senartzat Birjiñarentzat
aukeratutakuena;
Jesus onaren munduko Aita,
gidatzallerik onena,
Jaungoikuaren serbitzurako
berak paratu zubena.
Bada guk ere segi zaiogun
berari bide zuzena,
degun ezkeror berak bezela
mundu onetan izena;

berak mantxotzen digu askotan
barrengo larritasuna,
eta pizkortu erdi mintsua
badaukagu osasuna;
bera da gure gidatzallea,
bera da gure laguna,
zeruetatik begiratuaz
beti laguntzen diguna;
orreatatik desio diyot
bedorri gaurko eguna,
San Josek goitik lagundurikan,
izan dezala leguna.

Bedorren serbitzari umill:
Pepe Artola
18 Marzo 1893.

Gau triste!
Urbietta kalian erretakoari zortziko,
Martxoan 19 gabean

1
Triste arki da Donostiya
gerta dalako desgraziya;
lagun zaiogun beartsuari
al degun guziya.
Au da bada desgrazi
ikaragarriya!
Zer eriotza triste
ta penagarriya!

2
Pake santuan arki
ziradenak lotan,
uste gabean sua
arkitu zan bertan;
eta suak indarra
arturik batetan,
ogei ta bost lagun dira
gelditu garretan.

3
Tristiak izango ziran
agoni orduak,
zizpiriyo, negarra,
antsi ta orruak,
ikusi ziranian
zirala galduak,
eta ezin libratu
norbere buruak.

4
Biyotzez eska zagun
Jaungoiko onari,
kupira izan dezala
erre diranari;
ta guk lagun zaiogun
gañerakoari,
karidadea egiñaz
beartsu oieri.

Martxuan 24-an, 1893-an.
*La música de esta letra
es de Dn. José Urtubi.*

Errenteriyari (Gertatua)

1
Suerte txarra gertatu
zait Errenteriyari
asi geranerako
geren lantegiari;
blusa zintzilik utzi
nik nuben tokiari,
zerri zikiñ gizen bi
zeuden an azpiari.

2
Biyetan batek ziyon
blusari prest eutsi,
ta bestiak ortzakin
joskuratik autsi;
bertan jango zutela
nuben oso etsi,
bañan zikindu arren
etzuten nai utzi.

3
Botoiak falta eta
zikiñez betia,
etzan posible blusa
soñian jaztia;
pena ematen zuben
orrela ikustia,
pentsatu nuben bertan
berentzat uzta.

4
Kaltia egitiaz
etziran aspertzen,
alaz guztiz burlaka
zuten easotzen;
zurrungaka *gru-gru-gru*
etziran isiltzen,
eskolasun ona
dute ikasitzen.

5
Ai zer ongi-etorri
egin digutena!
Etzait zazpi urtean
juango neri pena;
libre banu egitia
desio detena,
biyak ilko nituke
(ta gero jan dena).

6
Eskerrak neskatx onak
dirala gertatu,
berak blusa jaso ta
ziraten garbitu;
botoiak jarri, josi,
gañera legortu,
eta arditik ere
ez ditet kobratu.

Abril 19, 93.

*Publicada: Unión Vascongada,
23 Abril 1893.*

Errenteriko Pilartxori (Piñal)

1
Pilartxo da neska txit
ona eta fiña,
zernai gauzetako du
maña eta griña;
jende artian oso
ondo itzegiña,
gurasoarentzako
a zer atsegiña!

2
Txit ondo ikasi du
pianua jotzen,
biatz politarekin
ondo da moldatzen;
egunero txit gogoz
da leziyatutzen,
gañera berak diyo
ez dala aspertzen.

3
Solfa kantatzen ere
guztiz ondo daki,
maisuu biarrik eztu
izango, ez, aurki;
orren edadeko bat
ez liteke arki
dakiyenikan orrek
ainbat gauz egoki.

4
Zortzi urte bakarrik
oi ditu munduan,
eta moldatutzen da
aundiyan moduan;
gauzak egiten ditu
txintxo bere orduan,
ta zoratzen bizi da
amaren onduan.

5
Kolare gorri eder
diruri arrosa,
ibilleran da berriz
biziuro airosa;
izugarriya dauka
kanturako boza,
ditxa obeagorik
ezin leike goza.

6
Amona txoraturik
du, bai, erukitzen,
abiyatzen danian
kontuak kontatzen;
etxeko guztiyakin
ondo da moldatzen,
orkorikan ezta
munduan billatzen.

Abril 20 de 1893. Rentería.

Mariatxori

1
Mariatxo moñoña,
aur zoragarriya,
dirurizu aingeru
goitik etorriya;
begiragarriya da
zure arpegiya,
Jaungoikuak dizula
luzaro biziya.

2
Ezpaiñtxo borobillak
su kolorekuak,
ortz illera ederrak
perla modukuak;
begi dizdizariyak
izar añakuak,
argitasun aundiko
pare gabekuak.

3
Illia urrezkua
fiña ta ugari,
dizdiza dariyola,
bai, zaizu ageri;
Jaun Goikuak beraiez
egiña diruri
trentza eder oparo
eta apaiñ ori.

4
Mingañan zer graziya
Mariatxok duben,
non izketan astian
txoratzen gaituben!
Frantzes, euskal, erdaraz
astian mintzatzen.
aitzen dauden guztiyak
dirade arritzen.

5
Argitasun aundiko
zentzuak dituzu,
amaren arraza, bai,
munduratu dezu;
edertasun guztiyak
zerekin dauzkatzu,
zori onez onera
etorri ziñan zu.

6
Jeniyua ta farra
dezu guztiz ona,
beti ibiltzen zera
jartzen non-nai broma;
pozez irrikiturik
daukazu amona,
batez ere geiago
txoratzen aitona.

Rentería, Abril 1893.

*Dedicado a la niña María Kraffs. Escrito para un zortziko de C. Soralu-
ce, que se ejecutó en Rentería por la música de la misma por Magdalena
1893.*

Eladiari (Erreteriyari)

1
Mirabe fiña zera
Ernanin jaiua,
gogoz egiten dezu
lanian saiua;
zernai gauzetan zera
biziari iaiua,
etzera zenbait gazte
bezela paiua.

2
Oso zera neskatxa
fiñ ta graziduna,
euskal izkeran berriz
moduzko iztuna;
larru azala fiña
dezu txit leguna,
Jaungoikuak deizula
luzaro osasuna.

3
Arpegi borobilla
graziyaz betia,
gorputz ondo egiña
eta txit tentia;
ille ederra legun
atzera botia,
zer atsegiñ ona dan
zukin egotia!

4
Biyotza borondatez
betia daukazu,
ontasuna besterik
azaltzen etzaizu;
ontaraño bezela
segitzen badezu,
dixarik onenian
izango zera zu.

5
Izketan asitzian
non-nai farrez-farrez,
izarra dirurizu
betia su-garrez;
ta nor ezta gustatzen
zure ortz ederrez?
Oberikan billatzen
ezta bada errez.

6
Umore ona dezu
beti erukitzen,
orreatikan zera
pozkidaz bizitzen;
Erreteriyari ere
dezu zuk etsitzen,
zori onak dizkitzu
Pepék desiatzen.

Erreteriyari, Apirillen 28-an,
1893-an.

Ganborenari

1
Jokalari eder ta
oso airosuba,
ondo manejatzen dek
pelotan besua;
amaikari ematen
badakik izuba,
argatik ezagutzen
aute i maisuba.

2
Aurretikan jokatzeko
asteko aizenian,
bildurrez lajatzeko dek
bat aldamenian;
ziriyak sartzen dituk
nai ditukanian,
eta *kintzia* berriz
nai dekan darian.

3
Atzetik, berriz, Jesus,
ori jokatzia
eta kontrariyua
aixa txoratzia!
Naikua dek pelota
boletik artzia,
ta nai dekan tokiyan
tantua sartzia.

4
Errebes, aire, bole,
besagain, botian,
denak artutzen dituk
partida batian;
ez aiz aspertzen kontra-
iua neka artian,
ta *rau!* pelota gero
sartzen dek tartian.

5
Madridentan ari aiz i
partidak jokatzeko,
lagun gogorren kontra
igual aute jartzen;
bañan alaz guztiyaz
ez aute bentzutzen,
nik beintzat paperetan
ala diat letzen.

6
Segi, Biktoriano,
zuzen bide ortan,
gelditu gabetanik
iñon erdi lotan;
i añakorik ez dek
orain joku ontan,
laister aberastuko
aiz oso pelotan.

7

Madriden maite aute
bertako guziyak,
alaxe dizkiagu
emen notiziyak;
gorde zaizkik txit kontuz
orko irabaziyak,
eta eman akizkak
Jaunari graziyak.

8

Irabaziya kontu
ta ez inon laja,
ez deien bere moduz
gauz on ori aja;
ori dek gizonentzat
betiko alaja,
orain biari gaitzik
ortik puro kaja.

1º Mayo 1893.

Gernikako arbola gazteari bere aurrian (Nere adiskide On Ramon Pinagari donkitua)

1
Gaur zuri nago aurrez
begira gustora,
gerri, adar, zaiñ, ezkur,
lore ta ostora;
ari zera loditzen
ta luzatzen gora,
zu ikusi ta zenbat
gauz zaizkit gogora!

2
Ama gaxua oso
okertu danian,
bere ordañaz asi
zera zu lanian;
argatik arki zera
txit aldamenian,
euskaldun Junta-etxe
leku onenian.

3
Txit grazi onez zaude
liraiñ ta tentia,
orri ederrez eta
ezkurrez betia,
malura kutsu denak
gerritik botia;
desio det beti zu
orla egotia.

4
Zeñen itzal ederra
baitezun banatzen,
euskal biyotza pozez
da prest zuganatzen;
atsegiñez betia
orain naiz arkitzen,
zuk dizkiratzu pena
guztiyak aztutzen.

5
Beti nuben desio
zu ikustekua,
eta zure gerriya
laztandutzekua;
orain naiz, bai, orain ni
zori onekua,
ordaindu detalako
zor barrenekua.

6
Zenbat eta geiago
begiratzen detan,
poz geiago senti det
(au diyot benetan):
zori onez jarriya
zaude lur onetan,
ama zarrak zaiñ onak
dauzkan leku bertan.

7

Dituben indar pixkak
dauzka zuretzako,
bera len zan bezela
zu loratutzeko;
al dan indar denian
beti goratzeko,
eta euskal legeak
gogoratutzeko.

8

Aurrez aurre gaur pozez
arkitzen naizela,
Jaunari nago eska
gordekai zaitzala;
zukan graziyak beti
banatu ditzala,
eman dezazun amak
bezela itzala.

Gernikan, 1893-an.

Publicada en venta pública.

Id. en la Euskal-Erria,

30 Julio 1893.

Id. en La Unión Vascongada,

el 7 de Agosto 1893.

Nere arreba maite Rosariori bere egunian

Gaur eguna,
guk deguna,
desio dizut
txit leguna;
nola dan jai,
oso alai
igarotzia
pozez det nai,
ibilliyaz
poz aundiyaz,
betia grazi
egokiyaz;
oroituaz
Jaungoikuaz,
gañera bidez
eskatuaz

osasuna,
ondasuna,
ta biyotzeko
poztasuna;
al banuke,
au nai nuke
zuretzat beti
bazenduke;
bai, maitia,
pozt zaitia,
au da nere bo-
rondatia;
ta garaiak
txit alaiak
gaur nai dizkitzu
zuri anaiak.

29 Setiembre 1893.

*Publicada: Unión Vascongada,
1º Octubre, día de N.S.Rosario,
1893.*

Kontzezioko Amari

Birjiña Ama mantxa gabea,
kutsu gabeko argiya,
naigabe denen pizkor bidea,
zeru atsegingarriya;
zuk pizkortutzen diguzu gure
barren ontako larriya,
zu zera gure laguntzallea.
zu, bai, gure gidariya;
zugana pozez makurtutzen da
biyotzez pekatariya,
zuk lagunduaz zeruetatik
gozoago da biziya,
zergatik zeran mundutar denen
anparo txit mirariya;
bana gaitzazu orain artean
bezela goitik graziya,
errukiturik aul abengana
naiz ez izan mereziya;
lagun gaitzazu goitikan guri,
izar on dizdizariya,
zure mantupe gozotsu ortan
egin gaitzazu tokiya,
orruntz joatian kanta dezagun
birjintasunen gloriya.

Abenduaren 8-an, 1893-an.
Publicada en la Unión Vascongada, el 8 de diciembre 1893.
Euskal-Erria, 10 Febrero 1894.
Novedades, 7 Diciembre 1913.

Jesusen jaiotza (Euskarazale apaiz on Ramon Irazusta jaunari) Villancico - Zortzikoa

1

Illaren ogei ta lau
gau Abendukoa
da gure Jesus ona,
bai, jaiotakoa;
mirarizko jaiotza
zori onekoa,
gloriyaz zerutikan
etorritakoa.

2

Argi denen argiya
jaio da munduan,
San Jose ta Maria
daukazki onduan;
aingeru pilla berriz
bere inguruan,
zerutik etorriyak
jaio dan orduan.

3

Zeru lurren Jabea
Belen portalian,
ara non ageri dan
pobretasunian;
astua ta iriya
dauzka aldamenian,
goxatu dedin aien
berotasunian.

4

Oso soñu ederra
entzun da biziरो,
biyotz pozgarria ta
xamurra guztiro;
aingeruen abotik
aditzen da gero
miragarritzko itz au:
Gloria in excelsis Deo.

5

Artzai pilla bat dator
menditikan bera,
gure Salbatzallee
non dan ikustera;
bere aurrean pozez
belaunikatzera,
eta fede biziyari
adoratutzera.

6

Dantza, poza, soñua
da bere urrian,
inguru denak datoz
sasoi ederrian;
denak gelditzen dira
belaunka lurrian,
biyotza pozturikan
beraren aurrian.

7

Pillaka dakazkite
txit gauz egokiyak,
Jesus maitiarentzat
prest erregaliyak:
sagar, intxaur, babarrun,
gaztaiñ, egaztiyak,
eta bizkar gañetan
zintzilik ardiyak.

8

Non-nai entzuten da gaur
alaitasun otsa,
erabat botarikan
naigabe ta lotsa;
kanta zagun guk ere
pozturik biyotza
mirariz betetako
Jesusen jaiotza.

*Publicado en La Unión V^a,
el 25 Dicie. 1893.
Ibaizabal, 28 Die. 1902.*

Euskal Batzarre

1
Euskal Batzarre deritzen zaio,
au da lagunkidediya¹,
bere berdiñik inguruetan
ez dubena bada iya;
koroï eder bat lenaztandikan
dauka, bai, irabaziya,
goitaltxatzen du bear bezela
gutziz ondo Donostiya.

2
Euskara-zale prestubak dira
bertan diraden gizonak,
beti egiten dituztelako
izugarrizko gauz onak;
jabetu dira saiaturikan
txit baliozko direnak,
zeñek kontatu bertan arkitzen
diran ikusgarri denak?

3
Noiznai irtenik baso zokora,
arkaitz-tarte ta mendira,
baliyo duten gauzik onenak
billatzen saiutzen dira.
Erliak nola zumo gozoa
ekartzen dute kabira?
Ala berian oiek eztiya
ekartzen dute errira.

4
Borondatezko graziya dute
oiek berenez ekartzen,
sinistu ezin leiken moduan
dira guztiyak alkartzen;
biyotzetikan arreta ona
nola duten denak artzen,
beragatikan seme on oiek
dute erriya onratzen.

5
Oiez gañera badute oiek
beste grazizko putzua:
soñulariyen maisutasuna
dago batera jasua;
aiñ egokiya eta ederra,
aiñ eztiya ta gozua,
noiznai entzutuen danian pozez
jartzen da biyotz osua.

6
Eta nola ez soñu orkuak
egiñ bati barrenen on,
musikalari maisu oberik
ez baldin badago iñon?
Oiek aditzez aspertu gabe
luzaro liteke egon,
aurrera beti, *Leo de Silka*,
German Cendoya ta *Guimon*.

Abril 11 de 1894.

*Publicado en la Euskal-Erria, 20 Abril 1894; y en La Semana Euskara,
el 29 Abril 1894.*

¹ *Sociedad*. (Egillearen oarra).

Umoria

1
Jaungoikuak munduan
geran guztiyari,
grazi on bat berexi
diyo bakoitzari:
bati jakinduriya,
poza besteari,
politasuna beste
zenbait arloteri;
orrela umoria
eman ziran neri.

2
Jaikitzen naizenetik
badet umoria,
ta ez nolanaikua
baizik dotoria.
Nola uda berriyan
sortzen da loria,
eta ark izaten du
berez koloria?
Ala berian det nik
grazi au neria.

3
Noiznai nere modura
asten naiz kantatzen,
edo bestela bertso
berriyak botatzen,
beste askotan berriz
kontuak kontatzen;
gauza txarrikan ez det
beñere pentsatzen,
orrela det beti nik
denbora pasatzen.

4
Okasiyorik etzait
beñere gustatu,
baizik beti pakia
dan lekuan sartu;
umore onarekin
beti an aritu,
al bada soñua jo
edo-ta kantatu,
modu ortara naiz ni
izaten kontentu.

5
Beñ zitzaidan aunditu
masalla barrena,
eta joan nitzan *Migel
Valderrama*-engana;
galde niyon: «Zer det nik
emen daukatana?»
Eta ark ala diyo:
«Pepe, ai au lana!
Umoria dezu zuk
or daukazun dana».

*Publicado en el Thun-thun, 8 de
Julio de 1894, y con mi fotografía.*

*Banquete
en honor de Dn, Juan Guimon,
en el Casino de San Sebastián, el 14 de Julio 1874*

Brindis

Barrenen arkitzen zait
neri poz aundiya,
atxitu degulako
Panplonan sariya.
Onek onratu digu
gaur guri erriya,
biba gure alkatia,
biba Donostiya!

14 Julio

*Publicado en La Unión Vascongada y en
La Voz de Guipúzcoa*

Himno a la Euskaria

Octava real

Mendi artetik irten da
zeruraño garbi-garbi,
Euskaria da azaltzen
aiñ fiña eta aiñ argi.
Bere diz-diz errañuak
ditu bazterrak edertzen,
jaiki guztiyak, ikusi
zeiñ ederra dan agertzen.

Zortziko

Euskal Erri gozoa,
baltsamo guriya,
Jaunak berexitu ta
lurrian jarriya;
zera leku eder ta
estimagarriya,
alai, dontsu, noblea,
txukun ta garbiya,
atzerritar guziyen
begiragarriya.

12 Agosto 1894.

Kontzezioko Amari

Ama Kontzepzioko,
Birjiña Mariya,
zeruetan tronuan
zaudena jarriya,
dontsu eder gozoa,
gutziz mirariya,
aingeruen erregin
eta gidariya,
eguzki eta izar
guztiyen argiya,
mantxa kutsu gabeko
ispillu garbiya,
fede santu biziya
lenengo arriya,
zu zerade, bai, mundu
ontakuen giya.

Zuk kendutzen diguzu
barrengo larriya,
ala berian senda
dagona eriya,
zeralako ain ona
eta aiñ aundiya,
sendotutzen diguzu
aultasun guziya;
zure esperantzetan
da pekatariya,
izan zazu gureztat
miserikordiya!
Zure mantupe ortan
egizu tokiya,
guk ere goza zagun
Zeruko Gloriya.

Abenduaren 8-an, 1894-an
Publicada en La Unión Vascongada, el 8 Die. 1894; y
en El Correo de Guipúzcoa, el 8 Diciembre de 1899.

San Jose

Aita San Jose gloriyosua,
birtute denen arriya,
zeruko intzez guritutako
lore txit dizdizariya;
Ama Birjiñen senar on eta
Jesusen aita garbiya,
eriotzeko azken orduko
mundutarren gidariya;
guk ere Jose nola izena
degun munduan jarriya,
eta izanik San Josegana
barrengo fede biziya,
eskatzen degu lur triste ontan
izan zazula errukiya,
emanaz guri azken orduko
ondo iltzeko graziya,
utzirik gure barrenetatik
erru txar degun guziya;
egizu, arren!, zeru on ortan
gu izateko tokiya,
goza dezagun beti-betiko
pare gabeko gloriya.

*Publicada en La Unión Bascongada,
el 19 Marzo 1896.
Correo de Guipúzcoa, 19 Marzo 900*

Magdalena Larralde (Sarakoa)

Lema: «Bizi bedi fedia
eta euskaldun jendia».

1
Neronek nola detan
memori txikiya,
Jaungoikuari diyot
eskatzen graziya,
goitik bigaldutzeko
zentzura argiya,
argiratu dezatan
nai detan guziya.

2
O zeñen gozotsua
dan Euskal Erriya,
zeñak badirudien,
bai, uda berriya!
Zeñen dontsua eta
zeñen ongariya,
zer dizdizaria ta
zer zoragariya!

3
Uda berriyan lora
sortzen dan modura,
Saran lore eder bat
sortu zan mundura;
aiñ dizdizariya zan
lore eder ura,
berdintzeko etzala
besterik ingura,

4
Magdalena Larralde
da lore aiñ fiña,
baratz denetan ez dan
bezela berdiña;
munduko lore eder
denen erregiña,
usai gozoz betia,
famatu eziña.

5
Fediak nola duben
indarra ugari,
zeruko printzak sortzen
zitzaizkan berari;
ta nola Jaunak eman
ziyon grazi ori,
beti esker ematen
ari zan Jaunari.

6
Jaunak ala berian
goitikan graziya
banatutzen baiziyon
berak mereziya;
laguntzen ziyon bada
arrek mereziya,
izan zedin kutsu txar
gabea jantziya.

7

Milla zazpireun la-
rogei ta amairuan,
frantzes ta españolen
guda zan orduan;
txit zalla zan bizitzen
biyen inguruan,
gaxuak naiko lana
bazeukan buruan.

10

Esan bezela jaiki
zan egun sentira,
eta abiyatu zan
menditik mendira;
oñez emanik bide
guziyari jira,
sartu zan Magdalena
Berako errira.

8

Apaiz bat nai zuben ark
benetan billatu,
zediyen maiz bezela
fedez konfesatu;
bañan nai arren eziñ
zubela arkitu,
beste buruz bide bat
zitzaion argitu.

11

Zer poztasun aundiya
Berako erriyan
arkitzia pake ta
Jaunaren graziyan!
Elizara sartu ta
an egun guziyan
konfesatzeko pozaz
gozozko antsiyan.

9

Pentsatu zuben pozaz
txit goiz jaikitzia,
eta bere erriya
Sara lajatzia;
Españiara oñez
presaz pasatzia,
Nafarroako Bera
erriyan sartzia.

12

Belauniko jarririk,
begiyak malkotan,
biyotza ernai eta
burua ez lotan;
Jesus izen gozoo
zubela frankotan,
egon zan erregutzen
Berako eliz ortan.

13

Berak ziyon: «Zer poza,
zer alaitasuna,
zer alegrantzi eta
zer gozotasuna!
Zer pake eder eta
zer zorotasuna,
zer ezin esan leiken
zoriontasuna!

16

Birjiña Ama ona,
zeruko izarra,
eman zaidazu orain
bezela indarra;
beti daukat barrenen
nik zure bearra,
zuk piztutzen dirazu
nere fede garra».

14

Zorioneko Bera
erri gozotsua,
atsegiñaz egiñ det
onera pausua;
emen kendu zait neri
len neukan lausua,
eta erru txar denak
neukaten kutsua.

17

Miragarriya zan txit
Larralden otoitza,
jasorikan zerura
fedezko biotza;
ain zuben barrendikan
sentitzen ark poza,
non ezitasuna geigo
ezin zezan goza.

15

O Jaun aundiya, dizut
eskerrak ematen,
dirazulako goitik
orrela laguntzen;
zure aurrez gustora
naiz belaunikatzen,
nere biyotza dizut
bertatik eskeiñtzen.

18

Bada desio zuben
jauna billaturik,
eta bere aurrian
belaunikaturik,
zentzuak oso ernai
zerurontz jasorik,
konfesatu zan, Jaunak
goitik lagundurik.

19

O zer bildotx mantsua,
zer mantxa gabia,
orrela maitatutzen
dubena fedia!
Biyotzian zeukan ark
(zer gauza obia!)
zeru eta lurraren
guztiyen Jabia.

20

Ditxa oberik etzan
arentzako izan
nola izandu zuben
Berako elizan;
birtutez jabeturik
aingeruen gisan,
Jaunaren amoriyoz
berriro jantzi zan.

21

Indar berriturikan
dontsutasunakiñ,
eta bere barrengo
kristautasunakiñ,
Sara bidera berriz
zuben oñez ekiñ,
fiyaturik Jaunaren
laguntasunakiñ.

22

Bañan ara zer gauza
zitzaion gertatu,
frantzes lurreko mugan
oi zanian sartu:
ispien bat zalako
zuten preso artu,
eta buruzagien-
gana bertaratu.

23

Buruzagiak zizkan
gauz asko galdetu:
ea nondik zan ara
orla alderatu;
obe zubela gezur
bat bertan asmatu,
eta beste lekuen
batera aldatu.

24

Gero ziyon: «A, gazte
dontsu ta umilla,
oker jiran dabiltzu
zuk zure kurpilla;
onuntz etorri zera
eriotzen billa,
obea dezu beste
lekuen bat billa.

25

Amazazpi urteko
gazte ona zera,
eta gauza bat nua
zuri esatera;
emen leku txarrian
arkitzen baizera,
lengo lekura jira
zaitia ostera.

26

Ez al dakizu emen,
atxitu ezkerro,
ez dezula gauz onik
iñola espero?
Zure zelatan ortxen
dira onezkerro;
azkar ibilli, ez da
denborarik gero.

27

Kupira detalako
dizut au esaten,
ixiltxo¹ irakurtza²
bat dizut ematen;
iñork non ziñan baldiñ
badizu galdetzen,
esan Beran ziñala
lagun bat ikusten.

¹ *Secreto*.

² *Lección*. (Egillearen oarrak).

28

Bestela badakizu,
ispitzat arturik,
ez dezula izango,
ez, barkaziyorik;
eta egin dezun lan
dena ukaturik,
gezurra esan ta libre
zerade bertatik».

29

«Estimatzen det asko
bedorren esana,
eta nereganako
kupira zeukana;
bañan eziñ nezake
gezurtu nik, jauna,
Beran biyotzetikan
egin detan lana.

30

Izan dedilla gauza
nai duben bezela,
ez pentsa deusengatik
bildurtzen naizela;
nai dan oker guziya
nigan datorrela,
jasotzeko zai nago
bere-beriala.

31

Aitortuko det denen
aurrian egiya,
bildurrik gabe daukat
txit barren garbiya;
Jaun onak egingo dit
zeruan tokiya,
gozatzeko betiko
beraren gloriya».

32

Pinet agintariya
zan guztiyen buru,
an zer gertatutzen zan
ziyoten kontatu;
eta ark beriala
bai zuben agindu
ekartzeko argana
zediyan bigundu

33

Jarririkan Magdalen
Pinet-en parean,
abiyatu zitzaion
txit modu onean:
«Zein errititik zatoz?
Esan zazu geran».
«Egiya esateko,
izandu naiz Beran».

34

«Eta zer egin dezu
Españi lurrian?».
«Belaunikaturik egon
Jaunaren aurrian;
eta nola dakartan
biyotz xamurrian,
Berarekin arki naiz
oso indarrian.

35

Ez det mundu ontako
iñoren beldurrik,
ez da fedetasun au
kenduko diranik;
Berari otoitz gabe
ez det nik egunik,
ez da deus Beragatik
egingo ez nukenik.

36

Ta nola ez maitatu
ta izan fedia
aingeru ta mundutar
denen Erregia?
Berak biyotz barrenan
sortu dit labia,
ura det gordekari
ta nere Jabia».

37

Odolak beroturik
agintariyari,
agindu zuben preso
sartzeko dam ori,
esanaz berotzeko
bizkarra berari,
zigorraren kolpiak
emateko ugari.

40

Eskarmentagarritzat
beste guztiyari,
ta bildurra sartzeko
gañerakuari,
lotuta denen aurrez
zuten an ibilli,
gaizkille bat bezela,
denen farragarri.

38

Ea modu ontara
ote zan biguntzen,
eta ark egin zuben
lan dena ukatzen;
baña alaz guztiyaz
au etzan izutzen,
baizik Jaunari ziyon
beti erregutzen.

41

Alaz guztiyaz etzan
au fedian oztu,
baizik naigabe abek
zuten geigo poztu;
berak ziyon: «Orañ naiz
oso aberastu;
badakit Jauna nitzaz
etzaitala aztu.

39

Ikusirikan sendo
fedian zegoala,
eta ezergatikan
bildurtzen etzala,
agindu zuben Pinet
jaunak beriala
erriyan erakusten
ibill zezatela.

42

Kalte au da neretzat
oso gustokua,
zori onian nabill
onela lotua;
zerua jabetzeko
badaukat asmua,
pozez jarraituko det
nik azken ordua».

43

Gero eraman zuten
gillotinatzer,
labanaz gorputzetik
burua kentzera;
munduko eginkaien
zorrak pagatzera,
Pinet-en agintea
gogoz kunplitzera.

44

Umill-umill gaxua,
ardiyen modura,
sartu zan urka mendi
edo ill-lekura;
begiyak jasorikan
Jaunari zerura,
kunplitzera sententzi
penagarri ura.

45

Otoitz ta erreguak
zituben goguan,
Salve, Regina zuben
aitatzen orduan;
jarririkan umilki
bear zan lekuan,
sartu zitzaion laban
zorrotza lepuan.

46

Zer eriotza triste
eta zer gogorra
azken pagutzat eman
ziyotena, orra!
Galdu nai ezik bere
inozentzi ta onra,
modu ontara zuben
pekatua borra.

47

Begira jende asko
zan antxen arkitu,
onen fedetasunaz
ziraden arritu;
askori zitzaioten
biyotza mugitu,
eta berialaxen
bertan konbertitu.

48

Zer ejemplo ederra
ta onragarriya,
fedia maitatuaz
galtzia biziya!
Nola zuben beti ark
zeruko antsiya,
bertaratu zan bada
birtutez jantziya.

49

Sarako erriyak du
gutziz onoria
izatia orlako
alaba beria;
oraiñ ere saiatu,
bertako jendia,
maitatzen, ark bezela,
Jaunaren legia.

50

Txit borondatez ditut
itz abek neurritu,
eta Madalenaren
omenak argitu;
iñork uts egiñikan
billatzen baditu,
biyotz-biyotzez diyot:
meserez barkatu!

*Junio 18 de 1895.
San Sebastián.*

Magdalena Larralde

1

Zori oneko Euskal Erria
lur gozo eta eztiya,
baztar paketsu pare gabia,
leku begiragarriya,
lore garbiyen baratz ederra
gutziz estimagarriya;
zure tartian azaldutzen da
Frantziko Sara erriya,
Magdalena Larralde dontsua
munduratu zan kabiya.

2

Milla zazpireun larogei eta
amairugarren urtian,
frantzes-español guda gogorra
zerabillela artian,
Larraldek apaiz jaun bat nairikan
billatu, naiz apartian,
konfesatzeko fedetasunen
indar sendo ta betian,
Saratik oñez irten ta sartu
zan Berara goiz batian.

3

Bere biyotza Beran poztuta
konfesaturik gustora,
oñez asi zan berriro mendiz
bere errira ostera;
bañan bidean zitzaizkan arri
gudari pill atera,
ispitzat preso arturik zuten
eraman beren aldera,
loturik sendo besoetatik,
buruzagien aurrera.

4

Buruzagia kupiturikan
asi zan gauzak galdetzen,
al bazan amazazpi urteko
damatxoari laguntzen;
esan ziyon: «Zu leku txarrian
zerade emen arkitzen,
nondik zatozen gaur iñork zuri
badizu galde egiten,
esazu, arren!, Beran ziñala
adiskide bat ikusten.

5

Bestela emen utzi bearra
dezu laister zuk biziya». «Ez det bildurrik, denen aurrian
aitortuko det egiya;
ez det iñola ukatu nai nik
zeruko Jesus aundiya;
Berak egiño dit goi on ortan
betiko neri tokiya,
eriyotzaren zai pozez nago,
egin nai duten guziya!».

6

Orduan Pinet zan agintari
ango gudari denena,
agindu zuben bertaratzeko
Magdalen al zan lenena;
esan bezela arganaturik
asi zan galdetzen dena,
ta ikusirik sendo zeukala
fedetasunan barrena,
biziya bertan arri kentzeko
prest eman zuben ordena.

7

Larralde etzan deus ikaratu
sententzi gogorarekin,
baizik begiyak gora jaso ta
otoitzari ziyon ekin,
esanaz: «O Jaun maite neria,
arkitutzen naiz Zurekin,
egiyetako amoriyo ta
fedetasun denarekin,
nere biyotza eskeintzen dizut
borondate onarekin!».

8

Eraman zuten gaizkille txar bat
balitz bezela iltzera,
Pinet-ek lenaz agindu zuben
sententziya kunplitzera;
laban zorrotzak gorputzetikan
bere burua kentzera,
ona besterik egin etzuben
aurra gillotinatzera,
biyotz barrendik ain maite zuben
zerua irabaztera.

9

Bakar-bakarrik jarri zan bada
ill bear zuben lekuan,
Jesus onaren izen gozua
zeukala beti goguan;
Salve, Regina esaten zuben
eriotz azken orduan,
laban zorrotza sartu zitzaion
kolpez bere garronduan,
azken pagua orla izandu
zuben gaxuak munduan!

10

Zer eriyotza gogorra zuben
gaxuak bada sufritu,
nairik Jaunaren fedetasuna
eriyotzakin aunditu!
Bada Larralden dontsutasunaz
jende dena zan arritu,
askori kolpez beren barrenak
zitzaiozkaten mugitu,
zeñak ziraden Jaungoikoaren
federa prest gonbertitu.

Garagarrillaren 22-an, 1895-an.

Uda berriya

Uda berri gozoa
danian etortzen,
zer atsegintasunak
diraden sentitzen!
Eguzkiya oso goiz
asten da jaikitzen,
eta bere printzakin
bazterrak argitzen;
errañu denak ditu
medartu ta urtzen,
dirala denak ezer-
ezera biurtzen.
Zeru zabal urdiña
oso da agertzen,
txoriyak asten dira
pozturik kantatzen,

eta Egilleari
eskerrak ematen;
mitxirrika txuriyak
eguak zabaltzen,
eta lore tartian
gustora egatzen.
Kanpoak guri-guri
dira bada jartzen,
goiko gozotasuna
dutelako artzen.
Nekazariyak ere
dirade poztutzen,
kanpoari begira
ez dira aspertzen.
Jaun onak zenbat grazi
dizkigun bigaltzen!

Octubre 95.

*Publicada en La Unión Vascongada,
el 27 de Abril 1896;
y en la Euskal-Erria, 30 Mayo 1896;
La Vasconia, de Buenos Aires,
10 Enero 1899;
Eco de la Tarde, Julio 1908;
Pueblo Vasco, 25 Mayo 1919.*

Kontzezioko Amari

Ama Mariya,
izen aundiya,
dezu gloriya
zure jantziya;
zera argiya,
dizdizariya,
printzaz josiya,
maitagariya
aiñ ongariya
ta pozgariya,
legun, eztiya,
txit maitatiya;
gure antsiya
eta larriya,
aulduba iya,
Zugan da fiya
ala eriya,
pekatariya
ta elbarriya;
gaur eskariya
degu berriya:
Ama Mariya
garbi-garbiya
izanik giya,
egin tokiya
zure gloriya!

Abenduaren 7-an, 1895-an,
Donostiyan.

*Publicada en La Unión Vascongada,
el día 8 de Diciembre de 1895.*

Gabon kantak

1
Gabon gaba dalako
gatoz gu onera,
euskal lege zarrean
gabon ematera;
borondate onakin
guaz kantatzera,
ez bildurtu gurekin,
ezagunak gera.

2
Oso urrutitikan
gatoz orla biyak,
miseriyaz betiak,
orrela jantziyak;
kupigarriyak dira
biyoren antsiyak,
kanpo ta barren gaude
biziro autsiyak.

3
Onuntz iritxi gera
gorputzak ozturik,
beon esperantzetan
biyotzak pozturik;
guretzako ez dauka
gaur iñork kupirik,
gure boltsan ez dago
tokiya besterik.

4
Bixigu batentzako
nai genuke osa,
Gabon gaba dezagun
zori onez goza;
bañan erdi kraskatu
zaigu orain boza,
beok zerbait eman ta
izango da poza.

5
Agur, etxeko denak,
eta ondo bizi;
agirandotxo zerbait
ez al da merezi?
Beste norabaitera
baguaz igasi,
preso sartu bañon len
zarpa zar ta guzi.

Estribilloa

Santeronian degu
ustez apariya,
izango degu antxen
naiko egaztiya;
bañan ez eiztariyak
onuntz ekarriya,
baizik plateretara
egan eroriya,

Etixerik etxe kantatuak
Diciembre 9, 1895.

**Gabon kantak
(Bromakuak,
kuadrilla ona baita etorri onera)**

1
Osasuna diyogu
desio denari,
etxe onetan arki-
tutzen diranari;
pakea, poza eta
dirua ugari,
beok dezaten gero
zerbait eman guri.

2
Erdi katarratu ta
erdi elbarriyak,
onera sartu gera
oso egarriyak;
beon aurean pozez
gaude gu jarriyak,
bustiko ote ditugu
emen eztarriyak.

3
Zarpatsu xamar gaude
irurak jantziyak,
kupigarriyak dira
gaur gure antsiyak;
erropa berririk ez,
lenguak autsiyak,
gutzaz gaur kupituko
al dira guziyak.

4
Apetitu ona ta
jatekua falta,
au da gaur arratseko
guk dakagun planta;
debilidadiakin
indar denak joanta,
pizkortuko gerade
bixigua janta.

5
Gure ondo nai denak
eskasak dirade,
gañera artakuak
oso ez gerade;
gure barrenak oso
penatuak daude,
ikusirik aurean
orrenbeste jende.

6
Ariyo, etxeuak,
gabon bat pasatu,
ez guregatik ezer
txarrikan pentsatu;
beongandikan guaz
bizi kontentu,
gaizki esan guziyak
meserez barkatu.

Estribillo

Afari batentzako
bildu nai genuke,
au dalako meriyo
orra zenbat neke;
gañera bixigua
ez dago gaur merke,
zardiñ zarra biarko
jan bixigu truke.
Agirandoooo!

Zarautzen

1
Sekulan artu badet
biyotzian pena,
izango da nik orain
sentitzen detena;
gogorra da gaur neri
gertatu zaitena,
segiduan esango
det nola dan dena.

2
Zarauztik ziraten bart
neri gaztiatu
ez nedilla etorri
gabe gaur gelditu;
arrasta bear zala
gaur emen urpetu,
eta gero millaka
arraiak atxitu.

3
Ustez gizon fiñaren
itzak sinisturik,
eta arrai biltzea
guk ikusi nairik,
beriala lagunak
an elkar arturik,
pozez etorri gera
lan denak utzirik.

4
Birian guazela
esaten genuben:
«Zer egun ona pasa-
ko degun Zarautzen!
Erdi jai izango du
jendiak gaur emen;
ea, mutillak, guazen
bertara lenbailen!».

5
Noizbait iritxi gera
Zarauzko lurrera,
eta segiran egiñ
bertan galdeera:
ea *arrasta* bota
duten gaur urera,
gero dezaten bildu
arraia ondarrera.

6
Erantzun dute ezetz,
ez dala *arrastik*,
eta ain gutxi bota-
tzeko arrastorik;
itz onek laja gaitu
guztiyak suturik,
eta biyotz barrenak
oso penaturik.

7
Jakín izan bagendu
etzala *arrastik*,
ez giñan mugituko
geren lanetatik;
urrenguan egiya
esanta're, ez nik,
ez det beintzat jarriko
erri ontan ankik.

8
Au da pake-gizona
engañatutzia,
eta oso ederki
illia artzia;
merezi luteke gaur
preso sartutzia,
eta urrengorako
eskarmentatzia.

9
Zer esango digute
errira joatian,
ta emen pasa dana
bertan jakitian?
Bada zabilzatela
zedorren kaltian,
iñor ez dala etorko
urrengo batian.

10
Baserritarrak ere,
or diranak bizi,
txit pozez etorriyak
dituzte ikusi;
bañan beren buruak
jarririk itxusi,
ostera buelta dira
pardela ta guzi.

11
Gaurko pasadizuak
ez dirade txarrak:
agindu ta egin ez
aziyo kaskarrak;
txoruen fama dute,
bai, donostiarrak,
bañan aien antza gaur
dute zarauztarrak.

12
Gezurrikan ez det nai
al bada iñola,
pasa dana esaten det
dena zer ta nola;
iñoren bildur gabe
azaltzen naiz orla,
nere izena berriz
da *Pepe Artola*.

Zarautzen, Otsaillaren 13-an, 1896-an.
Len lenago izena duben gisa *Zarautz*, orain jarri diyote erri oni *Sare-uts*.
(Egillearen oarra).

Juanita Etxeberriari (Errenteriyari)

1
Neska polita zera
eta txit argiya,
izar dizdizariya
onuntz etorriya;
inozentziko mantu
txuriyan jantziya,
aita eta amaren
kontsolagarriya.

2
Izketan dezu oso
grazi egokiya,
Ameriketatikan
onuntz ekarriya;
zu izketan astian,
ai ori graziya!
Zera erretxiñola¹
bezin pozgarriya.

3
Zure begiyak berriz
ai oiek begiyak!
Oiek dira izar bi
txit dizdizariyak,
lañurikan gabeko
biziro argiyak,
espillua bezela
legun ta garbiyak.

4
Gorputz torniatua
moldian egiña,
ezin esan liteken
bezelako fiña;
illia urrezkua,
legun ta berdiña,
dirurizu zerala
zeruko imajiña.

5
Graziz guztiz betia
zerade agertzen,
zure onduan ezta
iñortxo aspertzen;
oiez gañera dizu
grazi batek eltzen:
ontasunakin beti
zerala elkartzen.

6
Ontasunak berekin
dauka beti fama,
orain arte bezela
izan zaite, Juana;
birtute onak beti
elkartu zugana,
pozez bizi ditezen
aita eta ama.

*Publicada en La Unión Vascongada,
Mayo 1896.*

¹ *Ruiseñor.* (Egillearen oarra).

Nere maisu eta lagun On Juan Gimoni

Ziñez esaten dizut
nik biyotzarekin
pozkidatzen naizela
zure ezkontzakin;
bizi zaite luzaro
emaztiarekin,
osasuna, poza ta
pake onarekin,
eta desio dezun
gauza denarekin.

San Pelaio

1
Gaur degu San Pelaio,
Zarauzko eguna,
igaro bear dana
al bada leguna,
Jaunari eskaturik
aurren osasuna,
zeña dan lendabizi
guk bear deguna.

2
Goizetik asten dira
soñuak kalian,
esnatzen lo daudenak
artian oyian;
gerora San Pelaion
dagon zelayian,
zortziko eta dantzak
umore onian.

3
Inguru denetatik
zelai ederrera
biltzen da jolastera
ta merendatzera;
pakez gozatu eta
illunabarrera
jendia jiratzen da
berriz Zarautzera.

Aurtxo bati

Amak:

Baratzako arrosa,
liriyo, jazmiña,
pentsamentu, bost llaga
eta krabeliña,
gañerako lore ta
beren erregiña,
aien gañetik zera
zu lore ain fiña,
non eztan famatzeko
letrarikan diña.

Zu zera erru gabe
munduan aziya,
zu zera poz guztiyen
koroiaz jantziya;
zu zera orniturik
dezuna graziya,
zu zera printzaz bete-
ta zauden argiya,
zu zera nere izar
ta nere eguzkiya.

*Publicada en El Correo de Guipúz-
coa, 3 Julio 1901;
Euskal Erria, 20 Agosto 1901;
Pueblo Vasco, 1914 Diciembre 14.*

Txarmangarriyari eatsiya liburu berriyan

Munduko gora-berak
dirala meriyo,
biotzean sortzen da
zenbait amoriyo;
ez liteke geiegi
itz onetaz fiyo,
len pozez zana jarri
liteke seriyo.

Oroitzza

Kuban gudan dabiltzan españatarrari

(Poesía premiada con 50 pesetas y diploma en Mondragón, publicada a expensas de la Diputación)

1

Sorterriyak¹ bularra
emanik aurrari,
magalian laztanka
goxatuaz ongi,
sasoyikan onena
osaturik oni,
Kubarako eskatu
diyote amari,
eta borondatez du
eman amak ori.

2

Guda txar bat dalako
semeak baturik,
dijoaz bentzutzero,
etxiak utzirik;
sorterri eta ama
aurren laztandurik,
dierriari² agur
gozo bat egiñik,
Jaunaren esperantzan
biyotza jarririk.

3

Fedia zimendutzat
arturik aurrena,
lur maiteaz pentsatzen
dutela urrena,
osatuko dute prest
amaren ordena,
garaiturik bertako
jende zital dena,
jaso dezaten gero
pozezko omena.

4

Española beti da
noblea eta fiña,
orain artean inork
bentzutu eziña;
badirudi jaiotzez
gudarako egiña,
bada onek artzian
barrendikan griña,
ill artean egingo
du fiñ alegiña.

¹ *Patria*. (Egillearen oarra).

² *Nación*. (Id.)

5

Españolik ez dute
iñoiz menderatu,
milla bider naiz eta
gogotik saiatu;
baizikan beti denen
gañez da altxatu,
eta omen aundiyak
beti etxeratu,
betiko dezan gero
erriyak gozatu.

6

Orain ere emengo
seme joan diranak,
alde batera utzirik
naigabe ta penak,
onoretsu ibilko
baitirade denak,
amagatik lanean
suturik barrenak,
deituaz: «Bizi bitez
gure lege onak!».

7

Ama gaxua emen
ez baitago lasai,
besoak zabaldurik
bere semeen zai,
bañan laister andikan
etorko dira, bai,
oinperaturik legez
makiña bat etsai,
guda garaiturikan,
sorterrira alai.

8

Orduan zer igortzi
ta laztan gozoak,
zabaldurik benetan
biyotz ta besoak,
semeari emango
diyozkan gaixoak,
ordaintzeko an eman
dituben pausoak,
ibilli, naigabe ta
neke penosoak.

9

Bitartean Jaunari
guztiyok erregu
biyotz-biyotzetikan
egingo diyogu;
Berak goitikan guri
lagunduko digu,
esperantzetan bada
egon bear degu,
gero pozaren jabe
egin gaitian gu.

Junio de 1896

Publicada en la Euskal Erria.

Julio 1896;

y en La Unión Bascongada, id. id.

Euskerari¹

Bizi bedi euskera,
pare gabeko izkera

1
Euskal Erri gozoa,
baltsamo guriya,
Jaunak berexitu ta
lurrian jariya;
zera leku eder ta
estimagarriya,
alai, dontsu, noblea,
txukun ta garbiya,
atzeritar guziyen
begiragarriya.

2
Bulartzat zumo ona
eran baitizugu,
argatik naitasuna
biyotzez dizugu;
eziñ esan dan ainbat
guk maite zaitugu,
euskaldun gera eta
euskaldun nai degu,
ill artian euskaldun
izango gera gu.

3
Beti izkuntz ederra
zerade azaldu,
zimendutzat zaiñ onak
dituzu zabaldu;
zure garrik beñere
ez baita itzaldu,
baizik geruago ta
indar aundigo du,
aurrera ere orla
Jainkuak nai badu.

4
Mendi, zelai, erreka,
iturri, basoak,
baserritxoak eta
bide eroak,
denak dira guretzat
eztitsu gozoak,
erru kutsurik gabe
txit baliosoak,
ager ditezen garbi
euskaldun pausoak.

¹ Bertso-sail au bi tokitan dago Pepe Artolaren esku-idatzian: 415 eta 335 orrialdeetan. Guk 415 orrialdekoari kopiatu diogu. Bestean, 335 orrialdean, zortzi bertso daude: 1 eta 8-garren falta. Gaiñontzeko bertsoak aitatzetik merezi duan aldaketarik ez dute. Baiña izenburuaren azpian eskeintza du: «On Antoine d'Abbadie jaunari donkietua». Etxeberria eta Gimonen kanta-bilduman ere lau bertso datoz: 1, 2, 4 eta 5-gna; baiña aitatzetik merezi duan aldaketarik gabe.

5
Euskarak famak ditu
ondo mereziyak,
onoriak daukazki
len irabaziyak;
ala berian dauzka
Jaunak berexiyak
Españi ta Frantziko
zazpi probintziyak,
elkar baturik izan
ditezen guziyak.

6
Zazpiak bat deitzen da
gure barrenian,
benazko borondate
biziro onian;
zazpiak bat nai degu
guk indar denian,
argatikan zazpiak
daude aldamenian,
katiaturik sendo
anaitasunian.

7
Leial ta sendo beti
gure oituretan,
odol bat senti dala
guztion zañetan;
baturik segi zagun
geron izanetan,
elkarri lagunduaz
bear dan gauzetan,
euskara maitatuaz
denen biyotzetan.

8
Gure aurreko zarrak
munduan ziranak,
euskaldun txit nobleak
baiziran dianak,
pozez egiñ zituzten
euskararen lanak,
bada orain lur ontan
arkitzen geranak,
aien orde z guk egiñ
zaizkigun lan onak.

9
Zarrak esaten zuten
maitatzeko euskera,
zalako kutsu txarrik
gabeko izkera.
Bada ontzat arturik
aien esaera,
zeña dagon sartua
gure biyotzera,
iñola ere maitatzez
aspertzen ez gera.

10
Len izan arren zerbait
gauz txar edo naspill,
orain omena ederrak
goitaltzarik dabill,
erakutsiyaz lege
ona guztiz abill.
Zu maitatuaz pozez
mundu ontan nabill,
euskara galdu bañan
naiago nuke ill.

*Publicado en El Correo del Norte,
4 Marzo 1901.
Pueblo Vasco, 7 Enero 1919.*

Tolosan San Juan eguna

1
Goizian goiz irtenik
musika kalera,
soñua banatzen du
inguru denera
ariyaziyaz: «Egun
aundiyan gaur gera,
etxietan zautenak
etorri onera».

2
Ziri-suzko, tipulak,
ezkillaren otsa,
tanbolin soñu goxo,
umore ta poza;
abek alaitzen dute
triste dan biyotza,
baita berotu ere
len dagona otza.

3
Prozesiyo ederra
da gero erriyan,
eta kantari onak
meza nagusiyan;
ondoren *Iru-ixkiñ*¹
deritzan tokiyan,
soñulariyak jotzen
dute eguardiyan.

4
Artsaldian zezenak
nola diran lasa,
bertako ta kanpokoz
betetzen da plaza;
gero Igarondoko
Zumardiyan dantza,
gabian suak eta
naikua jolasa.

Junio 23 de 1896
Publicado en La Voz de Guipúzcoa
y La Unión Vascongada
el 24 de Junio de 1896
En La Vasconia, de Buenos Aires,
Junio 20, 98
San Sebastián taurino, Julio 1912

¹ *Triángulo (plazuela)*. (Egillearen oarra).

Aitona eta billobatxoa

Airea: Uso txuriya...

1
Aitonatxo bat mendijan,
gaztañ arbolen azpiyan,
billobatxoa laztandurikan
bere besuen erdiyan,
eseririkan alkiyan,
zeguan patxara aundiyan.

2
Aurrari ziyon: «Kuttuna,
zera nere poztasuna,
naigabe, neke, pena guztiyak
kendutzen dizkirazuna;
aitonaren osasuna
luza arazten dezuna.

3
Zu besoetan laztantzen
ez naiz beñere aspertzen;
atsegiñ aundiz nik magalian
zaitut zu beti goxatzen;
zeñen gustora orlaxen
detan denbora pasatzen!».

4
Maiz emanikan musua,
esaten diyo: «Gaxua,
biyotz nerian sartuta zauden
pare gabeko usua;
auxen da ditxa osua,
nere maitetxo gozua.

5
Badaukat erregaliya
kanpotikan ekarriya:
imajiña bat zillarrezkua,
erosi berri-berriya;
egiten dizut sariya,
ibill dezazun jantziya».

6
Aurra diyo aitonari:
«Badakit zer duben ori:
aita gurea euskarazkoa
esan detalako ongi,
pozturikan det ekarri,
erregali on au neri».

7
«Bai, izar eder maitia,
gozotasunez betia;
orain artean bezela beti
euskaldun izan zaitia;
au nai det nik izatia
aitonen borondatia».

8
Euskaraz mintza gaitian
munduan geran artian;
Jaunaren lege onak gorderik
geronen borondatian,
anaitasun ta pakian,
euskaldun denak batian.

Publicada: Euskal Erria, 10 Marzo 1897; Unión Vascongada, 17 Enero 1898. Ibaizabal 30 noviembre 1902 Baserritarra 1907-IX-28. Eco de la tarde, 9 Junio 1909. Pueblo Vasco, 2 Nov. 1914.

Magdalena Larraldekoari

1

Lore ederra sortzen dan gisa
lur azpitikan argira,
zeña beti dan zutik egoten
Egilleari begira,
ala berian azaldu ziñan
garbi Sarako errira,
euskal lurreko baratz eder ta
oso begiragarria.

2

Milla zazpireun larogei eta
amairuan zan gertatu,
gerra nola zan elizatarrak
arunt ziran ezkutatu.
Larraldek fedez konfesatzeko
apaiz bat nairik billatu,
Saratik oñez irten ta Beran
egun batian zan sartu.

3

Beran pozturik biyotza oso
konfesaturik gustora,
oñez berriro asi zan mendiz
bere errira ostera;
bañan ispitzat eraman zuten
preso Pinet-en aurrera,
zeñak baizizkan berari egiñ
bertan zenbait galdeera.

4

Ezagaturik ispiya etzala
eta salbatu nairikan,
diyo: «Esazu gezur bat eta
libre zera bertatikan».
Bañan Larraldek, uka nai ezik
egiñ zuben lan onikan,
diyo: «Ez det nik ezerengatik
ukatzen gure Jaunikan».

5

Ikusirikan beraren itzak
au etzutela bigundu,
eta ain gutxi bere barrenan
zeukan fedia arindu,
Pinet-i laister zitzaion bere
odola txartu ta mindu,
eta segiran kupira gabe
iltzeko zuben agindu.

6

Bakar-bakarrik Doni Juanen zan
jarri iltzeko lekuan,
Salve, Regina esaten zuben
azken trantze txar estuan;
laban zorrotza sartu zitzaion
kolpez bere garronduan,
ill zan munduan, bañan sartu zan
beti-betiko zeruan.

Uztaren 31-an, 1896-an
Publicada en La Constancia,
28 Enero 1898

Agur, agur!
On Gregorio Irastorza
ta bere familiari

1
Itsazoz bazuazte
Buenos Aires-era,
len lenago izaten
ziñaten lurrera;
zubek aruntz juatiaz
gu penatzen gera,
laister jira zaitzte
berriro onera.

2
Zubek zer on dezuten
egiñ Zaldibian,
goguan izango du
jendiak agiyan;
beñ zenuten ipiñi,
esan dan erriyan,
zagi ardo betia
plazaren erdiyan.

3
Erriko gizonentzat
zagiya betia.
On Gregoriok nai zuben
au ala izatia;
Gaintzan berriz izan zan
zuben gonbitia:
emakume denari,
bai, txokolatia.

4
Emengo adiskide,
aide ta lagunak,
ta beste emen diran
zuben ezagunak,
pasa izan ditugu
pozez ta legunak
gozozko gabak eta
gañera egunak.

5
Badakit zuaztela
penaz beterikan,
pare gabeko erri
polit ontatikan;
bañan gogoratuko
zerate andikan,
oroitzak bigaldurik
zauten lekutikan.

6
Jaunari eskatuaz
graziya lenbizi,
(zeñak dezuten bada
guztiya merezi),
urez aruntza joaten
baizerate asi,
agur, agur denari
eta ondo bizi!

Diciembre, 1896
Publicada en La Voz de Guipúzcoa y La Unión Vascongada,
Enero 18, 1897

Gabon kantak

1
Gabon etxeuari
desio diyogu,
borondatez kantura
onera gatoz gu;
mixeriya besterik
gurekin ez degu,
emen gureztat zerbait
sortuko al zaigu.

2
Martin Tipulas da au,
bestia Garratza,
irugarrena berriz
Krakas gizon latza;
guk nai genuke egiñ
legorrez arrantza,
gero pasa dezagun
ederki arratsa.

3
Zerbaiten usayian
jira eta bira,
gure ezurrak oraiñ
nekatuak dira;
laister gutzaz kupitzen
emen ez badira,
eramango gaituzte
Miserikordira.

4
Agur, etxeko denak,
baguaz emendik,
ibildu bear asko
daukagu oraindik;
iñork galdetzen badu
zer eman digunik,
gutxi (asko) eman dutela
esango diyot nik.

Estribilloa

Zori onian sartu
gerade onera,
urtero bezelaxen
gabon ematera,
birez apariyentzat
dirua biltzera;
asko emanagatik
konponduko gera.

4 de Diciembre, 1896

Kontzezioko Amari

1
Kontzeptzioko Ama
Maria Birjiña,
zeruko aingeru ta
denen Erregiña,
zuzendutzen dezuna
gure utsegiña,
alaitu ere guk maiz
senti degun miña,
zerutik lagunduaz
beti alegiña.

2
Argi denen argiya
zera zu, Maria,
lore guztiyen lore
parerik gabia;
aiñgeru ta zeruko
guztiyen Jabia,
laguntzalle ona ta
anparo guria,
sube zatarra oiñpez
bentzututzallia.

3
Eguzki, illargi ta
gañera izarrak
diralarikan argi
printzadun ederrak,
zure onduan dira
bizirot zatarrak,
bada moteltzen ditu
aietxen indarrak
zuk banatzen dituzun
suzko dizdizarak.

4
Mantxa kutsurik gabe
garbiro aziya,
tronuan zeruetan
zaudena jarriya;
izan ezazu gutzaz
beti errukiya,
zure mantupe ortan
egizu tokiya,
gero goza dezagun
betiko Gloriya.

Unión Vascongada, 8 de Dic., 1896
Pueblo Vasco, 8 Dic. 1918

Villanciko-kantak Erreterirako egiñak

1
Abenduen ogei ta
laugarren gabian,
jaio da Jesus ona
Belen portalian;
Birjiña ta San Jose
dauzka aldamenian,
Berari kontu artzen
txit zorionian.

2
Azaldu da mundura
gu Salbatzallea,
pake ta poztasuna
ekarrizallea;
fede garbi ederra
zabaldutzallea,
pekatu txarra oiñpez
bentzututzallea.

3
Aingeru bat agertu
da Belen aldean.
iskribu bat dubela
esanaz aurean;
Gloriya zeruetan,
pakea lurean
borondate oneko
jendien artean.

4
Biziro pozez datoz
ara artzai denak,
utzirikan artalde,
etxe eta lanak,
egitera Jesusi
pozezko omenak,
ekarriyaz gazta ta
ardirik onenak.

5
Poza, dantza, soñua
ta alegrantziya,
oiu, oju, deadar
eta irrintziya,
bertaratzen da laister
inguru guztiya;
denak dute Jaun ona
ikusteko antsiya.

6
Guk lenguaren gisa
senti degu poza,
ta Jesusen izenez
bear degu goza;
kanta zagon guztiyak,
pozturik biyotza,
mirariz betetako
Jesusen jaiotza.

Koroa

Guazen guztiyak pozez
Jesus ikustera,
eta bere aurean
belaunikatzera.

Abenduan, 1896-an
Publicado en La Voz de Guipúzcoa.

Nere kuttuna
Música de José Larruquet
Orfeón Donostiarra-ri

Zortzikoa

Aingeru eder zoragarriya,
izarra bezin dizdizariya,
barrenen daukat amoriyozko
gar oso biziya,
zuregatik txoratu naiz iya.

Gabaz eta egunaz
zurekiñ pentsatzen,
nere biyotz gaxua
daukat nik penatzen.
Ez bazerade laister
zu nitzaz kupitzen,
ikusiko nazu ni
oso miñez jartzen;
koloria galdu ta
mamiyak medartzen,
ezur utsaren¹ antza
beriala artzen.

Maite nazula esan
dirazu, ederra!
Zuk paketu dirazu
biyotzeko gerra;
bi biyotz baturikan
prest izango gera,
zu nere emaztia,
ni zure senarra!

Ilbeltzian, 1897-an

Publicada: *Euskal-Erria* 20 Abril 1900.

¹ *Esqueleto*. (Egillearen oarra).

Arrantzale kupigarriyak
Coro noruego y sueco
Música de Eduard Griek

Koroa:

Arrantzalien bizi-tza
da txit penagarriya,
aurtxoari ekarri nairik
eguneko ogiya;
kazkabar, aize, elur eta
gañera tximisten argiya,
biyotza penaturik,
noiznai bustiya,
sufritutzen du, bai, guztiya.

Koroa:

Aur gaxuaz itsasuan
dute beti pentsatzen,
aiengatik dira orla
egunero penatzen;
naiz nekatu bizirikan
badira etxeratzen,
naigabe ta pena denak
zaiozkate aztutzen,
aztutzen, aztutzen.

Solua:

Olatu txar aundi aiek
ez dute ikaratzen,
ontziya du seaskaren
gisa urak ibiltzen;
lasto baten moduan maiz
bagak oi du mugitzen,
Itziarko Ama onak
diye goitik laguntzen.

22 Enero 1897

*Cantada por la Sociedad Coral de
S. S. en Bellas Artes.*

Publicada en La Unión Vascongada,

el 11 de Junio de 1897

En Ibaizabal, el 29 Marzo 1902

San Joserren zazpi gozoak

Kantartea

Gure aita San Jose
leial ta umilla,
zuregana gatoz gu
laguntzaren billa.

1
Gozo ederra zan txit
zuk izantakua,
aingerutxoen bidez
jakindutakua:
Espiritu Santuak
milagro sortua
zala Birjiña Amak
zeukarren frutua.

2
Gozo pare gabia
zenuben sentitzen,
ikusirik artzaiak
pozkidaz etortzen,
erregearekin bat
belaunikatutzen,
eta Jesus maitia
pozez adorutzen.

3
Atsegin onez bete
zitzaizun barrena,
aditurikan Jesus
ipintzen izena;
mundu-Salbatzallea
gugan zetorrena,
zalako au zuk lenaz
eman zenubena.

4
Gozagarrizko poza
nabaitu zenuben
entzunik Simeonek
nola esan zuben:
señalia jarriya
zegoala Jesusen,
ipintzeko mundua
berdiñ eta zuzen.

5

Gozo egiazkoak
zinduben betetzen,
ikusirikan Jesus
Ejiptora sartzen,
jainko gezurrezkuak
zituztenak antxen
lurrera erorita
denak txirtxillatzen.

5

Poza senti zenuben
zure barrenian,
aingeruak berriya
eman zizunian:
irtetzeko Ejiptotik
nai zenubengan,
ta Galilean izan
paketasunian.

7

Eziñ liteke bada
iñola're esan
zer atsegiñ gozoa
zenuben zuk izan,
arki zenubengan
Semia elizan,
erakusten denari
maisu baten gisan.

22 Febrero 97.

Publicada en la Euskal Erria el 20

Febrero 1897,

en la Unión Vascongada el 19 de

Marzo 98,

Pueblo Vasco 19 Marzo 1919.

On Ramon Gaitan Ayala-ri ongi etorriya

1
Utzirikanen koskak
eta Donostiya,
kanpoan egin dezu
denbora aldiya;
sekulan ez bezela
zatoz egokiya,
pozez egiten dizut
ongi etorriya.

2
Estados Unidos-en
dagon enbajadan,
guregatican egin
dezute naiko lan;
Xerriman ta gosete
asko nola dan an,
eztakit nola bertan
etzaituzten zu jan.

3
Aiek egin bazuten
berak nai zutena,
etzan sententzi txarra
zuretzat zeguena.
Nola zeran bapua,
gañera gizona,
golpian garbituko
zinduten diena.

4
Ni beintzat pozen nago
emen zaudenian
osasun onarekin
gure aldamenian.
Emen bizi zaitia
pozkiada betian,
zedorren emaztetxo
onakin batian.

5
Zedorri nola zeran
gizon txit eztiya,
leial, noblea eta
jakintsu aundiya,
zure adiskide da
Donosti guziya,
eta dezu dena zuk
ondo mereziya.

Martxoan 30an 1897.

Kuba zala-ta, Estatu Batuak eta
Españia ikamikan asiak ziran garai
artan. Kontuan artu bearrekoa da
ori, bertso auek ulertuko badira.

Jesus Gurutzetuari

O Jauna, gurutzean
zaudena jarriya,
esku ta oñak iltzez
gogorki josiya;
biyotzian daukazu
llaga bat aundiya,
iturri baten gisa
oso irikiya,
zeñetan ageri dan
odol txit garbiya.
Guregatican dezu
sufritu guziya,
Zugana biurtzen da
gaur pekatariya,
damaturik benetan
lengo ibilliya.
Barka gaitzazu oker
egiñ dan guziya,
izan ezazu gutzaz
miserikordiya.

Publicado en el Heraldo de San Sebastián el 18 de Abril 1897, y en el Euskalzale marzo 28 1899; Pueblo Vasco 15 Marzo 1913.

San Jose egunian Zarauzko Velasco-ri

1

Jaiki naizenerako
lenengo orduan,
zure eguna dala
jarri zait goguan.
Bizi zait pozkidaz
luzaro munduan,
zure puska Luisa
naitien onduan.

2

Iritxi da pozezko
San Jose eguna,
denak biotzetikan
maitatzen deguna;
nola benetan zeran
zu gure laguna,
desiatzen dizugu
zuri gaur eguna
igaro dezazula
biziro leguna.

3

Zori onian izan
dedilla goiz fiña,
zelebratu dezazun
pozez alegiña;
egiñ amaiketako
biziro berdiña,
eranik (zure kontu)
naiko txakoliña,
tripa jarri artian
mugitu eziña.

4

Bazkari gomazkua
luzatutzen dana,
tira ta tira iñon
bukatzen ezтана;
artu nai dan lekutik
bear dezun dana,
klaserikan onena
plateretan jana,
alaberian ere
nai dezun erana.

5

Gero bazkal onduan
kafe ta ron fiña,
ekin bildurrik gabe,
egin alegiña;
arrek kenduko dizu
nunbaiteko miña,
ondoren izango da
(au gauza jakiña)
dantzatu nai badezu
naiko tanboliña.

6

Emazte Luisari
kiñu egiñikan,
pozez egon zaitezte
soñua aiturikan,
gaztetan bezelaxe
arrimaturikan,
ezkon berri bezela
ere oraindikan,
beti orla izateko
itza emanikan.

7

Arratsaldian aupa!
A zer umoria!
Milla duro jasota
baña're obia.
Azaldurik musuan
suzko koloria,
dirurizula uda
berriko loria,
egongo zera gizon
oso dotoria.

8

Lagun artean pasa
denbora eztiya,
oparik gorputzari
nai dezun guztiya;
kunplitu zuk goguan
dezun kutiziya,
nai izan arrantxua
oso garestiya,
libre da gaur jartzia
barrendik bustiya.

9

*Gero discursos buenas
en francés y en vasco,
musiu de bon cuadrille
el gorputza se atascó.
Italiano bon bin,
franchute ere asko,
a vous santé, mon ami,
mersi y eskerrik asko,
mal de tripe, ji, ji, jay
plust! José Velasco.*

10

*En arratsa la zumit
eses y balanzas,
medio de plaza corres
andas y te dantzas;
toros bromas libersions,
andar como artzas,
luego toros retiras
txintxo a sus casas,
y con polaina y toros
en cama descansas.*

16 Marzo 1897.

Euskera
(Música de José Larruker
Coro para orfeón)

Koroa

Zeñen ederra dan euskera,
pare gabeko izkera,
Jaunak goitikan bedeinkatua zu zera,
zu maitatzez iñor aspertzen ez gera.

Solo de barítono

Tubal lur abetara
zanian etorri,
izkuntz gozo au zuben
berekin ekarri;
gure burutzat nola
zuben berak jarri,
maitatzen degu pozez
izkera on ori.

Izkuntza gozo eta
estimagarriya,
euskaldun seme onak
txit maitagarriya;
zu zera gure biotz
atsegingarriya,
bizi bedi euskara
ta Euskal Erriya!

Denak

Orain arte bezela
garbi izan zaite,
zu galdutzen bazera
guretzat da kalte;
beti izango zaitut
biyotzetik maite,
azkeneko arnasak
guri iraun arte.

2 Junio 1897.

Publicada en Euskalzale,

Julio 1899.

Id. en el Correo de Guipúzcoa,

9 Agosto 1900.

En la Euskal-Erria,

10 Agosto.

Itsas ibillera (Musika Etxeberriarena)

1

Itsasuan gau erdiyan,
bai gure ontziyan,
gera arkitzen:
illargi musu zabal ederrak
goitik gaitubela argitzen,
olatuak noizik beñ
gaitu mugitzen.

2

Munduko gauza guziyak,
aundi ta txikiyak,
dira ixiltzen;
olatuaren mur-mur gozoak
dira inguruan aditzen,
ixiltasun, pakea
dirala nabaitzen.

*Mayo 22, 97.
Bellas Artes-en kantatua,
kantari-taldeak, orfeoia.
Publicado en La Unión,
11 Junio 1897.*

Bedeinkatua izan dedilla beti ta beti pakea

1
Guda gaiztoak erru txarra du
bere ondoren ekartzen,
aserrea ta gorroto txarra
diradelako elkartzen;
negarra, pena ta naigabea
du baztarretan zabaltzen,
lenago ondo diran lekuak
zapuzturik ditu galtzen,
iñola ere gozakairikan
nai arren ez da billatzen

2
Gizonak zenbat sufritzen duben
guda bat sortzen danian,
bere etxe ta lur maitatuak
laja bear diranian;
samintasuna sartutzen baita
biyotzaren barrenian,
pentsaturikan, gizarajoak!,
noiznai uste eztanian,
beren biziya galduko dala
usterik gutxiyenian.

3
Pake santua. zu zera goitik
bedeinkatutako itza,
luza arazten dezu gizonen
atsegiñezko bizitza;
ondasun eta gozagai ona
beti banatzen zabilta,
zu zera belar sendakariya,
zu zera menda portitza,
itz batian zu zera munduko
ontasun guztiyen giltza.

4
Pakerik gabe lur onak ere
ez du izaten gozorik,
erru txar guztiz kaltagarriyak
beti dauka easorik,
zañetatikan zumua janaz
ez du lajatzten osorik.
Pake ederra danian, berriz,
lore guztiyak pozturik
egoten dira Egilleari
beren buruak jasorik.

5
Bazter alaiak, lur loratuak,
dira osoro ageri,
eguzkiyaren dizdirazuak
argi egiñaz berari;
txori txikiyak adar puntetan
beren izkuntzan kantari,
errekatuak ura jarraitzen
zuzen beren bideari,
eta gizonak esker ematen
biyotzez Egilleari.

6
Zer atsegiña, zer poz bidea,
zer paketasun gozua!
Zer alaitasun pare gabea,
zer izaera dontsua!
Zer gozaera maitatiya ta
zer izankai eztitsua!
Au da biyotza lasaigarriya,
on guztiyaren putzua!
Au da pakea, mundu ontako
zoriontasun osua!

7

Ontasunaren zumo gozoaz
beterik zera arkitzen,
eguzkiyaren errañu gisa
dituzu lurrak argitzen;
zoriontasun txit eztituak
dituzu gugan banatzen,
zure mesede pean guztiyak
gozoro gera azitzen,
eta gañera anaitasun ta
maitasunian bizitzen.

8

Doatsua ta eztiya zera
kutsu txarrikan gabea,
atsegin, poza, alaitasun ta
gozotasunez betea;
guda zakarren malko zapiya,
okerrak zuzentzallea,
askatzen dezu katetasuna
eta arindu nekea,
bedeinkatua izan dedilla
beti ta beti pakea.

8 Junio 1897.

Oiartzunen saritua.

*Publicado por el Consistorio de
San Sebastián y Euskal Erria.*

Pakea

1

Pake santua, zera
lurreko gloriya,
zorion zabaltzalle
txit gustagarriya,
asnase on emale
atsegingarriya,
baltsamo zumoduna
biziro eztiya,
erru txar ta gorroto
dena kenlariya,
poza ta gozotasun
denen iturriya.

2

Pakea, bai, pakea
bedeinkagarriya,
zuk sosegatzen dezu
barrengo larriya;
menda belar gozua
oso sendariya,
negarra txukatzeke
benazko zapiya,
zuk oso ixten dezu
gudaren zauriya,
len naigabez dagona
oso irikiya.

3

Zuk luza arazten dezu
gizonen biziya,
kendurik biyotzeko
minbera guziya;
zuk sendotutzen dezu
lur, lore ta aziya,
lenago erru txarrak
makaltzen asiya;
zuk askatutzen dezu
kate txar loriya,
zegoana naigabeaz
gogorki josiya.

4

Zuk, gozatutzen dezu
lur negargarriya,
sendaturik gozoro
bere alderdiya;
zuk estalitzen dezu
erdi ageriya,
banaturik beragan
estalki berriya;
zuk tente jartzen dezu
erdi eroriya,
zera on ekartzalle
goitik etorriya.

5

Lur, baratz, lore, zelai
ta alderdi guziya
ipintzen dezu oso
ederki jantziya;
zu zera anaitasun
denaren kabiya,
zu zera maitasunen
lenengo arriya;
zuk alaitutzen dezu
bai nekazariya,
zera doai dontsu txit
estimagarriya.

6

Zu zera guda txarra
bentzutulariya,
zu zera argi denen
pozezko argiya;
zuk pozez jartzen dezu
kanpo ta erriya,
zuk zabalduzen dezu
lan ta irabaziya;
zuk banatutzen dezu
Jaunaren graziya.
Bizi bedi pakea
dontsu ta eztiya!

12 Junio 1897.

Publicada en la Euskal Erria

10 Abril 99;

Eco de la Tarde, 14 Julio 1908;

Pueblo Vasco, 15 Noviembre 1919

Euskal Erria

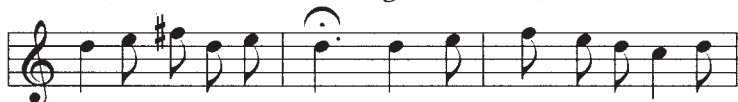
Tu - bal au - rren eus - kal iz -

ke - ta min-tza - tu - tze - ra zan e - to -

rri; a - rrek zu - ben gu - re lu - rre - ra zo - ri - o -

ne - ra au e - ka - rri; ba - so, men - di ta ze - lai -

ta - ra da - ne - ta - ra poz - ga - rri, le - ge - tzat

zi - gun ark gu - ri ja - rri.

1
Tubal aurren euskal izkera
mintzatutzero
zan etorri;
arrek zuben gure lurrera
zorianera
au ekarri;
baso, mendi ta zelaitara,
danetara,
pozgarri,
legetzat zigun ark guri jarri

2
Mendi tontor, basomortuan,
artzai lekuan,
bazterretan,
etxol zarrak duben txokuan,
arkaitz zuluhan,
ibaietan
euskal izkera da goguan,
ta barruan.
danetan
mintzatzen dira denak benetan.

3
Itsas gizon txit maitatziyak,
aundi txikiyak,
itsasuan
euskal mintza dira guziyak,
ain egokiyak,
bateltxuan;
fede onarekin jantziyak,
txit garbiyak
barruan,
gustora bizi dira munduan.

4
Ama batek bere aurtxoa,
bildotxatxoa,
du maitatzen;
sustraietik titi gozoo,
zumo osoa,
diyo ematen;
euskal izkeran kantatxoa
edertxoa
du esaten,
gerora berak jakin dezaten.

*Agoztuan 13an 1897an.
Premiada en Aramayona en 1899.
Publicada Euskal Erria 10 Agosto 900.
En Euskalzale
En la Unión Vascongada, 26 Julio 1900.*

Nekazari euskalduna

Airea: Uso txuria

1

Argi ezkillak du jotzen,
orduana dira jaikitzen;
otoitz ederrak biyotzetikan
dituzte gora eskeintzen;
guziyak berialaxen
dira lanetan asitzen.

2

Zelai, baso ta sorua
dute beren lan lekua;
beti lanean igarotzen du
udara eta negua;
arturik otz ta berua
landutzen bere txokua.

3

Soro, zelaia, baratza,
munttoia eta belartza
gozatutzen du modu onian
naiz egon lenago latza;
kendurik daukan garratza
jarten du lur aberatsa.

4

Txoko ta baztar guziya
txukunki dauka jarriya,
zuzen ta garbi inguru dena
edertasunez jantziya;
isuririk izerdiya
da beti nekazariya.

5

Lanean beti denbora
igarotzen du gustora;
alegiñ dena beti du jartzen
ain maite duben txokora,
zelaira eta basora,
mendira eta sorora.

6

Txit asko dira nekatzen
beren lurra maniatzen;
izerdi asko gizarajoak
nola duten ateratzen,
pitarra dute eraten,
egarriya ill dezaten.

7

Euskaldun nekazariyak
txit maite ditu iriyak;
elkar lagunduz egiten dute
lurretako lantegiyak,
baztar legor ta bustiyak,
modu onian guztiyak.

8

Egun guziyan nekatzen
dira lanian aritzen;
ezkill dorreko Anjelus ona
dutenian aditutzen,
buru utsik dira jartzen
eta dute erregutzen.

9

Oso illuntzen danian
gelditzen dira lanian;
orduak denak beren etxera
joaten dira zuzenian,
oso umore onian,
Jaungoikoaren legian.

10

Askotan pozen urrena
naigabetzia barrena:
uste gabian etorririkan
denbora txar ta zekena,
galtzen du oien lan dena,
ustez seguru zutena.

22 Agosto 97.

Publicado en Euskal Erria

30 Julio 99.

en El Correo de Guipúzcoa,

1º Agosto 1900

Arrantzale euskalduna
Uso txuriyen doñuan
Kaetano Sanchez Irureri donkitua

1
Oso goiz jaikitzen dira
joateko beren ontzira,
an sarturikan zar eta gazte
azkar prestatzen baitira,
joan ditezen urrutira,
itsaso zabal erdira.

2
Agur gozo bat egiñik
irtetzen dira portutik,
beren txapelak erantzi eta
borondatez ziñaturik,
biyotzak oso pozturik
Jaungoikuaz oroiturik.

3
Dijuaz arraunian,
denak umore onian,
euskal izkeran mintzaturikan
ezti ta gozo birian;
denak anaitasunian
asitzen dira lanian.

4
Kanpuan egun guztiya,
noiznai osoro bustiya;
bestian berriz kopetetikan
dariyola izerdiya,
sortu nayian ogiya,
bizi dedin familiya.

5
Itsaso zabal artantxen
dute eguna igarotzen;
gizarajoak ordu luziak
dituzte bada pasatzen,
kantu gozoak pasatzen
edo kontuak kontatzen.

6
Aizea danian sortzen
dira guziyak larritzen;
baga aundiyak ontziya oi du
seasken gisa mugitzen;
gogorikan gabe antxen
dirade denak dantzatzen.

7
Jiratzen dira kanpotik
arraia arrapaturik,
pozez beteak, zori onean,
neke guztiyak azturik,
beren biyotzen barrendik
Jaunari esker emanik.

8
Askotan oi da gertatzen
ura dala asarratzen;
orduan ontzi eta gizonak
ditu kolpez purrakatzen,
gizon oiek ditu artzen
eta urpean tragatzen!

Agosto, día 29, 1897,
Publicado en La Unión Vascongada a 11 Mayo 1898.

Kontzezioko Amari

Kutsu txarrik gabeko
Ama Mariya,
zeruko tronuetan
zaude jarriya,
inozentziko mantu
zuriz jantziya.
Zu zera argi denen
goizero argiya,
parerikan gabeko
dizdizariya.
Zure bertutea da
goitaltxatiya,
zeralako Zu beti
ain mirariya.
Zu zera fedearen
lenengo arriya,
ispillutzat denari
agergarriya.
Zera sube zatarra
bentzulariya,
pekatua oinpean
zanpalariya.
Zu zera belar gozo
sendakariya,
zuk poztutzen dituzu
aul ta eriya.

Zuk sendatutzen dezu
gure zauriya,
okertasunak oso
len irikiya.
Ni ere izanikan
pekatariya,
barrena arkitzen zait
oso larriya.
Argatik eskatzen det,
damuz josiya,
izan zazula nitzaz
beti errukiya.
Zu nola zeran gure
munduko giya,
Zedorrengana gera
guztiyak fiya.
Barka gaitzazu oker
egiñ guziya!
Bidez biyotzez degu
gaur eskariya,
osatu nai degula
poz bat aundiya:
mantupe ortan egin
zazu tokiya,
gero goza dezagun
zure gloriya.

Diciembre 97.

*Publicada en La Unión 8 Diciembre
y en la Euskal Erria el 10 Die. 1897.
Pueblo Vasco, 8 Dicie. 1917.*

Bizi bitez ama ta euskera Musika Garmendiarena

1
Euskal Erri maiteko
zumoera anak,
tristeturik arkitzen
gerade gaur denak,
ikusirik galdutzen
lengo lege onak,
guraso zarrak kontuz
gorde zituztenak.

2
Ama Euskara zan len
eder ta loriya,
naitasun ta pozian
ondo ikusiya;
bañan oraiñ arki da
triste ta oriya,
indarrrik gabeko bat
bezela eroriya.

3
Etsaiak asirikan
ondotik zulatzen,
soin guztiyak dizkate
oso minberatzen.
Argatikan, gaxua!,
asi da sufritzen,
eta uste gabian
mamiyak medartzen.

4
Bañan seme leialak
baldin bagera gu,
bera sendotutzera
prest joan bear degu;
ez dezatela esan
degula guk galdu,
etzaiolako bear
bezela lagundu.

5
Guazen guztiyak, guazen,
Ama laztantzera,
lenago zegon bañon
zutigo jartzera.
Guazen gure odola
pozez ematera,
deituaz: Bizi bitez
ama ta euskera!

*6 Enero 1898.
Publicada en Euskalzalze,
en El Correo de Guipúzcoa
1º Setie. 1900;
en la Vasconia, Julio 1901,
Pueblo Vasco, 13 Agosto 1917.*

San Jose egunian Bautista Elbediñek bere ezagun batentzat

1
Zure eguna da gaur,
oso naiz poztutzen,
luzaroko biziya
dizut desiatzen;
sekulan beziñ bapa
zerade azaltzen,
alaz guziyaz ere
etzerade saltzen.

2
Gu ere txit gordiñak
gerade arkitzen,
oraiñdik ondo gera
lanketan moldatzen;
gu kapaz ez giñala
zenuben kontatzen,
bañan gure lan onak
ditugu agertzen,
alaba ari gera
ederki azitzen,
laister asiko gera
beste bat sortutzen

Mau-mau
20 Marzo 1898.

Aita Daniel Baertel-i Diesola

1
Pozez beterik nago
gaur ni zoro-zoro,
maitasunak zentzua
beterik osoro;
ala desio dizut
umill ta gozoro
egun onak igaro-
tutzea luzaro.

2
Jaunaren lege santu
ona goititutzen
eliz ta konbentuan
zera aritutzen;
zure euskal izkera
ona aditutzen,
ez da euskal semerik
iñoiz aspertutzen.

3
Bizi bedi Jauna ta
Beraren legia,
bizi bedi kutsurik
gabeko fedia,
au bear degu denak
iruki gordia.
Non billatu au bañan
sendakai obia?

4
Zeru bide zuzena
guri erakusten
borondate osuan
zerade aritzen;
izerditan askotan
zera zu jarritzen,
asirik fede santu
ederra altxatzen.

5
Zure pare gabeko
izkera gozua,
garbi, alai, ederra
eta erosua,
barrendik darizula
amodiyo sua,
zureganatzen dezu
euskaldun osua.

6
Biyotzetik desio
dizut ontasuna,
atsegin, pozkida ta
zoriontasuna;
batez ere luzaro-
rako osasuna,
ta gero zeruetan
ango poztasuna.

Zure zerbitzari: Pepe Artolak.
Martxoan 28an 1898an.

San Pelaio Zarautzen

1
Beti da San Pelaio
Zarauzko eguna,
biyotz-biyotzetikan
desio deguna;
igaro bear degu
al bada leguna,
Jaunari eskatuaz
aurren osasuna,
zeña dan guztiyari
komeni zaiguna.

2
Goizetik asten dira
soñuak kalian,
esnatuz lo daudenak
artian oyian;
gero kanpai soñuak
egoki aidian,
ziri-suzko tipulak
guztiyak batian,
jendia jarri dedin
pozkida betian.

3
Inguruko erri ta
baserriyetatik
jendia Zarautzara
sortzen da gogotik;
erriko ta kanpoko
guztiyak baturik,
anaitasun ta pozez
biyotzak beterik,
Iñurritzara joaten
dirade Zarautzik.

4
Elizatzxo ederra
San Pelaiokua,
meza nagusiyan da
au ikustekua:
joaten da Zarautzikan
aiuntamentua,
izaten da orkesta
eder ta kantua,
ta sermoi euskerazko
egiyetakua.

5
Meza nagusi ona
danian bukatzen,
eliz ataian dira
guztiyak batutzen;
andik prozesiyuan
dirade irtetzen,
musikak aurretikan
diyela laguntzen,
modu ontara dira
errira etortzen.

6
Iñurritzak dadukan
zelai ederrian
festak egiten dira
bai arratsaldian:
dantzasoka ederrak
oitura zarrian,
tanboliñ ta musika
jotzen geienian,
zar ta gazte guziyak
umore onian.

7

Alde guzietatik
zelai ederrera
etortzen da jendia
bertan jolastera;
bestiak berriz gogoz
merendatutzero:
orla gozaturikan
illunabarrera,
denak pozez etortzen
dira Zarautzara.

8

Gabian plazan oi da
suzko festa egin,
txandatuaz erriko
soñulariyakin;
batzubek dantzan eta
bestiak far egin,
algara, kanta, poza
ta naiko atsegin,
ondo konpontzen dira
denak elkarrekin.

24 Junio de 1898.

Publicada: Euskal Erria,

20 Julio 1899.

Nere maitea

1

Atsegiñezko gozotasuna
sentitzen det barrenian,
nere aurrian, izar ona,
ikusten zaitutanian.
Amoriyozko begiratu bat
egiten dirazunian,
nere biyotza jartzen dezu
betiko zori onian.

2

Atzo ikusi ez zindutan,
penetan negon jarriya;
miñez zeundela pentsaturik,
tristetu nitzan guziya.
Zori onian azaldu zera,
izartxo dizdizariya;
zu zera poza ekartzalle,
aingeru zoragarriya.

Octubre 1898.

*Música de Mendelsson,
coro a voces.*

*Publicada en La Unión,
10 Dicie. 1900*

D^a. Anselma Amiel-koari

Biyotz onekua da,
pozez det aitortzen;
pobriaren malkoak
dakizki legortzen,
karidade egiten
ez baita aspertzen.
Orrela mundu ontan
diranak portatzen,
zeru ederra dute
gero irabazten.

1898-an.

Tolosari

1

Euskera zabaldu nai
genduke aurrera,
argatik borondatez
gatoz gu onera.
Ontzat artzen badute
gure etorrera,
urrena ere pozez
etorriko gera.

2

Erri au izandu da
beti txit noblia,
euskararen kabiya
parerik gabia.
Kondaira ona dauka
lendikan gordia.
Bizi bedi Tolosa
ta bere jendia!

3

Desiatzen diyetet
emen daudenari
oparotasunezko
gozoak ugari.
Bidez egiten diyet
erregu denari
saiatzeko indartzen
euskal izkerari.

17 Marzo 99.

*Publicada en La Euskal-Erria,
30 Mayo 99*

On Jose Rodoreda jaunari bere egunian

Nola dan gaur San Jose,
zedorren eguna,
igaro dezazula
nai degu leguna;
fedez opa dizugu
zuri ondasuna,
pakia, umoria
ta gozotasuna,
biyotzaren erdiko

naiko poztasuna,
zori ona, pozkida
ta alaitasuna,
eta urte askuan
ere osasuna.
Borondate guzian,
gure maisu ona,
au da kontrabajuak
desio deguna.

17 Marzo 99.

Pepe Ayesta-ri

Zure eguna gaur iritxi da,
nere lagun zar maitia,
orreatan diesoltzeko
daukat nik borondatia.
Nai nuke Jaunak osasun ona,
Pepe, zuri ematia,
biyotz barrengo lasaitasuna

gozotasunez betia.
Zori onian beti ta beti
desio det egotia,
zuzen bidean aurrera ere
nai det beti izatia,
eta *abuelita* maitiarekin
luzaro bizi zaitia.

17 Marzo 99.

Konsuelito!

1

Josetxo ta Nikolas,
zaudeten lekutik
arreba bat bigaltzen
dezute zerutik,
zubek bezela emen
maitatziagatik
aitatxo ta amatxok
biyotz-biyotzetik.

2

Konsuelito, zu emen
zauden ezkeroztik,
maitasuna besterik
eztegu geroztik;
zuri laztan gozoak
emanik gogotik,
pozez anaiak daude
begira goi-goitik.

3

Izan zaite aita ta
amaren argiya,
izartxo eder goitik
onuntz etorriya;
Konsuelito izena
daukazu jarriya,
zeralako munduko
kontsolagarriya.

1899

Música de D. Cándido de Soraluze.

Iñaziri bere egunian

1

Gaur da zure eguna,
Inazi maitia,
nai dizut egun onak
bertsoz ematia;
desiatutzen dizut
ondo izatia,
gozotasunaz eta
pozkidaz betia;
osasun onarekin
bizitu zaitia.

2

Desio dizut poza
umoriarekiñ,
eta gañera beste
nai dezunarekiñ;
izan zaite pakea
ontasunarekiñ,
alaitasun eder ta
osasunarekiñ;
gau zuri au det naia
borondatiakiñ.

3

Nola maite zaitutan
txit indar aundiyan,
beti zaude jarriya
nere memoriyan;
amoriyua berriz
det biyotz erdiyan,
ezin esan liteken
añoako neurriyan,
artuko zinduket nik
besuen erdiyan!

4

Nola azaldutzen da
udaran jardiña,
zeñetan ikusten dan
aleli, jazmiña,
bioleta, arrosa
eta klabeliña?
Bada izanikan zu
ain loretxo fiña.
zera baratz guztiko
denen erregiña.

5

Zure ondora pozez
naizenian biltzen,
atsegiñez beterik
naiz beti ibiltzen;
nere biyotzan poza
oso det sentitzen,
ta kontu potxoluak
astian kontatzen,
nere izar ederra,
nazu ni txoratzen!

6

Aingeru zoragarri,
izar printzaduna,
nere biyotz barrengo
maitetxo kutuna,
liraña, polit, fiña,
arpegiz leguna,
laister etorriko da
guretzat eguna,
elkar txit maitatuaz
izango deguna.

Nikolas Martinez, bere andregaiari. 30 Julio 99.

Jose txo!

Ill zan maiatzeko 27, 1897-an

1

Semetxo on bat nuben
mundu onetan nik,
eta beñere ez nuben
bera gabeko onik;
beti bere onduan
gustora egonik,
bere begiyetatik
zumoa eranik,
lanera joaten nintzan
laztan bat emanik.

2

Aiñ ziñan ona eta
ain aur maitatiya,
aiñ doatsu, ederra ta
ain zoragarriya,
zenidurizun egan
goitik etorriya,
bada ikusirikan
zu ain egokiya,
zedorregana negon
zorutzen jarriya.

3

Kanpotikan etxera
nitzanian sartzen,
zuzenian nigana
baiziñan etortzen,
orduan besoetan
zindutan nik artzen,
eta egonik zuri
begira zorutzen,
biyotzakin zindutan
benetan laztantzen.

4

Nere belaun gañean
gustora jarrita,
egoten ziñan pozez
beti exerita.
Zuk goxatzen ninduzun,
nik zu ere baita!
Ta nola ez, Jose txo,
barrendikan maita,
asitzen ziñanian:
«Aita... aita... aita!».

5

Zure pentsamentua
daukat nik goguan,
sendo eatsirikan
nabillen lekuan;
zure oroitza berriz
det erretratuan,
txintxilik ipiñiya
oiaren onduan,
begira dezaizutan
esnatutakuan.

6

Arrebaren artean
zu seme bakarra,
ziñan urte beteko
maitetxo izarra!
Jaunak egiñik goitik
zuri deadarra,
ta bere agintea
nola dan bearra,
joan ziñan utzirikan
barrengo negarra.

7

Patzientziya artu-
ko degu munduan,
zutzaz pentsaturikan
al degun moduan;
poz bat gelditzen zaigu
denari barruan:
dakigula zaudela
leku seguruan,
beste aingeruakin
batian zeruan.

8

Zeruan esan zaiza
aingerutxoari,
or zurekin batian
arki diranari,
eska dezaiotela
guziyak Jaunari
lagundu dezaigula
emen geranari,
zure aita, ama ta
iru arrebari.

Mayo 1897.

Publicada en La Voz de Guipúzcoa,

Mayo de 1897.

Publicada en la Euskal Erria,

20 Febrero 1901.

Ama eta semetxoa

Nere aingeru zoragarriya,
nere maitetxo laztana,
par irri oiek egiñ zaizkitzu
zoratu dediyen ama.
Zori onian sortu zinduben
Jaungoiko onak nigana,
alaitutzer a nere barrena
len penatua zegoana;
otoitz erregu denak ordaintzat
eskeintzen ditut Argana,
nere biyotzen erditik dira,
ontzat artu bitza, Jauna.
Zu zera lore guziyen lore
ederragorik eztana,
zeruko izar printza urrezkoz
orniturikan zaudena.
Zu zera argi dizdizariya
berdiñikan eztubena,
zu zera nere atsegingarri
ontasunen eskumena.
Nik zuregatik egiñgo nuke
esan ezin litekena,
zuregatikan emango nuke
nere odol tanto dena;
zu zera nere poz emalia
magalian zaukatana;
esan zaidazu, nere Josetxo,
esan nai zendukeana;
ni naiz amatxo, zure itz ona
entzuteko zai nagoena!
Ez al dirazu antzik ematen,
aingerurik ederrena,

zerala nere erraietako
puskarikan maitiena?
Ez al dakizu zuri begira
eziñ aspertuz dagoena,
dala zuretzat mundu ontako
senda belarrik onena?
Ez dezu igartzen ezti guriya,
bularrikan gozuena,
dana nik zuri amoriyuaz
gaur ematen dizutana?
Ez dezu igartzen barrenen poza,
jostatzen dabilkitana,
zuretzat dala, ala berian
arnas ere daukatana?
Irripartxo bat len bezelaxe
egin zazu amagana,
inozentziko begiratua
egiñik, nere otxana!
Masail potxolo marrubiaren
antzeko koloreduna,
eziñ esan dan ainbatekua
guriya eta leguna,
zu zera nere laztangarriya
argi bide ta laguna;
zu maitatutzez asper eziñik
igarotzen det eguna,
zu zera nere alegrantziya,
zu pozez jartzen nazuna,
zu zera nere penak kentzalle,
zu nere gozotasuna,
zu zera bizi luzagarriya,
zu bai, maitetxo kuttuna,

zu zera biyotz piztugarriya
 tristura kentzen dezuna,
 dontsu neria, zu zera emengo
 nere aberastasuna,
 zu zera nere amoriyu
 indartutzen dirazuna,
 zu zera nere gozakariya,
 zu bai nere osasuna,
 itz batian, zu zera osoro
 zoraturik naukazuna.
 Zer: parrez zaude? Ori ederki!
 Esan zazu, bildotx ona,
 zure abotik aspaldi ontan
 entzuteko zai nagona;
 ea, Josetxo, esan aguro
 miñgaiñ punttan daukazuna,
 nere biyotzan sartu dediyen
 betiko zorotasuna,
 kopetatxoan musu gozo bat
 ematen dizut, tori: *ma...a*,
 eta aurtxuak euskal izkeran
 diyo lenbiziko: *Am...a*.

* * *

Zer da, Josetxo? Esan: zer dezu?
 Zerk zaitu orla tristetzen?
 Len bezelako alaitasunaz
 ez dirazu begiratzen;
 zure begiyan lanbrotasuna
 bezela zaizu azaltzen,
 izerdi otza kopetatxora
 ari zazu ateratzen,
 mami guriyak badirudite
 asi dirala maskaltzen,
 a, Jesus ona, nere aurrari
 zerbait txar zaio gertatzen!
 Zer dezu, bada zoragarriya?

Nondikan dezu sentitzen?
 Ez nazazula naigabiakin
 jarri barrena zulatzen!
 Non dezu *pu-pu*, izar neria?
 Esan zaidazu oraintxen.
 Ez dezu ikusten zure amatxo
 nola dagan ementxen?
 Ez negar egiñ orrela, bada;
 alaitu berialaxen!
 Titi gozoa emango dizut,
 aingeru ona, zurixen!
 Ez al dirazu antzik ematen
 nolatan nagon sufritzen,
 len bezelako par irriarik
 ez detalako entzuten?
 Ez dezu ikusten biyotza penaz
 beterik zaitala jartzen,
 ta naigabiak gero ta indar
 geiago dubela artzen?
 Nolatan zaizu zuri arnasa
 len bañan geigo estutzen?
 Zeregatikan etzera bada
 len len bezela poztutzen?
 Zerk malko miñak begiyetatik
 dizkizu ixuri-azten?
 Zergatik bular gozo ederra
 nai ezikan dezu uzten?
 Arantzazuko Ama maitea,
 zuri dizut erregutzen,
 biyotz-biyotzez zure laguntza
 mesedez dizut eskatzen,
 ea zerutik zure grazi bat
 onera dezun bigaltzen,
 nere aingeru kottaru auxen
 ote dirazun sendatzen,
 arren da arren naigabe denak
 oni diyozkatzun kentzen,

eta lenago zan bezelako
poztasunera biurtzen.

* * *

Ama diyozu? Ori ederki!
Esan berriro orlaxen!
Zure itz gozo paregabia
entzutez ez naiz aspertzen.
Zer: oraiñ farraz alaiturikan
dirazu *ama* esaten?
Berriz ta berriz esan, Josetxo,
obeto entzun dezaten;
nere barrendik naigabe denak
asi dirade aldentzen,
ez dakit poza geiegirekin
nola ez naizen txoratzen.
Au gozotasun pare gabia
detan barrenen nabaitzen!
Biyotz eriya lertu naiean

len zitzaitana arkitzen,
zori onaren indarrarekin
asi zait oso lasaitzen.
Nolatan ez naiz poztuko, aurre
ikusirikan argitzen,
izerdi eta lanbro linguak
ari bazaizka aldentzen?
Nolatan ez naiz ni *babatuko*
neronek badet ikusten
nola dabillen sendaturikan
magalatxoan jostatzen?
«Ama, titia!... Ama, titia!»
pozez dirazu eskatzen.
Tori, maitia, tori, maitia,
auxen nuben desiatzen.
Birjiña Ama, otoitz guziyak
zugana ditut eskeintzen,
zeruetatik dakizulako
lurrekoari laguntzen.

31 Julio 1899.

*Premiada en Zumarraga con 25 pesetas y diploma y publicada por el
Consistorio de Juegos Florales.*

*Publicada: Euskal Erria,
20 Septe. 1899.*

Donostiyari

Zeñen ederra agertzen zeran,
Donostiyako uriya!
Badirurizu ego zabalik
dagon egazti txuriya.
Kantabriyako itsas ertzean
Jaunak goitikan jarriya;
pare gabeko lore ederra,
usaidun eta guriya,
zori oneko erri maitea,
guztiz osasungarriya,
Euskal Erriko seme guztiyen
naitasunezko kabiya;
zu musutzera etorritzen da
Españiyaren erdiya,
zeradelako oso ernaiya
eta biziro garbiya.
Zure Kontxa da erru ta ajiak
garbitutzeko ontziya;
zu zera mintsu askorentzako
menda belar sendariya,
zuk alaitutzen dezu osoro
onuntz datorren eriya,
zuk altxatutzen dezu lenago
dana erdi eroriya;
zuk pozkidatzen dezu badago
penatua ta oriya,
zuk banatutzen dezun arnasa
da barren poztugarriya,
atzeritarren poz emalle ta
leku atsegiñgarriya.

* * *

Urte batzuben buruan gaur det
zu ikusteko graziya,

erbestetikan jiratu naiz ni
laztandutzerera erriya;
joan nintzarian utzi zindutan
beltzarana ta txikiya,
muru tzar aundi batzuben barru
arrote ta itsusiya,
kizkurturikan nola egoten dan
txori txiki bildurriya.
Bañan gaur, o Jaun Goienekua,
zerk alaitzen dit biziya?
Zerk pozkidatzen, zerk gozatutzen,
zerk ematen dit antsiya?
Zu ikusiyak sortu dit neri
barrenen alegrantziya.
Lengo antzikan ez dezu bada,
osoro zaude aziya:
zerenez dezu, bai, beste askok
ez bezelako graziya,
gorputzez zera oso edertu
eta gaur zaude aundiya,
liraiñ, ederra, polita guztiz,
batez ere egokiya.
Zuri begira asper eziñik
malkotutzen zait begiya;
ikusten nagon egin guziya
eziñ sinistu det iya,
bazter, inguru ta txoko dena
daukazu apaiñ jantziya.

* * *

Zure etxeak dira galaiak,
ederrak loretokiyak,
kale zabalak eta zuzenak
ariz berdiñ ipiñiyak,

arri-uztaidun plaza ederrak
oso begiragarriyak,
pauso lekuak patxadakuak,
aundiyak arboldegiyak,
modu berian gusto aundiko
eser leku, iturriyak,
ori guztiya koroitutzen du
eliza berri zutiyak,
Jende noblea, euskal semea,
pake santuan aziya,
bear bezela fedetasunan
lege onak ikasiya,
eta mundua mundu danetik
jostallu ta festariya;
argatik onuntz etorritzen da
lasai kanpotar guziya,

dakiyelako izango dala
emen ondo ikusiya.
Onera pozez urtero dator
erregiña maitatiya,
pare gabeko ama leiala,
eta bere familiya,
zeñi erriyak egiten diyon
pozez ongi etorriya.
Au da lekurik paketsuena,
ontasunen iturriya,
anaitasunen katetasuna
sendoa eta loriya,
dontsu, liraiña, polita, fiña.
gozoa eta eztiya,
bedeinkatua izan dedilla
beti, beti... Donostiya!

Julio 1899.

Euskal Erria, 1899.

La Voz, 2 de Octubre, 1899.

Pueblo Vasco, 9 Junio 1907.

Vasconia, 30 Julio 1908.

Pueblo Vasco, 9 Junio 1908.

Pueblo Vasco, 3 Junio 1916.

Ama falta!

1

Ai au bakardadea!
Au samintasuna!
Zerk bururatutzen dit
gaur zorotasuna?
Barrenen igartzen det
eroritasuna,
naigabia, larriya
ta eritasuna,
itz batian, laburtzen
nere osasuna.

2

Ama bat nuben eta
orain batere ez,
nere begiyak malkoz
estaliyak daudez.
Biyotza ere daukat
beteta naigabez,
eziñ sosegaturik
bizi negarrez,
urratzeko zoriyan
penaren indarrez!

3

Arkitzen naiz tristura
ikaragarriyan,
benetako pena ta
estura larriyan,
nere pentsamentura
dakartan guziyan;
egun bat onik ez det,
nago aspaldiyan
penaren nekeakin
lertzeko zoriyan.

4

Lorientzat udaran
nola da aizia,
orri tartean ariñ
jostatzen pasia?
Ala zan neretzako
zure asnasia;
arrek jarritzen ziran
barrena asia,
kendurikan baneukan
iñoiz oñazia!

5

Zu ziñan, ama, nere
belar sendariya,
gordelari ona ta
zuzen gidariya;
zu gabe naizenetik
senti det larriya,
eta nere biyotzak
daukan egarriya
eziñ esan liteken
ainbat da aundiya.

6

Nola ez naiz egongo
barrendikan miñez,
biyotza arki bazait
beterik samiñez,
odol ta amoriyo
denak irakiñez,
dardarazun geiago
sufritu eziñez?
Penak zoratuko nau,
esaten det ziñez!

7

Jaunak deiturik goitik
bere ingurura,
merezia zenuben
betiko lekura,
aiñgeruakin igo
ziñaden zerura!
Naigabe denak nigan
dira gaur ingura!
Ama maitea gabe,
auxen da tristura!

8

Zeñen goxoro beti
ninduzun maitatzen,
ni zoriontzen iñoiz
etziñan aspertzen;
eziñ esan dan ainbat
ninduzun laztantzen,
ni ondo ikusirik
ziñan pozkidatzen,
eta kopetatxoan
ninduzun musutzen!

9

Gozotasun iturri
parerik eztana,
pozez inguratutzen
nitzan zuregana;
elkarri egiñikan
begiratu bana,
zuk esaten zeniran
gozoro: «Laztana!».
Ta nik abo betian
biyotzetik: «Ama!».

10

Ama, bai, ama, itzik
onena munduan,
beñere aztu gabe
dabilkit goguan.
nere errailetako
naitasun senduan,
egunaz eta gabaz
nabillen lekuan,
loriak usai ona
dabilkiñ moduan!

11

Etzait neri aztuko
sekuletan, ama,
zure azken musua
eman zenirana,
laztandu ta esanaz:
«Tori,... seme... ona!».
Ori da oroikarri
beti daukatana,
biyotzian piztua
darabilkitana.

12

O zenbat aldiz gora
begiratzen detan
ote zeran ageri
izar tarte ortan!
Orduak igarotzen
ditut nik frankotan,
bañan alaz guziyaz
egon arren ontan,
begiyak jartzen zaizkit
negarrez malkotan.

13

Amoriyo gozoaz
oso beterikan,
otoitzak maiz egiten
ditut emendikan,
eskeñiyaz zuretzat
biyotz erditikan,
Jaunari grazi on bat
or eskaturikan:
arren!, lagun zaidazu
beti zerutikan.

14

O Jauna, zaudezena
zeruko tronuan,
dituzula aingeru
pillak inguruan,
iltzen naizenerako
ar nazu goguan,
lekutxo bat or egiñ
zaidazu zeruan,
izan nediye nere
amaren onduan.

Agosto 1899.

Lema: Ill arte euskaldun.

Composición premiada en Zumaya con 80 pesetas y diploma en Agosto de 1900 y publicada por el Consistorio de Juegos Florales de San Sebastián.

Publicada por el Consistorio; en la Euskal Erria; en el Euskalduna de Bilbao 14 Octubre 1900; La Vasconia, 1901; Pueblo Vasco, 17 Dicie. 1900.

Eta onen antzeko beste bertso-sail bat 75 orrialdean du irakurleak.

Erregeak

1

Iru Errege onak
Belen portalera
Orientetik datoz
Jesus ikustera;
intzentsu, urre, mirra
Ari eskeintzera,
eta pozaren pozaz
belaunikatzera.

2

Izartxo bat dutela
giyari aurretik,
amairu egunian
datoz txit pozturik;
eta Belenen Aurtxo
Jauna ikusirik,
gelditu dira bertan
belaunikaturik.

3

Biyotzez egiñ dute
pozezko omena,
eskeñirik zekarten
gauzarik onena,
esanaz: «Zerutikan
onuntz datorrena
da Jauna ta Errege
errege danena».

20 Die. 99.

Euskal-Erria, 30 Die. 99.

Correo de Guipúzcoa, 8 Enero 900.

Ibaizabal, 4 Enero 1903.

Pueblo Vasco, 6 Enero 1913, día de

Reyes.

Donostiyari

1

Zeñen uso ederra
zeraden agertzen!
Zure diña beste bat
ezta alderatzen;
dituzunian zure
egvak zabaltzen,
zuri begira pozez
dira denak jartzen.

2

Itsas ertzean zaude
txit kontuz jarrita,
dirurizu zaudela
urak ekarrita;
erri bat berritotik
egiten asita,
ez luteke egingo
zu beziñ polita.

3

Erbestekuarentzat
zera maitatiya,
euskaldunentzat berriz
pozezko kabiya;
zuzena ta tentia,
txukun ta garbiya,
bedinkatua izan
bedi Donostiya.

1

*¡Que hermosa paloma
tú apareces!
No llega nadie a ti
para igualarte;
en cuanto tus alas
desplegar sueles,
mirando a ti de gozo
todos se ponen.*

2

*Estás juntito al mar
puesta con cuidado,
parece que ahí estás
por el agua traído;
empezando a construir
un pueblo de nuevo,
no harán tan bonito
como tú, de seguro.*

3

*Para los de fuera
eres cariñosa,
nido de consuelo
para los de Euskaria;
recta, altiva, alerta,
limpia y muy curiosa,
San Sebastián siempre,
sí, bendita sea.*

24 Die. 1899.

Euskal Erria, 10 Abril 1900.

En La Voz, 27 Mayo 1900.

Pueblo Vasco, 20 Enero 1913.

Gurutze Santu Lezokoari kantona edo himnua

Koroa edo kantarteia
Guazen guztiyak, guazen
Kristo Lezokora,
bere aurrean pozez
belaunikatzera.

1
Gurutze santu Lezokoa da
antziñatik mirariya,
beartsuari laguntzen daki
fedez badu eskariya;
bere oñetan alaitutzen da
askotan pekatariya,
arrantzale ta nekazariyen
maisua eta gidariya

2
Estuasun denetan
da zure bearra,
Zuri egiten zaizu
pozez deadarra;
Zuk dakizu txukatzen
barrengo negarra,
ta biyotzera sortzen
fedezko indarra.

3
Zure mesede aundiya guban
dituzu beti banatzen,
zeradelako gurutzetikan
pekatariya kupitzen;
argatik fedez euskaldun denok
Zuregana gera biltzen,
eta zaitugu pozarez pozaz
biyotzetikan maitatzen.

4
Zuregana biltzen da
mintsu ta eriya,
aberats, pobre, gizon,
aundi ta txikiya;
orain arte bezela,
Kristo maitatiya,
izan ezazu gutzaz
beti errukiya.

21 Die. 1899.

Música de Ignacio Fernández de Elizgaray. Premiada en Vitoria.

Publicada en libros de música.

*Publicada: Euskal Erria; La Voz; El Correo; La Unión; La Constancia el
8 Abril 1900; en el Euskalduna de Bilbao 1900; en música en la
Euskal Erria 1900.*

Gurutze Santu Lezoko-ari

J. ARTOLA - REN BERSUAK.

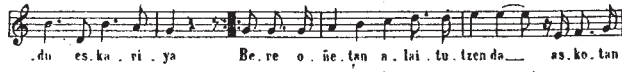
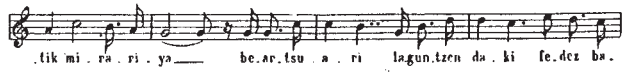
I. F. ELEIZGARAY - EN MUSIKA.

Marzial.

Gua.zenguzti.yok gua.zen Kris.to Le.zo.ko.ra gua.zengua.zen
 Gua.zenguzti.yok gua.zen Kris.to Le.zo.ko.ra be.re au.rre.an po.zez
 be.lau.ni.ka.tze.ra be.re au.rre.an po.zez he.lau.ni.ka.tze.
 ra gua.zen gua.zen gua.zen gua.zen guz.ti.yok guz.ti.yok gua.zen
 Gua.zen guz.ti.yok gua.zen gua.zen Kris.to Le.zo.ko.ra be.re au.
 rre.an be.re au.rre.an po.zez be.lau.ni.ka.tze.ra gua.zen Gua.zen guz.ti.yok
 gua.zen gua.zen Kris.to Le.zo.ko.ra be.re au.rre.an be.re au.
 rre.an be.re au.rre.an po.zez be.lau.ni.ka.tze.ra gua.zen gua.
 zen Kris.to Le.zo.ko.ra gua.zen gua.zen Kris.to Le.zo.ko.
 ra gua.zen gua.zenguzti.yok gua.zen gua.zen po.zez be.re au.rre.an po.zez be

I. ERVISTE, Editori SAN SEBASTIAN.

Kanta onen doiñua, Euskal-Erria Aldizkariak dakarrenez.

1° ESTROFA.2° ESTROFA.

Kanta onen doiñua, Euskal-Erria Aldizkariak dakarrenez.

Rosendori

1
Sendaketan iaiua
zera egiyetan,
aitortutzen zaituzte
alde guztiyetan;
batez ere dakizu
ondo agiñetan;
urrutira joan gabe
bada atzo bertan
prestu moldatu zera
Ategorriyetan.

2
Damatxo polita zan,
gazte ta liraña,
eziñ sufritu zuben
ark aboko miña:
zu eraman zinduten
aruntz sendakiña,
eta nola dezun zuk
ain eskutxo fiña,
klak! kolpian atera
zeniyon agiña.

3
Gogoratzen al zera
bein zuk *Andoain*-i
zer lan egin zeniyon,
antxen negoala ni?
Bere onduan iya
etziñan ageri,
bañan joan ta eldurik
beriala ari,
segiruan poz eman
zeniyon berari.

4
Eritegiyan beti
mintsuak sendatzen
borondate osuan
zerade aritzen;
denak zure laguntza
baidute eskatzen,
eta nola iñori
ez dezun ukatzen,
beragatik guziyak
zaituzte maitatzen.

5
Erriyan ta kanpuan
ezaguna zera,
al badezu joan gabe
gelditzen etzera;
borondatez noranai
zuaz laguntzera,
danik gaitzik zallena
ere sendatzera,
gelditu gabetanik
bildurraz atzera.

6
Ezur konpontzen zera
biziरो abilla,
asko datoz zedorren
laguntzaren billa;
beti far arpegiya,
jeniyoz umilla,
alaitutzen dezu naiz
egon erdi illa,
zu zera, zu, Rosendo,
orlako mutilla.

7

Edozer gaitz sendatzen
badezu graziya,
ezagun da zaudela
ondo ikasiya;
alde denetan zaude
ondo ikusiya,
mutilla zera... bañan
txit gizon aundiya,
eta zein dan jaun ori?
Mediku txikiya.

11 Marzo 900.

Publicado: La Voz, 2 Marzo 900.

Bitori Larrea-ri bere egunian

Gaur goizian jaiki ta
bere-beriala
igarri det, Bitori,
egun ona dala;
argatik bigaldutzen
dizut diesola,
zuri ukatu eziñ
dalako iñola;
desio det pakia
izan dezazula,

Jainkoak osasuna
eman derizula,
familiyan txit ondo
izan zaitezela,
zeruan aingeruak
oi diran bezela,
ta kontentu gelditzen
da... *Pepe Artola.*

23 Marzo 1900.

Pedro Sopelarte-ri bere egunian

1

Gaur da egun aundiya
Aita Pedrorena,
zeru eder ortako
porteruarena;
zuk ere nola dezun
beraren izena,
berak eman deizula
bear dezun dena.

2

Desio dizut poza
ta paketasuna,
etxeko denarekin
zoriontasuna,
biyotzian pozkida
ta gozotasuna,
eta urte askuan
ere osasuna.

29 Junio 1900.

“Gurdi-berri”

Meke, Bautista Uranga,
Pedro Sopelarte,
“Gurdi-berri” moldatzen
zerbait egiñ dute:
ogi aundiya etxera
sartu ez badute,
oroitza ona betiko
artua daukate.

Oien bearrak ziran
oso egokiyak,
borondatez egiñik
beren lantegiyak;
oiek izandu ziran
gurdi gidariyak,
ala ezagutzen du
beintzat Donostiyak.

Pedrok

Pepék

29 Junio 1900.

On Jose Loidi ill da!

1
Jaungoikuaren Fede santuan
jaiua eta aziya,
bear bezela Beraren lege
denak ondo ikasiya;
Beragatikan pozik emango
zenuben zure biziya,
pare gabeko birtuteakin
bear bezela jantziya,
borondate ta eman naia zan
zure izate guziya,
ill zera eta makiña bati
badatorkiyo antsiya!

2
Mesede pranko beartsuari
egiñ ziñion munduan,
zenbat guraso inguratutzen
ziran zedorren onduan!
Amaika malko txukatu dezu
zapitxo baten moduan!
Jainkoak goian erukirikan
zure lan onak goguan,
eta ordaña bear bezela
Ark nola ematen duan,
leku on baten jabe egiña
izango zera zeruan!

2 Julio 1900.

Publicada en La Constancia,

3 Julio 1900.

On Pablo Sarasate-ri

1
Naparroako seme argi au
zeiñ dan munduari galde,
erantzuteko alde denetan
pozez zaleturik daude;
bada aguro esango dute
batere dudarik gabe,
ikusirikan nola dan Pablo
iaiotasun denen jabe,
bioliñ jotzen jaun auxen dala
eguzki pian errege.

2
Erretxiñolen eztarri fiñak
kantatzen duben modura,
begiratuaz Egilleari
oso goxoro zerura,
ala berian zaitu zu Jaunak
erakarri bai mundura,
orniturikan pare gabeko
jakinduriya burura,
ariyaztera aingerutxuen
kantu gozo eder ura.

3
Ain da ederra zure doaia,
gañera jakintasuna,
non dirudiyen zeru doñua
zedorrek jotzen dezuna!
Zu entzutian biyotzeraño
sartzen da gozotasuna,
mundu guziyan zabaldua da
bai zure maisutasuna,
Jaungoiko onak eman deizula
luzaroko osasuna.

*Publicada en "Sarasate",
Julio de 1900. Pamplona.*

Bateltxuan

1

Atsegiñez beterik
itsas zabalían
goxo-goxo gabiltza
gure batelían,
pozez gure batelían.

2

Arki gera zoríon
pozkida betían,
olatuak zirrika
plaxt datozenían,
gugana datozenían.

3

Bateltxuan arkitzen
geran bakoítzían,
poza sentítzen degu
gure biyotzían,
poza gure biyotzían.

4

Aize goxo legunak
xarrast badíjuaz,
berén *plaxtaran* guri
arpegiya juaz,
gure arpegiya juaz.

5

Siraskatxo leguna
aríñ bat bezela
olatuak dantzátzen
baitígu batela,
arín dantzátzen batela.

5

Eta gaitubenían
urak aiderátzen,
gure barrená pozez
zaígu zabaldutzen,
pozez zaígu zabaldutzen.

6

Egaztiyak pasátzen
dirade aídían,
agur egiñáz gure
batelen parían,
gure batelen parían.

7

Ikusten da eguzki
sutsua urpetzen,
eta izarrak *diz-diz*
zeruan azaltzen,
izarrak *diz-diz* azaltzen.

9

Illunabar aldera
ángelus jotzian,
tente jarritzen gera
denok buru-utsian,
tente denak buru-utsian.

10

Jaunari grazi onak
ematen dizkagu,
aiñ ongi bateltxuan
geralako ibildu,
ongi geralako ibildu.

Bertso auk bi tokitan daude Pepe Artolaren esku-idatzian. Aurrena, leenengo iru bertsoak, zenbait aldaketarekin; eta «*Música de Mendelsson, coro a voces. Publicada en Euskalzale, agosto 1899*».

Eta ondoren, beste orrialde batean, saillaren amar bertsoak, or goien eskeintzen ditugun bezela, eta ondoren beste argibide auk:

9 Diciembre 1900.

En La Voz, 10 Diciembre 1900.

Euskal Erria, Mayo 92.

Pueblo Vasco, 16 de Septiembre 1914.

Nere izarra

1
Amoriyozko izar
ederra zu zera,
txinparta sartu dezu
nere biyotzera;
barrena dijuakit
neri kiskaltzera,
arren!, saia zaitia
gar au itzaltzera.

2
Aingeru zoragarri
parerik gabia,
itzal zaidazu azkar
barrengo labia;
zure amoriyua
daukat nik gordia,
zu zerade bai nere
biyotzen jabia.

27 Enero 1901.

Ibaizabal, 29 Marzo 1902.

Vasconia, 20 Mayo 1902.

Dugiols-i oroitza

1
Gaur Tolosarrak onratu nairik
Dugiols seme on argiya
izandu zana bere denboran
pizkorra gualariya,
ipintzen zaio erritarraren
eskuz lenengo arriya,
aren gañean egiñ dezaten
bere ekantza berriya,
izan dediyen edertutzeko
bera jaio zan erriya,
eta gañera beraren seme
denen oroimengarriya.

2
Emen, bai, Dugiols lurperatua
laister zaigu azalduko,
erritar denak biyotzarekiñ
dute oso goratuko;
orren egiñtza denak orduan
dirade gogoratuko,
bere kondaira ederrak pozez
baitirade oroituko,
aiñ biyotzean zure egintzak
ditugu beintzat artuko,
zeñak ez diran gure barrundik
sekulan ere aztuko.

Otsaillaren 4an, 1901. Se depositó esta composición en la caja de la estatua en Tolosa, el día de la colocación de la primera piedra, el día 4 Febrero 1901. En La Unión, 5 Febrero 1901.

San Jose

Gaur da San Jose egun aundiya, usai ona dariyona,
munduan dan gozuenan, zeñak banatzen duben goxoro
birtute onez ornitutako mundu ontan zoriona;
Aita gloriosuena; zuk alaitutzen dezu luzaro
Birjiñarentzat senartzat Jaunak kemen gaberik dagona,
aukeratutakuena, zeradelako laguntzallia
Jesus onaren munduko Aita, eziñ esan ainbat ona;
gidatzallerik onena; zuregan pozez makurtutzen da
zuzenbide ta zerbitzurako esturan dagon gizona,
Berak ipiñi zubena. dakiyelako alaitzen dala
Zu zera, Jose, bertutearen lenago motel egona;
lorerikan ederrena, eriyotzeko trantze estuan
begiratutetz asper eziñik larri arkitutzen dana,
beti egon litekena; bere begiyak jiratzen ditu
zeruko intzak oso goxoro laguntza billa zugana;
bedeinkatzen zaitubena, zuk pizkortutzen dakizu gure
zu zera arri sendo, irmea, barrengo larritasuna,
zutiturikan zaudena, tentetzen dezu kemen gabe ta
bere gañean ager dediyen gure eroritasuna;
argiya fedearena; zu zera gure poz emallia,
ala berian tente ta prestu zu bai atsegintasuna;
garbitasunen omena; zu zera gure asnase gaia,
zu zera argi dizdizariya zu bai gure osasuna;
parerikan eztubena, zu zera gure gidatzallea
aiñ egokiya, aiñ mirariya, lagundutzen dakizuna,
aiñ indartsu ta omena, zeruetatik begiratuaz
pekatariyen biyotzetara guri laguntzen dezuna;
printza sartutzen dubena; gaur biyotzetik benetan, Jose,
zu zera aita eta maisuba, eskatutzen dizuguna
ardi mantso Jesusena; da eskariya amoriyozko
zu zera guri erakustzalle gozua eta leguna,
zeruko bide zuzena. laister etorri dedilla gu or
Zu zera menda belar goxua zuganatzeko eguna.

Donostiyan, Martxoan 19an, 1901an. *Publicada en*
El Correo de Guipúzcoa, 19 Marzo 1901. Pueblo Vasco, 19 Marzo 1914.

Euskal izaera

Jaun onak zerutikan
lagun bezaiote
oraiñ bezela izaten
bizi diran arte.
Aur baten biyotzetik
entzun lezazkite
gaur esan nairik dauzkan
zenbait borondate.

Euskal oitura eta
usariyo lenak,
mundua dan ezkeru
jariyak daudenak,
zeñak kentzen zituzten
naigabe ta penak,
nai ditugu len ziran
bezelaxe denak,
gorde zaizkigun lege
guraso zarrenak,
errespeto aundiko
jakintsu aienak,
ta legearekin bat
len-lengo omenak,
ain gozo maitaturik
berak zituztenak,
munduan ezagutzen
diraden onenak.
Aiek ziran poz gaiak
euskal semienak,
aundi, txiki, aberats
eta pobrienak;
aiek bai ekartzalle
argi zuzenenak,

lur maite fedetsuak
laguntzallienak;
aiek alaitzen zuten
guziyen barrenak,
banaturik gugana
beti zori onak.
Oraindik gure lurrak
badauzka zaiñ onak,
tentetu bear dira
etzanda egonak,
zutitu ta edertzen
saia gaiten denak;
guk ere borondate
emen dauzkagunak
dira jatorrak eta
bizi legunak.
Bizi bitez, bai, bizi
beti euskaldunak
eta oitura ederrak
lendik ditugunak.

Euskal festak onratzen
dute probintziya,
eta ala berian
euskaldun guziya;
urtero siñalaten
dute bai erriya,
izan dediyen oso
ispillu garbiya,
zeñetan agertzen da
oitura jarriya,
eta ala berian
festaldi berriya.

Aurten siñalatua
baita Azpeitiya,
arkitzen dana poz ta
onorez jantziya;
argatik gaur egiten
du pozez josiya
datorren guziyari
ongi etorriya.

19 Mayo 1901.

En Ibaizabal, 12 Enero 1902.

En La Vasconia, 10 Mayo de 1903.

Euskal Erria, 30 Mayo 1904.

Zu ere bai!

**On Kandido Soraluze-ren aur Karlitos jaio eta
beriala ill zanari.**

1
Lore polit eder bat
sortzen dan modura,
ala sortu ziñan zu,
Karlitos, mundura;
aingeruak bildurik
zure ingurura,
berarekiñ eraman
zaituzte zerura.

2
Konsuelitori agur
egiñik aurrena,
aita maitia eta
amatxori urrena,
egan pozez joan zera
zeruben barrena,
Nikolaxito eta
Josetxorengana.

1º Junio 1901.

Jesusen Biyotzari Himnoa

Kantaurrea

Guazen denak Jesusen
Biyotzen aurrera,
bere aurrean pozez
belaunikatzera.

1
Zure Biyotzen doaiak ditu
zeru ta lurra batutzen,
zerubetako grazi guziyak
dituzulako artutzen;
Biyotz on orrek ditu gizonen
barrenak oso xamurtzen,
dakizulako mundutarrari
onaren onez barkatzen.

2
O Jesus, zabal zazu
guretzat Biyotza,
Zugan nai degu etorri
utzirikan lotsa;
Zuri nai degu egiñ
betiko oroitza,
Zutzat gure anima,
gorputz ta eriotza.

3
Biyotz aundi ta sagradu ori
osoro dezu zabaltzen,
eta eztiya bezin gozoa
gureganuntza agertzen;
zure oñetan pekatariya
pozez baita makurtutzen,
sendagai onak Zuregandikan
ditubelako jasotzen.

4
O Biyotz amoriyoz
ornitutakua!
O Biyotz grazi onez
txit betetakua!
O Biyotz zumorikan
onenetakua,
gizonen esperantza
egiyetakua!

*22 Junio de 1901.
Ibaizabal, 29 Junio 1902.
Pueblo Vasco, 7 Junio 1912.*

Bizi bedi euskera Nere lagun zar Juan Joxe Arostegiri donkitua.

1
Norbait dagoenian
barrendikan miñez,
bere buru pisua
arindu eziñez,
edo bere odolak
oso irakiñez,
beriala oroitzen
baita sendakiñez,
eta deitutzen diyo
borondate fiñez.

2
Loretxo bat badago
erdi igartua,
bere zuztar sendoa
aski agertua,
zañetako zumoa
oso agortua;
daukalako lur dena
gutziz gogortua,
nai luke preskatuta
egon zimaurtua.

3
Ontziyan dabiltzanak
itsaso aundiyan,
seaska bat bezela
bagaren erdiyan,
iya jira emanaz
estura larriyan,
besterikan ez dute
beren memoriyan:
galdu gabe sartzia
guziyak erriyan.

4
Tximist eta trumoiak
diranian lertzen,
kazkabar, aize miñak
ere txistu jotzen,
diranian eudi ta
jasa denak batzen,
eta badu mendiyen
norbait arrapatzen,
estalpia besterik
ez du desiatzen.

5
Ama batek badauka
magalen gañian
aurra miñez asnasa
artu eziñian,
edo odol mindua
daukala zañian,
pozez laguntzen diyo
ark alegiñian,
biyotzeko indarrez
al duben añian.

6
O euskera dontsua,
leial ta umilla,
inguratu zaizuna
gaitz ta larri pillaa,
egon zera etzana,
triste, erdi illa,
daukazula barrenen
neke ta naspilla,
abiyatua zera
sendakiñen billa.

7

Ardi mantso bigun bat
bezela etzinta,
asnas gozo nai diña
eratu eziña,
egon zera zedorren
buruaz etsita,
bazeundeke bezela
ezurak autsita,
edo erru txar denak
gogorki eutsita.

8

Seme onak entzunik
zure antsi miñak,
biyotzaren erditik
benetan egiñak,
bagatoz, Ama, pozez
euskal seme fiñak;
zureganatzen gaitu
odol eta griñak,
egitera txit pozez
gure alegiñak.

9

Guk zaitugu, euskera,
guk bai sendatuko,
guk dizkitzugu mami
denak sendotuko;
fedian seme onak
gerade bilduko,
odolarekiñ denak
degu lagunduko,
mundua dan artian
etzera galduko!

10

Bildu gaitian bada
euskaldun guziyak,
aberats ta pobreak,
aundi ta txikiyak;
sendatu zaizkiyogun
Amari zauriyak,
estali bere sustrai
erdi ageriyak,
eta kendu barrengo
estura larriyak.

11

Preskatu zagun lurra
legortua iya,
ase zaiogun kontuz
daukan egariya;
lur gozo asko eman
kendurik arriya,
eskeñi gure odol
eder ta garbiya,
argitaratu dezan
loretxo berriya.

12

Euskera biziko da
pozez ta pakian,
laguntzen badiyogu
guziyok batian;
beregianatu gaiten
txit indar betian,
bageundeke bezela
baturik katian,
zerua eta lurra
diran bitartian.

13

Eutsi sendo, bai, eutsi
zenbat estu obe,
euskal seme leialak
izango gerade;
gure laguntzan zazpi
probintzi badaude,
aiekiñ bat gu ere
borondatez gaude,
guk ez degu bizi nai
euskararik gabe!

14

Apaizak pulpitotik,
eskolan maisuak,
siraskako aurrari
beren gurasoak,
saiatu erakusten
euskaldun pausoak;
euskarari zabaldu
biyotz ta besoak,
barruratu beraren
oitura gozoak.

15

Maita zagun zeruko
Jaun eta Jabia,
guziyen Egillia,
denen Erregia;
aitortu zagun pozez
Beraren legia,
antziñetan bezela
euskaldun jendia
izan bedi barrenen
dubela fedia.

16

Izkuntz pare gabia,
dontsua zu zera,
mundua dan artian
galduko etzera;
ez bildurtu etsaiaz,
baizikan aurrera!
Zure laguntzan pozez
denak emen gera,
oju egiñaz irme:
«Bizi bedi euskera!».

30 Junio 1901.

En El Correo de Guipúzcoa,

13 Octubre 1901.

Euskal-Erria.

Ibaizabal, 5 Julio 1902.

Libertadia!

O zeñen ederra dan
libertade ona!
Ori da poz, atsegiñ
eta zoriona!

Libertade gozua
gauzik ederrena,
zuk alaitutzen dezu
biyotzen barrena.

Txori polita eruki arren
kaiol onian gordia,
jana ta erana oso aukeran
ezeren faltik gabia,
beti goxatzen aritu arren
festak egiñaz jabia,
alaz guziyaz ark desio du
gozotasun bat obia:
gau eta egun pentsatzen dagon
kanpoko libertadia.

Txoriyen gisa nai degu libre
izan beti euskaldunak,
oso utzirik kaiol, erreja
eta kate ditugunak;
batu gaitian guraso, anai,
adiskide ta lagunak,
biyotzetikan libertadia
pozez maitatzen degunak,
pake onian igarotzeko
munduko azken egunak.

En La Voz, el 16 Die. 1901.
Euskal-Erria, 10 Enero 1902.
La Vasconia, 10 Abril 1902.
Pueblo Vasco, 29 Dicie. 1918.

On Felix Maria Samaniegori bere ildako eunkidan

1

O zeñek lezakean
izan luma fiña,
txorrotx, leguna eta
biziro berdiña,
izkribuz azaltzeko
zuk merezi diña;
bañan naiz izan arren
eskas ta ariña,
alaz guztiz egingo
det nik alegiña.

2

Egun urte oraintxe
dirade ingura
Euskal Erriyan sortu
ziñala mundura.
Arabako Laguardia
da seaskatxo ura,
berak dauka poza ta
berak dauka gura,
an sortu ziñalako
lorien modura.

3

Zure izena zeñek
ez du ezagutzen?
Jaio orduko batek
non ez du entzuten?
Lendabiziko letrak
astian ikasten,
denen aurrera zera
poliki azaltzen,
eta gure zentzura
goxo-goxo sartzen,

4

Jakindurizko itzak
eta sententziyak,
baleudeke bezela
elkarri josiyak,
azaldutzen dituzu
ederki jantziyak;
zumo onez beteak
eta egokiyak,
argiratu ziñuzen
zure ipuiyak.

5

O zer ikasbide ta
buru argitzea
dan zure ipuiyak
irakurritzea!
Naikua da eskuan
bat beiñ artutzea,
eta berari pozez
begira jartzea,
eta lo dan zentzua
azkar esnatzea.

6

Lore gañera sortzen
dan bezela intza,
eguzkitara egin
oi dezan dizdiza,
alaxen sortua da
zedorren egintza;
ordu ezkeru zure
izkribu ta itza,
elkarrekin mundua
korritzen dabilta.

7

Egintza oiek dute
sariya merezi,
dituzulako gauza
gozoak berexi;
arrazoi burutsubak
oi dira ikusi,
ispillutzat lur ontan
dizkigutzu utzi,
ditzagun orriyetan
gauz onak ikasi.

8

Zure izena ez da
sekulan galduko,
baizik beti da oso
aundi azalduko;
askok pentsamentuan
zaitu erukiko,
marmol legunak ere
dira ekarriko,
eta bertan brontzeko
letretan jarriko.

9

Poztu liteke, poztu,
Laguardiako erriya,
ta arrekin batian
Españi guziya;
egin bear litzake
talluntza berriya,
zeñetan azaltzen dan
ain seme aundiya,
izan dedin guziyen
begiragarriya.

*2 Septiembre 1901.
En Bellas Artes.*

Ongi etorri

1

Gaur Azpeitiya pozez
dago irrikitzen,
goxoro ditu begi
biyak irikitzen;
magala zabaldurik
txukun da arkitzen,
itz legunakin nola
duben bada deitzen,
kanpotar denak ditu
beregana biltzen.

2

Nola dan antziñatik
ondo ikasiya
ta gurasoengandik
gozoro aziya,
arki da apaiñ-apaiñ
soiñ onez jantziya,
kanpotikan onera
datorren guziya
emen izango baita
ondo ikusiya.

3

Poza sortutzen zaigu
biyotzen erdira,
ikusirikan nola
datozen errira;
betoz kanpotar onak,
betoz Azpeitira,
Aita San Inaziyo
sortu zan kabira,
emen seme bezela
gaur izango dira.

4

Zori onian dira
euskal festak egin,
batutzeko seme on
denak elkarrekin;
len bezela nai degu
lege onarekin,
oitura, usariyo
antziñakuakin,
gure guraso zarrak
zituztenarekin.

5

Euskal Erriko seme
guziyak batian
borondate osuan
elkartu gaitian,
bageundeke bezela
loturik katian;
orla biziko gera
pozez ta pakian
zori onez beterik
gure lur maitian.

6

Gure barrenak daude
pozez zabaldurik,
orrenbeste euskaldun
emen ikusirik;
pake santu onian
onela bildurik,
segi zagun aurrera
guziyak baturik,
gure izkera ederra
gutziz maitaturik.

15 septiembre 1901.

Damuba **On Hilario Saenz eta Moreno** **Mexikon dagonari.**

Zenbat gazte joaten da
urrutiyetara,
sorterriya utzi ta
Ameriketara,
ango ezagutuzten
eztan lurretara,
ero-ero jostallu
zernai aldetara,
aberastasun pillak
diran lekutara!
Bañan iritxitzian
lur berriyetara,
malkoak sorturikan
bi begiyetara,
konturatutzen dira
arrazoietara.
O zenbat pentsamentu
beren burutara!
O zenbat pena samiñ,
bai, biyotzetara,
esanaz: «Gu nork jarri
gaitu onetara?
Zeñek astindu gaitu
amets obetara?
A, ez bagiña etorri
gu lur abetara,
ametssetako leku
urrezkuetara!
Zeñ liteken jiratu
gure mendietara,
Euskal Erriko lur on
eztitsubetara,

parerikan gabeko
baserriyetara,
txuri, txukun ta tente
daudezenetara,
ibai, erreka txur-txur
ain garbiyetara,
soro, baso, belardi
ta zelaietara,
arboldegi sendoak
duben oñetara,
gur sortu giñan kabi
gozo aietara!
Al baliteke jira
egatuaz ara,
gaur bertan jiratuko
giñake bertara!».
Zenbat txoro oraindik
badabil arrua,
txori eta ametsaz
beterik burua!
Sorterriya utzi ta
kanpora dijua,
ustez an kalietan
dalako dirua;
obe dezute utzi
orlako asmua,
ez dezazuten izan
betiko damua!

19 Octubre 1901.

En El Correo Gui., 29 Octubre 1901.

Euskal Erria, Junio 1918.

Lege zarra

Antxiñetako usariyoa da Donostian Errege bezperan kantari etxerik etxe ibildutzia; urtero izaten dira ondo jantziyak errege moduan ibiltzen diranak, artzai-kantak kantatuaz; bañan beiñ ere ez da falta joxemaritarrik umore onez ibiltzeko musua zikinduta *mokollo* billa dabiltzanak edo legorrian arrantza egiñ nayian.

Aurten zebiltzan batzuberi begira egondu nitzan, eta gañera gogoan artu nituben aiek kantatzen zituzten bertsoak. Irakurlariak jakin nai badute, emen ezarriko ditut. Ara nola diran:

1
Urrutitikan gatoz
txit errukariyak,
miseriaz betiak,
oso egarriyak;
bustiko ote diran
emen eztarriyak,
esperantzetan gaude
gu denak jarriyak.

2
Txit lotsatiyak gera
onela jartzian,
ikaratutzen gera
norabait sartzian;
bañan beon dirua
eskuan artzian,
lotsa denak utzitzen
ditugu atzian.

3
Ostatu ederrian
nairikan apaldu,
Ezkurrenera denak
gera len azaldu;
bañan an ezagutu
gaituztenian gu,
makillazoka azkar
gaituzte bigaldu.

4
Salcedo-k esan digu
orla ikusita,
ez penaz egoteko
luze iritzita;
Ponsol-enera bigar
egiteko bixita,
an jarko gaituztela
ederki jantzita.

5

Ankak oso bustiyak,
gorputzetik otza,
barrengo babarrunak
naiko soñu otsa;
dardar sugurren punta,
gañera kokotza,
berriz izango degu
mokua zorrotza.

6

Arrastaka nekian
jira eta bira,
beon aurrian gaude
nolabait begira;
gutzaz aguro beok
kupitzen ez badira,
eramango gaituzte
Miserikordira.

Estribilloa

Onera sartu gera
guziak eskera;
ez izutu gurekiñ,
gaiztuak ez gera;
beongandik gauz ona
degu gaur espera,
ondo zelebratzeko
Errege bezpera.
Agirandooooo!

Alde batzubetan uxiatu ta bigaldu arren, beste batzubetan naiko farra eragiñazten zuten. Azkenerako kraskatu ziran ta eziñ kantaturik gelditu ziran; orduan diyo batek:

–Aizak, Erramun: ezin diat *kantatu*.

Ta bestiak diyo:

–Ni ere ez nak *kontentu*.

Irugarrenak:

–Obe diagu *kontatu*.

Esan ta egin, partilla egin zutenian, sakabanatu ziran, beren mutur zikin ta guzi, birian oju egiñaz:

–Agirandooooo!

Dic. 1901.

En Ibaizabal, 26 de Enero, 1902.

Baserritarra, 4 Enero 1908.

I

Jaikiera

Azaldu dira eguzkiyaren
urrezko printza biziya.
baztar guztiyak dizdiraturik
beraren suzko argi yak;
esna zaitezte, euskaldun baso,
zelai, tontor ta mendiyak,
zabal musuak *txurtxur* egiñaz
ibai ta erreka garbi yak,
pozturik oso zero aldera
ipiñi zuben begi yak.

Urrutitikan aditutzen da
ezkill dorreko *dang* otsa,
ariyazi yak Jaungoikuagan
izan bear dan oroitza,
alaitasunez oso betarik
euskaldunaren biyotza,
oso benetan egiten baitu
eguneroko otoitza.

Esna zaitezte basoetako
lotan zauten egazi yak,
Euskal Erriko seaskatxoan
arki zeraten guzti yak;
altxa ta denak pipiripika
kantatu soñu ezti yak,
alaitutzeko lur gozo eder
onek dauzkan alderdi yak.

Mantu illunak oso botarik
eguna baita argitzen,
gozotasun ta giro ederra
ditu berekiñ ekartzen,
zer zori onez barren guzi yak
diran orduan arkitzen!

II

Artzai kanta

Zer ederrak ageri
diraden mendiyak!
O zer pare gabiak
ango alderdiyak!
Ala berian ere
daude belardiyak,
bertan pozez jostatzen
dabiltza ardiyak,
dingilin-donga joaz
beren zintzariyak.

Artzaia zoraturik
ari da kantari,
begiratuaz pozez
artalde onari,
beraren eskubetan
azitakoari,
bere beti-betiko
lagun maiteari.

Gozoro dator
ipar aizia,
baso tartetik
egan pasia;
ain da gozoa,
ain da azia,
dirudiela
zeru asnasia.

Ezin aserik
daude begiyak,
ikusirikan
alde guziyak
ain apaiñ eta
ain egokiyak.
Au da zori on
pare gabia,
au da zerua,
au da pakia!

III

Bizi bedi Euskal Erriya

Arbol santua pozez
degunak maitatzen,
beti-beti biyotzez
zaitugu aitatzen;
zañeko odolakin
degu guk aitortzen,
arren oinpera pozez
gerade makurtzen,
eta malko gozoaz
pozez bedeinkatzen.

Euskara, gaur eskeintzen
dizugu guziya,
besterik ezin bada
geronen biziya;
zuretzako daukagu
txit odol garbiya,
denak baturik oraiñ
egin zagun deiya:
Bizi bedi euskara
ta Euskal Erriya!

Odol, zañak, malkoak,
indarrak, kelmenak,
naitasun, jakiñduri,
asnasa, omenak,
amoriyo gozoak,
poz ta zori onak,
munduan izan leiken
gauzarik onenak,
zuretzako eskeintzen
ditugu gaur denak.

Ilbeltzan, 1902an.
Ibaizabal-en, otsailen 16an,
1902an.

Ijito festa

1

Ijito zesto beziñ ederrik
ez da, ez, iñon azaltzen;
saski, otarrak zumitzarekin
egiñak ditugu saltzen.
Alki zar denak lastuarekin
ondo ditugu moldatzen,
kirten, belarri, azpi berriyak
txukun diozkagu jartzen,
gu bezelako langillerikan
ez da munduan billatzen.

2

Otz eta beruakiñ
ez gera bildurtzen,
gure azalik ez da
beñere zimurtzen;
edozer baztarretan
baigera ibiltzen,
eta diru askotxo
baldin bada biltzen,
orduan denak ondo
gerade konpontzen.

–Zesto ederrak, andriak!

3

Asto, mando ta zakurrik bada
errendi eziñik jartzen,
berialaxen sendatutzero
gugana dute ekartzen;
beren zaputzen ordaingarrizat
ederrak dituzte artzen,
mutur, bizkarrak guraiziakin
azkar dizkagu leguntzen,
zapi zuri ta jaboyik gabe
ditugu prest afaitatzen.

4

Gauza txarrik etzaigu
jateko gustatzen,
dagon lekutik ezer
eztakigu artzen;
beñere ollorikan
eztegu ostutzen,
baizik gu ikustian
pozez dira jartzen,
eta berak korrika
baitira etortzen.

–Zeñek moztu bear du, zeñek?

5

Nolabait ere zurrut egiñaz
igarotzen da denbora;
negua bada, zubi azpira
su pixka baten ondora,
ikusitzera ea *lagunik*
azaldutzen dan kolkora;
udaran berriz naiz ez erantzi
atorra ta alkandora,
gizon ta andre pipa ta guzi
zanba! denak erriyora.

6

Alanbratzekorikan
erri ontan bada,
edo ontzi konpontzen
iñola al bada,
guri ekarri gabe
ez beñepin laga;
langillia erriyan
txit komeniya da,
erri ontan nai degu
pasa gaur guk gaba.

–Alanbratzekorik nork du?

1902

Eibar-en argiratua,
1902-ko Iñauteriyetan.
Eco de la tarde,
29 Febrero 1908

Menditarra

1
Mendi tontorrek dira neretzat
lekurikan ederrenak,
mendi punta ta arkaitz zorrotzak
ditut lagunik onenak;
mendiak dizkit neri aztutzen
izaten ditutan penak,
pentsamentu txar, erru gorriak,
naigabe, tristura lenak,
barrengo pozoi, aje, izuak
eta atsekabe denak.

2
Auntzak mendia nai duben gisa
bere gozotasunian,
zeña zintzilik ibildutzen dan
arkaitz mutur-muturrian,
ala berian sentitutzen det
poza nere barrenian,
mendi altsuan, zabal-zabalik,
izaera ederrian,
zeru aldera begira pozez
bakarrik nabillenan.

3
Ez det menditik entzuten ezer
erriko durrunbadarik,
karraxi, otsa, marrua, bulla,
soñu ta zalapartarik;
ez da, ez, emen nabaitzen oju,
deadar eta oiurik,
birtute onen galgarrirako
sortzen dituzten gauzarik,
emen biyotza lasaia daukat,
ez det barrengo kezkarik.

4
Emen bakarrik, zer sosegua,
zenbat eta altuago!
Onlako poz ta alaitasunik
be-aldian bai al dago?
Iruritzen zait zeru urdiña
askoz dagola bertago,
txori txikiyak ere kantari
esnatzen dute goizago,
zorion, pake, gloria, dena
neretzat ementxen dago.

5
Eguzkiaren printzak lenago
alaitzen dute mendia,
musu zabalik jartzen danian
apaindutzen du guztiya;
miragarritzko gauzak ikusten
ezta aspertzen begiya,
nabaitutzen da aize gozoa
gutziz osasungarriya,
ipar aldetik egan jostatzen
xaplastaran etorriya.

6
Sasi tartean lore ederra
sortu izan dan modura,
ala berian sortua naiz ni
euskal mendian mundura:
ez du desio nere barrenak
erriko ots aundi ura,
uskeri eta aiziak sartzen
dituztenak maiz burura,
emen bakarrik nai det nik bizi
begiratuaz zerura.

*25 Marzo 92 Ibaizabal-en, 6 Abril 1902, Euskal-Erria, 15 Mayo 1906.
Baserritarra, 25 Agosto 1907.*

Ongi etorri

1

Jaungoikuaren seme leialak
biyotza fedez beterik,
nai ez dutenak Egillearen
maitetasuna besterik,
aberats, pobre, aundi, txikiyak
anaitasunaz baturik,
asmo eder bat txit indartsua
biziro pozez arturik,
Lur Santubara joan ziraden, bai,
beren biotzak pozturik.

2

Legor ta itsaso bide luziak
pasarik dira abiya,
irten ziraden leku berera
euskaldun talde guztiya;
Jaunak bidean banatu diye
denari bere graziya,
orain nairikan guk erakutsi
geren naitasun aundiya,
biotzarekin pozez egiten
degu: Ongi etorriya!

3

Urrutiyako baztar danetan
pozikan iritxi dira,
an egonduak dira Jaunaren
izan lekuai begira.
Amaika malko gozo azaldu
zaie txirriyan begira,
denak baturik fede santuan
anai ibilli baitira,
orain guztiyak osasunakin
badatoz Euskal Errira.

4

Beso zabalik arkitutzen da
emen zuben zai jendia,
ain pozez dago nola aurtxoak
zaitzen duben igandia;
aurrera beti eraman zagun
Jaungoikuaren legia,
ori da denen portua eta
zuzenerako bidia,
biyotzez oju egin zaiogun:
bizi dedilla fedia!

8 Mayo 1903.

Escrita a la llegada de los peregrinos de la Tierra Santa.

Recitada en la Sociedad de Obreros Católicos.

Tolosako mendizale gazteai

1
O zeñen ederra dan
goiz-goiz jaikitzia,
lagun zar denak pozez
ondo elkartzia,
mendi tontorretara
oñez igotzia,
an zelai ta munttuan
lasai arkitzia,
eta arnas gozoa
bertan artutzia!

2
Mendiyan gora oñez
danian igotzen,
ta bertan exerita
baldin bada jartzen,
o zer gauza ederrak
diraden agertzen!
Baztarrari begira
bat ez da aspertzen,
gozotasunez ezta
begirik asetzen!

3
Txori txikiyak egan
baitira pasatzen,
txiu-txiu egiñaz
ondotik jostatzen,
naigabe eta penak
an dira aztutzen,
osasunez barrena
oso da zabaltzen,
ontasuna besterik
an ez da nabaitzen.

4
Mendiyan entzuten da
txoriya kantari,
pipirripi egiñaz
baitirala ari;
beraxiago berriz
kilkirrak *kri-kri-kri*,
mitxeletak, xomorro,
piztiyak ugari,
jarraitutzen guztiyak
nork bere lanari.

5
Uzturre mendi punttan
norbait bada jarri,
ta begiratu ondo
alderdi danari,
eziñ esan dan poza
sortzen zaio ari;
ta begiratzen badu
goitik Tolosari,
seaskan lotan dagon
aurtxoa diruri.

6
Aurten egualdi txarra
da uda berriyan
ibiltzeko mauka utsik
korrika mendiyen;
obe dezute askoz,
nere iritziyan,
umore onez denak
gelditu erriyan,
sagardo ta mokadu
ona dan tokiyan.

Publicado en El Oria, de Tolosa, 13 Junio 1902.

Diosala (Saludo)

Koro

Barrengo pozarekin
gatoz gu kantari,
esker emanaz gure
laguntzalleari;
beok mesede egiten
duten gisa guri,
Jaunak bigal ditzala
ordañak denari.

1

Gure barrengo pozak
dirade aundiyak,
argatikan aitortu
nai dira guztiyak;
itxuarentzat sortu
diran gisa giyak,
falta dituztelako
grazizko begiyak,
ala dira guretzat
letraren graziyak.

2

Eskola ez izana
da alderdi motza,
da itxu izatia
beraren biyotza;
berotasunikan ez
baizik zentzu otza,
tristura eta pena,
naigabe zorrotza,
gañera auditzian
sekulako lotsa.

3 **Batek:**

Gazte denen artian
naiz aukeratua,
emen irakurtzeko
gaurko itz neurtua;
gure borondatia
dago agertua,
izan bedi biyotzez
oju au deitua:
Bizi bedi emengo
Aiuntamentua (Batzarre goitua).

4

Eskolatik sortzen da
grazizko loria,
baratzakua bañan
askozaz obia;
letratan ikasten da
Jaunaren legia,
naitasuna, pakia,
benazko fedia,
pauso zuzenak eta
zeruko bidia.

Julio, 1902.

Marzelino Soroa ill da!

1

Iruxulotar benetakua,
biziro jostalariya,
erriko xeme oso leiala
eta iskribalariya,
Soka muturra, Teink, Emen dek
pentsamentuan jarriya,
danboliñ zale pare gabia,
iztun biziro garbiya,
San Bizenteko kosketatikan
ikusten zuben argiya.

2

Jakinduriyan pare gabea,
iaiu ta burutsua,
doai ederren argitasunaz
ornitutako zentzua;
euskal izkera erakutsitzen
etziñan izan antzua,
baizikan oso izanik ona
gu gizon dutzen maisua,
zure izena izango degu
denok barrenen jasua.

3

Zuri zor dizu aurren pausua
euskarazko biltokiyak,
zuk, bai, argitu dituzu izan
itxu zeudezen begiyak;
zuk aurkeztatu izan dituzu
lenbiziko komeriyak,
biribildurik zure ondora
gazte talde egokiyak,
zeñak gerora izandu diran
beraren gordelariyak.

4

Biyotz oneko senar ta aita
izandu zera munduan,
guk berriz aita bañan geiago
zure izena genduan;
ill zera, bai, ill, erritar ona,
aingeru baten moduan,
ta nola ziñan Jaungoikuaren
oso maitia orduan,
berak iduki zaitzala orain
betiko bere onduan.

*Publicado en la Euskal Erria,
20 Julio 1902.*

Martzelino Soroa, Bidasoaz egoaldean euskal antzerkiari asiera eman ziona, Donostian jaio zan 1848.04.27an, eta bertan il, 1902.07.20an.

**Miserikordiko neskak
kantatua erregiñari
Música de Secundino Esnaola**

Koroa

Kantuz gaur denak egin
zagun alegiña
onratzeko benetan
gure erregiña.

1
Ama eta erregiñ
oso maitatiya,
beartsu guziyaren
malkozko zapiya;
guk izanik biyotzez
maitasun aundiya,
gaur egiten diyogu
ongi etorriya.

2
Beon itzak sortutzen
digu poztasuna,
ekarririk gugana
maiz gozotasuna;
guk desio diyogu
zoriontasuna,
pakea, amodio
eta osasuna.

3
Pozaren pozaz denak
arkitzen gera gu,
ta biyotzez gauza bat
esan nai diyogu:
pozkidaz izatia
desiatzen degu,
Birjiñari egingo
diyogu erregu.

4
Beon laguntzak beti
oi dira ageri,
egiñ oi dutelako
beti pobreari;
bada Jaunak ordaintzat
zerutik denari
banatuko diyote
gozo ta ugari.

24 Julio 1902.

Etxeberria eta Guimonen
Ecos de Vasconia
bildumatik artutako
bertso eta doiñuak

Zuri!

1
Gaur uste gabe, maite gozoa,
ikusi zaitutanean,
egiyetako zorotasun bat
sortu zait gorputz danian.
Zuk jarri nazu biyotz gaxua
oraintxen zorionian,
eta begiyak pozez malkotan
aurrian zauzkatenian.

2
Maite zaitutan iñork galdetzen
baldin badizu beiñ ere,
esan zaiozu zuregatikan
nagola aspaldi miñbere;
ain borondatez egingo nuke
zugatik zernai gauza're,
jabetziatik zure izatez,
zu egitiatik nere!

3
Amorez maite zaitutalako
nabill orren triste beti,
orra nolako estuasunak
sortzen zaizkan biyotz bati:
baltsamoen bat eskatu bear-
ko diyot laister norbaiti,
baldin-ta azkar kupiturikan
maitatzen ez banazu ni.

4
Ez det baltsamo bearrikanen
nere min larri onentzat,
beste asmo bat bururatu ta
orain artzen det obetzat:
txit borondatez eskeintzen dizut
nere biyotza zuretzat,
nai al dirazu eman zuria
beti-betiko neretzat?

Bertso auek Pepe Artolaren esku-idatzian ere baudaude. Baiña leenengoa falta. Eta besteak aldaketa onekin: 2/8: zu izatiatik nere.

*Publicada en un Zortziko.
En Ibaizabal, 5 Octubre 1902.*

Nº 14.

¡Zuri!

Aire vascongado.

Música de M. Letemendia.

Poesía de XXX.

Gaur us - te gu-be, mai - te go - zo - a i - cu - si zai - tu - ta - ni -

an e - gui - ye - ta - co zo - ro - ta - zun - bat... zor - tu zait gor - puz da - ni -

an. Gaur us - te gu - be mai - te go - zo - a i - cu - si zai - tu - tu - ni

an e - gui - ye - ta - co zo - ro - ta - zun - bat... zor - tu zait gor - puz da - ni -

an Zue ja - rri - nu - zu bi - yotz ga - shu - a o - rain -

chen zo - ri o - ni - an e - ta be - gui - yac po - zez

rit. *a tempo*

poco rit. *a tempo*

mal - co - fan... au - rri - au zaaz ca - te - ni - au. Zue ja - - an.

1. 2.

Kupi zaitea!

1

Nere betiko amets gozoa,
izar eder gidariya,
barren nerera begiyetatik
banatutako argiya.
Erotzeraño amoriyuak
nauka zugana jarriya,
zu zeralako meriyo daukat
biyotz gaxua eriya.

2

Zuregatican nere barrenak,
ai zenbat duben sufritzen!
Suspiriyoka biyotza beti
dabilela det sentitzen.
Zugatik orren triste dagola
ez al dirazu igartzen?
Eta jakiñik au orla dala
nitzaz etzera kupitzen?

3

Kupi zaitea lenbailen nitzaz,
bestela jarko naiz miñez,
estuusun ta naigabe abek
geiago sufri eziñez;
esaten dizut, maite neria,
biyotzetikan au ziñez:
zu maitatuaz nai det nik bizi
beti amoriyo fiñez.

.Abenduan 1-an, 1892-an.

Publicada en un álbum de Aires Vascongados, de Díaz y Cía (Echeverría y Guimon-en Ecos de Vasconia, alegia). Música de M. Letamendia.

¡Kupi Zaitea!

Zortzico.

Nº 17.

Música de M. Letemendia.

Poesía de J. Artola.

The musical score is presented in four systems. The first system is a piano introduction in 3/8 time, marked with a piano (*p*) dynamic. The second system begins with the vocal melody, with lyrics: "Ne-re be-ti-ko a-metz go-zo-a i-zar e-". The piano accompaniment consists of chords in the right hand and a rhythmic bass line in the left hand. The third system continues the vocal melody with lyrics: "der gi-da-ri-ya bu-rren ne-re-ra be-gi-ye-". The piano accompaniment continues with similar harmonic support. The fourth system concludes the piece with lyrics: "ta-tik bu-na-tu-ta-ko ar gi ya. Ne-re be-". A first ending bracket is placed over the final two measures of the vocal line, which end with a repeat sign. The piano accompaniment also concludes with a final chord and a repeat sign.

A. Diaz y Cia editores San Sebastian.

2. *rit.*

ya. E - ro - tze - ra - ño a - mo - ri - yu - ak nau - ka zu -

rit. *con pasión*
p

ga - na ja - rri - ya zu ze - ra - la - ko me - ri - yo dau - kat bi - yotz

1. *rit.* 2.

ga - shu - a e - ri - ya. E - ro - tze - ga - shu - a e - ri - ya.

Kataliñ

1
Elizatikan konbenturaño
egin digute galtzara,
azkeneko eguna da eta
guazen guztiyak dantzara,
Txiñ-txiñ, txilibitu soñua,
txiñ-txiñ, txilibitu danboliñ,
orrela bizi bagiña beti
ondo giñake, Kataliñ!
Kataliñ, nere maitea!

2
Zori oneko danboliñ soñu
ederra gaztiarentzat;
mutillarentzat atsegin ona,
baña obia guretzat.
Txiñ-txiñ... Kataliñ, nere maitea!

3
Txit poz aundiya sentitzen degu
gure biyotz barrenian,
mutill gaztiak jolas onian
gurekin dabiltzanian.
Txiñ-txiñ... Kataliñ, nere maitea!

4
Plaza berriyan mutill gaztiak
dantzatutzeko gure zai,
zaleturikan gaude gu eta
dantzatu gaitian lasai.
Txiñ-txiñ... Kataliñ, nere maitea!

5
Euskal Erriko soñu alaiak,
irrintzi eta algara,
pozkidatzera guazen guztiyak
salto ta brinko plazara.
Txiñ-txiñ... Kataliñ, nere maitea!

6
Zer atsegiña jai artsaldian
Kontzejuko atariyan
elkarturikan gabiltzania
guziyak erokeriyan!
Txiñ-txiñ... Kataliñ, nere maitea!

Esku-idatzian ere bai, oar auekin:

Febrero 8 de 1893

El 1º verso es viejo, no se sabe quién es el autor de él. (Gaiñontzeko bertsoak Pepe Artolarenak, beraz. Sarritan egin zuan ori).

Escrito para el álbum de aires vascongados. Publicada en un álbum por la casa Díaz y Cía. (Echeverría y Guimon-en kanta-bilduman, alegia).

Kataliñ.

Nº 22.

Canto Vascongado.

Música de X. X. X.

Poesía de X. X. X.

Allegretto. M. M. $\text{♩} = 108$

mf *poco rit.* *p* *tempo*

1. E - li - za - ti - kan kon - ben - tu - ra - ño - e - gin di - gu - te gal - tza -

ra, E - li - za - ti - kan kon - ben - tu - ra - ño - e - gin di - gu - te gal - tza -

ra. Az - ke - ne - ko e - gu - na - da e - ta Az - ke -

ne - ko e - gu - na da e - ta Az - ke - ne - ko e - gu - na

scen *do*

A Diaz y C^o editores. San Sebastian.

da e - ta; Guu - zen guz - ti - yan dan - tza - ra. Az - ke - ra.

Chin, Chin, chi - li - bi - tu so - fu - a Chin, Chin, chi - li - bi - tu dan - bo -

liū. liū. O - rre - la bi - zi ba - gi - ŋa be - ti o - rre -

la - bi - zi ba - gi - ŋa be - ti o - rre la - bi - zi ba - gi - ŋa

be - ti on - do gi - ŋa - ke ka - ta - liū o - rre - liū.

ff Chiu, Chiu, *p* chi-li-bi-tu so-nu-a *ff* Chiu, Chiu, *p* chi-li-bi-tu dan-bo-

1. *Andante.* *Tempo I.*
liñ. liñ. Ka-ta-liñ ne-re mai-te-a. O-rre-

la-bi-zi-ba-gi-ña be-ti-on-do gi-ña-ke-ka-ta

liñ o-rre-la-bi-zi-ba-gi-ña be-ti-on-do

gi - ña - ke ka - ta - liñ, ka - ta - liñ, ka - ta - liñ, mai - te -

a ka - ta - liñ, ku - ta - liñ, ka - ta - liñ, ne - re mai - te - a.

Ku-ku, ku-ku

1
Kukuak kantatzen du
maiatzian: ku-ku! *Ku-ku ku-ku!*
Andriak badituzte
milla matrikula, *ku-ku!*
Oyian etzaten dira:
gaxorik daudela,
estamauko txulotik
sentitzen dutela,
ku-ku ku-ku ku-ku!
Eta zergatik?
Txokolatiagatik,
mama goxuagatik,
mixtelagatik,
Kariñenagatik.
Bizirik ez al aiz jaikiko
su emanta baizik, *ku-ku ku-ku!*

2
Ku-ku kanta atxuak
ondo aritzen du, *ku-ku ku-ku!*
berarekin poztasun
ona sentitzen du, *ku-ku!*
Tripako miñ aitzekiz
etzanik oiera,
ondo egiten dute
mintsuben papera,
ku-ku ku-ku ku-ku!
Piper-opillagatik,
arkumiarengatik,
ardo onagatik,
Naparruakotik.
Bizirik ez al aiz jaikiko
su emanta baizik, *ku-ku ku-ku!*

3
Zenbat barren triste du
kuku kantak iku! *ku-ku ku-ku!*
Biyotzian askotan
sentitzen du ku-ku; *ku-ku!*
Ondo senti ez tala
esanik askotan,
aitzekiz gelditzen da
oi gañean lotan,
ku-ku ku-ku ku-ku!
Eta zergatik?
Muttur okerragatik,
rape autsarengatik,
txurrutagatik,
sagarduagatik.
Bizirik ez al aiz jaikiko
su emanta baizik, *ku-ku ku-ku!*

J. A.

Kuku.

Canto vascongado.

Poesia de XXX.

Musica XXX. Andantino. M.M. ♩ = 108.

plegato
ten.

Ku - ku ku - ku

Ku - kubak kan - ta - tzen - du ma - ya - tzi - an ku - - ku.

ten.

Ku - ku ku - ku

An - dri - ak ba - di - tus - te mi - lla - ma - tri - ku - - la.

O - yi - an et - za - ten - di - ra Gash - o - rik dau - de - - la

Es - ta mau - ko chu - lo - - tik Sen - ti - tzen du - te la.

A. Diaz y Cia editores San Sebastian.

Ku - ku ku - ku ku - ku

E - ta zer - ga - tik cho - ko - la - ti - a ga - tik ma ma gos - hu - a - ga - tik

ku - ku

mish - te - la - ga - tik ka ri - ñe - na - ga - tik Bi - si - rik es a - laiz jai -

ki - ko su e - man - ta bai - sik.

ku - ku ku - ku ku - ku ku - ku

Pelegrinuak

1
Pelegrinuak datoz
Santiaготikan,
atea iriki beza
ikustiagatikan,
Txomin, jo zak tronpeta!
Patxi, non dek konketa?
Berdiña baldin baziagok,
ekarri beteta!

2
Miseriz iya illak gu
iritxi gerade;
beon laguntzen bear
atietan gaude.
Txomin, jo zak tronpeta!
Patxi, non dek konketa?
Berdiña baldin baziagok,
ekarri beteta!

3
Amalau illabete
birian oñ utsik;
ez dakargu gurekin
miseriya baizik.
Txomin, jo zak tronpeta!
Patxi, non dek konketa?
Berdiña baldin baziagok,
ekarri beteta!

4
Errukituko al ditu
gaur gure antsiyak!
Kanpo ta barren gatoz
biziro autsiyak.
Txomin, jo zak tronpeta!
Patxi, non dek konketa?
Berdiña baldin baziagok,
ekarri beteta!

5
Zori oneko etxe
billatu deguna;
Jainkoak eman deiela
denai osasuna.
Txomin, jo zak tronpeta!
Patxi, non dek konketa?
Berdiña baldin baziagok,
ekarri beteta!

6
Agur, etxeko denak,
eta ondo bizi.
Aurrera guaz geren
traste zar ta guzi.
Txomin, jo zak tronpeta!
Patxi, non dek konketa?
Berdiña baldin baziagok,
ekarri beteta!

J. A.

Pelegrinuac.

Nº36.

Canto Vascongado.

Musica de XXX.

Poesia de XXX.

Andantino.

1. Pe - le - gri - nu - ac da - toz San - ti - a go - ti - can —

a - te - a i - ri - qui be - sa i - cus - tia - ga - ti - can.

can. Cho - min jo - zac trom - pe - ta Pa - chi

A. Diaz y Cia editores San Sebastian.

non - dec con - que - ta ber - di - ña bal - din ba -

cia - goc e - car - ri be - te - ta Cho - min ta.

(J. A. Santesteban: *Aires Vascongados*, 46 zenb. onek ere badu kanta au, kanturakoa berdin eta leenengo bertsoa bakarrik.)

Itzaia

1

–Bautista Baztarretxe,
mutiko pijua,
nere gurdi ardatza (bis)
ostuta dijua;
beltxak eta txuriyak
ibilliko zaitu,
neri gurdi ardatza (bis)
emate'ez baidazu.¹

2

–Gurdi ardatza ezik
itai ta aria, (bis)
besteren biar gabe
badaukat neria;
sega, poto, labaña,
gañera bost ortza,
periyen erosiya, (bis)
daukat nik zorrotza.

3

Nere idi pariak
dauzka zintzarriyak, (bis)
lepotikan zintzilik
kollarez jarriyak;
gañera uztarriyak
ta kopetekuak,
ontza urre onakin (bis)
erositakuak.

4

–Zeronek naiko gauza
dezula diyozu,
bañan gurdi ardatza (bis)
neri ostu nazu;
pagatu bear dezu
larrutik ederki,
ez badezu ardatza (bis)
entregatzen aurki.

5

–Buru gogorak badu
berekin kaltia, (bis)
ez detan gauza nola
nai dezu ematia?
Zentzuak galdurikan
arkitzen zerade,
bestela beintzat orla (bis)
ariko etziñake.

6

–Gezur ta abar zabilta,
Bautista, tranpiyan, (bis)
zu bezin gezurtirik
ezta probintziyan;
zure berri dakite
inguruko denak:
ibiltzen dituzula (bis)
gauza besterenak.

J.A.

Esku-idatzian leenengo bertsoari eransten zaion oarra: «*Este verso es viejo; autor desconocido*». (Gaiñontzeko bertsoak Pepe Artolarenak, beraz).

Itzaya.

Nº39.

Canto Vascongado.

Musica de XXX.

Poesia de XXX.

Andante.

The piano introduction is in 2/4 time, G major, and begins with a treble clef. The melody is written in a single line, while the bass line is written in a single line. The music features a mix of eighth and sixteenth notes, with some chords in the bass line.

The first system of vocal and piano accompaniment. The vocal line is in a single line with a treble clef. The piano accompaniment is in a grand staff (treble and bass clefs). The lyrics "i. Bau - tis - ta Baz - ter - e - che" are written below the vocal line. The piano part includes a *rall.* marking and a *p* dynamic marking.

The second system of vocal and piano accompaniment. The vocal line is in a single line with a treble clef. The piano accompaniment is in a grand staff. The lyrics "nu - ti - co pi - ju - a ne - ri gur - di ar - da - tza ne - ri gur - di ar - da - tza" are written below the vocal line.

The third system of vocal and piano accompaniment. The vocal line is in a single line with a treble clef. The piano accompaniment is in a grand staff. The lyrics "os - tu - ta di - ju - a bel - ehac e - ta chu - ri - yak" are written below the vocal line. The piano part includes a *f* dynamic marking.

i - bi - lli - eo zai - tu *p* ne - ri gur - di ar - da - tza

ne - ri gur - di ar - da - tza e - ma - fees bai - da - zu

pp rall. *Aldoavrii* *p*

Mañubel ta Praixku bertsuetan

1

M.: Praixku Galtzarreta,
lagun zar neria,
saio bat egiteko
zeukat umoria;
ik ere izanikan
abillidadia,
asi gabe bildurraz
al ago gordia?

2

P.: Bildurrikan ez diat
nik kantu lanian,
batez ere sagardo
ederra danian;
pozikan jarduntzen nak
umore onian,
i bezelakuekin
biltzen naizenian.

3

M.: Oso ederki asi
aiz bertso botatzen,
eta eztarri onez
sasoian kantatzen;
bañan ire sarrerak
dizkiat ezautzen,
akulluaren gisa
ari aiz zulatzen.

4

P.: Zulatzeko i ere
ez ago motela,
ez intzake asiko
orren fin bestela;
uste diat gaur geitxo
ik eran dekela,
mingaña ere jarri
zaik erdi totela.

5

M.: Ik ere badek nere
antza gauz orretan,
zuzen baña geiago
abill okerretan;
ire berri zekitek
ondo bazterretan,
señale abillela
beti gezurretan.

6

P.: Gezurrikan ez diat
nik iñon azaltzen,
i ari aiz barrengo
zikiñak zabalitzen;
ez dituk ziri txarrak
iñori botatzen,
pasaitarrena egiten
ez al aiz lotsatzen?

7

M.: Abejondarikela,
amigo neria,
ori dek gezurrezko
abillidadia;
isturiatzen pasa zaik
ire edadia,
non arkitu beste bat
i bañan obia?

8

P.: Manubel, ari nazak
orain albistia:
baten gisakua dek
gaur emen bestia;
ara zer artu detan
nik oraiñ ustia:
baso bana sagardo
biyak eratia.

9

M.: Ederki esan dirak
oraingo puntua,
ez aiz mutill makala,
ori dek kontua;
eran da egokigo
esango kantua,
guazen eta txotxetik
egin zagun tragua.

10

P.: Nik ondo esan eta
ik ondo aditu,
biyak ere makalak
ez gaituk elkartu;
elkar tentatzen ondo
gaituk gu aritu,
asko diagu eta
txar denak barkatu.

Mañubel ta Praisku.

Nº40.

Bertzuetan.

Musica de XXX.

Canto Vascongado.

Poesia de J. Artola.

Andantino.

p

1. Pra - is - ku gal - tza za - rre - - ta la - gun zar ne - ri - a

sa - yo bat e - - gi - te - - ko ze - u - kat u - mo - ri - a

ik e - re i - - za - ni - - kun a - bi - lli - da - di - a

a - si ga - be bil - du - - rraz a - la - go gor - di - a

Manuelatxo

1

–Manuelatxo, eska zaiozu
barkaziyua Andresi,
beti orrela ibilli gabe
majo xarraren igesi,
Napoleonen pauso gaiztoak
ondo dituzu ikasi.

2

–Ez det Andresi barkaziyua
nik eskatu bearrikan,
ez detalako sekulan egin
iñon bear eztanikan.
Ez det Andresi barkaziyua
nik eskatu bearrikan.

3

Amoriyuak ega luzeak
beti biyotzaren billa!
Ni nai naubena nere aurrera
belaunka jarri dedilla.
Amoriyuak ega luzeak
beti biyotzaren billa.

4

–Manuelatxo, aritu zazu
Andresen borondatia:
zure biyotza eta neria
nai luke bat egitia.
Manuelatxo aritu zazu
Andresen borondatia.

5

–Nigan pentsatzen baldin badago
eztago leku txarrian,
ez det txinisten esan artean
guziyua nere aurrian.
Nigan pentsatzen baldin badago
eztago leku txarrian.

6

–Manubelatxo biyotzekua,
pozez nator zuregana,
egi-egiya esaten dizut
biyotzetikan nik dana.
Manubelatxo biyotzekua,
pozez nator zuregana.

7

Belaunkaturik zure aurrean
nago nai zenduen gisan,
elkarren jabe zuk nai badezu
egin gaitian elizan.
Belaunkaturik zure aurrean
nago nai zenduen gisan.

8

–Andres maitea, neria zera,
ezin det bada ukatu;
amoriyuan indarrak gaitu
biyak betiko elkartu.
Andres maitea, neria zera,
ezin det bada ukatu.

J. Artola

Manuelacho.

Canto Vascongado.

Nº43.

Música de XXX.

Poesía de XXX.

Allegretto.

First system of the piano introduction, marked *p*. The music is in 2/4 time and begins with a treble clef. The bass line consists of a steady eighth-note accompaniment.

Second system, featuring the vocal entry. The vocal line begins with the lyrics "I. Ma-nu-e-lu-cho es-ku-sa-". The piano accompaniment continues with the same eighth-note pattern, marked *p*.

Third system, continuing the vocal line with the lyrics "yo-zu Bar-ka-zi-yu-a An-dre-si." The piano accompaniment features a more active bass line with some grace notes.

Fourth system, concluding the piece. The vocal line has the lyrics "Be-ti-o-rre-lu i-bi-lli ga-be Ma-jo sha-rru-ren". The piano accompaniment is marked *f* and ends with a *poco rall.* instruction.

The first system of the musical score consists of two staves. The upper staff is a vocal line in a soprano or alto clef, with lyrics underneath. The lower staff is a piano accompaniment in a grand staff (treble and bass clefs). A dynamic marking of *p* (piano) is placed above the second measure of the piano part. The lyrics for this system are: "i - guo - si. Na - po - le - o - nen pau - so guiz -".

The second system of the musical score also consists of two staves. The upper staff is a vocal line with lyrics underneath. The lower staff is a piano accompaniment in a grand staff. The lyrics for this system are: "to - ak on - do di - tu - zu i - ka - si." The piano accompaniment features a melodic line in the right hand and a more rhythmic, chordal accompaniment in the left hand.

Damatxo bati

1	Zure begiyak,
dizdizariyak,
badirudite izar bi;
ain dira argiyak
eta garbiyak
itxumustutzen naute ni;
ain egokiyak,
non zure biyak
iñon ezin leikez arki.
Printza biziya
nola eguzkiyak,
ala egiten dute argi.	3	Zutzaz pentsatzen
nago penatzen,
jarri zait biyotza eri.
Zenbat zulatzen
eta nekatzen
dirazun barrena neri!
Zuk nazu aultzen,
orla medartzen,
kandelen gisa naiz arki;
orlaxe urtzen
eta zimurtzen
zugatik ilko naiz aurki.
2	Zure gerriya
aiñ egokiya
torniatua diruri;
zoragarriya
ta pozgarriya
dezu esku polit ori;
eta arpegiya
zuri gorriya
aurrez jartzian iñori,
zuk enbiriya,
bañan aundiya,
jartzen diyozu denari.	4	Ara barrendik
zer diyotan nik
biyotzez egi-egiya:
biyak gaurdandik
asmo bat nairik
artzagun bide berriya.
Biyak maitarik,
txit elkar nairik,
egingo degu kabiya;
legez baturik,
txit elkaturik,
sendatuko da eriya.

P. Artolaren esku-idatzian ere badago sail au, eta bi aldiz gaiñera: batean, leen bertsoa bakarrik, argibide auekin: *12 Marzo 1890. Publicada Euskal Erria, el 20 Julio 1890. Publicada en La Galerna, 1890-VI-15.* Bigarrenean lau bertso, argibide auekin: *Publicada Ecos de Vasconia, n° 44. Pueblo Vasco, 15 Julio 1915.*

Damacho bati.⁽¹⁾

Aire Vascongado.

Nº44.

Música de Ramon Garmentia.

Poesia de José Artola.

Andante.

p

1. Zu - re zu - re be - gi - yak diz - di diz - di - zu - ri - yak

ba - di - ru - di - te i - zar bi ba - di - ru - di - te i - zar bi

f

p

aiñ di - ra ar - gi - yak o - ta gar - bi - yak

p

Detailed description: The score is in 3/4 time with a key signature of one flat (B-flat). It consists of a piano introduction and three vocal phrases. The piano part uses a variety of dynamics including piano (*p*), forte (*f*), and piano (*p*). The vocal lines are written in a single treble clef with lyrics in Basque. The piece concludes with a double bar line.

f. *poco affrett.* *rit.*

i - chu mus-tu - tzen nau-te ni i - chu mus-tu - tzen nau-te ni...

f. *col canto*

Moderato.

añ e - go - ki - yak non zu - re bi - yak i - ñone - zin lei -

p.

rit. *a tempo* *p.* *crest.* *sf.*

kez ar-ki i - ñone - zin lei-kezur - ki. ? Prin-tzu bi - zi - yak no - lae - guz -

col canto *f.* *p.*

f marcato *ritard.*

ki - - yaké a - la e - gi - ten du - teurgi. - - a - la e - gi - ten du - teurgi...

f. *molto ritd.*

Tempo I.

Zu-re be-gi-yak Diz-di Diz-di-za. -ri-yak. i-chu mus-tu-tzen nau-te

poco affrett. *rit.*

ni i-chu mus-tu-tzen nau-te ni.

col canto *a tempo*

Anjelatxo

1

Aiñ asko eta ondo
zutzaz det aditzen,
zeñaz ikusi gabe
zaitut ezagutzen;
amagandik zerade
birtutez azaltzen,
aitagandik zentzuak
dituzu ornitzen.

2

Nik badakit zerala
ona ta polita,
oso txintxua eta
etxeko pozkida;
ezkondutzen bazera
ta, aingerurik bada,
erakutsi kantatzen
Gernikako arbola.

3

Mundu ontan pakiak
poza du berekin,
zure etxian poza
ala da zurekin;
zure ontasun eta
txintxotasunakin,
bizi liteke ondo
gozotasunakin.

4

Anjela, nola zeran
aingerua izan,
zori onez izena
jarriya elizan;
gañera izanikan
aingeruen gisan,
argatik arki zera
orrelako ditxan.

5

Izan zaite luzaro
zu mundu onetan,
birtute ta fedea
dezula zañetan;
au esaten dizut nik
biyotzez benetan,
pozezko borondate
t'asmo on denetan.

6

Izar guztiz argiya,
etxeko pozkida,
zure aldia oso
ongi ageri da;
aingerua etxera
goitik etorri da,
beti orla egotia
guztiz komeni da.

Angelacho.⁽¹⁾

Nº45.

Zortzico.

Música de J. Gogorza.

Poesia de F. D. Gaviño.

Maestoso.

p
I. Aiñ as - ku e - tu on - - - do
Tan bien y tan - to tan - - - to

p ben legato

zu - tzaz det a - di - tzen zu - ñuz i - ku - si
es - cu - cho de ti ha - blar que sin ha - ber - te

ga - - - ho zai - tut e - sa - gu - tzen.
vis - - - to co - noz - co - te en ver - dad.

rall.
ppp

A - ma gan - dik ze - ra - - de bir - tu - tez a - zul - tzen
Hu - bis - te de tu ma - - dre vir - tud fé y bon - dad

Ai - tu gan - dik sen - tsu - - ak di - tu - zu or - ni - tzen
Y de tu pa - dre hu - bis - - te ta - len - to sin i - gual

Amabile.

2. Nik bu - da - kit ze - ra - - la ó - na ta pu - li - tu
Yo se que e - res muy lin - - da y bue - na mu - cho mas

p **legatissimo e delicato**

o - so chin - chu - a e - - tu e - che - ko poz - ki - du
y que e - res muy dis - cre - - ta y encan - to de tu ho - gar

un poco rubato

es - kon - du - tzen ba - ze - - ra ta ain - ge - ru - rik ba - da
 si al - gu - na vez te ca - - - sas yel cie - lo hi - jos te da

f *rubato* *pp* * *ad.* *

più lento

e - ra - ku - tzi kan - ta - - tzen Ger - ni - ka - ko ar - bo - la.
 el Guer - ni - ca - co Ar - bo - - la a - pren - dan á can - tar.

appassionato

3. 5.

(Erderazko bertsoak F.D. Gaviño-renak, baina euskerazkoak Pepe Artolarenak).

Kapitan pillotu

1
Ni naiz kapitan pillotu,
neri bear zait obeditu,
obeditu.
*Bestela zenbaiten kasketa,
bonbillun bonbillunera,
buruban jartzen bazait neri,
bonbillun bat eta bonbillun bi,
eragiyok, Xanti, arraun orri!*

2
Kapitana da txit beltza,
diruriyena alkitrana,
alkitrana.
Bestela zenbaiten kasketa...

3
Barkua da oso fiña,
diruriyena bergantiña,
bergantiña.
Bestela zenbaiten kasketa...

4
Kapitan korajetsua
eta gañera indartsua,
indartsua.
Bestela zenbaiten kasketa...

5
Deuseren bildurrik ez du,
iñork ez du au ikaratu,
ikaratu.
Bestela zenbaiten kasketa...

6
Txikota, berga ta danak
moldatzen ditu kapitanak,
kapitanak.
Bestela zenbaiten kasketa...

7
Ontziyan dabillenan,
marmarizoka geienian,
geienian.
Bestela zenbaiten kasketa...

8
Pipa badu ezpañetan,
ez da beldurtzen sekuletan,
sekuletan.
Bestela zenbaiten kasketa...

9

Bizar luze gorrizkara.
olandesaren tankerara,
tankerara.

Bestela zenbaiten kasketa...

10

Orra ariyazi dana
nolakua dan kapitana,
kapitana.

Bestela zenbaiten kasketa...

J. A.

Pepe Artolaren esku-idatzian ere
sail au badago; baiña leenengo iru
bertsoak falta dira. Urtea: 1896. Eta
izenburua: *Ni naiz kapitan.*

Nº 46.

Kapitan Pillotu.

Música de XXX.

Canto Vascongado.

Poesía de XXX.

Allegretto.

Piano introduction in G major, 2/4 time. The right hand plays a series of chords, starting with a piano (*p*) dynamic and increasing in volume (*cresc.*) to a forte (*f*) dynamic. The left hand plays a simple bass line.

Vocal entry and piano accompaniment. The vocal line begins with a piano (*p*) dynamic and increases (*cresc.*). The lyrics are: "1. Ni naiz ka-pi-tan pi-llo-tu Ni naiz ka-pi-tan". The piano accompaniment continues with chords and a bass line.

Vocal line and piano accompaniment. The vocal line continues with the lyrics: "pi-llo-tu No-ri heart zait o-be-di-tu". The piano accompaniment features a triplet in the right hand and a bass line.

Vocal line and piano accompaniment. The vocal line continues with the lyrics: "Bes-te-la zen-bai-ten kas-que-ta Bom-bi-llum Bom-bi-llum ne-ra". The piano accompaniment features triplets in both hands.

f *p*

Bu - ru - ban jart - zen bat - zait ne - ri Bom - bi - llun bat e - fa Bom - bi - llun bi

pp *ppp*

E - ra - gi - yoc Shan - ti a - rraun o - rri E - ra - gi - yoc Shan - ti a - rraun o - rri.

2.

5.

8.

Gabon

1
Gaur Gabon arratsa da,
ez da lo egiteko,
Birjiñak amabiyetan
Aurra du egingo.
Meltxorrek diyo:
«*Jo soñu ona, poztu mundua,*
Jesus da jaio». (bis)

2
Belengo portalian
Jesus ona dago,
San Jose ta Mariyak
kontu egiñik ondo.
Meltxorrek diyo...

3
Astoa ta iriya
daude laguntzeko,
asnase berenakin
Jesus berotzeko.
Meltxorrek diyo...

4
Artzaiak Jesusgana
presaka guztiro
erregaliyarekin
badatoz pozkiro.
Meltxorrek diyo...

5
Aingeruak diyote:
Gloria in excelsis Deo,
miragarritzko itza
zabaltzeko gero.
Meltxorrek diyo...

6
Mundu denen Jabia
umilki or dago,
zerutik etorriya
adoratutzeko.
Meltxorrek diyo...

J. Artola

Pepe Artolaren esku-idatzian ere an dago kanta au. Aldaketak: 1/4: aurra du jaioko; 3/3: asnase beruakin. Eta oar au: *Publicado en la Euskal-Erria, 30 Die. 1899*

Gabon.

Versión libre de Antonio Peña y Goñi.

Zortzico.

Nº 48.

Música de XXX.

Poesía de XXX.

Andantino molto espressivo.

1. Ga - ur Ga - bon a - rrat - za da ez da
Es - ta no - chees no - che bue na y no es no -

The first system of the musical score consists of a vocal line and a piano accompaniment. The vocal line is in a treble clef with a key signature of one sharp (F#) and a 3/4 time signature. The piano accompaniment is in a grand staff with treble and bass clefs. The music is in a 3/4 time signature and features a steady, expressive accompaniment.

lo e - gi - te - e - e - ko Bir - gi - ñak a - ma - bi -
che de dor - mi - i - i - ir La Vir - gen es - ta de

The second system continues the vocal line and piano accompaniment. The vocal line features a melodic line with some rests and a steady accompaniment. The piano accompaniment provides a harmonic foundation with chords and moving lines in both hands.

ye e - e - tan a - u - rra du e - gin - go o Mel -
pa - a - ar - to y á las do - se ha de pa - ri - ir I

The third system concludes the piece. The vocal line ends with a final note and a fermata. The piano accompaniment provides a final harmonic resolution. The piece ends with a fermata over the final chord.

cho - rrek di - - yo Jó so - - ñu o - nak poz - tu mun -
 di - jo Mel - - chor To - quen to - quen los is - tru - men

du - a Je - - sus da ja - - yo Je - - sus da ja - - yo
 si - llos Que a - le - gre es el mun - do Que ha na - si - do Dios!

Mutill, mutill, jaiki ari

1

–Mutill, mutill,
jaiki ari,
eguna ote dan
begira ari.
–Nagusiya,
eguna da:
gure ollarra
kanpoan da.

2

–Mutill, mutill,
jaiki ari,
eudia ote dan
begira ari.
–Nagusiya,
eudia da:
gure zakurra
bustiya da.

3

–Mutill, mutill,
jaiki ari,
suba ote dan
begira ari.
–Nagusiya,
suba bada:
gure gatua
beroa da.

4

–Mutill, mutill,
azkar abill,
etxean zer dan
begira ari.
–Nagusiya,
aizea da:
gure leiua
iriki da.

5

–Mutill, mutill,
jaiki ari,
kanpuan zer dan
begira ari.
–Nagusiya,
elurra da:
kanpoa txuri
estali da.

6

–Mutill, mutill,
mugi ari,
erdi lotatik
esna ari.
–Nagusiya,
egiya da:
beon mutilla
logale da.

7

–Mutill, mutill,
azkar abill,
errekan zer dan
begira ari.

–Nagusiya,
ardiya da,
bañan aspaldi
itua da.

8

–Mutill, mutill,
begira ari,
zer dan birian
or ageri.

–Nagusiya,
betroia da,
nonbaitetikan
itzuli da.

9

–Mutill, mutill,
zer duk ori,
auzo etxian
dana ageri?

–Nagusiya,
arbola da,
basotik gaur goiz
ekarri da.

10

–Mutill, mutill,
esan zak ik,
baldiñ-ta badek
beste gauzik.

–Nagusiya,
egiya da,
nere buruba
nekatu da.

J. Artola

Pepe Artolaren esku-idatziak ere badu kanta au, leenengo bi bertsoak falta dituala. Baiña urtea ematen du: 1896.

J. A. Santesteban-en *Aires Vascongados* bilduman ere agertu zan kanta au, leenengo iru bertsoekin.

Nº 49.

Mutil! Mutil!

Zortzico.

Música de XXX.

Poesía de XXX.

Andante.

p

1. Mu - til, mu -

poco rit.

p

til jai - ki a - - ri E - gu - na o - te - dan

be - gi - ra a - ri Na - gu - zi - ya e - gu - na

Detailed description: The score is for a piece titled 'Mutil! Mutil!' by Zortzico, set to music by XXX and lyrics by XXX. It is marked 'Andante' and 'Zortzico'. The score is in G major and 3/4 time. It begins with a piano introduction in the right hand, marked 'p'. The first system shows the piano accompaniment. The second system introduces the vocal line with the lyrics '1. Mu - til, mu -'. The piano accompaniment continues with a 'poco rit.' marking. The third system shows the vocal line with lyrics 'til jai - ki a - - ri E - gu - na o - te - dan'. The piano accompaniment continues. The fourth system shows the vocal line with lyrics 'be - gi - ra a - ri Na - gu - zi - ya e - gu - na'. The piano accompaniment continues with a triplet of eighth notes in the vocal line.

da Gu - ra o - lla - rra kam - po - an da.

Mendiyan

1

Bakar-bakarrik nago
mendi muturrian,
buru utsik jarrita
tontor-tontorrian.
O zenbat pentsamendu
nere barrenian,
ikusirik oinbeste
gauz eder aurrian!

2

Zelai, soro, belardi
baso ta mendiyak,
zubek zerate nere
leku maitatiyak;
pozturik jartzen zaizkit
biyotz ta begiyak,
ikusirikan zubek
osoro egokiyak.

18 Agosto 1901.

Música de Ignacio Tabuyo.

En Ecos de Vasconia, n° 52.

Ibaizabal-en, 9 Febrero 1902.

Nº 52.

!Mendiyani⁽¹⁾

Zortzico.

Música de Y. Tabuyo.

Poesía de P. Artola.

Introduccion.

The introduction consists of two staves of piano music. The right hand features a melodic line with eighth and sixteenth notes, while the left hand provides a harmonic accompaniment with chords and moving lines.

The vocal entry begins with the lyrics "Bu-kar ba-ka-rrik" on a single note. The piano accompaniment continues with a complex texture of chords and moving lines. Performance markings include *p*, *rall.*, *ppp*, *morendo*, and *p*.

The vocal line continues with the lyrics "na-go men-di mu-tu-rrí-an. — Bu-ru u-tzik ja-rrí-ya". The piano accompaniment provides a steady harmonic support with chords and moving lines.

(1) Escrito expresamente para esta Colección y publicado en la forma remitida por su autor.

ton - tor ton - to - rri - an. ——— ! O zem - bait pen - tsa - men - tu

ne - re ba - rre - ni - an ——— I - ku - si - rik ain - bes - - te

gaur e - der au - rri - an. ——— Ze - lui so - ro be - lar - - di

ba - so ta men - di - yac ——— zu - bek ze - ra - te ne - re ——— le - ku mai - ta - ti -

yuk ————— poz - tu - rik jar - tzen zair - - kit bi - yotz ta be - gui -

yuk ————— i - ku - si - ri - kan zu - bek — o - so - roe - go - ki - yuk —————

Ba - kar ba - ka - rrik na - go men - di mu - tu - rri - an —————

bu - ru ut - zik ja - rri - - ya ton - tor ton - to - rri - an! —————

Txori gaxua!

1

Kaiolatxo batian
txoriya kantari,
pipiripi egiñaz,
triste baita ari;
beti begira dago
kanpo ederrari,
libertade onaren
beso zabalari.

2

Diyo: «Beti nago ni
erreja zuluán,
preso bat bezelaxe
kaiola zokuan.
Zeiñ ongi bizi diran
daudenak kanpuan,
egatuaz gustora
nai duten lekuan!

3

O libertade gozo
eder ta maitia,
nere desiua da
zugana joatia!
Txori gaxo onetzaz
kupitu zaitia,
arren, iriki zazu
kaiolen atia!

4

Noiz arkituko ote naiz
ni libertadian.
nai badet lurrian ta
nai badet aidian?
Esperantza badaukat
txit indar betian,
libratuko naizela
egunen batian».

Esku-idatzian erantzitako oarrak:

6 Octubre 1901.

*Música de Dn A. de Trabadelo,
en Ecos de Vasconia.*

En La Unión, 8 Octubre 1901.

Ibaizabal, 9 Febrero 92.

Baserritarra, 10 Octubre 1908.

Pueblo Vasco, Julio 27, 1913.

¡Chori gashua!*)

Zortzico.

Música de A. de Trabadelo.

Poesía de J. Artola.

Canto. *Con brio.*

Piano. *Con brio.*

ff

a tempo

f p

1. Kay-o - la-cho ba - ti - an

rall.

ff p

cho-ri - yakan-ta - ri, pi - pi - rri-pi e - gui - ñaz tris-te bai-ta a -

ff p

ri! ¡Kay-o - la-cho ba - ti - an cho-ri - ya kan-ta - ri,

pi-pi-ri-pi e - gui - ñaz tris-te bai-ta a - ri! be - ti be-gi - fa

da - go kan-po e-de-rra-ri, li-ber-ta-de o - na - ren be-so za-ba-la-

rall. molto a tempo *energico* *rall. poco* a tempo
ri; be-ti be-gi-ra da - go kan-po e-de-rra-ri, li-ber-ta-de o -

a tempo *rall. molto* *ff* *rall. poco* a tempo

na - ren be-so za-ba-la - ri.

rall. *D.C.*

rall. *ff* *D.C.*

Mendiko semia

1

Zori onez bizi da
jaioa mendiyán,
pake santuan eta
Jaunaren graziyan;
pozturik arkitzen da
nor bere tokiyan,
ala egiñaz bere
denbora guziyan.

2

Txoriyak maite duben
bezela kabiya,
dalako bertan jaio
ta egan ikasiya,
menditarrak ala du
maitatzen mendiya,
antxen bertan dalako
jaio ta aziya.

3

Iñor etortzen bada
goitikan errira,
naieza sortzen zaio
biyotzen erdira;
bañan etxol aldera
ematian jira,
ariñ-ariñ joaten da
kantari mendira.

Mendiko semia.*)

Zortzico.

Nº 54.

Música de F. de Furundarena, Op.35.

Poesía de J. Artola.

The musical score is written for voice and piano. It begins with a piano introduction in 3/8 time, marked 'Vivo' and 'sempref.' (sempre forte). The piano part features a rhythmic pattern of eighth and sixteenth notes. The vocal line enters with the lyrics 'Zo-ri o-nez bi-zi da' in a 'p molto espressivo' (piano molto espressivo) dynamic. The tempo then changes to 'Moderato'. The piano accompaniment consists of chords, with dynamics ranging from 'ff' (fortissimo) to 'pp' (pianissimo). The vocal line continues with the lyrics 'ja-yo-a men-di-yan, pa-ke san-tu-an e-ta Jau-na-ren gra-zi-yan;'. The piano part includes a 'cresc.' (crescendo) marking. The final line of the score has the lyrics 'yan; poz-tu-rik ar-ki-tzen da nor-be-re to-ki-yan,' and features a 'p ritenendo' (piano ritenendo) marking. The piano accompaniment ends with a 'cresc.' marking.

Vivo.

f *sempref.*

p molto espressivo

Zo-ri o-nez bi-zi da

Moderato.

ff *ff* *p* *pp*

ja-yo-a men-di-yan, pa-ke san-tu-an e-ta Jau-na-ren gra-zi-yan;

cresc.

yan; poz-tu-rik ar-ki-tzen da nor-be-re to-ki-yan,

p ritenendo

cresc. *p* *p*

p ritenendo an lan e - gui - naz be - re *molto rit.* den - bo - ra gu - zi - yan.

p poco stringendo e cresc. Cho - ri - yak mai - te du - ben *f con affetto* be - ze - la Ka - bi - ya da - la - ko ber - tan

ja - yo ta e - gan i - ka - si - ya; *p poco agitato e* men - di - ta - rrak a -

cre - - - - - scen - - - - - do *f poco ritenuto* - la du mai - ta - tzen men - di - ya, an - chen ber - tan da -

p

la - ko ja - yo ta a - zi - ya

pp morendo

an-chen ber-tan da - la-ko ja - yo ta a - zi - ya.

Allegretto.
f con fermezza

I-ñoiz e - tor-tzen ba - da goi-ti-kan e - rri - ra nai e - za-zor-tzen

cresc.

ff 2ª vez - ril.

za - yo bi - yo-tzen er - di - ra bañan e - chol al - de - ra

ff poco rit. e con calore

mf

e - ma - ti - an - ji - ra a - ri - ñ a - ri - ñ joa - ten da Kan - ta - ri men - di -

ff

2ª vez molto rit.

- ra a - ri - ñ a - ri - ñ joa - ten da Kan - ta - ri men - di - ra

f più mosso *cre - scen - do*

- ra a - ri - ñ a - ri - ñ joa - ten da Kan - ta - ri men - di -

ff

- ra.

ff vivo *ff* *ff* *ff*

Ama nerea!

1
Malkoak ixuritzen
zaizkit begitikan,
nere ama maitea
gogoraturikan;
zortzi egun bakarrik
dira oraindikan,
zerurako joan dala
mundu ontatikan!
*Aingeruen artean
or zaude zeruan,
zedorrek mereziya
zenuben lekuan!*

2
Zu zeruratu zihian,
ni emen nazu utzi,
geroztikan badaukat
makiña bat antsi;
zu gabe mundu ontan
eziñ det nik etsi,
nere biyotzak zukan
joan nai du igasi.
Aingeruen artean...

3
Izenik ederrena
mundu ontan dana,
da semien abotik
irtetzen dan “Ama”;
au da biyotz nerean
beti daukatana,
bizi naizen artean
aztuko etzaitana.
Aingeruen artean...

¡Ama Nerea!⁽¹⁾

(¡Madre Mia!)

Zortzico.

(Recuerdo de Sobron.)

Nº 55.

Música de Javier Aguirre.

Poesía de J. Artola.

Mal-ko-ak i-shu.
La-gri-mas-do-lo.

-ri - tzen zaiz - kit be - gui - ti - kan, Ne - re a - ma maí -
-ro - sas bro - tad del co - ra - kón; ¡Ma - dre del al - ma,

cresc.

ff *rall.* 1. 2.
-te - mai - te - a go - go - ra - tu - ri - kan; - kan; Bai
ma - dre mi - a ló - ma - las tu - yas son! son! Si

ff *rall.*

(1) Escrito expresamente para esta colección y publicado en la forma remitida por su autor.

p *cresc.*

zor - tzi e - gun ba - ka - rrik di - ra o - rain di -
 Dios pa - ra sí te qui - so y con El te lle -

p *cresc.*

ff *2ª vez* *rall.* 1.

-ka - an. Ze - ru - ra - ño joan - da - la mun - du on - ta - ti -
 - vá - - - - - ; Cúm - pla - se so - be - ra - na la vo - lun - tad de

ff *rall.*

2ª vez

2. *dim.*

-kan. Bai - da - la joan - da - la mun - du on - ta - ti - kan.
 Dios! Si - ra - na la vo - lun - tad vo - lun - tad de Dios!

dim. *fp*

Mal - ko - ak i - shu - ri - - tzen zaiz - kit be - gui - ti - kan,
 La - gri - mas de : to - ro - - sas bro - tad del co - ra - zon;

cresc. - - ff Ne - re a - ma mai - te - mai - te - a *rall.* go - go - ru - tu - ri - kan.
 Ma - dre del al - ma ma - dre mi - a to - ma - los tu - yas son!

f Ain - gue - ru - en ar - te - - an or zau - de ze - ru - an,
 Los an - ge - les del cie - lo ve - len, ma - dre, por ti;

1ra vez ff ze - do rrek me - re - zi - - - ya ze - nu - ben le - ku -
 que tu me - mo - ria *2da vez* san - - - ta que - do ado - ran - do en

1. 2.

- an.
ti. - an.
ti.

8

ff

The image shows a musical score for a vocal and piano piece. The score is written in G major (one sharp) and 4/4 time. It consists of two systems. The first system has two measures, each with a first ending bracket above it. The vocal line in the first system has the lyrics "- an." and "ti." under the notes. The piano accompaniment in the first system features a bass line with eighth notes and chords in the right hand. The second system also has two measures. The vocal line has the lyrics "- an." and "ti." under the notes. The piano accompaniment in the second system starts with a fortissimo (*ff*) dynamic marking and includes a triplet of eighth notes in the right hand, marked with an '8' and a dotted line. The score concludes with a final chord in the piano part.

Naitasuna

1

Ama bat ortxen dago
betia zotiñez,
asnase estuakiñ
sosega eziñez;
begitikan malkoa
dariyola ziñez,
siraskatxoan aurra
daukalako miñez.

2

Biotza daukalarik
naigabez betia,
aurtxoari esaten
baitio: «Maitia!
Zer nai dezu amatxok
zuri ematia?».
Aurrak erantzuten du:
«Amatxo, titia!».

3

Amak entzunik bere
aurraren itz-otsa,
pizkortzen zaio barren
len zeukana otza
orduan askaturik
txit pozez gorontza,
bularren orde z dio
ematen biotza!

¡Naitasuna!')

Melodia Vascongada.

Nº 57.

Música de S. Muguerza.

Poesía de J. Artola.

Andante.

f

con sentimiento

A - ma bat or-chen da - - go be - ti - - a zo-ti -

p

rit.

-ñez, as - na - se es-tu - a - kiñ so - se - - ga e - zi -

ten. *ten.*

ñez: be-gui-ti-kan mal - ko - a da-ri-yo-la zi -

-ñez ———— zi-raz-ka-cho-au-rra dau-ka-la-ko mi-

hez. ———— Bi-

o - tza dau-ka-la-rik nai-

ga - bez be-ti-a, aur-

cho - a-ri e-sa - ten bai-

ti - - - o , mai - ti - a ! ĵer nai — de - zu a -

ma - chok zu - ri — o - ma - ti - a ? au - rrak e - rant zu - ten du , A -

ma - cho ti - ti - a !

rit.

A - mak en - tzu - nik be - re au -

rit.

rra - ren itz-ot - sa, piz - kor - tzen za-yo ba - rren len

zeu - ka - na o - tza or-du-an az - ka -

tu - rik chit po-zez go-ron - tza, _____ bu-larren-or-dez di-

o _____ e-ma-ten ¡Bi - o - tza!

Seme baten tristura

1

Zeru garbiya odoi illunak
zer nola duben tristetzen!
Ala berian nere barrunak
tristura du gaur sentitzen,
pentsaturikan lenago egunak
nola nituben ezitzen,
bañan gaur, a bai!, samintasunak
gogorki nau ni estutzen.

2

Arraultz barrenan oi dan moduan
gordetzen zumoa osorik,
ala berian nere zentzuan
nituben pozak gozorik;
bañan azala autsitakuan
ez da gelditzen zumorik,
ala izate barrenekuan
ez det arkitzen pozarik.

3

Amaen biyotzak katetasuna
zeukan nerekin batian,
zori ona ta paketasuna
zan beti gure artian;
amoriyo ta maitetasuna
genuben indar betian,
guretzat dena zan ontasuna,
bizitzen giñan pakian.

4

Len ez nekiyen nik zer zan pena
bañan oraiñ det ikasi,
alegrantziya nuben len dena,
pozez nitzan beti bizi;
bañan ontasun denen azkena
etortzen det gaur ikusi,
ta biyotzeko atsegin lena
nigandik joan da igasi.

5

Mundu ontatik joan da zerura
nere amatxo maitia,
aingerutxo bat oi dan modura
merezimentuz betia;
etzan komeni nonbait pozgille
nerekin bat izatia,
kunplitu bedi gure Egille
Jaunaren borondatia.

6

Au bakardade mingarritsua,
biyotz neria estu da,
nere atsegiñ maite gozua
joan zaitalako zerura;
barren neria aiñ gozotsua
joan zait larri txit estura,
nere amatxo maite gaxua
gabe auxen da... tristura!

Seme baten tristura.

Nº 61.

Zortzico.

Música de XXX.

Poesía de J. Artola.

1. *p* ze-ru gar-
bi - ya o - doi i - llu - nak zer no - la du - ben tris - te - tzen! a - la be -
ri - an ne - re ba - rru - nak tris - tu - ra du gaur sen - ti - tzen; ze - ru gar -
tzen; pen - tsa - tu - ri - kan le - na - go e - gu - nak no - la ni - tu - ben es - ti -

f *p* *rit.* *p* *rit.*

a tempo

tzen, ba-nan gaur jah, bail sa-min - ta - su-nak go-gor - ki nau ni es - tu -

a tempo

1. *f* tzen; pentsa-tu 2. tzen.

1. *f* 2.

Gabonetan

1
Usariyo ederrak
ziran antziñetan,
denak elkartzekua
pozez Gabonetan,
jauregi, kale, mendi
ta baserriyetan,
etxola, txoko eta
baztar guziyetan.

2
Biyotz denak arkitzen
dirade pozturik,
elkartasun gozoaz
orrela baturik;
aiton-amonak daude
pozkidaz beterik,
an eztago algara
ta poxa beterik.

3
Gaztañak *zirti-zarta*
erre bitartian,
kontu zarrak kontaktzen
denak sukaldian;
gurasoak zorutzen
gaztien tartian,
parerikan gabeko
zorian pakian.

4
Batzubek soñua jo
bestiak kantatu,
kriskitiña jorikan
gaztiak dantzatu;
ingurukuak berriz
par gauzak kontatu,
denak ageri dira
bizirotu.

5
Alaitasun gozoaz
dira denak jartzen,
par irriya besterik
ezta an agertzen;
aiton zarra asten da
bertsuak botatzen,
eta amonatzua
panderua jotzen.

6
Atsegiñez beterik
baitira arkitzen,
pozezko katieta
dirala elkartzen,
guziyak Egillea
dute bedeinkatzen,
zerutik diyelako
Berak lagundutzen.

*2 Diciembre de 1900.
En la Unión Vascongada,
24 die. 1900.*

Nº 62.

Gabonetan.

Canto Vascongado

Música de XXX.

Poesía de J. Artola.

Andantino.

The musical score is written in 6/8 time with a key signature of one sharp (F#). It consists of four systems of music. Each system has a vocal line on a single staff and a piano accompaniment on two staves (treble and bass clef). The piano part features a steady eighth-note accompaniment in the bass and chords in the treble. Dynamics include piano (*p*), fortissimo (*ff*), and accents. The lyrics are in Basque and are written below the vocal line.

1. U -
sa - ri - yo e - de - rrak zi - ran an - tzi - ñe - tan de -
nak el - kar - tu - tze - ko po - zez Ga - bo - ne - tan; U -
1.
2.
ian; jau - re - gi, ka - le, men - di ta ba - se - rri - ye -
2.

tan, e - cho - la, cho - ko, e - - ta baztar gu - zi - ye - tan.

tan.

Nere maite polita

1

Nere maite polita,
nola zera bizi?
Zortzi egun onetan
etzaitut ikusi.
Uste det zabiltzala
nigandik igesi;
ez dirazu ematen
atsekabe gutxi.

2

Nere maite polita,
zutzaz oroitzian,
odola pill-pill dabill
nere biyotzian,
kanpora irten nairik
alegiñ guzian;
miñ onek bearko du
sendatu iltzian.

3

Amoriyoz biyotza
daukat nik zulutzen,
zuregatican zenbat
detan nik sufritzen!
Zergatican etzera
zu nitzaz kupitzen?
Zuregatic ari naiz
ezur uts gelditzen!

4

Zu zerala meriyo
nago argaldua,
lengo trinkutasuna
osoro galdua;
maitetasunak nauka
onela auldua,
ez nazazula utzi
desanparatua!

5

Naitasunak indarra
artzen dubenian,
erruak uzten ditu
biyotz barrenian;
fiya zaite, maitia,
nere esanian,
ar nazazu betiko
zuk aldamenian.

6

Zuretzako jaio naiz,
zuretzako azi,
zuregatican nai det
mundu ontan bizi;
zu gabetanik ezin
det iñola etsi,
ez nazazula bada
penaz iltzen utzi.

7

Kupitutzen bazera
nai detan moduan,
sendatuta ikusiko
nazu ni orduan;
atsegiñez beterik
elkarren onduan,
zer ederki biziko
geraden munduan!

8

Aingeru bat bezela
zaitut maitatuko,
bear dezun gauzarik
etzaizu faltako;
ditutan gauza denak
dira zuretzako,
nere aingeru polit
maitiarentzako.

J. A.

Nere Maite Polita.

Nº 66.

Zortzico.

Música de XXX.

Poesía de XXX.

The musical score is written for voice and piano. It consists of four systems of music. The first system shows the beginning of the piece with a piano introduction. The second system contains the first line of lyrics. The third system contains the second line of lyrics and includes first and second endings. The fourth system contains the third line of lyrics and ends with a crescendo.

p
1. Ne -

f *dimin.* *rit.*

a tempo
p
re mai-te po-li-ta No-la ze-ra bi-zi

1. 2.
Zort-zi e-gun o-ne-tan e-tzai-tut i-ku-si. Ne-si. Us-

mf *cresc.*
te det-za-bilt-za-la ni-gan-dic i-gue-si ez

di - ra - zu e - ma - ten a - tse - ka - be gu - chi. Us - chi.

(J. A. Santesteban: *Aires Vascongados*, 38 zenb. onek ere badu kanta au, kanturakoa berdin eta leenengo bertsoa bakarrik.)

Upelategi

1

Edan ezak goizian
txuritik, onetik;
arratsaldean gorritik,
obetik;
Ala egiten diat nik,
eta ik egik;
al badagik, on egingo dik.

2

Nai diat neretzako
beti erariya;
goiz aldean zuriya,
argiya;
gerora berriz gorriya,
oso garbiya;
neretzako on dek guziya.

3

Edari onaz niok
ni beti pentsatzen;
penak zaizkidak aztutzen,
eraten;
beti umorez nak jartzen,
eta kantatzen;
askotan ere bai dantzatzen.

4

Pozez nebillek beti
erariyarekiñ,
txinparta sagarduakiñ
onakin;
oraiñtxen banu nerekin,
jakiyarekin,
erango nitek gogoarekin.

J. A.

Upelategui.

Canto vascongado.

Nº 67.

Música de XXX.

Poesía de XXX.

Andante.

The musical score is written in 2/4 time and consists of three systems. The first system shows the piano accompaniment with a forte (*f*) dynamic. The second system includes the vocal line with lyrics and piano accompaniment with a piano (*p*) dynamic. The third system continues the vocal line and piano accompaniment, also with a piano (*p*) dynamic.

1. E - dan e - zak goi - zi - an chu - ri - tik, o - ne -

tik, a - rra - tzal - de - an go - rri - tik, o - be - tik.

f A - la e - gui - ten di - at *p* nik, e - ta ik e -

guik, al - ba - da - guik *f rit.* on e - guin - go *p* dik.

(J. A. Santesteban: *Aires Vascongados*, 24 zenb. onek ere badu kanta au, kanturakoa berdin eta leenengo bertsoa bakarrik.)

Orma-txulo batetik

1

Orma-txulo batetik
gau batean igesi
arratoi beltz aundi bat
nuben nik ikusi.
Zijoan pizkorki.
Noranai saltatzeko
etzegoen gaizki.
bañan atzaparra zion
katu batek ezarri.
Umildu zan sarri.

2

Katuak eltzen ziyon
atzaparrarekiñ,
azkazala zorrotzak
zituben berekiñ;
ematen ziyon miñ.
Arratoiak naiko lan
bazeukan berekiñ,
karraxika ari zan
oñaziarekiñ,
ta eziñ igas egiñ.

3

Katuak nola zeukan
naikua indarra,
etzuben askatu nai
bere atzaparra,
naiz egiñ negarra!
Arratoiak alperrik
zuben deadarra;
ikusten zuben bere
sententzi gogorra:
antxen ill bearra.

4

Gau erdiyan goxoro
bat dabillenan,
zepuan erortzen da
nai ez dubenian,
geien-geienian.
Beraganatzen badu
garai ez danian,
atzaparrak an ditu
beraren gañian,
azken-azkenian!

J. A.

Nº 69.

Orma-chulo batetik.

Canto vascongado.

Música de XXX.

Poesía de XXX.

Allegretto.

Canto.

Piano.

1. Or - ma - chu - lo ba - te - tik gau ba - te - an

i - gue - si, a - rra - toi beltz aun - di - bat nu - ben nik i - ku - si. si. Zi - jo -

an piz - kor - ki. No - ra nai sal - tat - ze - ko et - ze - go - en gaiz -

1. *p rit.*

p rit.

ki, ba-han at-za-pa-rra zi-on ka-tu

ba-tek e-za-rri. U-mil-du zan-za-rri.

f *p rit.*

(J. A. Santesteban: *Aires Vascongados*, 59 zenb. onek ere badu kanta au, kanturakoa berdin eta leenengo bertsoa bakarrik.)

Parerik gabea

1

Dama gazte bat bada
gure Donostiyan,
igualik eztubena
Españi guztiyan;
milla grazi badauzka
bere arpegiyan,
artuko nuke pozik
besuen erdiyan.

2

Aingeru ori maite
det aspaldi onetan,
zeñaz ikusten detan
jai arratsaldetan;
berak pentsatzen eztu
zer miñ klase detan,
sendatuko lirake
baleki zer detan.

3

Ain da ikusgarriya
dama gazte ori,
begiratzeko gogoa
ematen dit neri;
Donostiyan ez dira
orrelakoxe bi,
zerutik jetxitako
izarra diruri.

4

Gorputz liraña dauka,
arpegi txit fiña,
gerriyak badiruri
moldian egiña;
biziरो oñ politak,
pausua ariña,
ezin fama liteke
ark merezi diña

5

Buruan ille beltza
dizdizka darama,
saleruan ere ark
du guztizko fama.
Nork ez du maitatuko
orrelako dama?
Biotzak arengana
ni beintzat narama.

6

Ezin bizi naiz ondo
ni mundu onetan,
biziरो suerte txarra
det gauza denetan;
biotzetik eskatzen
dizut txit benetan:
ez eruki azteko
luzaro penetan.

7

Izar guztiz argiya
goitik amilduba,
zuregatikan daukat
biotza sutuba;
gañera arkitzen naiz
oso argalduba,
amoriyuak nauka
onela galduba.

8

Egiya esaten det
sentimentubakin:
ezkondu nai detala
betiko zurekin;
izango giñake gu
ondo elkarrekin,
zeñek ez izan ditxa
aingeruarekin?

9

Zerutik jetxitako
izarra zera zu,
argiya begitikan
bigaldutzen nazu;
planta txarrian nago,
arren, ar nazazu,
eta biotz sutuba
itzalduko nazu.

10

Nitzaz kupiturikan
ar nazu betiko,
zu gabe ez det bada
munduban etsiko;
artutzen ez banazu
jarko naiz tisiko,
eta dolorietan
zugatik naiz ilko.

№ 71.

Parerik Gabea.

Zortzico.

Música de XXX.

Poesía de J. Artola.

Canto.

Piano.

1. Da-ma gazte bat

ba - da gu-re do-nos - ti - yan, i - gua - lik es - tu -

be - na es - pa - ñi gus - ti - yan; yan;

1. 2.

mi-lla gra-ci ba - da - us - ka be-re ar-pe - gi - yan,

ar - tu - ko nu - ke po - zik be - su - en er - di - yan.

Ardi kontu

1
Ardi kontuan dago
Joxe Mari Motxa,
besoetan arturik
jaio dan bildotxa;
eta ikusirikan
ain guri ta beltza,
pozez betetzen zaio
berari biyotza.

2
Bildotxen ama dauka
beraren oñian,
umeari begira
egon eziñian;
noizik beñ miliskatzen
du bizkar gañian,
ezagueraz maitatu
lezaken añian.

3
Joxe pozez betia
dago penik gabe,
dalako bildotx guri
politaren jabe;
soñu onena bañan
arentzat da obe,
bildotxak abotikan
goxoro diyon: *Bee!*

4
Mendiyan gora-bera
dabill Joxe Mari,
askotan txistu joaz,
bestela kantari;
euskeraz deitzen diyo
bere ardiyari,
esanaz: «Athoz, athoz»
txiki-txikiyari.

5
Bere ondora biltzen
dira ardi denak,
bere eskutik jaten
dakite geienak;
berdin maitatzen ditu
medar ta gizenak,
ta buruz badakizki
guztiyen izenak.

6
Bere bizimoduaz
dago txit kontentu,
kabriyola ederrik
ark egiten ditu;
ondo bizi dan iñoiz
bazaio galdetu,
erantzun oi du: «Pozez
nabill... *ardi kontu*».

Nº 72.

Ardi Kontu.*)

Zortzico.

Música de J. Peña y Goñi.

Poesía de J. Artola.

Canto. *S* *p*

1. Ar-di Kon-tu-an da - go

Piano. *f* *p*

p *S*

Jo-she Ma-ri Mo-cha be-so-e-tan ar-tu-rik ja-yo dan bil-do-cha;

13 vez.

Para final. *f*

22 vez.

ja-yo dan bil-do-cha; e-ta i-ku-si-

Fin.

p *f* *cresc.*

ri - kan ain gu-ri ta bel-cha — po-zez be-te-tzen za - yo be-ra-ri bi-yo -

p *f* *cresc.*

f

tza; e - ta i - ku - si - ri - kan - air - gu - ri ta bel - cha

p

po - zez be - te - tzen za - - yo - be - ra - ri bi - yo - tza... *DC*

p *f* *DC*

Uda Berriya

Soñu Sueko-ari antolatutako itz neurtuak, Donostiko Orfeoiak kantatua

1
Uda Berriyak
baztar guztiyak
ditu ederki lorez jazten;
egun argiyak,
zoragarriyak,
era onetan dira asten.

2
Zelai aundiyak,
intzak bustiyak,
ederrak dirade agertzen;
or marrubiyak,
guri-guriyak,
lurretik dira azaldutzen.

3
An gereziyak,
gorri-gorriyak,
arbolak ditu ematen;
emen txoriyak,
aundi, txikiyak,
asi dirade kantatzen.

4
Nekazariyak,
guzti-guztiyak,
pozez dirade arkitzen;
gauza egokiyak
uda berriyak
ditu mundura ekartzen.

Julio 29, 1888.

Saritua Donostian, 1890, Abenduan

Argitaratua *Euskal-Erria*-n, Martxuen 1-an, 1891-an

Publicada en La Unión Vascongada, 10 Abril 1892; y en La Vasconia;

Pueblo Vasco, 24 Marzo 1913.

Nº 73.

Uda Berriya.*)

Aire vascongado Pastoral.

Música de A. de Larrocha.

Poesía de J. Artola.

Allegretto.

Canto.

Silvo.

Tamboril.

Piano.

Fin.

1. U - da Be - rri - yak, baz - tar

Fin.

p

guz - ti - yak; Di - tu e - der - ki lo - rez jas -

The first system of the musical score consists of three staves. The top staff is the vocal line, starting with a whole note 'guz' followed by a quarter rest, then a quarter note 'ti', a quarter rest, a quarter note 'yak', a quarter rest, a quarter note 'Di', a quarter note 'tu', a quarter note 'e', a quarter note 'der', a quarter note 'ki', a quarter note 'lo', a quarter note 'rez', and a quarter note 'jas'. The middle and bottom staves are piano accompaniment, with the right hand playing chords and the left hand playing a rhythmic pattern of eighth notes.

ten; e - gun ar - gi - yak, zo - ra - ga - rri -

The second system of the musical score consists of three staves. The vocal line begins with a quarter note 'ten', followed by a quarter rest, a quarter note 'e', a quarter note 'gun', a quarter note 'ar', a quarter note 'gi', a quarter note 'yak', a quarter rest, a quarter note 'zo', a quarter note 'ra', a quarter note 'ga', and a quarter note 'rri'. The piano accompaniment continues with chords and rhythmic patterns, including a *p* dynamic marking.

yak, E - ra o - ne - tan di - ra de as - ten; *al sc*

The third system of the musical score consists of three staves. The vocal line starts with a quarter note 'yak', followed by a quarter rest, a quarter note 'E', a quarter note 'ra', a quarter note 'o', a quarter note 'ne', a quarter note 'tan', a quarter note 'di', a quarter note 'ra', a quarter note 'de', a quarter note 'as', and a quarter note 'ten'. The system concludes with a double bar line and the marking *al sc*. The piano accompaniment features a *f* dynamic marking and ends with a double bar line and *al sc*.

Mariya, nora zuaz?

1

–Mariya, nora zuaz
eder galant ori?
–Iturrira, Bartolo,
nai badezu etorri.
–Iturriyan zer dago?
–Ardotxo txuriya.
Biyok erango degu
nai dezun guztiya.

2

–Mariya, zuregana
biltzen naizenian.
poza sentitutzen det
nere barrenian.
–Bartolo, nik ere det
atsegiñ artutzen,
ur billa nuanian
banazu laguntzen.

3

–Mariya, lagunduko
dizut gaur mendira,
ur presko eder billa
ango iturrira.
–Iturri eder ortan
dagon ur garbiyak,
Bartolo, alaituko
dizkitzu begiyak.

4

–Mariya, nere aurrez
ez jarri seriyo,
zuri dizutalako
zenbait amoriyo.
Far irri gozozkoa
egiten badezu,
biyotza atsegiñez
betetzen dirazu.

5

Pauso ariñan oso
zu baldin bazuaz,
uxua dirurizu
eguak jasuz;
eta ageri bada
gonatxo gorriya,
Bartolori alaitzen
zaio arpegiya.

6

Gaztañ arbol onduan
egoten bazera,
pozez inguratutzen
naiz aldamenera.
Ikusten detanian
arpegi gorriya,
biyotzeraño sartzen
nazu egarriya.

7

Joaten zeran bakoitzan
txit goiz belardira,
asper eziñik jartzen
naiz zuri begira;
azaltzen dezunian
ezpaiñ gorritxua,
diruri maiatzeko
goiz arrosatxua.

8

Mariya, pentsatutzen
badezu ezkontzia,
lendabiziko nitzaz
oroitu zaitia.
Zure mende jartzen naiz
denbora guziko.
Bartolorekin gaizki
etzera biziko.

J. A.

Mariya nora zuaz.

Canto vascongado.

Música de xxx.

Poesía de xxx.

Moderato quasi Andante.

Canto.

Piano.

 1. Ma-ri-ya no-ra zu-az e-der ga-lant

 o-ri, i-tu-ri-ra Bar-to-lo nai ba-de-zu e-to-ri.

 I-tu-ri-yan zer da-go? ar-do-cho chu-ri-ya,

rit.
 Bi - yok e - - ran - go - de - gu nai de - zun guz - ti - ya .
p
rit.

(J. A. Santesteban: *Aires Vascongados*, 64 zenb. onek ere badu kanta au, kanturakoa berdin eta leenengo bertsoa bakarrik.)

Nere erri maitea

1

Nere erri maitia,
nik zaitut maitatzen,
gau ta egun zurekiñ
nago ni pentsatzen;
zuk dirazu biyotza
pozkidaz betetzen,
naizelako lur gozo
onetan arkitzen.

2

Donosti eder maite,
txukun ta garbiya,
zuretzako daukat nik
naitasun guziya;
zera atsegin eta
begiragarriya,
euskaldun semearen
pozezko kabiya.

3

Erbestera emendik
joaten naizenian,
naigabia sentitzen
det nik biyotzian;
bañan kanpotik onuntz
ni natorrenian,
poza nabaitutzen da
nere barrenian!

Pepe Artolaren esku-idatzian ere
agertu dira bertso auek, ondoko
argibide auekin :

23 Julio 99.

Música de A. Trabadello

En la Euskal Erria 20 Enero 1900

En La Voz 27 Mayo 1909

Pueblo Vasco 31 Dicie. 1912.

Nere erri maitea⁴¹

Nº 76.

(Mi querida Patria.)

Música de A. de Trabadelo.

Zortzico.

Poesía de J. Artola.

Canto.

Rissolutto.

Piano.

1. Yo bus - ca - ré lau - re - - les, Con in - sa - cia - ble a - fan _____
 1. Ne - re e - rri mai - te - - a Nik zai - tut mai - ta - tzen, _____

Pa - ra dar a mi pa - tria, Prue - bas de a - mor fi - lial _____
 Gau ta e - gun zu - re - . kin No - go ni pen - tsa - tzen; _____

Yo bus-ca-ré lau-re-les Con in-sa-cia-ble a-fan-
 Ne-re e-rrí mai-te-a Nik zai-tui mai-ta-tzen

Pa-ra dar a mi pa-tria Prue-bas de a-mor fi-lial
 Gau ta e-gun zu-re-kin Na-go ni pen-tsa-tzen;

Gui-púz-coa ma-dre mi-a Que pro-téc-cion me das
 Zuk dí-ra-zu bí-go-tza Fos-ki-daz be-te-tzen

Quien te pa-ga-ra en glo-ria! Tu a-fec-to ma-ter-nal
 Nai-se-la-ko tur-go-zo O-ne-tan ar-ki-tzen

pp *rall.*
 una corda

ff tempo

Qui-puz-coa ma-dre mi - a Que pro-tec-cion me das
 Zuk di - ra-zu bi - go - tza Pos-ki-daz be - te - tzen

ff

rall

Qien te pa-ga-ra en glo-ria! Tu a-fec-to ma-ter-nal.
 Nai-ze - la - ko lur go - zo O - ne - tan ar - ki - tzen.

rall

Risolutto in tempo.

ppp molto rit. *ppp* *al ♩*

Maite nerea!

1

Amoriyozko izar ederra,
maite, zu zera.
Txinparta sartu dirazu gaur,
bai, nere biyotzera.
Arren, saia zaite gar au
azkar itzaltzera.

2

Aingerutxo zoragarriya,
parerik gabia,
zure amoriyua daukat
nik barrenen gordia;
zu zera nere biyotz
gaxuaren jabia.

3

Zure begiyen dizdizarak
txoratzen naute ni;
izar oiek biyotz nerean
egiten dute argi;
maitatzen banazu beti
izango naiz ongi.

4

Arrats ta egun zurekin beti
nago pentsatzen;
zu ikusi utsarekin naiz
osoro txoratutzen;
egun bat aukeratu ta
ezkondu gaitezen.

¡Maite Nerea!

Canto Vascongado.

Nº 83.

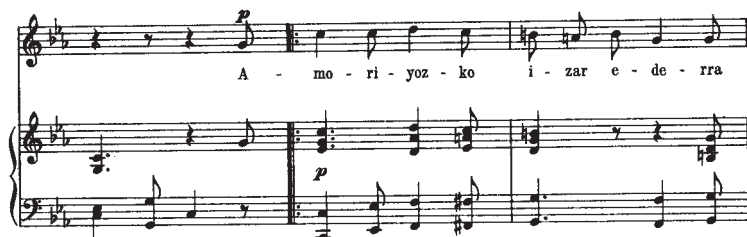
Música de XXX.

Poesía de J. Artola.

Larghetto.

Canto.

Piano.

A - mo - ri - yoz - ko i - zar e - de - rra

Mai - te zu ze - ra, A - ra, Chim - par - ta sar - tu di -

ra - zu gaur ¡Bay! ne - re bi - yo - tze - ra; ¡A - rren sa - ya zai -

te gar au As - kar i - tza! - tze - ra! Chim - ra!

Laurak-Bat

1

Euskal Erri gozoa,
baltsamo guriya,
Jaunak berezituta
lurrian jarriya,
zera leku eder eta
begiragarriya,
alai, dontsu, noblea,
txukun ta garbiya,
atzeritar denen
begiragarriya, bai,
atzeritar guziyen,
guziyen begiragarriya.

2

Bulartzat zumo ona
eran baitizugu,
argatik naitasuna
biyotzez dizugu;
ezin esan dan ainbat
guk maite zaitugu,
euskaldun gera eta
euskaldun nai degu.
Ill artian euskaldun
izango gera gu! Bai!
Ill artian euskaldun
izango gera, gera gu!

3

Mendi, zelai, erreka,
iturri, basoak,
baserritxoak eta
bide erosoak,
denak dira gureztat
eztitsu gozoak;
erru txarrikan gabe
txit baliyosoak,
ager ditezen garbi
euskaldun pausoak. Bai!
Ager ditezen garbi,
garbi, euskaldun pausoak.

4

Euskarak famak ditu
ondo mereziyak,
onoriak daukazki
len irabaziyak;
ala berian dauzka
Jaunak bereziyak
España ta Frantziko
zazpi probintziyak,
elkar baturik izan
ditezen guziyak. Bai!
Elkar baturik izan
ditezen, ditezen guziyak.

Nº 88.

Laurak-Bat.⁽¹⁾

Música de J. Gogorza.

Zortzico.

Poesía de R. Becerro Bengoa.
Version Vasea de J. Artola.

Maestoso.

Canto. *p*

1. Las po-pu-la-res le yes
1. Euskal E-rrri go - zo - a

Piano. *mf* *p*

cresc. *pp*

Que el Eus-ka-ro go - zó, Por mu-chos si-glos fue - ron Del mun-do ad-mi-ra - cion,
Bait - sa - mo gurri - ya, Jau-nak be-re-si - tu - ta Lu-rrri-anja - rri - ya,

cresc. *pp*

cresc. *p*

Hoy que los pue-blos al - zan De li-ber-tad la voz. Per-di-da a-lli se
Ze - ra le - ku e - der eta Be - gi - ra ga - rri - ya, A - las, don - tsu no -

pp *bien ligado* *cresc.* *p*

llo - ra La que antes dis - fru - to. Tran-qui-lo el po-cho-es té
bie - a Chu-kun ta gur-bi - ya A - lzerri - tar de - nen

f *energico*

¿Eus-ka-ri-a-se-a-ba-tío? ¡No! Ens-ka-ria-de-un-si-glo-li-bre-Es-pe-ra-dig-na-re-pa-ra-ción.
 Be-gi-ra-ga-rrí-ya ¡Bai! A-tze-rrí-tar-gu-zi-yen,gu-zi-yen Be-gi-ra-ga-rrí-ya.

Musical notation includes a vocal line with dynamics *f* and *p*, and piano accompaniment with dynamics *ff* and *pp*. The score is in E major and 2/4 time.

Ala dira danak

1

Txori txiki bat igasi joan zan
nik kaiolan len neukana,
eta damatxo maite nubena
ill zitzaidan gaxo ona.
Guziyak orla dira munduban,
orrela gertatzen da dana:
batzuben ill ta bestiak igas.
Gizonak diyo: «Au lana!».

2

Amoriyozko begiratu
dama batek ziran egiñ,
nere biyotzan berotasuna
senti nuben berarekiñ;
neretzat zala pentsaturikan
zoratu nitzan ni arrekñ,
zer pena gero ikusirikan
beste galaitxo jaun batekiñ!

3

Geroztik oso penaz bizi naiz,
pozik ez det nik billatzen;
bakartasuna besterik etzait
non-naitikan neri sortzen;
naigabiakin ari naiz oso
ezur utsera biurtutzen,
nai nuke jakin iñor ote dan
neregana gaur kupitzen.

Ala dira danak⁽⁴⁾

Nº 91.

(Asi son todos.)

Música de Y. Tabuyo.

Poesía de J. Artola.

Moderato.

Piano. *Espressivo*

Cho - ri - chi - ki - bat i - ga - si jo - an - zan
 Un pa - ja - ri - to que yo te - ni - a

Nik ka - yo - lan len neu - ka - na
 Se - me es - ca - po' se - me es - ca - po'

E - ta da - ma - cho mai - te nu - be - na lll zi - tzai - dan
 Yu - na mu - cha - cha que yo que - ri - a Se - me mu - rió

passionato

rit.

ga - sho o - na Gu zi - yak or - la di - ra mun - du - ban O - rre - la
 se - me mu - rio A - si son to - dos en es - ta vi - da A - si son

rit. *sonoro*

ger - ta - tzen da da - na Ba - tzu bek ill ta bes - ti - ak i - gas
 to - dos co - moe - sos dos U - nos se es - ca - pan yo - tros se mue - ren

rit.

Gui - zo nak di - yo ¡Au da la - na!
 Yel hom - bre di - ce ¡¡Vál - ga - me Dios!!

Iparragirre!

1

Zure doñu Gernika
pare gabekua,
biyotz mugitzallea,
Euskal Errikua;
askotan bere kanta
da alaitzekua,
oraindik izango da
kantu gerrakua.
Argatik, Jose Mari,
zaudena lurtua,
malkoz kantatzen degu
Arbola Santua.
*Obian jarko degu
lore pilla dena,
ta gure biyotzian
beti naitasuna.*

2

Zure gorputza lurrez
estaliyagatik,
aritz zure maitia
utzi arrenatik,
zure doñuak artu
ditugu gogotik,
eta ez da faltako
zeñek kantaturik.
Euskal seme leiala,
naiz joan zu mundutik,
zure izenik ez da
joango biyotzetik.
*Obian jarko degu
lore pilla dena,
ta gure biyotzian
beti naitasuna.*

¡Iparraguirre! ⁽¹⁾

Zortzico.

Nº 92.

Música de José Gogorza.

Poesía de F. D. Gaviño.

Version Vasca de J. Artola.

Andante Moderato.

Piano.

The piano introduction is in 3/4 time, marked 'Andante Moderato'. It begins with a piano (*mf*) dynamic. The right hand features a melodic line with eighth and sixteenth notes, while the left hand provides a harmonic accompaniment with chords and single notes.

p

Tu Guer-ni-ca-co ar-bo-la Es him-no-po-pu-lar, Que de la no-ble Eus
Zu-re do-ñu Ger-ni-ka Pa-re ga-be-ku-a, Bi-yotz mu-gi-tza-

The first line of the song features a vocal melody starting with a piano (*p*) dynamic. The piano accompaniment continues with a steady accompaniment of chords and moving lines in both hands.

dimin.

ca-ria Re-ve-la el san-to a-fán. A ve-ces es ple-ga-ria
lle-a Eus-kal e-rrri-ku-a; As-ko-tan be-re kan-ta

dimin. *ben legato*

The second line of the song continues the vocal melody with a *dimin.* (diminuendo) dynamic. The piano accompaniment includes a section marked *ben legato*, indicating a smoother, more connected texture.

cresc. molto *dimin.*

A ve-ces es can-tar, Y has-ta can-ción de gue-rra Al-gu-na vez se-ra.
Da a-lai-tze-ku-a, O-rain-dik i-zan-go da kan-tu ge-rra-ku-a.

cresc. molto *dim.*

The third line of the song features a vocal melody with a *cresc. molto* (crescendo molto) dynamic. The piano accompaniment also includes a *cresc. molto* section, followed by a *dim.* (diminuendo) section.

(1) Escrito expresamente para esta Colección y publicado en la forma remitida por su autor.

Por e-so i - pa - rra - gui - rre Hoy que en la tum - ba es - tá, Con la - gri - mas can -
 Ar - ga - tik Jo - se Ma - ri Zan - de - na lur - tu - a, Mal - kos kan - ta - tzen

tá - mos, Al ar - bol se - cu - lar. Des - can - sa pues des - can - sa
 de - gu Ar - bo - la San - tu - a! O - bi - an jar - ko de - gu

Que mientras brille el sol, Ha - brá en tu tum - ba flo - res Yen nuestro pe - cho a - mor.
 Lo - re pí - la de - na, Ta gu - re bi - yo - tzi - an Be - ti na - la - su - na.

Iru Errege Orienteko

1
Iru Errege Orienteko,
Gazpar, Meltxor ta Baltazar,
aiek irurak omen zekiten
Trinidadea nola zan.
Trinidadea, Trinidadea,
Birjiña Amaren Semea,
Uraxen da guzion Erregea.

2
Iru Errege Orientetik
Jesus onaren bidera,
izar eder bat agerturikan
bidea erakustera.
Izarrarekin ziran giatu
zuten artean Jesus billatu.

3
Mudu guziko Egille ona
biurturik aur umilla,
ikusi nairik Errege aiek
joan ziraden bere billa.
Zer atsegiña zuten nabaitu
zutenian Jaun ona arkitu!

4
Belengo estalpe aurrian ziran
makurturikan geratu,
biyotzez antxen umilki zuten
Jesus Aurra adoratu.
Zer zori ona beren barrenen,
ikusirikan Jesus Belenen!

5
Estalpe artan ikusirikan
Jaun Zerukoa jarria,
bertan eskeñi zizkaten pozez
intzentsu, mirra ta urria.
Jaun Zerukoa ezagutzera
joan ziran belaunikatzera.

6
Ama Birjiña eta San Jose
zoraturikan an daude,
begira nola dan an ageri
errege denen Errege.
Mundu guziyen Jaun ta Jabia,
pekatariyen Salbatzallia.

J. A.

Iru Erregue Orienteko.⁽¹⁾

Canción popular vascongada.

Armonizado por José María Usandizaga.

Nº 94.

Música de XXX.

Poesía de XXX.

Andante.

Canto. I. I - ru e - rre - gue O - ri - en -

Piano.

 te - ko Gaz - par Mel - chor ta Bal - ta - zar A - yek i - ru - rak O - men ce -

 ki - ten Tri - ni - da - de - a no - la zan Tri - ni - da - de - a Tri - ni - da - de -

ritard.

 a Bir - gi - ña a - ma - ren se - me - a U - ra - sen da gu - ci - on e - rre - gue -

a tempo

a

dim.

pp

2. I - ru e -

rre - gue O - ri - en - te - tik Je - sus O - na - ren bi - de -

ra I - zar e - der bat a - guer - tu - ri - kan Bi - de - a e - ra - kus - te -

ra e - ra - kus - te - ra e - ra - kus - te - - ra I - za - rra -

re - kin zi - ran gui - a - tu zu - ten ar - te - an Je - sus bi - lla -

tu.

ritard. *molto ritard.*

poco cresc.

a tempo

p *rit.*

(J. A. Santesteban: *Aires Vascongados*, 41 zenb. onek ere badu kanta au, kanturakoa berdin eta bi bertso: 1, eta 2gna. Gaiñontzekoak, beraz, Pepe Artolarenak).

Biarritzen etxe batian

1

Biarritzen etxe batian,
joan dan arrats batian,
neskatilla dantzatu da
sei mutillen tartian,
tran laran laran laran
sei mutillen tartian.

2

Soñua entzutian plazara,
joaten dira dantzara;
elkarrekin jostatuaz
dute naiko algara,
tran laran laran laran
dute naiko algara.

3

Biarritzen beti mutillak
txit maite neskatillak;
borondatez bai ematen
dizkate erroskillak,
tran laran laran laran
dizkate erroskillak.

4

Illunabarra etortzian
pozkida biyotzian,
neskatillai etxeraño
laguntzeko pozian,
tran laran laran laran
laguntzeko pozian.

5

Neskatillatxo legunak
dira gure lagunak,
oso maitatitak gera
gu, frantzes euskaldunak,
tran laran laran laran
gu frantzes euskaldunak.

Biarritzen Echebatian.

Nº 95.

Canto vasco.

Música de XXX.

Poesía de J. Artola.

Allegretto.

Bia-rrit-zen e-cheba-ti - an Joan dan

1. a - rratz ba - ti - an. Bia-rrí - tzen an. Nes - ka - ti - lla dan - tza - tu da Sei mu -

2. ti - llen tar - ti - an Tran la - ran la - ran la - ran Sei mu - ti - llen tar - ti - an

allarg.

Mari Domingi

1

Orra Mari Domingi,
begira orri,
gurekin nai dubela
Belena etorri.
Gurekin nai badezu
Belena etorri,
atera bearko dezu
gona zar ori.

*Atoz, atoz, zure billa nebillen ni;
atoz, goazen, adora dezagun
Belenen jaio dan Aur eder ori.*

2

Nondik atera'ren
gona zar ori?
Berririk baldin baden
gorde zan ori;
arriturik ziagon
Belengo erria,
aterakin ortik
farragarria.

Atoz, atoz,...

3

Jo dezan panderoa
ik, Antonika,
nondikan etorri aiz
orren korrika?
Ezin esplikaaturik
misterioa,
Belenen jaio dala
Aur dibinoa

Atoz, atoz,...

4

Ojua eta dantza
denak batian
egin zagun guztiyak
oso pakian;
Jesusen izenian
dantza dezagun,
bere laguntza gero
izan dezagun.

Atoz, atoz,...

5

Irrintzi eta poza
algararekin,
ori bear diñagu
guk elkarrekin
Pozez adora zagun
Jesus Aur ona,
Berak eman dezaigun
gaur zori ona.

Atoz, atoz,....

J. A.

Mari Domingui⁽¹⁾

Canción popular vascongada.
Armonizado por José María Usandizaga.

Nº 97.

Música de XXX.

Poesía de XXX.

Allegretto.

Canto. 1. O - rra Ma - ri Do - min - gui be - gui - ra o -

Piano. *mf* *p*

rrri Gu - re - kinnai - du - be - la Be - le - nae - to - rri

Gu - re - kinnai ba - de - zu Be - le - nae - to - rri

A - te - ra bear - ko de - zu go - na zar o - ri A - toz a - toz zu -

The musical score is written in G major (one sharp) and 2/4 time. It consists of four systems, each with a vocal line (Canto) and a piano accompaniment (Piano). The tempo is marked 'Allegretto'. The lyrics are in Basque. The piano part includes dynamic markings such as *mf*, *p*, and *pp*, and articulation marks like 'acc' (accents) under the bass line. The vocal line includes a first ending bracket over the first system.

re bi-lla ne-bi-llen ni A-toz a-toz zu-re bi-lla ne-bi-llen

ni A-toz goa-cen A-do-ra-de-za-gun Be-le-nen-jai-o-dan Aur-e-der-o-

ri Aur-e-der-o-ri.

(J. A. Santesteban: *Aires Vascongados*, 37 zenb. onek ere badu kanta au. Baña kanturakoa berdin. Eta iru bertso:1, 2, 3gna. Beraz 4 eta 5gna. Pepe Artolarenak).

Oroitzen?

1
Oroitzen al zera,
txarmangarriya,
noiz eman zeniran
neri feriya?
Ni utzirik
bazterturik,
bertzetara
joaten omen zera
yostatzera.

2
Neskatilla eder
zoragarriya,
nere biyotzian
zaude jarriya;
zu gabe nik
ez det onik,
sinistatu,
barrendik nai zaitut
txit maitatu.

3
Izartxo ederra
dizdizariya,
zu zera barrenko
nere argiya;
gau ta egun,
legun-legun,
dizdizara
banatzen dirazu
biyotzera.

4
Aingeru liraña
pare gabia,
zuk alaitzen dezu
barren neria;
nere jabe
duda gabe
gaur zera zu;
betiko zuretzat
ar nazazu.

¿Oroitzen?⁽¹⁾

Canto vasco.

Armonizado por German Cendoya.

Nº 98.

Música de XXX.

Poesía de J. Artola.

Andante.

Canto.

Piano. *mf* *rit.*

p

1. O-roitzen al - ze - - - ra Char-man-ga - rri - ya

p legato

Noiz e-man ze - - ni - - - ran Ne - ri fe - ri - ya.

Ni u-tzi-rik Baz - ter-tu-rik Ber - tze - ta - -ra

The first system of the musical score consists of a vocal line and a piano accompaniment. The vocal line is written in a single staff with a treble clef and a key signature of one flat (B-flat). The lyrics are "Ni u-tzi-rik Baz - ter-tu-rik Ber - tze - ta - -ra". The piano accompaniment is written in two staves (treble and bass clefs) and features a steady eighth-note accompaniment in the right hand and a more active bass line in the left hand. There are several accents (^) placed over the piano accompaniment notes.

Joa-ten O - men - ze - -ra Yos - ta - tze - ra.

The second system of the musical score continues with a vocal line and piano accompaniment. The vocal line is in the same key signature and clef as the first system. The lyrics are "Joa-ten O - men - ze - -ra Yos - ta - tze - ra.". The piano accompaniment continues with similar rhythmic patterns. A "rit." (ritardando) marking is present in the right hand of the piano part towards the end of the system, indicated by a horizontal line with a hairpin.

Aurkibidea

Pepe Artola Elizetxea (1864-1929)	7
Ustez laguna detan	19

Pepe Artolaren esku-idatzitik artutako bertsoak

Zapatari bati	25
Kandido Soraluzeri, bere karten kontestaziyua	29
Jose Txapillori	30
Txapilloren andria (Zelestinari)	31
Gabonetarako kantak	32
Amari	33
Errege bezperako	34
Euskal Erriyari	36
Zugatik naiz ilko	37
Tomas Zapiraini	39
Maita nazu	41
Animaliyaren kantak	43
Deabrukeriyak	45
San Sebastianen martxa	47
Euskal Erriyari	48
Neska zar bati	50
Rosariori	50
Nere betiko ametsa	51
Donostiko neskatxa gaztien aukera	53
Praisku eta Pello	55
Ingeniero lagun euskaldunaren agurra eta karta	56
Neska zar bati	58
Donostiar bat bere erriyan	62
Juan Jose Santesteban-i	64
Erregeak	65
Karidadeko Arrebak	65
Lagunkidedi on bat	66
Artza eta gu	69

Bilintxen esaera bat	71
Bi dama	72
Joakinaren egun bat	73
Ama falta	75
Sagarra eta sagardua	77
Santa Febronia martiria	78
Loiolako inguruan	87
San Sinforniano martiria	89
Euskerari	92
Gabon kantik	94
Donostiarra beti festa zale	95
Tolosan gau batian	96
Pelotariyak	97
Urtearen lau erak	98
Aita Santu Leon	99
Karmelo Etxegarairi	100
Segurako erretore jaunari	101
Ignaziyo Urangari	102
San Erasmo edo San Telmoren bizitza edo-ta eriotza	103
Okendori	107
Dama Rosariori	108
Oroimena	109
Egun onak	110
Bizente Elizegi	111
San Martin Loinazen bizitza eta eriotza	112
Nere eztaiak. Egun on bat	118
Amagiyarrabaren etorrera	120
Errege bezperan	121
Ama falta	122
Malko sendo bat gurutze santuari	123
Donostiarrak Lizartzan	124
Ama eta lau aizpak	126
Aritz bedeinkatua	128
Jose Maria Iparragirre	130
Arrantzalia	132
Moyuaren liburutxorako	134
Euskaldun bat bere erriyan	135

Eguarri-Erregiak	136
Biyotz bi batu edo egun on bat	137
Zelebrekeriya	138
Justatxori	139
Dama Beatriz Muñoiari eskerrak	139
Brindis edo aboz botia	140
Mendiko semia	140
Elkoro apaizak bere lagunari eta familikoari bigalduak	141
Sanperiori	142
Arandia	144
Nere bizimoduba	146
Maxima Montalba-ri	148
San Juan bezperan Tolosan	150
Santa Maria Magdalena egunian	152
Ignazio Urangari bere izen-egunian	153
Errenteriar pilla, zer kuadrilla!	154
Parisen egun bat	156
Parisko Eiffelko torriaren muturrian	158
Xanet-i	159
Donostiuarren eta Pasai San Juanen estropara	160
Ubako elizatzooan	163
Sor Kontzepziori bere izen egunian	164
Kontzeziyoko Amari	165
Jesusen munduratzia	166
Novia Salcedo-ri oroimena	167
Gernikako gazteriaren jotia	168
Egun onak	170
Zer naiz ni!	171
Jesus gurutzetuari	172
Karidadea	173
<i>Plegaria</i>	173
Ernanin jai bat	174
Pakita Artolak gurasoari ongi etorriya	175
Tolosan	176
Tolosan San Juan aurrian	177
Nere opiniyua	178
Luisita Artolaren liburutzooan	179

Mariñel konpartsa Donostian	180
Himno edo mariñel kanta	181
Luis Karril, estropara	183
Jose Maria Iparragirreri bere talluntzaren agerkeran	184
Urrena arte eta barkatu	185
Egiyak	186
Donostiarraren eta Ondarruarraren estropara	187
Estropara Donostiarrak eta Ondarruatarrak jokatua	188
Aita Larramendi illezkorrari	191
Mendaroren astua	192
Nere emazte zanari eriotzaren ondoren	193
Senar baten tristura!	195
Gaspar Meltxor Jovellanos-ko illezkorrari	196
Maitasuna Baserriko alabari	198
Santo Tomasko feriya	199
Gure izaera	200
Iñauteriyak	201
Agur denari	202
Diosala edo saludo	204
Tomasari	204
Zuzen gaitian denbora dan artian	205
“ <i>Artesana</i> ”	206
Tolosan gertatua lengusu baten etxian	208
Donostiko “Oroitza”	210
Euskal Errira Andaluziyatik	210
Karidadea	211
Zer mundua!	212
Rosario Artola	213
Maite detan bati	214
Sor Josefari bere egunian	214
Gau tristea!	215
Errenteriyen	216
Errenteriko Pilartxori	217
Mariatxori	218
Eladiari	219
Ganborenari	220
Gernikako Arbola gazteari bere aurrian	222

Nere arreba maite Rosariori bere egunian	224
Kontzezioko Amari	225
Jesusen jaiotza	226
Euskal Batzarre	228
Umoria	229
<i>Banquete</i>	230
<i>Himno a la Euskaria</i>	230
Kontzezioko Amari	231
San Jose	232
Magdalena Larralde	233
Magdalena Larralde	242
Uda berriya	244
Kontzezioko Amari	245
Gabon kantak	246
Gabon kantak (Bromakuak)	247
Zarautzen	249
Juanita Etxeberriari	251
Nere maisu eta lagun on Juan Gimoni	252
San Pelaio	252
Aurtxo bati	253
Txarmangarriyari eatsiya liburu berriyan	253
Oroitza Kuban gudan dabiltzan Españatarrari	254
Euskerari	256
Tolosan San Juan eguna	258
Aitona eta billobatxo	259
Magdalena Larraldekoari	260
Agur, agur!	261
Gabon kantak	262
Kontzezioko Amari	263
Villancico-kantak	264
Nere kuttuna	265
Arrantzale kupigarriyak	266
San Joserren zazpi gozoak	267
On Ramon Gaitan Aialari ongi etorriya	269
Jesus gurutzetuari	270
San Jose egunian Zarauzko Velasco-ri	271
Euskera	273

Itsas ibillera	274
Bedeinkatua izan dedilla beti ta beti pakea	275
Pakea	277
Euskal Erria	279
Nekazari euskalduna	281
Arrantzale euskalduna	283
Kontzezioko Amari	284
Bizi bitez ama ta euskera	285
San Jose egunian	286
Aita Daniel Baertel-i diesola	287
San Pelayo Zarautzen	288
Nere maitea	290
D ^a . Anselma Amiel-koari	290
Tolosari	291
On Jose Rodoreda jaunari bere egunian	292
Pepe Aiestari	292
Konsuelito!	293
Iñaziri bere egunian	294
Josetxo!	295
Ama eta semetxoia	297
Donostiyari	300
Ama falta!	302
Erregeak	305
Donostiyari	306
Gurutze Santu Lezokoari	307
Rosendori	310
Bitori Larreari	311
Pedro Sopolarteri bere egunian	312
“Gurdi-berri”	312
On Jose Loidi ill da!	313
On Pablo Sarasateri	314
Bateltxuan	315
Nere izarra	317
Dugiols-i oroitza	317
San Jose	318
Euskal izaera	319
Zu ere bai!	320

Jesusen Biyotzari	321
Bizi bedi euskera	322
Libertadia!	325
On Felix Maria Samaniegori bere ildako eunkidan	326
Ongi etorri	328
Damuba!	329
Lege zarra	330
Euskaratasunak:	
I Jaikiera	332
II Artzain kanta	333
III Bizi bedi Euskal Erriya	334
Ijito festa	335
Menditarra	337
Ongi etorri	338
Tolosako mendizale gazteai	339
Diosala	340
Marzelino Soroa ill da!	341
Miserikordiko neskak kantatua Erregiñari	342

**Etxeberria eta Gimon-en
Ecos de Vasconia bildumatik
artutako bertso eta doiñuak**

Zuri!	345
Kupi zaitea!	348
Kataliñ	351
Ku-ku	356
Pelegrinuak	359
Itzaia	362
Mañubel ta Praisku	365
Manuelatxo	369
Damatxo bati	371
Anjelatxo	375
Kapitan pillotu	379
Gabon	383
Mutil, mutil!	386
Mendiyan	390

Txori gaxua!	395
Mendiko semia	397
Ama nerea!	402
Naitasuna!	407
Seme baten tristura	412
Gabonetan	415
Nere maite polita	418
Upelategi	422
Orma-txulo batetik	425
Parerik gabea	428
Ardi kontu	432
Uda berriya	435
Mariya, nora zuaz	438
Nere erri maitea	442
Maite nerea!	446
Laurak-Bat	449
Ala dira danak	452
Iparragirre!	455
Iru Errege Orienteko	458
Biarritzen etxe batian	462
Mari Domingi	464
Oroitzen?	457

